N. IORGA

MEMORII

SINUCIDEREA PARTIDELOR

(1932-8)

VOL. VII

BUCUREȘTI / 1939

www.cimec.ro

www.cimec.ro

N. IORGA

MEMORII

SINUCIDEREA PARTIDELOR

(1932-8)

VOL. VII

1 9 3 9

www.cimec.ro

www.cimec.ro

6 Iunie 1932.

Ministeriul s'a făcut fără georgişti, cărora li s'au lăsat însă locuri libere ca o nadă. La amiazi Vaida a depus jurământul.

*

Serbare la Casarma sergenţilor, care se inaugurează. N'am fost invitat. În schimb, lângă Vaida... Argetoianu (se vorbeşte de un partid al lui, „Uniunea Agrară", şi de un ziar, „Pământul"). Când Regele intră în clădire, Argetoianu găseşte mijlocul de a trece el înainte.

*

Mironescu anunţă plata salariilor. Angelescu de la Banca Naţională ar avea un fond ascuns.

*

Dr. Angelescu. Îi cetesc notele mele. Îl ţin de rău pentru asaltul furios al liberalilor contra mea, care a dus la instalarea lui Vaida. El vorbeşte de posibilitatea unei abţineri a tuturora de la alegeri, pe care o aprob în principiu.

La primblare întâlnesc pe Franasovici. El, ca şi Angelescu, crede că ar trebui să-l întreb pe Vaida ce face cu suprimarea primei, pe care ai lui au cerut-o. Prefer a ruga pe preşedintele Camerei s'o facă. Topa se şi duce la Cameră pentru a face în scris întrebarea, pe care i-o va duce.

www.cimec.ro

7 Iunie.

Primarul Dobrescu vine să-mi mulţămească pentru că nu l-am schimbat. În acelaşi timp ca să-mi ceară iscălitura pentru cele zece milioane destinate Parcului comunal. Îi învederez ce monstruoasă ar fi această ilegalitate.

*

Ministeriul nu s'a complectat încă. Averescu continuă să facă zimbre.

*

Seara, Perieţeanu la Instrucţie, Voicu Niţescu la Domenii. Sub-secretari sânt până acum... cinci.

8 Iunie.

Ziua întoarcerii Regelui. Multă lume la Palat şi împrejur.

*

La spectacolul de la Arene lumea nu prea vine.

*

Nemulţămiri izbucnesc la guvernamentali. Madgearu ar fi vrut să fie din prima echipă; Regele l-a refusat: e furios. Tot aşa Ioaniţescu. La Domenii au trebuit să între ca sub-secretari şi Ghelmegeanu şi Mihail Şerban.

Pretutindeni se restabilesc primari, se numesc prefecţi.

Maniu invită provinciile să se unească la alegeri contra Vechiului Regat, care le tratează ca nişte „colonii".

*

Reapare foaia lui Crainic, „Calendarul", cu grosolane injurii contra mea.

9 Iunie.

Adunarea amicilor miei politici. Vine şi Taşcă. Se decide presintarea listelor ca „Uniunea Naţională".

*

www.cimec.ro

Perieţeanu trece la Domenii; Gusti la Instrucţia.

*

Unul din ţărăniști spune fiului mieu Mircea că e adânc nemulţămit de ce lucrează ai lui. S'ar putea ca Ministeriul să nu ţie măcar până la alegeri.

*

Hiotu, fost prefect de Sighişoara, îmi spune că ţăranii de acolo regretă plecarea mea. Partidul naţional nu e pe departe atât de tare cât se crede. În jurul lui Argetoianu, care-şi şi constituie Liga Agrară, încercând a lucra cu Lupu şi cu Em. Antonescu, se strâng numai „tineri cari vorbesc franţuzeşte". O astfel de grupare n'are nicio şansă electorală.

*

Nici până acum nu s'a luat o decisie pentru disolvarea Parlamentului.

10 Iunie.

Lenguceanu se apucase să meargă ca delegat la Argetoianu pentru a-i cere să meargă alături cu noi. I s'a dat termen pentru răspuns până seara. Îl ţin de rău pentru misiunea ce şi-a atribuit.

De fapt, amicii lui Argetoianu i-au cerut acestuia să fie şeful unei „Uniuni agrare" şi el a primit. În discursul său de „om trăit în mijlocul plugarilor", a rostit aceste cuvinte, profund nedrepte: „chemat prin încrederea M. S. Regelui să iau răspunderea celor mai grele vremuri, am făcut tot ce am putut ca să amân desastrul şi să scap ţara... Poate aş fi putut face mai mult, dar a trebuit de multe ori să lucrez cu mânile legate".

Cu mânile legate, — el!

*

www.cimec.ro

Gh. Cuza vine cu prietenii miei pentru un cartel. Cere în loc de „Uniune“ „Ligă“ şi i-o acord. Nu pot schimba însă semnul, ca unii cari nu putem nici lupta cu funcţionarii la oraşe, nici face campanii violente la ţară, pe când ei se sprijină pe o metodă care nu cere neapărata păstrare a semnului. Noi a trebuit să-l schimbăm de cinci ori pe al nostru.

Pare convins (e şi dr. Trifu de faţă, ale cărui acusaţii contra masonilor nu sânt cu totul zădarnice). Va mai întreba.

*

Vine Gusti, noul ministru de Instrucţie. Îmi oferă automobilul când am nevoie de dânsul... Nu s'a înscris. Vine pentru a face statistică. Îi spun că va fi silit la capitulaţii de conştiinţă sau va pleca înainte de alegeri. S'a şi cerut de Potârcă unuia din consilieri o schimbare de director.

*

La Academie, pentru comunicarea mea despre Radu Cantacuzino. Rădulescu-Motru visează preşidenţia Senatului.

*

Cineva întors de la ţară spune că sătenii nu vreau de loc pe ţărăniştі, ci mai curând pe liberali.

*

Discuţiile cu privire la plata salariilor continuă. E vorba să se atace fondurile reservate la Banca Naţională.

11 Iunie.

Ottescu vine să-mi explice că Argetoianu nu s'a gândit la mine vorbind de „mânile legate“. Îi arăt celalt pasagiu, care îi pare şi lui neexplicabil.

www.cimec.ro

Anunţă crearea „Uniunii“ lor. — Mai rămâne ceva mai uşor: să găsiţi şi aderenţi. Arată că ai lui au incercat o înţelegere cu Lupu şi caută alta cu Gh. Brătianu. Îl asigur că nu vor reuşi nici cu unul, nici cu altul. Ar voi să vie la „Uniunea“ mea, dar nu cu semnul lui Cuza. Îi spun că nici nu mă gândesc la aceasta. Întreabă dacă şi când poate să vie Argetoianu. — Chiar acuma.

Argetoianu se plânge că-„l fac să sufere“. Explică şi el cuvintele din declaraţia lui. Găsesc „malencontreuse“ proposiţia de la inceput. Vorbim de situaţie. Strecor critica felului cum i-a fost condus Ministeriul. El asigură că nu era nimic de „descoperit“ şi nimic „camuflat“. Ştie bine de o sumă pusă la o parte, nu ştiu pentru ce scop. Regele, spune el, e „desperat“. Se va da o luptă. El a vorbit cu Lupu, care a venit la dânsul. Lupu voià cu dânsul, nu cu mine, care sânt în războiu cu popii şi învăţătorii. Aşa, n'ar fi vrut Argetoianu Atunci Lupu i-a trimes răspunsul că refusă. Deci Argetoianu vine la „Uniune“. Atinge chestia capilor de listă. El ar vrea la Focşani, pentru că a favorisat prin conversiune regiunea de războiu.

*

Profesorul american Hodges, de la New-York, care a scris „The background of international relations“. E în România de trei zile pentru o simplă privire. Promite a reveni. Îi explic valoarea unică a acestei vechi „Romanii“.

*

„Universul“ reia calomnia cu Gamber. Aş fi blocat la Paris două milioane pentru cumpărarea cărţilor mele. Gusti ar fi fost rugat să mă ajute. Fac pe acesta să desmintă şi dau din nou ziarul în judecată.

*

www.cimec.ro

După-amiazi, Valeriu Pop. A fost ieri la Regele, care se arată recunoscător faţă de mine. Argetoianu l-a înşelat cu plăţile. Pop îi spune că scopul noului Ministeriu ar fi fost găsirea de noi mijloace, — şi nu s'au găsit —, împăcarea între partide —, şi ura s'a făcut mai cumplită. — „Da, dar s'a pacificat Ardealul". – „Şi s'a îndârjit Vechiul Regat". Pop crede că, dacă s'ar pune un neutru la Interne, s'ar ajunge la o descordare. Găsesc ideia bună. Cel mai potrivit ar fi Amza. Pop s'o propune Regelui, pentru care, trebuind să plec la Văleni, las o scrisoare, îndemnându-l ca măcar în ultimul moment să considere ce înseamnă a da alegerile unui astfel de Ministeriu.

Pop vrea să candideze, împreună cu amicii săi, pe lista „Uniunii". Şi în Vechiul Regat. Primesc cu multă plăcere.

*

De la Paris invitaţia subscripţiei la „Mélanges" al mieu. Charléty, Diehl sânt în frunte. Urmează nume ilustre. E o mângâiere. Cealaltă mi-o indică Hodges: cărţile.

*

Revin la Comisia Monumentelor Istorice. Bine primit de Balş, care ieri, la Academie, îmi spusese că are o carte a mea: „Când ai împlinit şaizeci de ani, voiam să-ţi dăruiesc o carte; erai preşedinte al Consiliului şi s'ar fi crezut că e o linguşire. Acuma ţi-o trimet". E un splendid dicţionariu greco-latin din secolul al XVI-lea.

*

Arhitectul Antonescu îmi spune uimirea pe care a produs-o hotărârea luată asupra Guvernului. După Argetoianu prin Romanaţi lumea de la ţară preferă pe liberali şi pe noi. La serbarea de la Arenele Romane n'au fost aclamaţii.

Bani nu se găsesc. Situaţia se face tot mai grea. Regele a mers la Galaţi, la alte serbări, cu Titulescu.

www.cimec.ro

12 Iunie.

La Văleni.

*

Mi se spune că Mironescu e speriat de situaţia financiară. Nu ştie ce va face. De ştia aşa, nu primia.

Mandatele, şi ale mele, se refusă.

*

Mari intruniri la Bucureşti: ţărănistă, liberală, a lui Goga. Nu ni se menajează injuriile.

14 Iunie.

S'a disolvat Parlamentul, ieri. „Monitorul" a ieşit pe furiş, pentru ca ţărăniştii să-şi poată lua primul loc pe listă.

*

Gusti conduce Instrucţia cu „asociaţiile" şi fixează larg oarele de recepţie. E primul pe lista Senatului la Bucureşti.

*

Numai „Curentul" cutează să reproducă primul mieu articol despre Titulescu.

15 Iunie.

Ziarele aduc vestea că am incheiat cartelul cu Argetoianu.

*

Iuliu Haţegan ar trage cu dânsul la Maniu pe fraţii Ţeposu, pe Tătaru şi pe Meteş. I se oferă lui Maniu şi Agârbiceanu şi Lupaş. Pentru cei d'intâiu ştirea se desminte telegrafic.

*

Jèze, amicul liberalilor, mă presintă, în „Journal des Finances", ca duşman al Franciei. Îi cer să se explice.

www.cimec.ro

17 Iunie.

Soţia mea a fost urmărită în tren de refrenul acesta al unuia care părea să fie un învăţător: „dobitocul de Iorga".

*

Se răspândesc ştiri contra Regelui: învăţătorii s'ar fi pus înaintea trenului când mergea Regele la Arad şi i-ar fi cerut salariile, etc. Se vorbeşte de... republică!

20 Iunie.

Lupu, făcând o întrunire la Blaj şi acusându-mă că „am tăiat în şcoli ca în codru", destăinueşte că Vaida i-a propus să facă Ministeriu cu dânsul şi cu Gh. Brătianu şi că, întrebat de Rege ce soluţie are în chestia financiară, de şi nu avea, a spus că are.

24 Iunie.

Averescu răspunde conciliant la un articol al mieu contra lui.

26 Iunie.

Munteanu-Râmnic e huiduit, insultat şi bătut pe străzile Ploeştilor ziua mare. La protestarea mea telegrafică Vaida răspunde în termini cărora li se dă imediat răspunsul cuvenit.

*

După întrunirea naţional-ţărănistă, la care a vorbit şi Maniu, primit cu crini şi poftit de Mihalache să-şi reia şefia, mulţimea, adusă în mare parte de Ioaniţescu, demonstrează înaintea Palatului Regal, şi Regele iese în balcon pentru a mulţămi.

www.cimec.ro

27 Iunie.

Trancu-Iaşi iea notă, în „Universul", de gestul Regelui şi-l pofteşte să ia parte şi la întrunirea partidului său.

28 Iunie.

După scandalul numirii comisiilor la bacalaureat, se înlocuiesc revisorii prin concurs cu agenţii partidului.

29 Iunie.

Armand Călinescu refusă să restituie, după dorinţa orăşenilor din Văleni, vechea comisie. „E dreptul prefectului."

3 Iulie.

După ce Trancu-Iaşi a poftit pe Suveran la întrunirea lui, îi aduce mulţimea supt balcon, şi Regele reapare. În faţă, o fată, Şenchea, adună pe rândaşii ardeleni. Nu s'au bătut.

7 Iulie.

Fata mea, Magdalina, întoarsă din Paris, povesteşte ce spune despre Rusia, unde a fost cu soţul ei, o prietenă francesă. Pe străzi haine cenuşii, femei cu cârpe pe cap (moda burghesă e complect ignorată; articolele se confiscă la vamă), cu cizme în picioare şi rochii scurte, case împărţite la oameni cari nu se cunosc, după cubajul de aier al fiecăruia, bande de copii pe străzi, cozi de flămânzi la alimente. Lucrătorii mănâncă la masa comună, care li stă în faţă numai câteva minute. Nicio lectură burghesă.

www.cimec.ro

Generaţia nouă, crescută astfel, crede că aşa e bine, că nu se poate altfel.

7 Iulie.

La Buzău primii morţi în perioada electorală: un liberal şi un bătăuş ţărănist, măcelar de profesie. Oposiţia se adresează la Rege, cerând schimbarea Guvernului. Eu fac să se anunţe că, deplorând faptul, nu voiu face acelaşi lucru, sfatul mieu nefiind necesar.

9-10 Iulie.

La Sinaia. Puţină lume. Prin sate, rari anunciuri electorale. N'am întâlnit, Sâmbătă şi Duminecă, niciun agent de propagandă. Mulţi ţărani mă recunosc şi sânt deosebit de prietenoşi. Nu li spun un singur cuvânt de politică.

12 Iulie.

Averescu tipăreşte un violent articol, „Camarila", foarte bine scris. Mi se spune că el consideră „chestia Regelui ca terminată; îl preocupă ce vine după aceia".

14 Iulie.

Răspund astfel studenţilor de la Milano, adunaţi în societatea „N. Iorga":

„Abia acum aflu de gândul bun ce aţi avut faţă de mine şi mă grăbesc a vă mulţămi.

„Acolo, în faţa poporului italian, prins într'o aşa de patriotică muncă de fiecare ceas, într'o nobilă întrecere de creaţiune a lucrurilor care rămân şi unesc, vă puteţi

www.cimec.ro

pregăti pentru a fi altfel decât profitorii egoiști, capabili numai să dărâme și să consume, cari sânt astăzi o prea mare parte din clasa cultă în ce privește pretențiile.

„Vă urez să păstrați toată viața întipărirea acestor mari civilisații, cu o basă morală așa de puternică și de profundă, pentru ca măcar voi să puteți fi, în locul bandelor care mănâncă și desonorează țara, — o armată".

15 Iulie.

Cu toată lipsa prietenilor prinși în lupta electorală este lume la deschiderea cursurilor. Și directorul Școlii de infanterie, venit cu elevii săi bacalaureați pentru exercițiii.

*

Guvernul a dat cinci milioane Bisericii unite.

*

Mai ieri, în autobusul de la Ploești la București, în fața unui preot se vorbia de revoluția necesară. „Șobolanilor" ar trebui să li se dea foc, fiindcă „mănâncă bucatele".

Și pe astfel de vremuri alegeri generale. Zilnic se adauge câte un mort...

16 Iulie.

Profesorul Narly, de la Cernăuți, îmi spune că „Garda de fier" va face deputați pe Găvănescul și pe Dragoș Protopopescu. Primul a fost foarte încântat că l-au primit, cu ceremonialul obișnuit: oferirea pungii cu pământ de la Mărăști și Mărășești. Generali salută pe șeful suprem. Caraghiosul tragic ar fi fost și la Berlin, pentru a studia hitlerismul și acolo dădea masă gratis studenților, cari rămâneau „impresionați".

www.cimec.ro

Îi spun că nici în vremile cele mai întunecate ale evului mediu omenirea n'a fost atât de jos. Sântem în mijlocul unui sabat de vrăjitoare....

*

În judeţul Bacău un preot, candidat ţărănist, a primit o maşină infernală, care a explodat în lipsa lui, ucigându-i copilul şi rănind pe preoteasă, o fetiţă şi servitorul.

Acuma, nu se mai miră nimeni.

Şi la Dorohoiu a fost un omor.

17 Iulie.

Resultatul alegerilor e desastros pentru mine personal. Nu voiu fi deputat. Rămân la Senat de drept. Ai miei au câştigat vre-o două locuri la Cameră. S'a luptat bine în Ardeal, în Basarabia, la Râmnicul-Sărat, Teleorman şi Romanaţi (poate, în ultimele două judeţe ai lui Argetoianu). Bucureştii, otrăviţi de ziare, au fost deosebit de nerecunoscători pentru toată munca mea, cheltuită acolo. La Brăila, amicii miei par a fi guvernat foarte rău.

18 Iulie.

Aici, la Văleni, pe toate zidurile, pe toţi stâlpii erau hârtiuţe în care alegătorii erau rugaţi să nu voteze pe „Iorga care a mâncat lefile şi pensiile", care „a luat pânea de la gură".

Voturile câştigate de amicii miei aiurea decât unde am candidat mă lasă senator de drept. Bine că e măcar această posibilitate de a spune, la întâmplare, şi eu un cuvânt!

www.cimec.ro

20 Iulie.

Alegerile la Senat le ia Guvernul.

Şi Gusti care se îndoia şi pusese prin fel de fel de foi petiţia sa personală către alegători....

La Cameră Guvernul e pe la 40 %. „Viitorul" îl acusă că şi aşa a trebuit să facă mici revisii.

*

În sfârşit am făcut şi eu o carte care se citeşte. Cei „Doi ani de Restaurare" se cer telegrafic.

22 Iulie.

Fiul mieu Mircea îmi scrie cum s'au făcut alegerile în Ardeal. Pe la Turda, mi se făgăduiau gloanţe, mie şi chiar lui. A fost de-ajuns să se vorbească oamenilor, ca să înţeleagă. Bande de bătăuşi străbăteau judeţul. Ţăranii erau aduşi în camioane, beţi-morţi. Lupu era de o grosolănie şi de o înteţire fără păreche.

*

Se pare că, în „Epoca", Gr. Filipescu, cântărindu-mă cu Maniu, găseşte că ipocrisia lui tăcută e preferabilă explicaţiilor mele.

23 Iulie.

Regele se duce, îmbrăcat în costum de cercetaş, la „Jamboreia" din Sibiiu. Se spunea că va dormi o noapte în tabără.

S'a numit sub-secretar la aviaţie Irimescu, fost funcţionar de bancă în America, iar lui Pangal i se face loc la Lisabona.

www.cimec.ro

24 Iulie.

Visita lui Topa. În părţile unde a candidat, în Sălagiu, Maniu şi-a pierdut vechea situaţie. Ţăranii mi se arătau simpatici mie.

*

Lenguceanu, care a luat multe voturi la Orheiu, a găsit la ţărani nedumerirea de ce am plecat. Recunoşteau că nu li-am făgăduit nimic şi li-am dat totuşi mai mult decât ceilalţi.

25 Iulie.

Ieri au fost alegerile pentru Senat ale consilierilor comunali şi judeţeni. Pretutindeni aproape, iese Guvernul. La Cahul M. Gheorghiu, ales la Cameră, e bătut, şi tot felul de sălbătăcii se săvârşesc. — Răspund telegramei lui: „Ce pot face cu astfel de porci?".

*

A ieşit cartea lui Roucek despre România, dedicată mie.

*

Maniu ar refusa presidenţia, pe care nimeni n'ar cuteza s'o primească.

28 Iulie.

Dr. Dicescu, candidat reuşit, vine de la Râmnicul-Sărat. Alegerile au fost un mare târg. Şi el a trebuit să dea o sută de mii. Acel mic judeţ a înghiţit vre-o două milioane. Cară cu pâne, buţi cu vin aşteptau pe alegători, cari votau beţi. O conrupţie fără exemplu...

*

www.cimec.ro

Tașcă-mi spune că Ministeriul de Afaceri Străine german i-a refusat discursul frances: ori nemțește ori românește!

*

Polonia a semnat pactul cu Sovietele, și în ciuda Franciei, — de frica atacului german supt un regim hitlerist.

29 Iulie.

Ieri, la Sinaia, partidul național-țărănesc se luptà să-și găsească șeful. Maniu pare a voi stăpânirea înlăuntru, mâna liberă de la Rege, pe care-l jignește necontenit, făcându-i să amâne dejunul până când va veni el. „Stimatul și iubitul său șef", Mihalache, a demisionat și-i întinde stâlpări în cale, oferindu-i tot ce se poate. Un complect triumf al pretenției și dârzeniei.

*

Mătieșanu din Sălagiu îmi arată că pentru întâia oară Maniu n'a putut lua „acasă la dânsul", acolo, 40%. El, Mătieșanu, a avut mai mult ca liberalii. Și acolo funcționarii sânt turbați contra mea, cu învățătorii și profesorii în frunte. Îmi spune ce sălbatecă psihosă a fost în congresul din Maiu la București.

*

Continuă alergarea țărăniștilor după șef, cu demisia „șefului" Mihalache, cu refusul „șefului" Maniu, cu sforile altor „șefi", nedeclarați. Gr. Filipescu admiră resistența lui Maniu, care apare în rolul de dușman al unei „tiranii" care se face umilă și poftește la masă „când poftiți d-voastră". Presa, tratată generos de Tillea, interesează publicul la acest spectacol de grădini de vară.

Și, mâni, se deschide Parlamentul...

www.cimec.ro

30 Iulie.

Mesagiu şters, în care se insistă asupra... libertăţii alegerilor şi se laudă plata pensiilor şi lefilor[1]. Se pare că Regele era slab şi plictisit, iar participarea publicului slabă.

*

Ediţii speciale ale ziarelor anunţă că, în sfârşit, Maniu a revenit la conducerea partidului. „Curentul" i-a tipărit explicaţiile contra Regelui, pe care o ediţie, tot aşa de specială şi cu litere cât unghia, a „Dreptăţii" le declară inventate: din potrivă, el ar fi făcut elogiul lui Carol al II-lea...

31 Iulie.

Revenirea s'a făcut cu discursuri solemne. Maniu a pomenit de câteva ori „guvernul Iorga", care a făcut să sufere ţara şi a fost înlăturat spre satisfacţia ei. Pe Mihalache l-a presintat ca pe un „mare om de Stat" şi a vărsat lacrimi asupra sacrificiului „fratelui Alexandru". Un monument de ipocrisie...

1-iu August.

Începe Parlamentul. La Cameră, supt presidenţia lui Cuza, se salvează situaţia prin elogiile lui Moşoiu, mort subit. La Senat, cu ocasia validării senatorului Universităţii, primele huiduieli.

*

Un diplomat îmi spune cum s'a făcut plata la Externe. I-au trimes la servitor, care cântăria gologanii lui Mihai

---

[1] Cu banii regelui Mihai, neplata cuponului şi inflaţiei.

www.cimec.ro

I-iu şi-i punea în pungi Bragadiru. Negustorii acceptau până la 3.000 de lei. Banii cântăriţi ieşiau şi cu lipsă.

•

Mi se vorbeşte de frumoasele descoperiri la Metohul Sf. Mormânt din Constantinopol: şi un jurnal de casă al lui Nicolae Mavrocordat şi o cronică a războiului din 1716 de Mitrofan Gregoras.

2 August.

Şedinţă de imens scandal la Cameră, provocat de intervenţia intempestivă, zgomotoasă şi provocatoare a lui Vaida. Ce nu spune, Doamne! Că a fost totdeauna liber, că el a creat România Mare, că a găsit în Regat ca Români adevăraţi doar pe Mişu Cantacuzino şi pe Mihalache şi că liberalii sânt pseudo-Români, că Lupu are o „şleahtă", că la Poloni „şleahtă" e „protipendada".

Liberalii lui Duca se scusă că au mers la alegeri cu mine. I-a îndemnat „mâna de sus".

Între acestea se strigă „asasin" lui Zelea fiul, cela ce face pe Zelea tatăl să spuie că împuşcă imediat pe insultătorul odraslei sale.

Lupu isprăveşte făcând elogiul „frumosului" discurs al lui Vaida.

Oricine a putut contribui cu un element de comic s'a grăbit s'o facă.

3 August.

Vâlcovici vine pentru lecţia lui la cursuri. Evit orice alusie la politică.

•

Topa-mi spune că Amza şi Valeriu Pop au vorbit cu Regele de mine. A cetit broşura. Nu se crede jignit.

www.cimec.ro

Era mai bine să apară mai târziu, „peste vre-o doi ani". Ştie că neajunsurile regimului trecut nu vin de la mine, ci de la Argetoianu. Pop i-a spus că în oraşe popularitatea Regelui scade, din causa propagandei liberale şi a uneltirilor lui Maniu.

*

La Cameră, scandal şi mai mare. Cuza trebuie să întrerupă şedinţa. Taberele erau să se incaiere. Cuvintele cele mai triviale: „măgarule", „boule", „ticălosule", zburau în aier. Lupu i-a amintit junelui Mitache de la Huşi că l-a îngrijit de gâlci. La Senat, Vaida a pomenit legăturile cu I. I. Brătianu şi a făcut declaraţia, pe care Ungurii o pot lesne exploata, că din Tesaurul României se hrănia lupta Românilor de peste munţi. Liberalul N. N. Botez i-a cântat un imn de înfrăţire.

*

Pentru a-şi acoperi datoria la fabricile de postav, Guvernul emite bonuri de tesaur în valoare de 250 de milioane, rambursabile la... Crăciun.

*

Prin Vericeanu Argetoianu a încercat să-şi atragă pe cei trei amici ai miei din Cameră. Emisarul a mers până acolo încât a asigurat că şi dr. Topa „a trecut".

*

Topa-mi spune că, preotul Cotenescu din Muscel propuind lui Mihalache anume schimbări, acesta i-a spus că nu sânt necesare, pentru că „la sfârşitul lui Maiu tot va trebui să ne ducem".

www.cimec.ro

4 August.

A treia şedinţă a Camerei e consacrată elocvenţei, întovărăşite cu strigăte şi huiduieli, a lui Zelea Codreanu tatăl.

8 August.

Maniu revine la conducerea partidului, după ce, într'un discurs reprodus de „Curentul", care a şi fost confiscat pentru aceasta, arătase causa retragerii: conflictul cu Coroana.

10 August.

Fiul mieu Mircea îmi povesteşte scene de la alegeri în Munţii Apuseni, cu grozava lor sărăcie (moşneag care se târăşte seara ca o bestie spre bârlogul lui fără fereastă). Judecător, ofiţer, — toţi Ardeleni şi „naţionali". Trimeterea pentru informaţii a delegaţilor oposiţiei. La întoarcere, când li se cere sama, dări din umeri sau răcnete de indignare, potolite la prima încruntare din sprincene: până atunci s'a operat. Cete de bătăuşi aşteptând la depositele de benzină. Lupu strigând că eu am... scumpit peştele. Agenţi cari mă învinuiesc că am ridicat preţul „dohanului". Poduri rupte noaptea pentru ca adversarul să cadă în prăpastie....

11 August.

După ce o noapte şi o înainte-de-amiazi au fost întrebuinţate cu hărţuielile în birou, se constituie noul Ministeriu. Până la capăt, Maniu a refusat. Vaida, care se declară pe sine *homo regius*, compune un Ministeriu, cu Gusti, dar fără Amza, în care intră şi Madgearu şi

www.cimec.ro

Ioanițescu și, — la Justiție, cu toate protestările sale, — M. Popovici, care... răstoarnă pe Potârcă.

Ăsta e „definitivul"...

*

Cineva îmi povestește despre visita lui Argetoianu la Roma. Se presinta ca adevăratul șef al Guvernului, pe lângă șeful nominal, un „universitar", și punea în vedere apropiata sa instalare ca președinte.

12 August.

Discursul Regelui către „definitivi". Li prevestește lungă durată și li oferă „colaborarea", de care, răspunzând, Vaida nu spune un cuvânt.

*

Vin la mine deputații partidului, cari ar dori să participă măcar în toamnă la lucrările Senatului ca să nu par a-i desavua. Li arăt că ei au o datorie de îndeplinit față de alegători. Unui redactor de la „Curentul" i-am arătat că n'am de gând să ieau parte.

Aflu de la Filipescu din Cetatea-Albă ce prigoană a început contra a tot ce am făcut. Cui invocă legea i se strigă „la Contencios!".

*

„Dimineața" arată că profesorii din Cameră cer înlăturarea printr'un singur articol a tot ce am făcut eu.

14 August.

Închiderea cursurilor, cercetată de o lume foarte disciplinată și bună. La Misionare vorbește frumos d-ra Carp și într'o foarte bună limbă românească, fără nimic scris, d-ra Herbert.

www.cimec.ro

15 August.

Spre Mangalia. La Ciorani ţăranii mă întâmpină. Mă întreabă când „cad ăştia"; vreau să mă reţie cu sila, şi cu primarul în frunte. „Măcar o linguriţă de dulceaţă". Pe Bărăgan un semi-ţăran mă întreabă: „dv. sânteţi fostul prim-ministru?". „Din nenorocire, da." Şi aiurea feţe prietenoase. „Omul cel mai impopular din România"...

*

La Constanţa serbări ale Marinei. Regele mergând la „Eforie", se închid toate drumurile cu jandarmii cari pun baioneta în piept. Lumea e indignată.

16-21 August.

Scriu istoria ultimilor ani din viaţa României.

*

La Cameră s'a bătut Leontie Moldoveanu cu un georgist, Cioc, iar, a doua zi, în cursul cuvântării lui Dinu Brătianu, s'au încăierat toţi. Vaida a dat explicaţii asupra „portului Marsiliei", pe care pretinde a-l fi învăţat aici. I se strigă: „Asta e prim-ministru!". Ziarele-l presintă în costum de baie la „Mamaia". În acest timp Maniu „disciplinează".

La Senat, Manoilescu îşi explică trecerea de la ţărănişti la „Guvernul Iorga" ca o „datorie morală". Vorbeşte de trecutul său, de întemniţarea pentru scrisoarea prinţului Carol. Madgearu îi strigă: „accident de factor postal". Recunoaşte că am făcut o „încercare de ordine morală", dar „celalt" (care discută cu Mironescu împrumutul de un miliard de lei de la *Banques Suisses*, „dovadă de prestigiu") era altceva... E întrerupt şi jignit de majoritatea condusă de... Zipstein.

www.cimec.ro

O jenă faţă de mine. La Cameră Vaida a vorbit de „omul onest“ şi „de omenia“ care a liberat pe Crişan. Acolo se citeşte declaraţia mea că partidul nu participă la discuţia Mesagiului, lăsând „împrejurărilor“ „judecata“. Nicio observaţie.

*

Drăghiceanu-mi raportează despre săpăturile de la Bistriţa din Moldova, la mormântul, găsit prădat, al Domnilor. Şi el asigură că în toată ţara e un mare curent contra Coroanei.

*

Ziarele anunţă marele proiect de conversiune cu bani elveţieni, mai ieftini.

24 August.

Generalul Rasoviceanu, care trece la moşia lui din jos. Descrie consiliul ţinut, cu Pétin şi generalul Iancovescu, în casa lui Şcerbacev, dar nu în biroul „exteritorial“, cu doi vânători înarmaţi încremeniţi, „parcă ar fi ştiut importanţa hotărîrii de luat“, pentru desarmarea Ruşilor. Iancovescu stăruia. S'a trecut la Consiliul de miniştri. Prezan a ieşit cu ordinul. Desarmarea la Socola s'a făcut instantaneu.

Generalul spune că s'a dat ordin a „se trece peste Prut“ Raşal şi amanta lui, Berta. Subofiţerul însărcinat cu aceasta ar fi înţeles o sentinţă de moarte. S'ar mai fi petrecut aşa cu o spioană sovietică din Basarabia, femeie deosebit de frumoasă şi inteligentă.

El vorbeşte de Turtucaia. Teodorescu nu era vinovat: *spusese* că n'are cu ce-o apăra. Dacă a trecut Dunărea, e că nu putea aduce niciun folos. Expediţia de la Flămânda i se pare şi lui bine pregătită.

www.cimec.ro

25 August.

Drăghiceanu, arătându-mi descoperirile sale de la Bistriţa, credea că oasele din mormântul de lângă al Doamnei Ana sânt de fapt ale lui Alexandru-cel-Bun. Spune că Mitropolitul Pimen ţine să fiu de Sf. Alexandru pentru comemorare, şi în vederea contactului cu cei de la Guvern.

Refus.

26 August.

M. Beza îmi comunică descoperirile de la Muntele Sinai. A găsit un portret necunoscut, cu inscripţie latină, al lui Brâncoveanu tânăr, trei Evanghelii, una din Suceava secolului al XVI-lea, alta de la Putna şi admirabila operă miniaturistică a Mitropolitului Luca, însemnări de pelerini pe o Biblie din 1688 şi ciorna unei scrisori a călugărilor către Ruxanda Lăpuşneanu.

Îmi vorbeşte de apucăturile despotice ale lui Titulescu. El prin legăturile cu Franţa a adus căderea Guvernului, pe care-l pândia cu ură.

*

La Parlament nesfârşite discursuri. Neconstituţionalitatea Guvernului mieu e muşcată zilnic, şi de Al. Lapedatu. Altfel, din când în când complimente personale de la intelectuali, Manoilescu, Corodeanu.

Asupra schimbării Conversiunii nu se învoiesc. Nesfârşite Consilii de miniştri şi de fruntaşi.

*

Ziarele îşi permit să anunţe că s'ar fi cerut pentru mine locul liber pentru Cameră la Inidoara, şi Filipescu, care doria Giurgiul, se crede în stare să declare că dorinţa mea a fost refusată!

www.cimec.ro

Fac a se desminţi acest zvon jignitor.

*

Ce frumos ştiu mulţămi modeşti parohi săseşti pentru îngrijirea dată în şcoala mea fiicelor lor! Aici, în Mangalia, la Casa didacticilor, atacurile contra mea formează ocupaţia ceasurilor de seară.

*

Tânărul V. V. Haneş, care face şi o ligă pentru aceasta, cere înlăturarea întregii mele legislaţii. Subsecretarul de Stat de la Instrucţie observă că totuşi e şi câte ceva aplicabil, dar totul se va raporta la „ideologia“ lor... În acest timp ministrul de Instrucţie merge şi la Piatra-Neamţ ca să îngenunche înaintea învăţătorilor. Pentru reforma şcolii primare, care va deveni locală, se numeşte o comisiune cu toţi oamenii partidului, şi numai cu ei.

27 August.

Fostul preot Tulbure de la Oradea-Mare, amic al lui Goga. El s'a despărţit de Averescu fiindcă atitudinea lui faţă de Rege devenise cu totul insuportabilă. Cu ceilalţi doi generali de câte optzeci de ani el li dovedia că, în ciuda vrâstei, va ajunge şi preşedinte al Republicei: n'a făcut-o Thiers faţă de Napoleon al III-lea şi n'a ieşit Hindenburg faţă de Wilhelm al II-lea?

28 August.

Argetoianu a vorbit la Cameră, făcând haz pe chestia „destăinuirilor“ mele, care ar fi neîngăduite, şi a „enormei“ opere pe care am făcut-o la Instrucţie. De la un

www.cimec.ro

astfel de om mă aşteptam să fie şi mai jos în acest domeniu.

Asistenţii din incintă şi cei din tribune au izbucnit în acelaşi râs, — spun ziarele —, când a fost vorba de munca mea inoitoare în învăţământ.

1-iu Septembre.

Plecare din Mangalia.

3 Septembre.

La Văleni, de ieri.

Răspund cuiva care mă întreabă de ce n'am luat măsuri ca să pot reuşi; aceste rânduri:

„Domnule Axinte,

La scrisoarea d-tale, plină de nedumeriri pe care le spui pe şleau, mă grăbesc a-ţi răspunde că aveam o datorie de îndeplinit, pe care am dus-o la capăt cât m'au iertat puterile şi cât mi-au permis oamenii.

Dacă aş fi avut în urma mea ori un puternic partid ori un popor inteligent şi curagios, ieşia altfel.

„Calea" de care întrebi e să se încerce a desmorţi biata naţie, care astăzi pricepe aşa de puţin".

*

Urlete de presă, de la „Calendarul" poetului (o, poeţii: el şi Goga!) Nichifor Crainic şi de la foaia din Craiova a lui Făgeţel, pusă în serviciul „georgismului".

*

D-na Sadoveanu explică de ce a vorbit la „Asociaţie" în Braşov şi mă face vinovat că nu mi-am ajutat, la Guvern, prietenii.

www.cimec.ro

4 Septembre.

Dacă gazetarii nu i-au refăcut discursul, Vaida ar fi vorbit cuminte la Mesagiu. A spus, — şi e adevărat —, că eu am oprit pe Ardeleni de a fusiona cu liberalii, cari ar fi înşelat „prostia" lor. Maniu s'a făcut bolnav ca să nu răspundă.

7 Septembre.

Regele a primit deputaţia Camerei şi a ţinut un discurs vag. La urmă numai a observat că şedinţile Parlamentului nu se mai sfârşesc.

Asupra Conversiunii nu se poate lua nicio hotărâre. Experţi noi vin în fiecare zi. Li se dau mese. Titulescu s'ar plânge că i se răpeşte Liga Naţiunilor.

*

Ziarele vorbesc de un Ministeriu lunian.

În acest timp, liberalii, siguri pe doctrina rotativei, înghit şi restabilirea Consiliilor comunale, disolvate.

10 Septembre.

Ziarele arată că lumea începe a veni cu petiţii pentru datorii la „Athénée Palace", unde stau experţii străini. Cutare şef de cabinet convoacă înaintea lor persoane cu situaţii.

16 Septembre.

Cineva îmi spune că directorul stabilimentelor Fiat, la care lucra în Italia, a dorit să facă o sucursală la Braşov. S'a dus în ţară şi, la întoarcere, i-a spus că nicăiri nu

www.cimec.ro

s'a simţit mai umilit de decăderea morală a altora decât în România, unde şi ministrul l-a cerut bani, lui, care venia să dăruiască ţării o mare industrie. Şi mai târziu l-a invitat să nu mai rămâie într'o ţară cu astfel de moravuri.

Fiica mea Magdalina adauge că, la Paris, vorbindu-se de „afacerile" din America, ea a spus că „se fac şi la noi afaceri, dar mai mici". Magistratul P... a exclamat: „Cum poţi s'o spui când nu e ţară în care să se facă mai mari?".

*

În acest timp la Cameră se discută scandaloasa afacere Litmann de la Sinaia, care a luat de la Eforie spitale şi munţi şi datoreşte, netulburat, zeci de milioane, şi acela a cumpărării vasului „Ardealul", lucrat, denunţă Lupu, cu de cinci ori valoarea lui şi capabil de a fi întrebuinţat numai cu pagubă.

Amiralul Scodrea e dat în judecată.

18 Septembre.

Adunarea amicilor miei la Văleni. Foarte bună atmosferă. Taşcă nici nu e de faţă, nici nu se scusă.

*

Deputatul Gheorghiu îmi spune că toată oposiţia va face front contra modificării Conversiunii.

20 Septembre.

Sosirea lui Iunian şi Potârcă, apărătorii „Conversiunii". „Cuvântul" salută călduros pe cel d'intâiu.

*

Foarte criticată, trece la Cameră legea care dă Guvernului voia să schimbe ce vrea din budget.

www.cimec.ro

25 Septembre.

O lege votată la Senat îngăduie Ministeriului de Finanţe a plăti numai în margenea încasărilor. Până acum nu se plăteşte leafa pe Septembre. Ziarele vorbesc de o reducere de 30 %–40 % la lefi.

*

„Albina" din Sibiiu face cunoscut că, „din causa crisei de încredere agravată prin dispositiile legii pentru asanarea datoriilor agricole, votată de Parlamentul trecut, Banca „Albina" restituie depunerile numai în rate lunare procentuale, amăsurat încasărilor ei. Acest procent este astăzi de 1 % din depuneri".

*

Gh. Oprescu-mi spune aceste cuvinte ale lui Einstein: „Sânt în matematici chestiuni pentru care se cer atâtea cunoştinţi încât doar cinci oameni pe lume le pot înţelege şi, dacă niciunul din ei nu se interesează de una de care m'am ocupat eu, pot muri fără să ştiu dacă am avut dreptate".

26 Septembre.

Mâni ar fi să vie la Cameră proiectul de modificare a Conversiunii.

*

Argetoianu a pus candidaturi în trei locuri şi a avut ceva voturi.

*

Titulescu a refusat să meargă la Viena şi s'a dus de-a dreptul la Londra, refusând să susţie formula Guvernului în chestia negocierilor cu Sovietele. Nedreptatea făcută lui Ghica, acusat că el a încurcat lucrurile, continuă şi după desminţirea mea.

www.cimec.ro

27 Septembre.

Demisia lui Titulescu din toate rosturile. „Le Temps“ o deplânge. Răpede a ştiut să-şi puie în acţiune bateriile.

28 Septembre.

Începe discuţia reformei Conversiunii. Declaraţia liberalilor, foarte dibace, e şi foarte bine stilisată.

29 Septembre.

Discursuri fără măsură şi fără răsunet la Cameră în jurul Conversiunii.

*

Zvonul în jurul demisiei lui Titulescu continuă.

30 Septembre.

Balaşin, însărcinat de Guvernul trecut cu urmărirea delincvenţilor ardeleni, îmi arată cu ce dibăcie s'au strecurat aceştia, tocmind în fiecare moment pe advocatul care putea să aibă mai multă influenţă. Valeriu Pop el însuşi a făcut tot posibilul ca să nu fie pedepsiţi coprovincialii săi.

Acuma, M. Popovici îi strigă acestui vechiu şi vrednic magistrat că Boilă a fost şi este un om onest. E urmărit în toate interesele sale, şi nici fiul, şi el magistrat, nu e cruţat de prigoniri.

1-iu Octombre.

Argetoianu a vorbit, foarte ascultat, la proiectul de modificare al Conversiunii. Şi-a râs de Mironescu, cu

www.cimec.ro

cele „patru broşuri tricolore“ pe care le purta la Paris în vremea războiului şi a amintit că Mihalache nu voiă să se unească cu Ardelenii pe o vreme când el, Argetoianu, lucra ca să facă „partidul naţional-ţărănesc“. A anunţat că va face Guvern în „cinci, zece sau douăzeci de ani“. Vlad tratându-l de „cinic“, el l-a tratat de „prost“. Fiecare a rămas pe poziţie cu „adevărul“ său.

Un oarecare, Samuil Facas, fost prefect la Storojineţ, acum senator, a destăinuit cum am făcut „peşcheş“ sute de mii de lei ginerelui mieu Chirescu. Doi generali au îndrăznit abia o protestare. Trimet o scrisoare preşedintelui.

4 Octombre.

Marele discurs revoluţionar al lui Iunian nu e decât o dibace ţesătură de sofisme, recomandând inflaţia. Foarte cumpănit discurs al lui Dinu Brătianu contra ei.

6 Octombre.

Guvernul anunţă că Madgearu a iscălit la Geneva protocolul care ne pune supt control financiar în speranţa unor avantagii la plata cuponului, pe care bancherii represintaţi prin Rist l-ar refusa.

*

S'a oprit de oposiţie, noaptea, votarea la Cameră a modificării Conversiunii.

Discursul lui Mironescu contra inflaţiei a fost foarte bun. Din nenorocire ce presintă el, din capul şefului, nu e pe departe aşa de bun.

7 Octombre.

„Dimineaţa“-şi retrage îmnurile. Consiliul de miniştri nu admite protocolul.

www.cimec.ro

10 Octombre.

Vaida, primind demisia lui Titulescu, i-a oferit Externele. Acesta, după tot ce s'a petrecut, le primeşte şi anunţă venirea sa în ţară.

Asta *este* un „scandal european", cum zice Maniu....

11 Octombre.

În sfârşit s'au închis Camerele.

14 Octombre.

Sosirea echipei lui Titulescu: Madgearu, Mihalache, Lugoşianu. Acuma, ţara are de lucru, pentru câteva zile, poate şi mai mult decât atâta. Sinaia fierbe din nou. Vaida, sunat să-şi aştepte bunul „colaborator", întârzie. Nu vine nici la masa Regelui, care a doua oară aşteaptă în zădar. Trebuie să rămâie deci cu Titulescu singur. Venind mai târziu, Vaida nu merge la otelul unde era aşteptat, ci chiamă la vagon, unde aşteaptă cu Mirto, pe miniştrii rebeli. Abia mâne va fi adus să vadă pe Titulescu, care nici într'un chip nu merge el întâiu la „şef".

Regele a primit pe la miezul nopţii pe Vaida şi a mai reţinut până la 1 pe Titulescu. Puiu Dumitrescu a întâmpinat la gară pe acel ce se comportă ca poftitul şi oaspetele Regelui, care „îl doreşte ca ministru de Externe, dar nu s'ar despărţi uşor de Vaida". Acesta şi-ar fi adus şi demisia.

În acest timp, „Mica Înţelegere", Lupu, Gh. Brătianu, Goga, aşteaptă, înfrăţiţi, ceasul fericirii.

Lumea — rabdă.

*

www.cimec.ro

Am trimes Patriarhului, la deschiderea Congresului bisericesc, o scrisoare în care critic caracterul necultural şi chiar nebisericesc al Patriarhiei, amestecul politicii în alegerile eparhiale, candidaturile unor prelaţi de pregătire laică. N'o citeşte în şedinţă. Ziarele o publică. „Universul" îmi anunţă un nou torent de injurii....

15 Octombre.

Mă cercetează Lenguceanu. Şi pe Octombre se plătesc lefile întregi. Încasările lunare, de pe urma taxelor de petrol, s'au ridicat la două miliarde.

*

Gusti chiamă Liga, ca pe un organ subordonat al Ministerului, la comemorările pe care le-a decis (Alexandru-cel-Bun, Hasdeu, Grigorescu). Îi răspund că n'avem a face întru nimic, nici prin subvenţii, cu Statul.

17 Octombre.

Demisia lui Vaida după toate umilirile la care l-a supus Titulescu în complicitate cu Mihalache, devenit arbitru al situaţiei.

Regele, care a pus în stânga sa la masa din ziua sa de naştere pe Maniu, îl consultă pe acesta şi pe preşedinţii Camerelor.

Ţinta pe care şi-a pus-o Maniu e atinsă.

Duca şi-a adunat Comitetul, ca să declare că e gata a lua situaţia. După dânsul Dinu Brătianu face o declaraţie în acelaşi sens.

Am telegrafiat de ziua naşterii Regelui, urându-i „ani mulţi şi fericiţi şi, în îndeplinirea gândurilor bune, măcar oameni ca aceia pe cari i-a avut".

www.cimec.ro

18 Octombre.

Azi la 11 au loc audienţele.

Am publicat în „Neamul Românesc“ un articol în care arăt că, faţă de apucăturile anarhice ale lui Titulescu, toată lumea cu grijă de autoritate trebuie să fie pentru Vaida.

„Curentul“ spune că articolul a avut efect.

*

Regele răspunde la telegrama mea: „Mulţămesc din tot sufletul pentru urările aşa de bune de ziua mea“.

*

Îmi soseşte ediţia olandesă a cărţii mele „Art et littérature“.

*

Litvinov a avut neruşinarea să spuie că fostul Guvern e acela care a ridicat chestia Basarabiei şi a răspins pe urmă alte formule. Public o desminţire, cu îndemnul pentru Guvern de a da şi el lămuririle necesare.

Litvinov cere un răspuns neîntârziat.

20 Octombre.

Maniu primeşte a face Ministeriul. Se crede că va păstra pe toată lumea. Titulescu-şi are satisfacţia: avantagiile cui bate cu pumnul în masă.

21 Octombre.

Maniu a format Ministeriul. A pedepsit pe Mironescu, pentru usurpaţia lui de odinioară, luându-i Finanţele, pe care le-a căpătat Madgearu, cu planurile lui de robire; a adaus

www.cimec.ro

pe Sauciuc-Săveanu; are plăcerea de a „colabora“ cu Titulescu. Vaida primeşte, din partea sa, Ordinul Carol I-iu, acela pe care-l purta ca prinţ Regele: răsplată pentru campania antidinastică.

22 Octombre.

Şi Crişan se adauge, ca ministru al Ardealului. Halippa revine din exil. Toate provinciile îşi au represintanţii. Brandsch e înlăturat fără a se desfiinţa sub-secretariatul, care se va păstra ca o nadă. O lungă declaraţie a lui Maniu promite toate virtuţile, dintre care nu poate lipsi a regionalismului. Presa de dreapta din Franţa se uneşte cu cea din Germania pentru a celebra regimul Maniu.

*

În acest timp noul şef al Guvernului unguresc, generalul Gömbös, întreabă din balcon mulţimea dacă vrea ori ba să se revie la vechea Monarhie a Sf. Ştefan, şi Mussolini declară la Roma delegaţiei ungureşti că trebuie să se facă dreptate Ungariei prin înlăturarea tratatului de la Trianon.

Iar, în Iugoslavia, şeful croat Maček cere, fără să poată fi arestat, „liberarea“ micii lui patrii, care ar fi iminentă.

1-iu Novembre.

La felicitările în care amintesc Reginei Maria de zilele războiului ea răspunde: „În amintirea zilelor mari de comună străduinţă vă mulţămesc. Maria“.

4 Novembre.

Comunicare la Academia Română: „În jurul lui Alexandru-cel-Bun“. Foarte multă lume.

www.cimec.ro

6 Novembre.

Marea intrunire contra pretenţiilor de revisuire ungureşti pe care, pentru a crea o diversiune lui Titulescu, o organisează Stelian Popescu cu „Universul". Liga Culturală n'a fost invitată şi nu e represintată. Dar, după cererea a doi din membrii Comitetului Central, trimet o declaraţie în care se lasă astfel de griji armatei româneşti. La ieşire, un Ungur, strigând ceva, e rănit greu şi se devastează restaurantul „Otelului Continental".

*

Congresul Ligii are discuţii interesante, şi se ieau hotăriri practice.

*

Oraşul se umple de tipuri suspecte. Mi se spune că la conferinţile despre Lenin, presidate de Motru, care e serbătorit azi, ar fi asistat foarte mulţi studenţi comunişti. Se văd soldaţi beţi, şi unul din fiii miei află la miezul nopţii pe un ofiţer în aceiaşi stare, cu o pălărie de civil pe cap şi vorbind ca un nebun.

Semne rele....

8 Novembre.

Comemorarea lui Mihai Viteazul. Frumoasă slujbă a preotului N. Popescu la biserica Bradu-Boteanu.

11 Novembre.

Consiliul Facultăţii de Litere, în absenţa mea, îmi ia materiile de la anul preparator şi le împarte între tinerii Panaitescu şi Lambrino, aruncându-mi istoria universală elementară, smulsă de la N. A. Constantinescu.

www.cimec.ro

Arăt că în aceste condiţii nu pot face nici examine şi li declar în scris că aştept să mă desărcineze şi de cursul şi seminariul mieu, dându-mi samă că „regretabila prelungire a vieţii mele pune în primejdie bunele metode".

12 Novembre.

Comunicaţia lui Beza despre descoperirile la Sf. Sava şi Muntele Sinai, cu explicaţiile mele.

*

Un emisar german îmi aduce trei broşuri pentru înarmarea Germaniei. Mă întreabă dacă nu merg la Berlin. — N'a venit vremea.

Crede că la noi e curentul pentru ei. Îi spun că sânt multe curente. E de la foaia lui Hitler.

*

La Spitalul d-rului Topa vine un grup de „şomeri". Caută slujbă. Ţărani: unul de la Folticeni, altul de lângă Sibiiu. Nu ştiu ei singuri ce vor.

13 Novembre.

Tulburările studenţeşti de la Cernăuţi, unde s'a ocupat sala Teatrului, s'a încercat a întoarce pompele către poliţie şi s'a stat până în ziuă înăuntru, cerându-se ca un drept înlocuirea directorului şi o anume cantitate de bilete gratuite, s'au „împăcat" prin complecta cedare a guvernului, represintat de Ioaniţescu.

Anarhia se întinde....

15 Novembre.

Am fost la Senat, care întârzie să se adune pentru alegerea preşedintelui. Câţiva cunoscuţi. Banca prelaţilor e aproape plină. Ştefan Ioan şi-a ales în frunte locul central.

www.cimec.ro

16 Novembre.

La Senat s'a reales preşedinte Costăchescu. Şi azi puţină lume. Crişan apare deosebit de fălos. Ioaniţescu se dă cu un pas înapoi când trece „d. prim-ministru".

17 Novembre.

Anunţ interpelări cu privire la politica şcolară a lui Gusti şi la cea externă a lui Titulescu. Sânt ascultate în tăcere.

*

Gafencu vine să-mi arăte că Guvernul Vaida a propus, după insistentele stăruinţi francese, „formula Iorga", găsită la Externe, în care e vorba de „diferende presente, trecute şi viitoare". Titulescu nu poate găsi altceva. Dar el a rupt legături, care existau până la dânsul, cu aliaţii. Declară că că el a formulat nota de răspuns la cea francesă. Cădere ar fi făcut impresie bună prin francheţa lui.

*

Episcopul sas Glondys, care a debutat declarându-se pan-german şi contra tratatelor, va fi primit de Rege pentru investitură.

18 Novembre.

Casaţia a sfărmat legea Conversiunii ca neconstituţională. J. Th. Florescu interpelează la Senat. Gusti se declară gata a răspunde cât mai răpede. Voiu vorbi Vineri.

19 Novembre.

Cineva întors din Italia îmi vorbeşte de marea operă de creaţiune de acolo: Via Imperiale din Roma, largile

www.cimec.ro

şosele acoperite cu păcură. Şi adversarii de principii recunosc isprava săvârşită.

20 Novembre.

Polonul Smutny, care m'a ajutat la Istoria Imperiului Otoman, la mine. E de şase luni fără ocupaţie. L-ar fi scos din diplomaţia românească pentru că e „filoromân". Crede că în curând Beck va fi preşedinte de Consiliu. Pilsudzki continuă o politică „roşie".

22 Novembre.

Bun discurs la Senat despre armarea României, al generalului Popovici.

23 Novembre.

Valeriu Pop îmi spune că în Ardeal jandarmii nu sânt plătiţi de mai multe luni. Starea de spirit e proastă. La o mobilisare ţăranii ar îndrepta armele contra oraşelor. Îi spun că n'o cred, dar că n'avem ce trebuie pentru o luptă.

*

La Senat, şi Orleanu interpelează în chestia pactului cu Sovietele.

La Cameră, Titulescu a căutat să arăte că el avea dreptate, că a lucrat totdeauna în înţelegere cu Franţa şi Polonia, că Vaida a apucat pe o cale strâmbă, că el şi-a dat demisia în Februar şi că noi nu i-am primit-o. Gh. Brătianu s'a declarat mulţămit, amintind politica tatălui său. Cuza a pus foarte bine lucrurile la punct. Dr. Lupu a spus lucruri neplăcute la toată lumea. Presa,—

www.cimec.ro

ca şi oamenii politici, — e la picioarele aceluia pe care Lupu a isprăvit prin a-l declara „cel mai mare din vorbitorii Europei".

24 Novembre.

Titulescu se presintă pe neaşteptate pentru a răspunde la interpelarea mea. Are curajul să încerce a-mi întinde mâna. În mijlocul cuvântării mele intervine ţipând şi trebuie să-l trimet la servitorii lui. Răspunsul e de o impertinenţă potrivită cu vanitatea lui. Un număr de brute îl susţin zgomotos. Aceiaşi fac scandal în cursul replicei mele. Preşedintele îi favorisează. Liberalii şi senatorii de drept rămân înţepeniţi. La ieşire, toată lumea se fereşte de a-mi vorbi. Numai şeful de cabinet al lui Vaida îndrăzneşte, — dar în stradă.

Nivel moral...

La Cameră, Maniu, care a venit şi la Senat şi se distrează de necuviinţile lui Titulescu, a promis şi moratoriul urban.

25 Novembre.

Interpelare a lui M. G. Orleanu contra pactului. Abia se înţelege ceva. Titulescu-i răspunde, făcând elogiul unei mari competenţe şi al unui strălucit talent. Grupul lui aplaudă de se rupe.

Am întrebat dacă, intrând în Senat, noul episcop luteran Glondys n'ar avea datoria de a ne lămuri cu privire la dorinţa sa de a se schimba tratatele.

Apoi interpelarea mea cu privire la abusurile de la Instrucţie. Aceiaşi brutală intoleranţă. Tot felul de proşti şi de beţivi mă întrerup. În fundul băncii ministeriale palida figură de conspirator a lui Andrei, care regisează spectacolul. Răspunsul lui Gusti, cu sociologia lui sentimentală, e deplorabil.

www.cimec.ro

26 Novembre.

Fireşte că şi ieri eu am fost „învinsul". Aşa presintă lucrul ziarele de dimineaţă. Pentru „Universul" am primit o lecţie de la Titulescu. Ziarul tuturor minciunilor presintă şi un articol din „Journal des Débats" în care apar ca unul care am primit „formula sovietică". Desminţesc telegrafic. „L'Indépendance" vorbeşte de bietul mieu „discurs confus şi incoherent" de Joi şi asigură că „am fost făcut knock-out" cu „un coup d'assommoir".

*

Ministrul Cehoslovaciei, Şeba, îmi aminteşte că l-am cunoscut la Belgrad, ba chiar la Iaşi, el fiind ofiţerul care întovărăşia acolo pe Masaryk. Şi el, cunoscător în cele economice şi trimes la noi anume pentru aceasta, e pentru o mai reală inodare a intereselor noastre materiale. Îi vorbesc şi de necesitatea ca toţi trei să fim o singură armată. Şi el vorbeşte de posibilitatea ca soldaţi dintr'unul din Statele aliate să fie comandaţi de ofiţeri din altul. Sute de ofiţeri ceho-slovaci ştiu acum româneşte.

27 Novembre.

La Văleni. Teleajenul târăşte o blată şuviţă de apă în mijlocul albiei secate. Nu plouă din Iulie. Vom avea şi foamete la anul după pânea neagră din anul acesta?

*

Mare întrunire liberală, calmă.

28 Novembre.

Un ziarist engles care vine să-mi ceară o prefaţă pentru viitoarea sa carte despre Regele. Întrebat asupra

www.cimec.ro

pactului, — Franța și Polonia au și terminat —, îi spun că nu sânt contra comunismului, o experiență ca și capitalismul, pentru omul modern, care nu și-a găsit încă forma, nici contra poporului rusesc, ci contra mongolismului de direcție, apucător și crud, care se continuă peste toate schimburile de regim.

*

Oromolu-mi cere să fiu președinte de onoare al Societății româno-americane. Și el crede că Argetoianu trebuie scos din viața publică. Titulescu a încurcat cu apucăturile lui și chestia despăgubirilor germane. Planul de economii e singurul realisabil. Păcat că Regele s'a despărțit de mine înainte de a-l fi adus la îndeplinire!

29 Novembre.

Discurs al lui Filipescu contra politicii financiare, mai ales a lui Argetoianu. Majoritatea ascultă și în criticile lui pe alesul Guvernului. Expunerea e clară, măsurată și cu o bună rostire.

*

Xeni îmi spune din ale lui Titulescu. Când și-a alcătuit decalogul financiar, a dat primele trei exemplare lui Stere, lui Marghiloman și lui Vintilă Brătianu, nimic lui Take Ionescu, creatorul carierei lui.

La Paris, în clipa înfoarcerii, el disuada pe Take Ionescu, care visa un splendid rol, să se întoarcă. Îi spunea că lumea s'a schimbat și nu cere oameni vechi; el, Titulescu, va funda partidul radical-socialist. Lui Take Ionescu, la ieșirea tânărului prieten, i-a scăpat calificativul de „lichea".

www.cimec.ro

30 Novembre.

Cineva îmi spune că se pregătise la Paris cea mai rea primire lui Argetoianu, care făcuse greşeala de a se opri în Italia, unde nu putea găsi niciun ajutor bănesc.

*

Ministrul Bulgariei, Chioseivanov, vine să-şi ia rămas bun. Merge la Belgrad, unde ştie ce situaţie grea îl aşteaptă, din causa Macedonenilor. Nu-i pot stăpâni la Sofia, d'apoi în Macedonia! Situaţia Bulgarilor în România o recunoaşte încă odată a fi mult mai bună. Îi vorbesc de posibilităţi de a se ajuta la cunoaşterea reciprocă a celor două naţii prin admiterea câte unui Bulgar sau doi la şcolile din Roma şi din Franţa sau de admiterea lor în căminuri la Bucureşti, de opera de traducere, etc. El crede că vechile pasiuni se moderează. Militarul care a vorbit la Varna contra României a fost pedepsit.

*

La Senat, interpelez pentru declaraţia lui Dovgalevschi către Herriot, redactată într'un ton foarte conciliant faţă de noi. Mă adresez, nu lui Titulescu, ci lui Maniu. Tot aşa întreb în ce priveşte campania revisionistă ungurească.

*

Manoilescu vine de la Roma. Comunicaţia mea la „Convegno Volta" a adus o discuţie de două ceasuri. Argetoianu nu-şi dădea samă unde este. Pomenia, la început, de resoluţii de luat; la urmă vorbia franţuzeşte, fără note, despreţuitor, „ca la Jockey Club". Lui Mussolini i-ar fi presintat o plângere scrisă contra Franciei, de care „ducele" a făcut haz.

www.cimec.ro

1-iu Decembre.

Comemorare a unirii Ardealului la Senat. Vorbeşte inflăcărat, dar lung, preşedintele. Nicolae Bălan aduce o notă trăită, căreia i se va opune cea, unită, a lui Macaveiu de la Blaj, care strecoară, — şi trebuie să-l înfrunt, — „stăpânirea turcească" la noi şi proclamarea unirii la Alba-Iulia când vânătorii noştri erau departe. Liberalii fac pe Mărdărescu, cuceritorul Budapestei, să vorbească în numele lor. Apoi răsare în faţă Văitoianu, pentru cealaltă nuanţă. Filipescu pretinde că pentru unitatea naţională a murit partidul conservator, dar uită pe tatăl său. Cuminte vorbeşte rabinul Niemirower şi obraznic gazetarul evreu de la „Lupta".

Majoritatea e, data aceasta, cuviincioasă faţă de mine.

Seara, cu multă lume, cuvântarea mea la Liga Culturală.

2 Decembre.

Interpelare la Senat şi discursuri la Mesaj.

*

Manoilescu-mi spune că liberalii lui Duca ar avea făgăduieli de la Palat şi de aceia se reţin.

3 Decembre.

Eftimie Antonescu mă asigură că „vin": Iunian, al cărui discurs la Târgul-Jiului e dat întreg de „Cuvântul", Goga, Gh. Brătianu şi Titulescu (Sovietele vorbesc la radio de plebiscitul pentru Basarabia; ieri, Maniu a amânat răspunsul la întrebările mele). Regele a cerut lui Ioaniţescu să meargă la Goga şi l-a trimes acolo pe Petrovici.

www.cimec.ro

6 Decembre.

Dr. I. Cantacuzino mă cercetează. Se întreabă şi ei unde mergem.

*

Dr. Severeanu-mi spune că la Karlsbad Goga-i arăta intenţia de a guverna tiranic o ţară care nu merită altceva. Nici drept de scris, nici de vorbit. El şi şaptezeci de prefecţi...

*

Argetoianu mustră pe industriaşul Mociorniţă, care reclamă o datorie a Statului faţă de dânsul, pentru că „a mers la Iorga" şi ar fi zis de curând că „firma lui Iorga tot mai are trecere".

*

Foarte multă lume îmi arată simpatie, une ori in termini cu adevărat mişcători.

*

Regele-mi trimete „călduroase şi sincere felicitări", Regina Maria „mulţi ani".

8 Decembre.

La intrebarea mea cu privire la formulele de negociere cu Sovietele Maniu îmi răspunde prost şi insolent, evitând orice precisare. Citeşte declaraţia pe care i-a dat-o Titulescu, care, lângă dânsul, cu gura deschisă a plictiseală, il supraveghează. Iau act de refusul Guvernului, care s'a mărginit a tăgădui ambele aserţiuni din scrisoarea lui Dovgaleschi. „N'am cui" desvolta intrebarea cu privire la contra-propagandă. Majoritatea se strică de râs,

www.cimec.ro

ca de obiceiu, mai ales la o glumă fadă a lui Titulescu, care ar părea stăpân pe dânşii.

Averescu vorbeşte apoi la Mesagiu, cu un glas foarte slab. I-am întins mâna şi am vorbit împreună. Am zăbovit cu un ceas lecţia la Academia de Războiu numai pentru a nu pleca din faţa lui, care vădit are nevoie de sprijin, cu atât mai mult, cu cât majoritarii, neînţelegând ce spune, pleacă şi fac zgomot în odaia de alături. La un moment, Averescu se opreşte îndelung, face mari sforţări fisice, buzele-i tremură, dar cuvintele nu vin. Trec câteva minute. Preşedintele vrea să ridice şedinţa; el îl opreşte din ochi, cari capătă o intensitate dureroasă. Se lasă pe scaun şi pleacă încet capul. Dus de dr. Angelescu în odaia de alături, îşi revine.

Seara, mi se comunică ştiri bune: e „foarte bine", a luat masa. Doctorii dau un comunicat. Gripat, denutrit, s'a îndărătnicit să vorbească.

9 Decembre.

Hans Otto Roth revine în chestia declaraţiilor noului episcop Glondys. Mă roagă să nu insist asupra greşelilor făcute de acesta ca atitudine politică. Îi promit. E însă şi el nesigur în ce priveşte acţiunea unui om de un talent nestăpânit. Ar fi vrut un Sas. Lipsa lui de luni de zile l-a împiedecat de a influenţa. L-au ales şef laic al Bisericii ca să poată controla pe episcop.

Roth îmi spune că Averescu, revenindu-şi, i-a spus lui Titulescu, care i-a desfăcut cravata ca să-l împiedece de a reveni în şedinţă: „Nu mor. Voiu asista la victoria ideilor mele". Şi apoi: „Voiţi să mă îngropaţi. Dar nu mă duc până nu vă voiu vedea pe toţi la pământ".

*

www.cimec.ro

La Senat, frumoasă scrisoare de mulţămire a lui Averescu.

Se discută legea moratoriului executării sentinţelor cu privire la proprietăţile urbane. Manoilescu vorbeşte cu avânt, pomenind şi de Adunarea corporativă şi punând în causă pe Filipescu, ales de Guvern cu program contra Guvernului. Acesta protestă vehement, dar nu ia cuvântul la proiect. Liberalii aduc o adesiune cu obişnuitul „dar...". Vorbeşte şi Gyarfás. La sfârşit iau cuvântul pentru a arăta importanţa naţională a problemei şi necesitatea altor procedeuri în legislaţie decât filantropia descriminantă. Primire bună.

Am propus şi o telegramă pentru organisatorii comemorării la Oslo a lui Bjoernsterne Bjoernson.

*

Episcopul Glondys a vorbit româneşte cu multă greutate, aducând reserve. Glas poruncitor şi sec, atitudine lipsită de eleganţă. Roth ar fi vrut să-l şi laud.

10 Decembre.

S'a deschis la Sf. Gheorghe Nou mormântul lui Brâncoveanu. Oasele sânt perfect păstrate în sicriaşul cu ţintele de argint.

13 Decembre.

La Senat discuţia la Mesagiu (G. T. Florescu). Totală lipsă de interes.

14 Decembre.

Tot la Senat lung discurs pedant, incolor, voit nepolitic şi absolut impersonal, al tânărului Lugoşianu.

www.cimec.ro

16 Decembre.

Chestia fraudelor fantastice la fondul religionar din Bucovina e adusă la tribună de un Câmpulungean de acolo. Mitropolitul Cotlarciuc se declară incompetent şi dă vina pe Stat, care nu face bunul control de supt Austrieci, de şi i s'a cerut de repetate ori.

*

Vaida a sosit, chemat de Rege. Era vorba de un dejun. Apoi s'a anunţat o „răceală" a regelui. Titulescu ar fi pe cărbuni.

19 Decembre.

Zvonul căderii lui Maniu se întăreşte. Abia ar fi putut scoate de la Poştă pe Florescu-Banu. Titulescu, care a plecat la Belgrad, unde domină Beneş, ar fi să meargă la Paris şi apoi la odihnă de două săptămâni în Italia. Ar fi făcut visite, poftind pe oricine în Ministeriul pe care stă să-l facă.

Maniu mă anunţă că-mi răspunde mâni cu privire la întrebarea despre propagandă, de şi-i spusesem că „n'am cui s'o desvolt".

Legile lui Madgearu trec la Senat fără resistenţă.

*

Lupu oferă lui Iunian o fusiune pe care acesta arată că ar refusa-o.

20 Decembre.

J. Th. Florescu a fost la Regele, pe care l-a găsit slăbit şi îngrijorat. I-a spus că e nedrept a supune Ardelenilor tot ce e energie în „Vechiul Regat". Regele a observat că eu sânt de această părere, dar n'a răspuns.

www.cimec.ro

Se pare că i se cere să cedeze Guvernului pe oamenii săi de la Postă, unde Florescu Banu, înaintând un lung memoriu asupra greșelilor național-țărăniste, a demisionat, la Căile Ferate, unde presează Vidrighin, la Poliție și la Siguranță. Întrebat de Regele dacă are ceva contra celor de acolo, primul ministru a răspuns că sânt foarte buni, dar vrea oameni de-ai lui.

Maniu a încercat și la Titulescu să schimbe cu Ardeleni pe miniștrii în străinătate. Ca să nu ia focul cu mâna lui, mai ales în ce privește pe Cesianu, pe care l-a și numit Maniu, Titulescu i-a declarat „buni" pe toți.

Se pare că de aceia, ca să aibă un argument contra lor, ține el să răspundă la întrebarea mea despre propagandă, de și i-am spus prin președintele Senatului că nu țin de loc. A zăbovit pe mâne.

Titulescu i se declara lui J. Th. Florescu obosit: a găsit la Externe numai „chestiuni deschise" și se duce în Italia să le mediteze....

21 Decembre.

La Senat, Sassu se plânge că l-am presintat, în „Supt trei regi", ca aplaudându-mă la 1907 „supt bancă". A aplaudat fățiș și a fost mustrat de D. A. Sturdza și de Pherekyde, care i-a amintit că la Cameră nu e o sală de conferințe, ci o arenă de luptă.

*

Văitoianu spune că Regele i-a comunicat prin cineva regretul că nu mai e „carlist". Generalul a răspuns că a fost totdeauna numai „monarhist".

*

Madgearu îi strigă lui Manoilescu că va destăinui de ce a plecat acesta de la Banca Națională, unde pregătise

www.cimec.ro

un mare plan. Întrebat de mine, Manoilescu crede că ar fi vorba de nu ştiu ce înţelegere cu ţărăniştii pentru a răsturna pe Argetoianu.

Acesta şi-a dat un banchet pentru primirea în partid a lui Em. Antonescu şi lui N. Schina şi a expus un program de neplată a datoriilor externe şi de descentralisare, plus reforma Constituţiei, fără a îndeplini măcar formele.

*

Proiectele de lege financiare cad în avalanşă.

*

Victor Papacostea, aşa de mult servit altă dată, mă acusă la Cameră că am risipit fondul de bacalaureat şi râde de ajutorul dat astronomului Donici. „Universul" ridiculisează opera acestuia. Intervin cerând lui Gusti un răspuns pe care-l promite sfios.

22 Decembre.

Maniu îmi „răspunde". El nu face propagandă, ci... reacţionează la informaţii false. Ar face-o mai bine, dar... dacă n'are bani! Nu sânt fonduri pentru... ce nu e contra-propagandă, ca în „Cehoslovacia". Ţara se apără cu „cele 800.000 de morţi din Vechiul Regat" şi voinţa provinciilor. Furtunoase, îndelungate aplause.

Răspund trei lucruri într'o singură frasă: Îmi pare rău că am întrebat, n'am cerut niciun răspuns şi noi doi „vorbim două limbi deosebite".

O furtună de insulte ţine cinci minute. Maniu e roşu de mânie reţinută. Lăpedatu crede că trebuia să răspund altfel. *Aşa*, l-am „ofensat".

Manoilescu la legea noilor imposite a lui Madgearu. Aminteşte că a făcut un împrumut bun, în Italia, fără

www.cimec.ro

comisioane. Potârcă obiectează că se prevedeau 100 de milioane pentru prinţul Ruspoli, ginerele ministrului de Finanţe de atunci, Volpi; el s'a trudit să scadă suma. Cu toate timidele încercări de a opri ale lui Costăchescu, Madgearu confirmă. Se ajunge la vorbe groase. Vom vedea urmările. Italia nu poate înghiţi o astfel de jignire.

23 Decembre.

La Sinaia, îngheţată, fără zăpadă, goală.

25 Decembre.

Sânt ales la Academia degli Arcadi din Roma.

27 Decembre.

Italia a făcut, de fapt, representaţii cu privire la cele spuse în Senat. Guvernul a dat un comunicat care nu satisface. Manoilescu revine în ziare, şi Madgearu găseşte că e potrivit să „explice" gafa.

Italienii ni-ar cere, la negocierile tratatului de comerţ, să legăm de dânsul pe acela de „amiciţie", îndatorindu-ne a nu-i ataca în cas de războiu cu Iugoslavii.

30 Decembre.

Arăt lui Puiu Dimitrescu, venit să se informeze, că tot ce se petrece e urmarea chemării acestor oameni la Guvern; unul liberal ar fi fost mult mai bun. Au oameni, nu ca pleava din Senat, care samănă cu o casă de corecţie. Chiar şi slabul Duce e alt ceva decât glacialul, impenetrabilul Maniu.

www.cimec.ro

Mă întreabă dacă eu cred în marea popularitate ardeleană a lui Maniu şi a partidului său? — Nu prea.

*

Italienii au zăbovit inaugurarea Şcolii Române.

Mihalache paradează la Atena, unde i s'a făcut o foarte bună presă de „ţărăniştii“ lui Papanastasiu.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

1 9 3 3.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

1-iu Ianuar.

La deschiderea Anului, Maniu pune în vedere Regelui că nu are decât „prerogativele“ pe care naţia le respectă prin el, acuma când Suveranul a devenit constituţional.

*

Puaux, vorbind coloniei francese, e bucuros că importul nostru din Franţa a crescut în anul trecut cu peste 90 de milioane de franci, de sigur mai mult articole de lux. Ne trimete la Societatea Naţiunilor. Stil de proconsul. Pare c'am fi la 1833....

3 Ianuar.

Generalul M. Ionescu, plecând de la Căile Ferate trimete Regelui o lungă telegramă, la care se răspunde deosebit de călduros.

7 Ianuar.

Aflu că Mihalache, care se crede insultat de prefectul de Poliţie, fiindcă acesta a declarat subalternilor săi printr'o circulară, că „rămâne“, şi de comandantul jandarmeriei, care, în scrisoarea sa de Anul Nou, s'a plâns că nu i s'au dat mijloacele necesare, a cerut înlăturarea amân-

www.cimec.ro

durora, — în acelaşi timp când Madgearu propunea reducerea salariilor ofiţerilor, — şi că, neacordându-i-se de Rege, a demisionat. Nu numai Maniu, dar şi Vaida se declară solidari. Ori-ori!... Titulescu e chemat de la Saint-Moritzul necesar scumpei sale sănătăţi. Comitetul de conducere ţărănist se adună.

Prezicerile mele se adeveresc mai răpede de cum aşteptam.

8 Ianuar.

Comitetul amână pe „patruzeci şi opt de oare" decisia. Titulescu soseşte mâni, cu obişnuite provisii de artificii, intrigi şi trădări.

9 Ianuar.

Zi de aşteptare. Liberalii se ţin foarte stăpâniţi.

O formidabilă zăpadă se lasă asupra ţării până în Dunăre. Un om din popor spune: „Se duc ăştia, vine bielşugul".

*

Am spus lui N. Georgescu că aşa de necesar mi se pare un regim liberal, încât aş îngădui la ai miei să intre în cartel electoral cu dânşii şi aş primi presidenţia Camerei pentru timpul discuţiei Mesagiului ca să întăresc situaţia morală a viitorului Guvern.

Dar presimt că, la urmă, Regele va ceda.

14 August.

După atâta zbucium, Ministeriu Vaida, şi cu Titulescu, şi cu Tilea.

www.cimec.ro

18 Ianuar.

C. Angelescu, guvernatorul Băncii Naţionale, vine la mine pentru subsidiul Şcolii din Franţa.

Îmi arată recunoştinţă pentru numire. A primit-o cu greu. Argetoianu nu l-a ascultat, când i-a oferit acelaşi ajutor ca şi Guvernului Vaida. Cu Madgearu începe a se înţelege greu. E mulţămit de situaţia Băncii, după oprirea, hotărîtă de Argetoianu, a ieşirii deviselor. Oricum, datoria lui e să fie optimist.

Arată ce sume enorme s'au cheltuit pentru ajutarea băncilor. Şi Banca Românească, şi încă una, au luat câte un miliard. Blank, descoperit cu trei miliarde şi jumătate la Banca Naţională, jumătate la acţionari, nu se dă bătut. Are planuri mari. Vrea să se înţeleagă cu o dubioasă bancă elveţiană pentru emiterea de acţiuni, sprijinite pe veniturile de 100 de milioane anual ale Discomului, pentru a le aduce la Banca Naţională. Aceasta întreabă: cine controlează, cine garantează permanenţa acelui venit şi de ce, cu neapăratul comision, acest intermediar al băncii elveţiene?

A găsit o gestiune şi zăpăcită şi neonestă. Sistemul, început de ţărăniști, al preluării portofoliilor putrede îl desaprobă. Argetoianu-l continua, une ori cedând stăruinţilor şi fără a se supăra dacă întâmpina un refus. Aceasta s'a produs de multe ori. Odată, faţă de un director de ziar care avea nevoie de un împrumut de 15 milioane, ca să-l treacă îndată la portofoliu. I se aduceau şi faliţi, ca directorul băncii Colentina, Capriel. „Universul“ e asociat cu Blank, şi de aceia instalarea acestuia în chiar palatul ziarului.

Se arată el ca autor al proiectului de finanţare prin imposit general a Conversiunii. Îl primise Mironescu,

www.cimec.ro

il primise Duca. Pe urmă a intervenit o schimbare la liberali.

El crede că aurul din Ardeal, bine exploatat, ni-ar fi de mare folos. Ar trebui lucrul în comun şi maşini. Ar creşte şi prestigiul ţării. Banca Naţională ar fi gata să ajute. Un Olandes s'a uimit de priceperea Românilor la acest lucru.

19 Ianuar.

Toată ţara, profesori, învăţători, avocaţi, funcţionari se burzuluieşte pentru arestarea nebunului de Forţu. Presa, — „Dimineaţa“ şi „Universul“ alături, — suflă în foc. Guvernul opreşte o procesiune de profesori la Văcăreşti, ca pe vremea Mitropolitului Ghenadie.

21 Ianuar.

Forţu este liberat. Un general se opreşte înaintea afişului ziarelor şi strigă „bravo Forţu; ăsta ni va plăti lefurile“. Mii de oameni se vor aduna pentru a-i aduce omagiul naţiunii.

Ţară complect bolnavă — şi grozav de proastă!

23 Ianuar.

Ieri a fost demonstraţia la domiciliul profetului şi martirului Forţu. Bolnav după câteva zile de nemâncare, a făcut să se cetească naţiei sale un mesagiu, care începe prin a afirma că „ştia de mult“ originea divină a tot ceia ce spune şi face. Până la sfârşit se presintă ca omul lui Dumnezeu. Afară, mulţimea urlă.

*

www.cimec.ro

Sosirea la Sinaia a regelui Iugoslaviei, cu regina şi ministrul de Afaceri Străine. Asupra motivului, circulă zvonurile cele mai curioase.

*

Se aşteaptă actul de închinare către Societatea Naţiunilor.

*

Maniu a plecat, — spre Praga pentru Beneş, spre Sudul Franciei cu doi aghiotanţi!, — declarând că numai neînţelegerea cu Regele asupra „mânii libere" l-a făcut să lase o putere pe care n'a dorit-o. Prevede o schimbare în April.

*

În acest timp Mihalache se duce la Geneva ca delegat împreună cu Titulescu la conferinţa de desarmare...

26 Ianuar.

Plecarea mea în Apus.

27 Ianuar.

Sosire la Veneţia. Întâlnesc pe Pietro Orsi, în casa căruia petrec o seară plăcută cu prietenii săi.

29 Ianuar.

Plecare spre Roma.

Ieri am văzut la fereasta cafenelei Florian pe Maniu între cei doi gardieni transilvani ai săi. Mă privia cu o ură nespusă.

Venise din Trieste şi se înscrisese la Bauer-Grünwald ca „*Iulius* Maniu".

*

Căderea Ministeriului Boncour şi crisă ministerială în Germania.

www.cimec.ro

30 Ianuar.

Conferirea gradului de doctor *honoris causa* la Roma. Ministrul de Instrucţie e bolnav, îl înlocuieşte sub-secretarul de Stat Solmi. Asistă ministrul Finanţelor, de Francisci, Gentile şi mulţi academicieni. Fedele se scusă.

Câteva cuvinte rostite de rectorul Rocco, ministru de Stat, şi cetirea de către decan, Rossi, a raportului. Răspunsul mieu, cetit, îl amestec cu explicaţii orale.

*

Seara, despre „Valoarea epocii Paleologilor" la Academia Arcazilor.

*

În tot timpul, cea mai afectuoasă întovărăşire de romanistul Bertoni.

După dejunul la Legaţie, cină cu colegii.

*

Aici Gusti s'ar fi presintat ca omul Regelui, ar fi ceru suită şi conducere oficială, ar fi declarat că are şi o misiune specială de la Suveran, care ar „vrea să fie Mussolini" în ţara sa, i-ar fi trimes raport telegrafic, etc.

Situaţia lui îl stăpâneşte cu totul.

*

Ghica-mi spune că situaţia e foarte gravă. Cât pe-aici, dacă nu veghia poliţia, ca Italieni cu bombe să treacă în Iugoslavia. El crede că războiul poate izbucni în câteva luni. Am avea obligaţia de a cădea asupra Bulgarilor.

De fapt, din causa atentatelor din Dalmaţia contra monumentelor veneţiene, a luptei cu clerul catolic, a sfidării din partea „cetnicilor", ura contra vecinilor e enormă.

www.cimec.ro

Ataşatul militar, colonelul Scheletti, e mulţămit de felul cum îl consideră militarii italieni.

Mussolini e mai păzit decât oricând. La inaugurarea costisitoarei Şcoli Române rândul de jos a fost evacuat şi pus supt pază. Nici trăsură nu e admisă a staţiona în faţa casei lui.

Din Paris, unde se formează un Ministeriu Daladier, veşti de adunări tumultoase, de ciocniri cu Poliţia. Ai crede pregătirea unei revoluţii.

Hitler e numit Cancelariu, cu Papen supt el. Înălţarea-i va distruge?

31 Ianuar.

Plecare spre Paris. În cale, operă de colonisare, de îmbunătăţire tehnică a ţării, clădiri noi, ordine.

La Veneţia s'a făcut lărgirea viaductului, ridicarea unui nou pod; se va reface al Academiei. La Roma s'a deschis, în dosul Coloseului complect degajat şi al Forului lui Traian, refăcut ca odinioară, o Via Imperiale. În mlaştini s'a clădit noua cetate Littoria.

1-iu Februar.

La Paris. S'a format Ministeriul, cu Boncour la Externe. Veştile de tulburări erau exagerate. Pretutindeni linişte.

Asist la o bună conferinţă despre studiul matematicilor la noi de Sergescu.

*

Aflu ziare din ţară. Campania „noilor istorici" contra mea continuă.

Nisipeanu declară că a rupt „colaborarea" cu Gusti, şi

www.cimec.ro

Stancu Brădișteanu își râde de propunerea lui Madgearu de a revedea împreună numirile de funcționari și de a face budgetul.

Anarhia e în creștere.

La serbarea Ordinului Ferdinand, Regele a distins pe Duca, Goga și dr. Angelescu și a chemat la părăsirea, de către oamenii politici, a „urii".

2 Februar.

Conferință la „Amicii Universității" despre „Viitorul studiilor bizantine".

4 Februar.

Deschiderea conferinților despre Veneția: foarte cercetate.

*

Aflu că la noi s'a proclamat starea de asediu din causa mișcărilor de la Căile Ferate și de la petroliști.

Democrație...

*

La Cameră, discuție asupra noului Ministeriu. Lupu, care a cerut ședință secretă și nu i s'a acordat, atacă pe intimii Regelui. Duca protestă și contra înțelegerii, deocamdată provisorii, cu Geneva. Goga-și păstrează un rol într'o discuție pe care genul capricios al lui Vaida o sfarmă în incidente.

*

Seara, la d-na de Montfort, Armeancă, al cării soț conduce pentru Guvernul poion o foaie, „L'Est européen".

www.cimec.ro

Un corespondent frances pentru Bulgaria povestește nespusa mojicie a lui Stamboliischi, care nu voià să se ducă la regele Boris și-l făcea să vie la dânsul. La căderea tiranului, abia s'a putut descoperi regele, care se ascunsese.

5 Februar.

Comunicație la Societatea de Istorie modernă despre Revoluția francesă văzută de ambasadorii venețieni.

6 Februar.

N. Georgescu-mi scrie. Guvernul e incapabil de a domina anarhia. Lumea privește resemnată la desastru. S'a proclamat starea de asediu.

*

Vaida și miniștrii de Justiție și de Război explică printr'o proclamație starea de asediu. Titulescu se degajează de orice răspundere: el e „specialist". Mihalache a fost absent de la votare. Ai noștri s'au abținut. Halippa a demisionat.

Studenții de la Drept s'au baricadat la Universitate, Facultatea e închisă de rector.

8 Februar.

A doua lecție, tot așa de cercetată.

9 Februar.

Un redactor de la „Volonté", întors din Italia, e uimit de progresele ei. Și-a arătat franc părerea colegilor, oricât aceasta i-ar da aierul că nu mai e un „om de stânga".

www.cimec.ro

10 Februar.

Primirea mea la Institutul Franciei.

11 Februar.

A treia conferinţă,

Seara, la Ancel, cu Albert Mousset, Monthou şi Siegfried, care vorbeşte despre Duhamel şi răul pe care l-a făcut cartea lui despre America pentru relaţiile anglo-americane.

12 Februar.

Cercetez la spital pe Matei Nicolau, greu bolnav de tuberculosă, — una din marile speranţe ale ştiinţii noastre în domeniul Istoriei Romei.

*

Gorceix îmi spune cum, supt Guvernul mieu, a încercat în zădar să aducă rectificări în campania de presă francesă contra mea. La *Paris-Midi* i s'a spus că esenţialul e să se ştie ce zice „Titu", la *Le Temps* a fost primit şi mai rău, iar la *Figaro* i s'a declarat că se primesc de la Bucureşti ştiri cu desăvârşire sigure.

13 Februar.

Cesianu şi d-na la dejun. El se plânge de atacurile lui Filipescu. Vorbim de uitarea nemeritată în care a căzut Marghiloman. Îi spun pentru Regele cât de mult a scăzut popularitatea Coroanei. Urgentă e chemarea liberalilor.

www.cimec.ro

14 Februar.

Un consilier judiciar al Legației iugoslave spune că situația regelui Alexandru e așa de zdruncinată, încât îl ține numai conflictul cu Italia.

15 Februar.

Știri din Viena că tulburările la noi se întind. La Cluj mii de lucrători s'au închis în ateliere cu patru ingineri și unii funcționari. La Constanța, alte tulburări.

•

Dichter, odată în serviciul lui Take Ionescu, spune durerea acestuia pentru că Titulescu consulta la proiectele lui financiare pe Marghiloman, părând că se apropie de dânsul.

17 Februar.

Mi se dă solemn premiul „générale Brémond" pentru cartea despre Armenia. Presidează Boyer.

Mișcătoare manifestație a coloniei armenești.

19 Februar.

Ultima lecție despre Veneția.

*

Din țară, fusiunea lui Iunian cu... Stere, în așteptarea lui Lupu.

*

Reducerile de 10 % asupra lefilor s'au votat.

•

www.cimec.ro

La Bucureşti s'a dat luptă cu muncitorii de la Ateliere, cu mulţi morţi şi răniţi de ambele părţi.

La Cluj s'a preferat o înţelegere. Unele ziare observă diferenţa de tratament.

*

Se subliniază de ziarele de aici şi de aiurea importanţa noului statut al „Micii Înţelegeri".

19 Februar.

Masă la profesorul Hubert Pernot, adânc cunoscător al Greciei moderne. El spune că nu e popor care să aibă o muzică populară de aceiaşi valoare ca a noastră.

20 Februar.

Aflu discuţia nesinceră din Cameră asupra tristelor tulburări din Bucureşti.

*

Conferinţă la Sorbona despre Revoluţia francesă în Sud-Estul Europei.

23 Februar.

Visită la Colegiul armean de lângă Paris. Mişcătoare primire. Un elev din Bucureşti îmi ţine o cuvântare în româneşte; un altul recită din Coşbuc. Un copil spune, cu o atitudine de fanatic naţionalism, care emoţionează, versuri despre naţia sa. S'au executat pe rând Imnul românesc, Marsiliesa şi un imn armenesc. Urmează o plăcută convorbire cu directorii religioşi, Mechitariştii, şi cu patronii francesi ai şcolii.

*

Conferinţă despre Sobieski şi Români, la Biblioteca poloně.

www.cimec.ro

24 Februar.

Comunicaţia mea la Institut se amână din causa presintărilor de candidaturi. Meillet, care a suferit un atac de apoplexie, vine sprijinit în baston: graiul îi e însă perfect limpede.

Apoi la Hautes Études, înaintea câtorva studenţi, conferinţa despre opera istorică a generaţiei mele.

*

Seara, la profesorul Henri Hauser. Henri Berr povesteşte sfârşitul lui Lamprecht. Visase un mare rol de sfătuitor într'o Germanie nouă. Prăbuşirea l-a omorît. Din cele două fete ale lui, născute la Paris, una s'a măritat în Olanda, cealaltă, Mariana, a murit nebună, ca şi maică-sa

*

Se vorbeşte mult de noul pact al Micii Înţelegeri. Ministrul bulgar ameninţă cu un războiu contra Sârbilor.

25 Februar.

Dejun la ambasada Poloniei. Sânt lângă fiica regelui Fuad, măritată cu ministrul Egiptului la Paris. Ambii crescuţi frances. Ea cunoaşte perfect toate miseriile lumii noastre de sus. Crede şi ea ce s'ar fi ales din Turcia dacă primia dinastia lui Mehemed-Alà; şi unii Turci o recunosc. E religioasă şi asigură că aşa a rămas Egiptul. Cu soţul ei vorbesc despre marea istorie a Egiptului pe care a pregătit-o socrul său: două volume au ieşit, făcute de oameni ca Hanotaux, de la Roncière, Mouret. I s'a dat şi lui Emil Ludwig un volum de propagandă. Despre Arabi-Paşa crede că acest fiu de fellah a pregătit intervenţia străină; era condus de alţii. Englesii nu au un rol naţional în Egipt: poliţia lor, cu fes, e plătită

www.cimec.ro

de Statul egiptean. Mi se vorbeşte de o invitaţie a mea acolo.

*

După-amiazi, după conferinţa mea despre reforme în învăţământul românesc, duioasa scenă, în prezenţa lui Bémont, a lui Gay, venit, infirm cum e, anume pentru aceasta, şi a atâtor prieteni, a remiterii volumului de „Mélanges". Diehl vorbeşte sincer, cald şi frumos; soţia lui are lacrimile în ochi. Legaţia noastră lipseşte şi acum.

26 Februar.

Mulţămesc în scris colaboratorilor la volum.

*

Seara, plecare. Nimeni de la Legaţie.

28 Februar.

Sosirea, la miezul nopţii, în Bucureşti. Ultimi fulgi de ninsoare. Linişte. Obişnuita descurajare. Marasmul e în aier.

1-iu Mart.

Reiau cursurile.

La Senat parcă n'aş fi fost absent nicio zi. Se morfoleşte ceva la tribună.

Al. Lăpedatu, care a avut o audienţă la Regele, chemat de acesta, i-a presintat fără menajamente situaţia din Ardeal.

*

Reichstagul a ars. Hitler vrea să distrugă marxismul.

www.cimec.ro

2 Mart.

Aceiaşi atmosferă la Senat.

După multe certuri, Madgearu a terminat budgetul. Se lucrează în comisiuni asupra legilor lui.

Pe banca ministerială, ieri, Gusti, aşa de schimbat prin situaţie, în cât nu-l recunoşteam.

*

Catastrofa băncilor americane urmează.

Spun d-rului Angelescu că aş reuni, după un vechiu contract cu Ministeriul de Instrucţie, ce am scris despre trecutul românesc, formând astfel Istoria Românilor a generaţiei noastre. La gândul că s'ar putea cere o contribuţie întâmpin piedeci. Manoilescu, alături, crede că aş putea face mai bine o... Enciclopedie istorică.

Liberalii vând cu o manşetă de reclamă broşura injurioasă a tânărului Giurescu.

*

La Cameră, Duca se aruncă arogant asupra ministrului de Razboiu care a cutezat să spuie că am intrat nepregătiţi în oribilul măcel.

2-3 Mart.

Discuţii la Senat asupra proiectelor lui Madgearu. Budgetul tot n'a fost depus.

*

Averescu a fost primit în audienţă de Rege.

Lui Lăpedatu el i-a spus: „păcat că oamenii cari pot guverna n'au partid şi cei cari au partid nu pot guverna".

www.cimec.ro

4 Mart.

Mavrodi îmi spune că Regele ar opri pe cine vrea să mă atace înaintea lui.

Noul ministru al Poloniei, Arciszewski. Vine de la Riga. Îl întreb asupra posibilităţii de durată a Letoniei şi a celorlalte State baltice. Letonii n'au încredere în viitorul lor; se gândesc, în casul refacerii Rusiei, la o autonomie naţională. În Estonia e altceva: rasa fisică e tare. Nu se gândesc la o unire cu Finlanda, fiind încă prea îmbătaţi de independenţa lor. Îi spun ce forţă ar fi aceia a Statelor scandinave unite cu cele baltice, dar orizontul larg lipseşte în combinaţiile lor politice.

Arciszewski laudă armata rusească, foarte puternică şi bine înzestrată. Când îi spun că Polonia a căutat legătura cu Sovietele din lipsă de încredere în armata noastră, nepregătită în de ajuns, mărturiseşte că aşa e.

*

Dimineaţa, un trimes al emigraţiei georgiene, care se stabileşte la noi.

6 Mart.

Alegerile germane dau o majoritate relativă lui Hitler.

7 Mart.

Venizelos nereuşind în alegeri şi fiind temerea unei restaurări a regalităţii, generalul Plastiras a luat dictatura.

*

Plastiras, ameninţat de trupele din Larisa şi Salonic, a fugit. Un general Othoneos formează Ministeriul de transiţie.

www.cimec.ro

8 Mart.

Generalii din provincie izgonesc şi pe Othoneos şi fac pe preşedinte a chema la putere pe Tsaldaris, care a reunit cea mai mare sumă de voturi.

*

Sosirea lui Titulescu, care şi-a pregătit triumful în Cameră pentru pactul pregătit cu Sovietele.

10 Mart.

La Academie, în sesiune extraordinară, luptă în jurul propunerii de a ceda Eforiei Spitalelor fondurile pentru fundaţia Spitalului Elias. Antipa, Simionescu se manifestă violent pentru a se aproba un contract absurd, care dă Academiei numai „folosinţa", cu necontenitul amestec al Eforiei în administraţie. Şi Brătescu-Voineşti, care s'a îndreptat după o lungă boală, stăruie în acelaşi sens. După Inculeţ, care caută o formulă transacţională, Goga se acaţă de dânsa. Andrei Rădulescu arată imposibilitatea juridică a contractului şi e susţinut de Lăpedatu, de Nistor şi de mine. Se încearcă reluarea discuţiei în mijlocul votării, al cării sens voiesc să-l mistifice propunătorii. La urmă se retrimete discuţia la sesiunea generală ordinară.

*

La Senat, Madgearu, care a câştigat mult ca stăpânire de sine, apără cu multă dibăcie Imprimeria Statului contra atacurilor lui Ştefan Ioan, pe care liberalii l-au lăsat singur. Declară că a cumpărat tipografia lui Blank pentru a împiedeca desastrul bancar. Crede şi acum că regiile autonome au fost calomniate.

www.cimec.ro

12 Mart.

Spre Văleni.

La Şosea defilează în linişte „garda“ Codrenilor...

14 Mart.

În atmosfera de marasm, întreb pe Gusti cu privire la destituirea nemotivată a lui Fortunescu de la Craiova ca director al Arhivelor pe care le-a creat. Apare banda de mojici cu un tip de la Ploeşti, Brezeanu, care-i îndeamnă la zgomot şi râde.

*

Se începe discuţia legii măsurilor de siguranţă politică

15 Mart.

Vorbesc la legea măsurilor excepţionale.

16 Mart.

Mare spectacol al lui Titulescu înaintea comisiunilor pentru Afacerile Străine. Senatul nu poate ţinea şedinţă. Cananău, Potârcă vin cu vestea că teatrul s'a terminat cu sărutări între Titulescu şi Vaida.

*

Zvonurile de războiu se înteţesc.

17 Mart.

Public o declaraţie în care previn asupra pericolului unei acţiuni anti-italiene care ar putea să resulte din pactul lui Beneş.

*

www.cimec.ro

Comunicare la Academie despre Carol I-iu și opinia publică germană.

*

Se face zgomot în jurul clădirii „imediate" a „Cetății Universitare". Regele a convocat pe demnitarii Universității. Gusti aduce societăților studențești hotărârile regale.

22 Mart.

Regele convoacă pe profesorii Facultății de Litere cu privire la clădirea din „Cetatea Universitară". Însemn pe convocare că găsesc ideia greșită, în afară de caracterul neobișnuit al convocării.

*

Afacerea „Skoda", al cării represintant la București, un Polon supus austriac, avea dosare militare, fișe personale și alt material de spionaj, pasionează. Lupu a atacat și a repetat atacul. Guvernul îngaimă răspunsuri care nu spun nimic. Liberalii se asociază la interpelare.

23 Mart.

Lungile discuții aprinse la Camere continuă.

*

La Senat, Gusti aduce proiectele sale. Unul trece comitetelor școlare plata administrației școlilor secundare (în secție liberalii cred că ele nu vor putea suporta sarcina; eu sânt de părere că, de și învățământul secundar nu e datoria Statului, trebuie să se procedeze întâiu la despovărări, în budgetul general și în acela al Ministeriului, dar ei, politicieni cu obligații, n'o pot face), altul organisează Fundațiile Regale (proiectul face pe

www.cimec.ro

Carol al II-lea „rege-rector"; jenat, Gusti spune că e o greșeală de corectat), al treilea creiază Consilii culturale de Stat, terminând cu un imposibil Senat, a cărui critică ministrul o primește cu manifestații de deosebită enervare.

*

În chestia Zeletzki s'a produs în sfârșit arestarea acestuia. Întrebat de mine, Mironescu spune că aceasta privește parchetul militar. Lângă mine, generalul Cihoski, care a făcut marile comenzi la Skoda, cere lui Mironescu o întrevedere imediată.

La Palat s'a ținut, și cu Averescu, complect liniștit un Consiliu al Apărării Naționale.

27 Mart.

La Senat se aduce prin surprindere, fără distribuire și discuție în secții, fără prezența ministrului de Instrucție, înlocuit prin Mirto, un proiect de lege prin care, pur și simplu, Universitatea e mutată pe un teren urit din Calea Plevnei, unde ar fi să se ridice Cetatea Universitară. Mirto cere unanimitatea, pe care Ștefan Ioan se grăbește a i-o acorda. Plecasem la curs, cercetând ordinea de zi și cerând să mi se comunice la Universitate dacă vine un proiect care m'ar interesa. Nu s'a făcut nimic.

*

Episcopul Giondys a atacat prin radio Berlin atitudinea Românilor față de nația sa, și Sașii din Brașov au primit cu o avangardă hitleristă pe noul lor pastor.

*

La Cameră, Goga încearcă o reluare patetică a chestiei Skoda. Răspunsul lui Vaida e tôt așa de slab ca toate celelalte.

*

www.cimec.ro

La Senat un grup format de Cihoski, de Mărdărescu și de Presan discută, în trei, chestii de apărare națională. Lăpedatu-mi spune că-i unește pasiunea contra lui Amza.

28 Mart.

Arăt la Senat motivele mele de plângere pentru procedarea întrebuințată și fac declarația cu privire la greșeala de a se muta Universitatea și de a se crea „Cetatea Universitară".

Mirto răspunde civilisat, arătând că mutarea a fost cerută de decanii convocați la Palat (P. Antonescu a și făcut planurile. Dar Regele ar fi voit cetatea pe platoul de la Văcărești).

Profesorii de la Litere, convocați prin decan de Antonescu „în numele Regelui", se ocupau să-și reserve odăi în Cetatea viitoare...

*

A doua conferință a mea despre „icoane" la Ligă. Puțină lume.

29 Mart.

Ziarele anunță mutarea lui Puaux la Viena. În loc vine ministrul Franciei la Budapesta.

*

În Senat Gyarfás, la convenția cu Iugoslavia, relevă că se dau Sârbilor în Banat drepturi școlare pe care ar fi de dorit să le aibă toate minoritățile fără ca ele să fie smulse de legăturile politice cu Statul corespunzător.

Sânt silit să intervin pentru a înlătura atacul mascat contra tratamentului minorităților în România.

www.cimec.ro

Patriarhul observă că Sinodul sârbesc n'a vrut să confirme înţelegerea bisericească cu noi.

*

La Craiova s'a sinucis comandantul corpului de armată, generalul Sică Georgescu, care comandase ca secretar general armele la Skoda.

•

La Cameră dr. Lupu, ameninţat cu palmele de fiul lui Mironescu, strigă că Adunarea e „Camera lui Seletzki" şi e trimes la Comisia de disciplină.

•

Regele vânează la Dinu Brătianu.

30 Mart.

Testamentul generalului Sică Georgescu, comandantul corpului I de armată blastămă, în cuvinte duioase, afirmându-şi nevinovăţia, pe dr. Lupu şi pe Amza.

31 Mart.

Vorbesc la legea Fundaţiilor Regale care era să facă un „rectorat" şi un „rector-rege".

1-iu April.

Chestia Skoda la Senat. Discurs incoherent al generalului Rujinschi. Pledoarie pentru Guvern a lui Vică Georgescu. Lămuriri tehnice ale generalului Popovici. Apoi, în mijlocul urletelor, duel cu dosare scuturate în aier şi puse supt nas între Petala şi Rujinschi, cu violente întreruperi ale lui Vaida. Nu am auzit, socotind şedinţa ridicată, apărarea lui Cihoski, atacul lui Măldărescu contra lui Amza şi amestecul, nepotrivit, al lui Presan.

www.cimec.ro

2 April.

La Văleni. Cercetez biserica din Fundeni. Cea nouă au făcut-o sătenii, cu venituri de la petrol, dând fiecare câte 5.000 de lei.

3 April.

Generalul Amza mă cercetează. Îmi explică situaţia sa. Memoriul adus de Presan după publicarea (de Madgearu?) în „Dimineaţa" cuprinde învinuiri nedrepte: n'a încheiat contracte defavorabile Statului. Cele două milioane pe care le-a luat erau pentru un rost secret; s'a dat şi pentru călătoria lui Ionel Ghica. Motorul l-a luat de la Ministeriul de Comerţ, cu preţul fixat de acolo, după o autorisaţie de caracter general dată de Averescu ofiţerilor. Memoriul a fost sfărmat de Comitetul inspectorilor presidat de Prinţul Moştenitor.

*

După-amiazi intervenţia mea. Urmează aceia, slabă, fără ţintă, cu acusaţii şi contra lui Amza, a lui Manoilescu. Vaida se întinde într'o conversaţie vană, pe care majoritatea o cere afişată. A făcut scuse formale Skodei. Cuvântarea mea a fost ascultată cuviincios şi părea că impresionează. Bun răspunsul lui Samsonovici.

*

Seara, revine Amza pentru a mulţămi. Grâul vândut de administratorul său era verificat şi cântărit la Centrala Cooperativelor după obiceiu.

Regele ar fi spus lui Ilasievici: „Mult mai bine era pe vremea lui Iorga, dacă n'ar fi fost chestia salariilor".

*

www.cimec.ro

Un ziar spune că Argetoianu a venit Sâmbătă la Senat ca să spuie că se desolidarisează de Amza. Îi plăteşte poliţa...

6 April.

Cum proiectul unui oarecare Iordachi, gazetar la „Dreptatea", prin care nu se îngăduie oamenilor de merit ştiinţific să mai ocupe o catedră în învăţământul superior trece prin secţiunea respectivă a Camerei, cruţându-se, pentru a ne designa mai bine, conducătorii institutelor de „cercetări ştiinţifice", demisionez de la Academia de Comerţ, arătând că doi colegi, miniştri, nu s'au opus proiectului. Public demisia.

•

Lui Amza îi recomand calm. N'are să răspundă acuzaţiilor privitoare la activitatea lui ca ministru, pentru care Ministeriul întreg poate fi chemat înaintea Casaţiei, nici la punctele pentru care Consiliul inspectorilor l-a absolvit. Şi Regele i-a dat acelaşi sfat.

•

Generalul Gârleşteanu se plânge că Argetoianu, ajutat de ei la Dolj, a preferat să introducă în Cameră pe dubiosul Radovici, în loc să opteze în folosul lui Vrăbiescu, care-i cedase odată locul său, ceia ce l-ar fi făcut senator de drept, permiţând lui Gârleşteanu întrarea în Parlament.

•

Recepţie la colonia armenească. Sirouni vorbeşte frumos şi, cu adânci răsunete de sinceritate, Manissalian.

•

„Adevărul" publică actul robiei noastre financiare faţă de Geneva. Ce desgust !

www.cimec.ro

7 April.

Adunarea Comitetului Executiv, căruia-i înfățișez situația.

*

A patra conferință despre icoane.

*

Dau studentului Al. Ciorănescu cupa de argint a Americanilor pentru cea mai bună lucrare de istoria Românilor.

*

Al. Lăpedatu mă asigură că scrisoarea mea către partidul liberal a întâmpinat o primire înțelegătoare.

*

Cuvântarea mea la Adunarea Comitetului executiv al partidului. A venit și lume de departe.

9 April.

Se presintă, de Madgearu, la Senat, acordul cu Geneva. Manoilescu, care pleacă la Budapesta, cu familia, lasă o declarație cuprinzătoare. Urmează declarația liberală, cetită de Săveanu. Văitoianu anunțase una din partea grupului său dar dispare. Vorbesc fără a fi întrerupt. Liberalii lui Duca pleacă și ei, lăsând, pentru protestări, pe Șt. Ioan, care și el se face în curând nevăzut.

Discursul lui Madgearu, lung, e dibaciu. Pretinde că Argetoianu, neîncrezător în finanțele noastre și chiar în cele internaționale, a căutat de fapt un împrumut: întâiu la Berlin, de unde reaua primire la Paris și campania contra Guvernului mieu. Ar avea dovada scrisă a ofertei pe care a făcut-o el la Geneva. Califică administrația noastră financiară, fără deosebire, foarte aspru. Numai în această înțelegere cu Geneva ar fi scăparea. N'am

www.cimec.ro

avea nimic de pierdut. Se alunecă a vorbi de necesitatea acordului ca o condiţie pentru ca bancherii să scadă pe anul acesta cuponul. N'ar fi alegere decât între Geneva şi... Moscova.

Aplausele, rare şi reduse la mai puţin decât zece persoane, numărul membrilor Senatului presenţi fiind foarte mic, din causa discuţiei la Cameră a Conversiunii (care s'a discutat şi ieri, Duminecă, în mijlocul acelulaşi haos ca la legea Argetoianu).

Apoi se ieа o lege a lui M. Popovici fără acesta şi în faţa unei săli goale, ceia ce mă face a protesta. Presidează Moldovan de la Bistriţa; pe banca ministerială Voicu Niţescu, care recunoaşte că proiectul îi e necunoscut. Strecoară proiectul lui pentru cadastru.

11 April.

La Senat se discută legea cadastrului, legile militare, legea avocaţilor. Caut, împreună cu liberalii, să lungesc discuţia pentru ca să împiedec venirea legii Senatului Cultural, care se începe însă la 11 noaptea cu un lung şi foarte bun discurs al d-rului Angelescu. E aprig năcazul lui Gusti...

La Cameră se votează până în ziuă Conversiunea, care pare a fi încă una din condiţiile Genevei.

*

Duca răspunde la scrisoarea mea prin aceste rânduri, în care se vede că politica lui se razimă pe alte base.

„Stimate D-le Iorga,

Dr. Angelescu mi-a comunicat scrisoarea d-tale. Nevoia ca toţi oamenii de bine indiferent de partide şi pe de-asupra partidelor să apere un minimum de puncte

www.cimec.ro

comune ni se pare şi nouă a fi în interesul superior al ţării, mai ales în împrejurările turburi de acum.

Punctele pe care le-aţi înşirat corespund vederilor noastre şi altfel au fost susţinute necontenit de noi în decursul ultimilor ani.

Nu văd însă cum s'ar putea stabili cu toate partidele relaţiile despre câte vorbiţi şi pe care le-am dori şi noi, cât timp conştiinţa publică, revoltată cu drept cuvânt, cere sancţiuni împotriva celor ce şi-au compromis bunul renume al ţării.

Tot de-odată credem că trebuie cu toţii să susţinem şi să sprijinim pe Rege. Aceasta pentru consolidarea unităţii naţionale şi pentru apărarea intereselor permanente de ordine şi de continuitate, din atâtea părţi ameninţate astăzi.

Profit de acest prilej, stimate d-le Iorga, pentru a vă reînoi simţimintele mele de înaltă consideraţie.

I. G. Duca."

13-14 April.

Cu dr. Angelescu organisez obstrucţia pentru a împiedeca votarea ciudatei legi a Senatului Cultural. Gusti izbuteşte a vorbi târziu noaptea, arătând că ea resultă din lungul lui contact cu satele şi citind lista acelora pe cari voia să-i puie în Senatul său (fireşte: şi eu şi Angelescu). Legea se iea în consideraţie, dar se opreşte la articole. Şi Mirto recunoaşte că ei s'au înşelat primind o direcţie care se dovedeşte aşa de puţin întemeiată.

Legea Conversiunii aduce numai declaraţii scrise: a lui Filipescu, cu mult patos şi scuturare din cap şi din umăr. Scurta mea cuvântare, care o aprobă, e primită foarte cald. Vaida vine să-mi mulţămească.

www.cimec.ro

17-19 April.

Paşti de frig, cu vegetaţie cu totul rămasă in urmă.

*

La Cernăuţi o bandă, în care de sigur sânt şi Ucrainieni, atacă lumea pe stradă, rănind şi Români, devastând case româneşti, şi Seminariul de istorie al lui Nistor. Din nenorocire nu s'a tras.

20-23 April.

Urmează lupte la Sibiiu cu Saşii, cari vreau să păstreze barza recunoştinţii pe fântâna lui Falkenhayn, procesiunea lui Zelea senior prin Muscel, apariţia gardiştilor lui la Bârlad, lupta cu cuţitele la Iaşi între ai lui Cuza şi ai Codrenilor.

*

În străinătate, succes contra directoratului de patru; conferinţa de la Washington, cu MacDonald şi Herriot pentru monedă.

26 April.

Întoarcerea de la Văleni la Bucureşti, care e turmentat de vestea demisiei lui Maniu.

*

Repetiţia generală a „Morţii lui Asur".

*

Succes, la Paris, al exposiţiei de pictură a fiicii mele.

*

Barbu Theodorescu, intors de la Roma, spune că Papa s'a interesat de mine înaintea excursioniştilor români, că a intrebat unde sânt, a declarat că-mi ceteşte revista şi

www.cimec.ro

mi-a trimes binecuvântări. Şi în faţa unui grup de Unguri din Ardeal el a vorbit de importanţa României şi de marele viitor ce o aşteaptă.

27 April.

Amza la mine. Vreau să-l prindă cu declaraţii scrise. El se ţine în atitudinea pe care i-am recomandat-o. Regele l-a sfătuit să ceară un concediu, pe care l-a şi cerut. A spus că „a lăsat să înţeleagă" pe Samsonovici că afacerea nu trebuie prelungită. Nu e cel mai bun sistem de apărare...

Argetoianu a fost la Regele, fiind chemat la Sinaia să joace „bridge". I s'ar fi spus că Guvernul, căruia i s'au refusat prelungirea sesiunii şi remaniarea, se încăpăţinează a nu înţelege. Alţii cred că Regele nu se va opri până la totala măcinare a lui Maniu.

28 April.

Comunicare la Academie despre trecutul turcesc al Brăilei.

E primit şi chimistul frances Urbain, bătrîn slab şi năcăjicios. Mă scus că n'am asistat la conferinţa lui. Je ne m'en suis pas aperçu: il y avait tant de monde. — C'est moi qui m'en suis aperçu. Nu răspunde la caldele cuvinte de întâmpinare ale lui Mrazek şi pleacă fără a strânge mâna nimănui.

*

Comedia retragerii lui Maniu continuă, cu solii de implorare la Sovata. Mihalache posează în European şi viitor şef al partidului.

www.cimec.ro

1-iu Maiu.

Represintarea piesei mele „Moartea lui Asur", excepţional de bine primită. Asistă şi Duca, îngrăşat, îmbătrânit, foarte hotărît a nu se înţelege cu Gh. Brătianu. Îi arăt că primejdia ar veni de la cohorta acestuia, căreia nimic nu-i pare prea sus pentru ambiţia ei fără margeni.

2-3 Maiu.

Naţional-ţărăniştii continuă a se bălăbăni.

*

Moartea contesei de Noailles.

4 Mart.

Amza mi se plânge că un grup de ofiţeri amestecaţi în afacerea „Ferrochimica" au tipărit contra lui o broşură calomnioasă, care atinge familia lui. Îmi arată că ei sânt un neam onorabil de boierinaşi olteni.

Mă întreabă dacă n'aş intra într'un Ministeriu al d-rului Angelescu ori în unul cu Goga, Brătianu şi Iunian. Îi invederez ce încredere se poate avea în aceştia din urmă.

*

Naţional-ţărăniştii sânt dispuşi a alege ca şef pe Vaida.

*

Conferinţă, puţin cercetată, pe vreme de ploaie deasă, despre „Argintăriile noastre".

7 Maiu.

La Văleni. În cale, gardişti de-ai lui Cuza în bluse albastre. Salută „fascist" şi strigă „Trăiască Cuza"... La

www.cimec.ro

intrarea Ploieștilor un șir de demonstranți cari se întorc de la exercițiu cu o cămașă albastră în frunte. În oraș Goga îngroapă pe Maniu, a cărui demisie a fost primită ieri. La Brașov ai lui Iunian se bat până la sânge cu țărăniștii. La Cluj „Garda de fier" se bate cu poliția...

8 Maiu.

Un ofițer superior vine să-mi mulțămească pentru apărarea, luată de ziarul mieu, a generalului Amza. Și în rândurile ofițerilor inferiori se samănă același invidie și ură. Și el se teme pentru viitor.

•

În Germania curentul spre *Anschluss* crește. La Innsbruck studențimea a atacat poliția. Germanii din gruparea corespunzătoare protestă contra măsurilor de represiune.

În „Klingsor" poetul Zillich ridică până la cer revoluția săvârșită în Germania, care ar fi începutul unei ere noi.

9 Maiu.

Ciotori la mine. Are, se pare, o misiune pe lângă Titulescu. De la Londra ni s'ar cere să nu fim așa de neted adversari ai tovărășiei celor patru: ni s'ar da garanții în ce privește metoda de revenire asupra tratatelor.

La Londra, unul din Evreii cari au părăsit Germania îi spunea că, orice ar fi, — și evenimentele de azi sânt lucruri trecătoare, — el tot se simte German.

Politica lui Mussolini i se pare lui Ciotori cu totul greșită. Italia nu poate face războiu; n'are pentru aceasta două lucruri: liniște înăuntru și bani. Se speculează frica de cine

www.cimec.ro

ştie ce acţiune italiană. Poate în vederea unor colonii pe care i le-ar putea da Franţa.

Odată, în audienţă la regele Ferdinand, acesta a atacat violent pe Take Ionescu, atunci ministru de Externe. „Nu ştie protocolul: îmi cerea să presidez eu masa pe care o dădea prinţului Sapieha".

Confirmă că Titulescu vrea să fie la Externe supt orice Ministeriu: presidenţia n'ar mai vroi-o.

10 Maiu.

Enormă lume la Zece Maiu. Regele ar fi fost ovaţionat.

11 Maiu.

Slăvescu la mine. Pare speriat când îi spun că nici la toamnă nu vin liberalii săi. Îi atrag atenţia asupra notiţei din „Cuvântul", evident inspirată, în care se spune că sânt două feluri de oposiţie: a „vechilor partide", care vreau numai răsturnarea, şi aceia a noilor formaţiuni, cu program social, economic şi financiar: ale lui Goga, Argetoianu şi Iunian. Mărturiseşte şi el că liberalii nu pot organisa mişcări la Bucureşti, pentru că, în aceste vremi de lipsă, „lumea nu vine".

Îi spun că, de şi au o atitudine loială faţă de Regele, nu vor ajunge. Dar, cu voie ori fără voie, se va realisa o coaliţie a partidelor de dreapta, cu bază de legalitate.

*

Conferinţa lui del Vecchio la Facultatea de Drept. Oteteleşanu vine la mine. Îi spun că Averescu va ieşi înşelat. A fost prea aprig în atacuri şi prea moale în părăsirea politicei de energie. El mă asigură că Averescu a fost *chemat* de Rege şi că voiu mai vedea şi altele.

www.cimec.ro

Del Vecchio vorbeşte bine, impresionant, cu o dicţiune italiană foarte clară. Basilescu l-a introdus cu un discurs în care vorbia tot de Franţa şi părea a cere o alianţă militară italo-română.

*

Ciotori mi-a destăinuit că Pangal venise la Londra ca să explice că Argetoianu e şeful Guvernului, iar eu un profesor de paradă, care voiu fi debarcat.

Argetoianu şi-a organisat partidul. Are pe foştii subsecretari de Stat numiţi de mine: Tataru şi Stanciu.

Ba chiar pe d-rul I. Cantacuzino...

*

Întrebat de la Palat dacă asist la Zece Maiu, am făcut să se răspundă: „Am fost de două ori, şi-mi ajunge".

*

Ultima represintaţie a „Morţii lui Asur".

15 Maiu.

Deschiderea Academiei, în cea mai complectă desordine. Nimeni nu mai ascultă pe nimeni.

Cineva de la Ştiinţi era furios că fac prea dese comunicări; promitea să ridice chestia în plen....

*

Duca şi-a adunat comitetul pentru a fi asigurat că-l urmează.

*

Manoilescu a fost la Regele şi asigură că în curând se va instaura regimul fascist, guvernul viitor, — care se va instala cel mai târziu la Octombre, — trebuind să fie

www.cimec.ro

„ultimul sau penultimul“ al actualei aşezări sociale. Dar, după ce a văzut pe Rege, se simte obligat să tacă...

*

Seara, la societatea „Principele Mircea“, conferinţa mea despre creşterea copilului. O lume femeiască foarte amestecată, cu care nu sânt obişnuit. Nu ştiu dacă mă înţelege.

16 Maiu.

O doamnă amestecată în multe din străinătate, la mine. Şi ea e de părere că Titulescu face un joc de cabotin. Multe din succesele lui sânt închipuite. Ar presinta situaţia din Apus altfel de cum este.

18 Maiu.

Roosevelt, Hitler, Gömbös declară că vor numai pacea...

*

Conferinţă despre miniatura românească

*

La Academie, se refusă negociaţiile cu Eforia pentru Spitalul Hillel.

19 Maiu.

Comemorez pe D. A. Sturdza la Academie. Lume relativ puţină. Asistă, de la liberali, numai Duca şi d-na Sabina Cantacuzino. Ziarele nu se interesează de acela care a fost temutul stăpân al ţării.

Antipa protestă la urmă pentru că am răpit lui Sturdza iniţiativa reformelor agrare. Lui i-ar fi mărturisit cât ţine la ele. Nu vrea ca academicienii să plece cu impresia lăsată de mine.

www.cimec.ro

Arăt că la alte Academii se permite discuţia publică. Dacă voiesc, o pot introduce. Dar ea nu poate privi comemoraţiile. E liber oricine să facă o altă comunicare. Aici nu sânt siguranţe ca la fisică. Fiecare-şi aduce interpretarea. A lui vine din contactul cu Sturdza personal, dar ce e în conştiinţa omului ştie numai el şi Dumnezeu. Ce am spus eu vine din contactul mieu cu viaţa politică a ţării. Fiecare va duce impresia ce vrea, potrivit şi cu ce ştie însuşi.

*

De la Pesta, Balogh, care conduce *Nouvelle revue de Hongrie*, îmi scrie că s'a admis de comitet să am ultimul răspuns în discuţia cu pătimaşul şi ridiculul Treml-Tamás, despre vechimea şi valoarea Românilor, dar mă roagă să înlătur atacurile. O fac, arătând că e dorinţa lor. Scrisoarea e politicoasă.

20 Maiu.

Pentru marea întrunire ţărănistă de mâni, Madgearu, şi supt iscălitura lui Vaida, dă un manifest, în care se vorbeşte de catastrofala administraţie a guvernului trecut. Neplătind lefurile, am fi pus în discuţie până şi existenţa ţării şi neamului şi am fi provocat şi tolerat mişcări anarhice.

Îi răspund în ziar.

Zamfir Brătescu vine indignat de proclamaţia ţărănistă. În primul trimestru Guvernul actual n'a încasat mai mult decât noi. Expunerea budgetară e falsificată: s'a revenit la sistemul ascunderii unor datorii contractuale. Îmi promite cifre pentru a învedera şiretenia. Monopolul alcoolului produce sume foarte mari, dar vreau să-l schimbe ca să-l înlăture pe dânsul.

www.cimec.ro

21 Maiu.

Văd, mergând la Văleni, procesiunea guvernamentală. De aici, zdrenţoşi; din Ardeal, ţărani curaţi, cari au pe placarde „Trăiască Iuliu Maniu" şi lozinca relativă la hotare. Li se împarte pâne.

Aflu de la unul că au fost chemaţi noaptea cu goarna ca să li se spuie că „Ungurii vreau Ardealul şi ei să meargă la Bucureşti ca să spuie dacă-i vor pe ei sau pe Români". Alţii spun că au venit „ca să răstoarne Guvernul". Caii sânt de la Primărie.

22 Maiu.

Discursul de intrare la Academie al lui Enescu; răspunde Ţiţeica. Asistă Regele.

*

Lupaş propune pentru premiare memoriile lui Atanasiu despre socialismul la noi.

23 Maiu.

Conferinţa a doua despre miniaturi. La radio despre primele cărţi cetite.

*

La Academie se caută de grupul gogist a se impune premiarea cărţii lui I. C. Anastasiu. Lăpedatu e contra aceleia a lui Xeni, în care se laudă Take Ionescu.

*

Oraşul e încă plin de ţărani.

www.cimec.ro

26 Maiu.

„Cuvântul" vorbeşte de un front agrar între Argetoianu, Goga şi Iunian.

*

Regele a fost la Cernăuţi, unde l-au proclamat doctor de onoare al tuturor Facultăţilor. A vorbit închegat.

*

La Academie, adânci jigniri pe care nu le merit.

*

La conferinţa a treia despre miniaturi, foarte puţină lume.

28 Maiu.

Adunarea anti-revisionistă, pusă la cale de Stelian Popescu în înţelegere cu Titulescu. Foarte multă lume. Discursurile – aşa şi-aşa. Ca de obiceiu, multe frase fără nerv.

*

Ploi cumplite se deslănţuiesc din nou asupra ţării.

1-iu Iunie.

Regele a numit pe fostul mieu elev, care-mi arăta prietenie, Rali, secretar al Fundaţiilor Regale. În Consiliu e deocamdată numai Goga.

În aceiaşi şedinţă s'a încercat revenirea în chestia Elias. Se adunaseră iscălituri, cei iscăliţi revenind apoi asupra aprobării acordate. Bianu s'a ridicat cu toată puterea iubirii sale pentru o societate pe care n'o vrea politicianisată. Propunerea a căzut.

www.cimec.ro

3 Iunie.

Spre Călăraşi pentru congresul Ligii Culturale. Foarte bună primire. Soseşte şi episcopul Gherontie, care va ţinea o foarte frumoasă cuvântare.

4 Iunie.

A fost poate cel mai frumos congres al Ligei. Ranetescu, Cialâc şi câţiva prieteni au pus în mişcare oraşul întreg, care, curat şi bine îngrijit, face cea mai bună impresie.

Dimineaţa, asist la desvelirea bustului fostului primar şi senator, profesorul V. Stanciu, odinioară colegul mieu la Şcoala Normală Superioară din Iaşi. Toată lumea-i păstrează o caldă amintire.

În aceiaşi zi, adunarea „de răsturnare" a liberalilor. Aud pe un agent care explică unui ţăran că mai sânt oameni politici cinstiţi.

5 Iunie.

La Silistra, unde ne primesc represintanţii tuturor naţiilor. Li fac o predică de solidaritate şi muncă. Prefectul, fost colonel, pare un om de treabă, harnic. Se plânge că nu e ascultat la Bucureşti. A întărit paza de spre comitagii cu trei cordoane, şi cu jandarmi călări. Comitagiii sânt executaţi. I-ar trebui bulevarde de pază şi orientare prin păduri, dar Casa Pădurilor se scumpeşte.

La Fraşari, colonie macedoneană cu gospodării înfloritoare, câmpii de roadă, turme. Se mai face paza de noapte cu ceasul pentru a întâmpina eventualele bande. Şi mai mândre case la Aidemir, unde acum câtva timp

www.cimec.ro

voiau să li dărâme locuinţile pentru motive de legalitate : a trebuit ca femeile să iasă cu topoarele.

Apoi pe Dunăre la Oltenița, unde Goga, după întrunirea lui de la Turtucaia, are curajul de a mă saluta zîmbind. De acolo cu automobilul la Bucureşti.

8 Iunie.

Ca şi la Cernăuţi şi în Banat, foarte mult entusiasm pentru Regele cu prilejul comemorării „Restaurației".

A toastat la masă pentru cei absenţi şi în special pentru fratele său.

*

S'a semnat pactul celor patru Franța insistând asupra faptului că se prevede în punctul 2 „procedura" şi nu „principiul" revisuirii tratatelor.

Evul mediu n'a murit cu totul....

14 Iunie.

Evenimentul sensaţional e acum Conferinţa de la Londra.

Pentru locul prim se luptă Titulescu, care, dibaciu, zăboveşte, şi Madgearu, care s'a răpezit ca să audă pe Beneş vorbind în numele Statului comun...

Mihalache declară că „n'a primit" să represinte România.

15 Iunie.

Un „publicist", Ştefan Florescu, autorul broşurii francese în care povestia viaţa privată a Regelui, m'a dat în judecată pentru verificarea averii pe care am furat-o. Am un complex de clădiri din banii Statului şi am luat câteva milioane de la Detterding.

www.cimec.ro

Răspingându-i-se cererea la Casație, a făcut recurs. Se întreabă de ce n'am protestat contra acusației (am încercat un proces, dar Tașcă, ministru la Berlin, unde se publicase ticăloșia, mi-a pus în vedere ce spese comportă).

Curtea răspinge recursul.

16 Iunie.

„Universul" găsește cu cale să reproducă desbaterile.

30 Iunie.

H. Tiktin îmi scrie de la Berlin că trăiește din 75 de mărci pe lună, pe care i le dă Universitatea de acolo, dar „xenofobia" curentă i le poate opri, și din ce-i vine de la cărți. „Din adâncuri strigă către mine." Îmi cere să intervin la Rege pentru un ajutor permanent. Are optzeci și trei de ani, și-i pare rău că a trăit atâta.

Scrisoarea e frumoasă, sigură, dreaptă, în cea mai bună limbă românească.

Voiu comunica scrisoarea generalului Ballif. Voiu căuta să-i dăm ceva de la Ligă, de la Institutul mieu. Dacă vrea, să-i oferim un adăpost la Fontenay-aux-Roses.

•

Cumnatul mieu Seichter îmi spune că, în Marele Războiu, Italienii erau perfect informați. Într'o zi, colonelul austro-ungar a aranjat o zi de reculegere cu program. La oara deschiderii serviciului divin trei aeroplane italiene au apărut lăsând să cadă copia programului.

3 Iulie.

Moartea lui M. Suțu și a lui Ferdinand Ghica, ultimul fiu al Domnului din epoca Unirii.

•

www.cimec.ro

Goga a declarat la o întrunire că „fulgerele sânt în mânile lui“ şi că e liber a li da drumul sau a le reţinea (înainte ne înştiinţase că „înainte de a se îngălbeni foile porumbului“ el va fi la Guvern; apoi a desminţit, spunând numai că i se cuvine şi lui un loc într'un Guvern de reparaţie). Acuma arată că nu va mai „lega cu sârmă oalele sparte de alţii“, ci le va sparge el însuşi, căci e „la capătul muceniciei sale“.

*

Argetoianu, încheind şirul întrunirilor sale, spune la Târgovişte că „nu vrea Guvernul, ci puterea“, că ar trebui să admită creditorii nulitatea creanţelor lor şi că, poate, în toamnă, să fie cu legi gata votate în sensul vederilor sale, fiind „singurul om politic“ care are un program.

*

Întors din Apus, Duca împacă pe amatorii de întregire a partidului desavuînd pe tinerii cari o răspinseseră sprijinind cu putere presidenţia lui.

*

Din parte-i, Titulescu e încântat. În numele României (parcă nu mai exista diplomaţie...) şi al Micii Înţelegeri a iscălit, împreună cu Afganistanul, Turcia, etc., definiţia „agresiunii“ dictată de Politis Sovietelor şi, într'un discurs trimis integral (iar al lui Litvinov într'un resumat bine potrivit), anunţă că poate în curând se vor relua şi legăturile diplomatice.

...De aceia, acum un an, a căzut Vaida.

Ce circ, Doamne, ce circ!

4 Iulie.

Colonelul venit cu compania bacalaureaţilor îmi spune că, pe când odinioară la Ministeriul de Războiu tot ser-

www.cimec.ro

viciul îl făceau ofiţeri şi subofiţeri, azi civili se amestecă; dactilografele, în care nu se poate pune nicio încredere pentru secretul militar, sânt în toate colţurile; generalii nu mai încap. De la douăsprezece înainte e un adevărat bâlciu: intră cine vrea, trântind uşile.

6 Iulie.

Regele rămâne la Bucureşti şi reia audienţele, de şi se anunţase că la 1-iu Iulie ele sânt oprite şi că are intenţia de a merge la Sinaia.

Aşteaptă pe Titulescu, şi întoarcerea lui Madgearu: a lui Mihalache ar putea produce conflicte făţişe, care ar duce la plecarea Guvernului.

9 Iulie.

Principesa Elena dăruieşte, prin generalul Condeescu, casa ce i-am clădit la Vălenii-de-Munte Şcolii de Misionare.

Răspund, trimeţând şi o telegramă de mulţămire princesei:

Domnule General,

Dorinţa mea şi a tuturor celor ce au ajutat cu atâta iubire a fost să putem avea pe A. S. R. în acest loc care i-a plăcut, măcar câteva zile pe an. Împrejurări triste, pentru înlăturarea cărora am făcut tot ce mi-a fost cu putinţă, ni-au răpit această bucurie.

Dacă A. S. R. e adusă a nu mai putea veni la noi, vom păstra casa pe care o reuneşte cu aşezămintele de aici în aşa fel încât, orice destinaţie obişnuită i se va da, să fie oricând gata a primi pe aceia care a răspândit atâta bunătate din farmecul personalităţii sale asupra ţării unde o vedeam purtând Coroana României.

www.cimec.ro

Numele A. S. Regale va rămânea legat de fundaţia pe care binevoieşte a o face, şi cine din fetele cu dorinţă de a-şi desăvârşi studiile şi de a-şi întări sănătatea se vor adăposti o clipă supt acoperemântul ei îi vor binecuvânta numele.

Primiţi, vă rog, d-le general, încredinţarea consideraţiilor mele deosebite.

Vălenii-de-Munte, 9 Iulie 1933. N. Iorga".

16 Iulie.

Deschiderea cursurilor. Gusti şi cu Ţoni au creat două cursuri pentru învăţători: la Grădişte şi la Sibiiu, cu toate înlesnirile.

*

Pentru consfătuirea politică au venit — ori şi-au scusat absenţa — mai toţi prietenii miei.

19 Iulie.

„Cuvântul" caută să răstălmăcească discursul mieu în sensul că n'aş fi crezut necesară succesiunea la putere a lui Duca. Aş fi exprimat numai dorinţa unui Ministeriu de concentrare, fie şi supt presidenţia lui Duca.

20 Iulie.

Ziarul lui Goga spumegă pentru o glumă a mea la adresa şefului.

27 Iulie.

Costin Sturdza îmi cere un interview, în care atribuiu Coroanei sarcina selecţionării între oamenii politici, în-

www.cimec.ro

cepând cu aceia în jurul său, căci fără aceasta „ideia monarhică ar fi pentru mine numai o amintire istorică și un postulat metafisic".

Mă asigură că se pregătește ceva la București, dar că Duca nu poate veni decât sau cu Gh. Brătianu sau cu Goga. A cerut răspunsuri și generalului Averescu, care a dorit o zăbavă de câteva zile. Nu dă importanță visitei la Bădăcini a lui Gr. Filipescu, „șeful" său.

Aceleași ştiri de apropiată crisă le aduce şi Lenguceanu.

31 Iulie.

Visită şi concert a corului de la Călăraşi.

Uniunea Fundațiilor Regale își publică afișul colorat în „Dimineața".

1-iu August.

Mă cercetează profesorul Grondijs de la Universitatea din Utrecht, filosof, dar ocupându-se şi de literatura, de artă bizantină. Vrea să facă şi cercetări în Basarabia. S'a însurat din nou, la Moscova, cu o Rusoaică şi a trecut la ortodoxie. A servit într'un regiment frances şi a fost şi pe frontul român (pe un colonel frances, care-i spune că e „plus boche que Français", l-a „mințit" şi era să fie un duel; generalul frances i-a spus după împăcare că altfel i-ar fi trecut peste graniță, fiindcă nu-i trebuie „des affaires"). Are casă lângă Paris şi vrea să ție la Institutul de Geografie din Paris conferințe asupra țării.

E născut în Iava şi are legături cu aristocrația de acolo, care, de şi urăşte pe Iaponesi, tremura de nerăbdare când li s'a vorbit la o conferință de planurile acestora asupra Indiei englese. Sânt azi 30 de milioane de Iava-

www.cimec.ro

nesi, dar clasele de jos sânt încă deprinse cu robia. Iaponesii, devotați Împăratului lor „divin", cu care se simt rude, freamătă de dorința cuceririlor. La ei s'a refugiat Dalai-lama, cu imensul lui prestigiu. Grondijs l-a văzut așezat pe tron, „recreînd lumea" prin treptele religioase ale riturilor sale înaintea unei mulțimi imense. A vorbit cu profesorul olandes, cu care s'a și fotografiat, întrebându-l dacă n'ar putea cuceri Europa religios.

Vorbește de șefii cehoslovaci. Gajda era spițer. În Rusia s'a impus prin hotărire. În general Ceho-Slovacii s'au purtat prost. Exploatau pentru comerțul și cu parfumuri linia încredințată pazei lor. Au vândut bolșevicilor pentru un vagon de aur pe Colceag.

Are rele păreri despre Italieni și nu pare a iubi peste măsură pe Francesi. E prieten cu generalul Samsonovici.

Cunoaște cărticica mea despre Istoria Imperiului bizantin.

7 August.

Mă cercetează tânărul profesor frances, născut în Ardeal, între Evrei maghiari, format la Liceul și Universitatea francesă, cu serviciul militar în Franța, dar fără cetățenie, Goldberger, care mi-a fost recomandat de Hauser. A scris ceva despre un subiect economic unguresc și vrea să se ocupe de situația Românilor ardeleni între 1849 și 1867, alegându-și un comitat caracteristic, care i se pare a fi Bihorul, unde și are rude de aproape. Ca limbă, ca fel de a gândi, cu totul Frances, ca și cum ar avea nu știu câte generații galice și creștine în urma lui. Foarte inteligent micul om blond cu limba iute.

Vorbește de Franța, de prestigiul ce și-a câștigat Daladier, de speranțele ce se pun, în momente de greutăți sociale, în Laval. La Strasbourg, dacă n'a tras armata

www.cimec.ro

contra greviştilor, indemnată de agenţi germani înarmaţi, cari au şi fost expulsaţi, jandarmeria, poliţia au trebuit s'o facă. Cunoaşte campania ce s'a dus contra Guvernului mieu: în parte era provocată de presenţa lângă mine a lui Argetoianu, în parte pentru a lovi în amatorii de dictatură din Franţa însăşi.

Crede că Ungaria a făcut bine că a cerut moratoriul extern şi şi-a organisat armata cu banii rămaşi. E opera lui Bethlen. Întâlnirea Regelui cu acesta a dat mari speranţe revisionismului.

I se pare că, dacă e de făcut un nou războiu, apoi mai bine acum, când Franţa are măcar netăgăduita superioritate tehnică.

*

Ralli a fost la mine. E încântat de ce se va face din produsul serbărilor de la Fundaţii, intre altele o bibliotecă municipală, care fireşte nu priveşte pe Rege, nici fundaţiile, plus un şir întreg de tipărituri. Între dânsele şi o bibliotecă istorică încredinţată unui tânăr. E încă în studiu chestia acestei categorii de tipărituri.

Îi spun lui Ralli că eu, care m'am tot bătut cu tot felul de lume în viaţa mea, primesc şi această luptă.

11 August.

Titeanu constată prin „Viitorul", in legătură cu numele de „Rominan" din corespondenţa lui Seletzki, al cărui proces sensaţional, de şi redus de Guvern numai la deţinerea de acte militare şi rupere de sigilii, continuă, că Boilă a avut legături cu Skoda şi deci de acolo i-ar veni averea a cării origine ni rămânea ascunsă.

*

www.cimec.ro

Pleacă N. D. Stoilov, secretarul Legaţiei bulgăreşti, şi mi-o anunţă printr'o frumoasă scrisoare, căreia-i răspund astfel:

„Cher Monsieur Stoïloff,

Je vous remercie et je remercie par votre moyen M. Nikov, pour le livre, d'un si riche contenu, que vous venez de m'envoyer. Je trouverai quelqu'un qui puisse m'en donner un compte-rendu pour ma revue française.

Vous voudrez bien lui communiquer que la mission du Patriarche d'Achrida m'était connue par un document des Archives de Vienne, mais pas aussi son résultat. Il faudrait chercher à la table des volumes XI et XII que j'ai donnés à la collection Hurmuzaki. Quant au livre d'Aricescu, il est extrêmement rare: j'ai l'exemplaire que j'ai reçu comme élève à la distribution des prix il y a un demi-siècle. Si je trouve quelque exemplaire chez mes bons amis les antiquaires, je m'empresserai de le lui offrir.

Votre départ sera regretté par tous ceux qui, comme moi, ont connu votre esprit ouvert à tout ce qui touche aux grands problèmes de notre époque, parmi lesquels un des plus importants est celui de la collaboration entre les peuples saisis depuis quelque temps d'une fureur de haine atroce et stupide, et qui ont apprécié vos sincères efforts pour que nous n'en arrivions pas encore une fois à ce qui malheureusement s'est passé sous nos yeux affligés.

Veuillez croire, cher Mr. Stoïloff, à mes meilleurs sentiments et accepter l'envoi des livres que je vous destine en souvenir de nos relations. N. Iorga".

28 August.

Plecare, seara.

La Cernăuţi. Găzduim la Mitropolitul.

Oraşul e murdar şi face o impresie de părăsire.

www.cimec.ro

16 August.

Seletzki e condamnat la cinci ani de inchisoare.

17 August.

La Bucureşti, N. Georgescu pretinde că el a ştiut cu câteva ceasuri înainte de sosirea sentinţei cuprinsul ei.

*

D-rul Topa îmi explică o parte din ameninţările lui Radu Rosetti, avocatul lui Seletzki, că va destăinui conversaţii prinse la microfon şi fotografii care vor figura „în toate cinematografele din lume". Ar avea unele dovezi contra lui M. P.

18 August.

Seara, plecare la Varşovia.

*

Aflu că Puaux a fost rechemat pentru prea desul amestec în afaceri financiare. Colonia francesă ar fi fost mulţămită de plecarea lui.

19 August.

Oprire la Lemberg pentru trei ceasuri. Oraşul s'a transformat mult, dar populaţia, foarte amestecată, nu dă un aspect simpatic largilor străzi, unde lipsesc prea mult restaurantele şi cofetăriile. E şi Sâmbătă şi mişcarea, afară de centrul primblărilor, e slabă. Puţine automobile şi trăsuri, la care poţi căpăta reducere pe jumătate.

Trebuie să vii cu un ceas înainte ca să capeţi un loc sigur în clasa I-iu, care e imediat îmbulzită. Un general

www.cimec.ro

stă în culoar şi ascultă de la oara trei la miezul nopţii continuul discurs, strigat, al unui subaltern. E un caz unic de resistenţă, din partea amândurora. În compartimentul mieu se discută ca în familie.

La sosire, Cotruş şi doamna, Mişu şi, din partea Polonilor, Górka cu doamna, cari-mi oferă, în numele Societăţii polono-române odaia la otel. Un grup de studenţi români, mai mult de la Academia Comercială, mă salută: sânt aici pentru o „practică" de câteva săptămâni.

Cădere e la Bucureşti.

20 August.

Dejun la Handelsman, cu Temperley, Koht, Eisenmann, Frijs, Lukinich, Lhéritier, Manteufel şi încă un secretar polon. Handelsman vorbeşte mişcat pentru Koht, a cărui presidenţie se menţine; aminteşte şi de vechea noastră cunoştinţă la congresul din Londra.

Dimineaţa, un ziarist polon. Apoi un senator care a pus să se traducă în româneşte ziarul unui Engles despre războiul polono-rus.

Seara, recepţie la Societatea de istorie polonă.

21 August.

Deschiderea congresului în sala centrală a Politehnicei, cu totul nepotrivită ca acustică. Dembinski vorbeşte în trei limbi, apoi urmează, scurt, ministrul de Instrucţie, care e şi preşedintele Consiliului, un profesor de istorie, după el un episcop, profesor la Liov, delegat al Papei, în numele oaspeţilor. Koht, a cărui presidenţie se isprăveşte, îşi citeşte discursul de plecare, de o mare lungime, arătând opera pe care a îndeplinit-o. Lumea

www.cimec.ro

iese în mare parte. Cu toată presenţa bătrânului preşedinte al Republicei, se face atâta zgomot de nu se mai aude nimic. Silinţile lui Diehl de a domina acest zvon sânt fără folos. Şi e aproape unu' şi jumătate... Îmi sacrific comunicaţia, din care dau numai conclusiile, care trezesc interes şi sânt cald aplaudate. Urmează cetirea după tipar a profesorului polon Kutrzeba (în franţuzeşte).

*

După-amiazi, Gyula Moravcsik, profesor la Budapesta, caută să învedereze că a fost cândva un plan greco-ungar asupra Bizanţului, care s'ar fi deschis unui Arpadian ca urmaş al lui Manuil Comnenul. Radonic arată lipsa de temeiu a ipotesei. Iau cuvântul ca să-i spun că o asemenea interpretare e contra înseşi ideii bizantine.

*

Seara, recepţie la ministrul preşedinte. Primeşte, în locul lui, care vine pe urmă, Beck de la Externe. Întâlnesc şi pe Wielowicki, fostul ministru al Poloniei la Bucureşti, căruia-i vorbesc de pactul cu Sovietele. Nici el n'are mai multă încredere într'însele.

22 August.

La congres, Tourneur-Aumont vorbeşte despre ideia frontierei. Dau explicaţii cu privire la fixarea de Neagoe Basarab a celei dintre Ardeal şi Muntenia. Motivul e fiscal, pentru păşuni şi dijme. Faţă de Moldova, unde e numai trecerea pe la Breţc, delimitarea n'a fost de nevoie. De aceia Iosif al II-lea a putut răşlui un teritoriu „cât două comitate". Altcineva observă că aşa era şi între Veneţia şi vecinii ei.

*

www.cimec.ro

După masă la contesa Krasinski, în frumoasa-i vilă în stilul secolului al XVIII-lea. Conversaţie interesantă cu femei distinse: ea, sora şi nora ei. Contesa crede că Ruşii cei mari erau oameni amabili, cu cari se putea sta de vorbă; cei mici făceau escese de zei.

*

Seara la Primărie. Vorbesc cu Radonić despre stările de lucruri din Iugoslavia, aşa cum le descrie un recent articol din *L'Europa Orientale;* îmi arăt mirarea pentru uciderea pe stradă cu ciomagul, la Zagreb, a istoricului Sufflay. Şi el recunoaşte că e o ruşine. Făptaşii n'au fost urmăriţi. Poliţia şi-a avut partea. Dar Sufflay era un vechiu maghiarofil. Întrebat dacă Jifcovici şi asasinii Obrenovicilor sânt încă puternici, o tăgăduieşte. Stăpân, e regele. Dar recunoaşte că ar trebui să crecze alte organe ale autocraţiei lui.

23 August.

Lungă expunere a lui Bidlo, care pare obosit, a teoriei lui despre cele patrusprezece perioade ale istoriei Europei orientale. Se adauge, cu reflecţii proprii, în franţuzeşte, Handelsman, care începe cu câteva cuvinte în limba cehă. Alte observaţii ale lui Halecki, în cea mai bună germană. Şi Lhéritier are ceva de adăugat. Apoi intervine, într'o germană aproape neînţeleasă, Derjavin. Şi alţii, şi alţii.

Visităm Museul de artă, alcătuit în vre-o zece ani, într'o clădire potrivită, la care se va lucra şi mai departe. Foarte frumoase piese istorice şi artistice. Museul depinde de Primărie. Directorul e cu totul autonom, un om blând şi bun, de toată isprava. Va duce la capăt opera

www.cimec.ro

începută în timpul chiar al războiului, când era întrebat „pentru ce viitor lucrează". „Cerşind" o va îndeplini.

Apoi o plăcută societate la Cotruş, la Handelsman.

Divéky, „ambasadorul cultural" al Ungariei, care, mi se spune, aduce cele mai mari servicii patriei sale, fiind şi profesor la Universitate, presintă legătura dintre „Aşezămintele regatului de Ierusalim" şi ale Ungariei şi Poloniei, apropiere ingenioasă şi justă.

*

Conversaţie cu profesorul frances Olivier Martin despre vechea Franţă regală, foarte populară: poporul asista la naşterea reginelor şi putea intra în grădinile regale.

24 August.

Comunicaţiile lui Marinescu şi Panaitescu, după o largă expunere a lui Halecki. Ascultătorii pleacă în mare parte. Dembiński e jenat. Marinescu dă o informaţie în mare parte nouă. Panaitescu, despre comerţul moldovenesc, e mai uşor comprehensibil şi are o formă fină Ambii se bucură de o frumoasă discuţie.

*

Prânz la Kętrzycki, preşedintele Societăţii de istorie polonă. Lângă mine, o simpatică „deputată" polonă. Mă asigură că la ei nu se ajunge la violenţe în Cameră. Să credem....

*

După-amiazi, ascult pe Temperley, care vorbeşte înaintea unui public foarte numeros. Apoi la baroana Lesser şi la Górka, unde şi subsecretarul de Stat pentru politica orientală, om tânăr, blond, surâzător şi

www.cimec.ro

de o perfectă tăcere. Górka locuieşte tocmai în vârful unui odios skyscraper.

*

Seara, banchetul Congresului. Preşedintele Societăţii de istorie din Liov vorbeşte despre istoriografia polonă, cu totul neascultat, într'un zgomot enorm. Apoi Koht, în nemţeşte, cu obişnuitele lui glume, care fac să râdă. Urmează un Belgian pe acelaşi ton. Fedele face lauda Poloniei în limba latină, pe care o consideră ca un *patrius sermo*. La masă se mira de toleranţa regelui Carol I-iu, care iscălia orice. Recunoaşte că fascismul aşa cum este nu poate fi decât un fenomen italian, dar crede că unele principii ale lui se impun tuturora.

25 August.

La Biblioteca Naţională, pentru a vedea manuscriptele. Unele cu miniaturi francese, flamande foarte frumoase. Şi o traducere în versuri francese a lui Macrobiu, „Despre Vise". Aflu o scrisoare a lui Duca-Vodă şi un colţ de Moldovă într'o hartă polonă din secolul al XVI-lea, de curând găsită într'o legătură. Întâlnesc pe fiica din prima căsătorie a lui Rolla Piekarski, vechiul ilustrator al cărţilor mele la „Minerva".

*

Dejun la Legaţia României cu Fedele, Handelsman, Dembinski.

*

La ministrul de Agricultură, care-mi dă semnul amintitor al luptei purtate contra Ruşilor de legionarii cari s'au format la Galaţi, ca amintire pentru servicii ce le-aş fi putut face la Iaşi.

www.cimec.ro

Discut cu Cădere zilele când regele Ferdinand era să fie prins de bolşevici. El era căpitan, şi încă de Sâmbătă dimineaţă se luaseră măsuri pentru a se păzi, şi cu mitraliere, palatul, el însuşi fiind acolo; regele a plecat a doua zi numai. În afacerea lui Roşal, pentru care i s'a cerut de bolşevici, când, supt Averescu, a fost trimes la ei să negocieze, predarea asasinilor, şeful bolşevic ar fi fost ucis obscur într'un vălmăşag cu adversarii; nu pare a fi fost aşa.

El crede că lucrurile Academiei s'ar putea recăpăta; Litvinov i-ar fi dat această asigurare. S'ar putea lucra şi prin Poloni.

26 August.

Presidez din întâmplare secţia unde vorbesc Volpe şi Pagès. După amiazi la Kornemann (despre regii clientelari ai Bosniei), la Grabar, care presintă împrumuturi de artă în Estul Europei, nu fără a ne scădea, ceia ce mă face să intervin ca să arăt că principalul e ansamblul, stilul —, iar Balş adauge că sânt şi înrâuriri occidentale. Slab Coriolan Opranu, care înşiră clădiri şi lucruri ale tuturor naţiilor din Ardeal.

*

Seara, la preşedintele Republicei. Primire stângace a unei mulţimi enorme. Aşteptăm la uşa odăii care se deschide şi se închide. Dembiński alege primul grup de zece. Preşedintele pare că nu ştie franţuzeşte : i se traduce. Spune ceva despre congres lui Koht care reapare cu un nou discurs. Mie-mi vorbeşte despre cuvântarea de deschidere, glumind. Apoi Handelsman mă readuce şi, când iaau loc lângă dânsul, un stol de doamne mă împiedecă de a vorbi ceva. Mă întorc către Beck şi-i arăt câtă

www.cimec.ro

dreptate aveam în chestia pactului. El pretinde că Ghica, la Varşovia, a declarat că nu-l vrea şi că Zaleski a fost şi el de părere că trebuie încheiat. — Am corespondenţa. — Dar nu şi conversaţiile. Îi e de pacea Europei, care nu ar fi asigurată decât după încheierea conflictului dintre noi şi Soviete cu privire la Basarabia. — Conflict? Dar ar trebui să poată muta Nistrul din loc ca să ne facă să lăsăm ce avem! Îi spun că a fost rău informat de Szembek, că nu numai voiam semnarea, de şi nu cred în onestitatea Sovietelor, dar i-am comunicat ministrului Poloniei şi sensul, formula chiar pe care aş accepta-o, dar, fără ca aceasta să ni fie presintată de Soviete sau de Poloni, de Francesi, n'aveam *ce* iscăli, căci prima noastră formulă fusese refusată. Îi observ că legătura noastră cu dânşii „flotte" de un timp, că ea va trebui din nou „strânsă" când se vor convinge că Sovietele au cedat numai dublei presiuni a Iaponesilor şi a ţăranilor răsculaţi, că, de şi n'am făcut pentru armată ce au făcut ei, — el adaugă: „şi ultimele sacrificii", — şi oricare ar fi valoarea noastră în sine, locul unde sântem ne face extrem de preţioşi. Pacea de care vorbeşte el e o ilusie; e „un om bun" dacă în adevăr crede într'însa; există o singură pace sigură, aceia care e ţinută sus, în vârful baionetelor. — Eu sânt colonel. — Foarte bine! Se plânge de pactul celor patru.

Îi arăt că, şi dacă Ghica, venit la Varşovia „ca să-şi ia cordonul Vulturului Alb", a vorbit aşa, el nu putea angaja Ministeriul, că ar fi trebuit să se mai întrebe odată la Bucureşti. — Am fost şi eu acolo. — Da, şi nu mi-aţi lăsat o cartă. — Eraţi absent. — Poate aş fi revenit pentru a da explicaţii care, cum văd, erau necesare.

Impresia pe care o am e că acest om nu ne iubeşte şi nu ne stimează. Îi trebuie minciuna păcii, chiar dacă

www.cimec.ro

ar fi să rupem din trupul nostru pentru a i-o procura. Vorbeşte franţuzeşte cu oarecare greutate şi nu pare a fi deosebit de inteligent.

În cele câteva cuvinte pe care le-am putut spune îmbulzitului preşedinte, cum era vorba de naţionalism, i-am spus că, „dacă vom continua a-l înţelege ca astăzi, va trebui să comandăm o miliţie de Chinesi sau de negri pentru a ne împiedeca de a ne între-mânca".

La întors, Cădere se plânge de Titulescu. Formula lui „diferende" fără nimic alta, având acelaşi sens ca, la mine: „diferende presente, trecute şi viitoare", i-a fost aspru reproşată la Bucureşti. A stârnit indignare, şi la Mihai Popovici, un al doilea articol, care nu era decât însuşi textul lui Titulescu.

•

Fără a fi convocat şi eu, comitetul internaţional a fost ales, cu Domanovszky şi Olver. Îi spun lui Lhéritier că nu voiu mai veni la comitetele anuale. El cată să explice alegerea Ungurului prin invitarea de anul trecut la Budapesta. „Dar Olver?" Tace. „Rândul României va veni." „De la alegerea lui Šušta el a trecut. De altfel am putinţa să-mi procur satisfacţii cu mult superioare la ceia ce-mi puteţi oferi". El pretinde că de la alţii vine jignirea.

27 August.

Şedinţa de închidere, la Teatrul Naţional.

Kehr vorbeşte de tehnica lucrului de arhive. Foarte bine, Leicht din Bologna despre organisări muncitoreşti medievale ordonate probabil de ultimii Carolingieni. Gooch, curios cap celtic, autorul cărţii asupra „Istoriei şi istoricilor în secolul al XX-lea", despre ideile lui Thomas Hobbes. Închele Vulghin, în numele Sovietelor, bătrân

www.cimec.ro

dârz cu înfățișare militară germanică, despre marxism și saint-simonism (unii zimbesc, la urmă aplause de complesență, puține; Handelsman observă că Rusul s'a ferit a face orice ar fi putut fi considerat ca propagandă).

Cald discurs, cu gesturi largi, al lui Dembiński (75 de ani...), după care noul președinte, Temperley, ni spune câteva cuvinte bune fiecăruia; numele mieu e primit foarte călduros de sală.

După-amiazi, la soții Turczyński, la cari se face foarte bună musică; au fost în România; doamna a cântat trei ani la Scala.

*

Cotruș spune cum, copil, fiu de preot ardelean, nepot de țăran cu patru clase săsești, a fugit iarna, fără bani, la București, unde a văzut pe Ovidiu Densusianu și pe Chendi, căutând centrul luminos al culturii neatiei sale. A găsit copii cari insultau grosolan pe scriitorii la cari el se obișnuise a se închina. L-a cuprins un desgust....

Aici, un copilaș de școală mă oprește în stradă ca să mă roage să-i dau o semnătură....

4 Septembre.

La București, pentru o conferință la Academia Comercială.

Văd lucrările de restaurare de la Curtea Veche și Crețulescu.

6 Septembre.

Sânt excluși din partid Boilă și răspânditorii manifestului, Ilie Lazăr și Lencuța, cari au amenințat poliția cu revolverele.

www.cimec.ro

8 Septembre.

Seara cu automobilul spre Braşov.

9 Septembre.

A doua zi a congresului „Asociaţiei“ ardelene. Găsesc, dimineaţa, şedinţa deschisă: asistă Gusti în atitudine de profund cugetător. Escelent raport al lui S. Ţeposu, care ar voi să se primească proiectul Senatului cultural şi face lauda lui Gusti, care, ieri, ca în zile de bielşug, a promis două milioane, neuitând să măgulească şi pe învăţători. Admirabilă expunere a d-rului Haţieganu despre „tehnica“ propagandei culturale.

Şedinţa, la un cinematograf, pentru discuţii e puţin frecventată şi lâncedă. Se propune desfiinţarea secţiilor literară şi ştiinţifică şi crearea altora, cu concursul Academiei. Cineva protestă, din pietate. Răspunde, crud, G. Bogdan-Duică.

Vorbesc cu Agârbiceanu. Îi observ ce urâtă impresie a făcut revenirea lui la naţionalii ajunşi la Guvern. Se scusă cu aceia că a văzut cum Ardelenii nu vor pe alţii. — Dar nu era momentul....

Mi se spune că episcopul Niculescu a vorbit curagios, părând a da lecţii Regelui, care era foarte slăbit şi obosit.

Vorbesc cu Haţieganu, reproşându-i că a fost aşa de puţin loial cu noi. Vede acum halul partidului! De ce au făcut tot posibilul pentru a mă face să plec? — Nu sufăr oameni superiori.

După-amiazi, la 5, explic de ce Liga nu primeşte Senatul cultural şi schiţez planul conlucrării cu „Asociaţia“. Protest al generalului Manolescu că nu i-am pomenit „Casele Naţionale“ şi n'am recunoscut ce a

www.cimec.ro

isprăvit la Cernăuţi Nandriş, care e de faţă şi iea cuvântul. Dar e târziu şi trebuie să plec.

Întoarcere la Văleni, noaptea.

10 Septembre.

Mihalache a trecut în revistă la Câmpulung cămăşile sale, care-l cereau dictator. A cerut devalorisarea leului şi autocraţia primului ministru de partid.

M'a insultat în acelaşi moment când o făcea şi Madgearu.

15 Septembre.

Încep cu singure şase fete lecţiile la Misionare.

17 Septembre.

Cineva îmi comunică următoarele din partea lui Meteş:

Sever Dan, trimes de Rege la Maniu, a fost primit de acesta aşa: „Dar eu nu fac politică. Vină să vezi ce e la vie. Eu nu fac politică...".

După Meteş, Ardealul e încă alături de Maniu.

21 Septembre.

Visita lui Nae Ionescu, care s'a anunţat de ieri pentru o „chestiune personală".

Îmi spune că, neavând cui altuia să se adreseze, îmi cere sfatul într'o „chestie de conştiinţă". Totul merge rău. Scăparea nu mai e în partide. Trebuie o „revoluţie". „O mie de oameni o pot face." Regele trebuie susţinut, dar mai întâiu intimidat de o asemenea mişcare. Astfel, temător cum e, poate să plece pe linia cea bună.

www.cimec.ro

Îi spun că „revoluţia“ ne-ar scădea şi mai mult în străinătate şi ne-ar primejdui înăuntru. Nici nu e cu cine. (Aici Nae Ionescu-mi spune că Zelea cel tânăr a venit la dânsul să-i spuie că „poate face revoluţia, dar nu ştie ce să facă apoi cu dânsa“.) Aşa vorbia şi Goga a doua zi după Turtucaia. I-am spus că sânt prea bătrân ca s'o fac eu, dar o să mă uit cum o face el.

Aceasta va dura vre-un an. Pe urmă, faţă de stârpiciunea dovedită a tuturora, — căci oameni ca Goga, Iunian, chiar Gh. Brătianu nu contează, — Regele se va putea îndrepta către naţie, ca Alexandru al Iugoslaviei, pentru a relua guvernarea cu oameni de meserie, între cari nu înţeleg a intra şi eu, căruia-mi e de ajuns ce am suferit, şi în mândria mea.

Altceva nu e de făcut.

Nae Ionescu îmi spune apoi multe. În Mart 1927 era să fie o „revoluţie“, pregătită şi de unele doamne. Un mare număr de ţărani întrase în Bucureşti. Maniu trebuia să pretindă puterea de la Regenţă. Contra amânărilor lui Buzdugan, care vorbia de „continuitate“ şi de terminul de Ianuar ca să nu pară că-i „dictează strada“, Prinţul Nicolae era gata să demisioneze pentru a provoca o crisă în Regenţă dacă nu se dă puterea naţional-ţărăniştilor. Nae Ionescu gătise un apel către armată al lui Prezan, gata şi el să joace un rol. Maniu însă s'a presintat umil, cerând Regenţei să aviseze. Aceasta după ce asigurase că „Prinţul nu va veni la Palat“.

Aşa ar fi rămas, nehotărît, fricos, până la sfârşit. A primit „continuitatea“ cu liberalii, încă din vară.

Vorbia de împrumutul pe care el îl poate realisa, din causa creditului german, cu care-şi închipuie că poate

www.cimec.ro

face minuni şi ar fi rămas mirat când Nae Ionescu a arătat la cât de puţin poate servi.

Nae Ionescu arată despreţ pentru Goga, care se pregăteşte a veni „dictator" gata. Şi Manoilescu ar râvni aşa ceva; negocierile lui cu „Garda de fier" n'au reuşit din causa lui Zelea, care nu şi-l iea şef. Nici pentru Mihalache, care, atunci, în 1927, trebuia să cutreiere ţara, nu dovedeşte stimă.

A întâlnit în cursul călătoriei în străinătate pe Radek, „Evreu interesat, care se gândeşte doar la afaceri", şi i-a invederat cum Apusul care *„şi-a făcut* revoluţia marxistă" a împiedecat revoluţia rusească de a o face pe a sa.

Convorbirea a durat două ceasuri, şi eu am scurtat-o.

22 Septembre.

Trimet, în vederea serbărilor de la Sinaia, această telegramă mareşalului: „Mulţămind Maiestăţii Sale pentru invitaţie, rog să fie scusat".

25 *Septembre.*

La Bădăcin, înaintea a cinzeci de tineri pelerini, Maniu vorbeşte bine şi cu oarecare poesie, plângându-se de neinvitarea la Sinaia. Marele ipocrit presintă „morala creştină" ca o îndreptare statornică a vieţii sale.

16 Octombre.

Titulescu îşi încheie la Ankara şi Atena turneul de suveran al diplomaţiei, presintând pretutindeni complimente fără gust şi idei fără originalitate.

www.cimec.ro

17 Octombre.

La telegrama de felicitare către Rege ca „fost consilier al Tronului“ mi se răspunde cu mulţămiri sincere „din toată inima“.

19 Octombre.

La Bucureşti, unde fratele mieu e foarte greu bolnav, pentru a vota la Scaunul de Huşi pe preotul Gheorghiu de la Dobroteasa, nepot al lui Melchisedec, care mi-a cerut aceasta.

Reuşeşte, cu voturi liberale, admirabil disciplinate, arhiereul Nifon Criveanu, de la Râmnic. Călugăr mic, oacheş, slab, cu bogata barbă neagră; vorbeşte uşor, cu glas de profesor, fără ceva specific bisericesc, des aplaudat de cei ce l-au votat. Scriban, foarte îmbătrânit, are două voturi, ca şi Simedrea, care se credea sigur ca agreat de Patriarh şi de Palat. Chesarie Păunescu, propus de Huşeni, are voturile acestora.

Şedinţa e foarte cuviincioasă.

Mitropolitul Pimen, care presidează, e complect restabilit dintr'o grea boală. Văd pe Vlădica Dionisie Basarabeanul, propus, de şi fără titluri universitare, de cei din provincia sa, pentru Cetatea-Albă. Neputând fi mâni la votare, îl voiu recomanda în scris. Episcopul de Roman îmi spune că Vaida zâmbeşte de călătoriile la Sofia, la Ankara, la Atena ale „vanităţii“ lui Titulescu.

Văd pe Cuza, foarte tânăr şi sprinten, plin de prietenie pentru mine.

N'am putut visita şi exposiţia de medalii a Societăţii Numismatice.

Găsesc la întoarcere încă o scrisoare a istoricului ceh

www.cimec.ro

Bidlo, care spune cât îi place „Istoria bizantină“ a mea în curs de tipărire.

21 Octombre.

Un învăţător îmi spune că la Ministeriul de Instrucţie intră prin birouri cine vrea. Prin sate, ţăranii iertaţi de datorii petrec în cârciume; cei ce au pierdut banii la cei d'intâiu, strâng din nou, — dar nu împrumută nimănui. Lumea nu mai sufere să i se spuie adevărul. E Raiul demagogiei.

*

La Iaşi, elevi de liceu vorbesc public de cum învaţă sau nu, solidar, dacă li plac ori nu li plac profesorii...

29 Octombre.

După aproape două săptămâni de chinuri, ale lui şi ale noastre, a răposat fratele mieu Gheorghe, la oarele unsprezece seara, şi s'a înmormântat la 31 la mănăstirea Zamfira.

31 Octombre.

Între scrisorile de condoleanţă, a Regelui, dar şi ale lui Argetoianu şi Arghezi.

2 Novembre.

Deschid cursul la Universitate.

5 Novembre.

La Braşov pentru conferinţa, foarte cercetată, despre arta românească.

*

www.cimec.ro

Munteanu-Râmnic îmi spune că Meteş a aflat că, fiind vorba de o crisă de regim într'o lună, Argetoianu se plânge că „n'are timp să tragă sforile". El ar fi dorit să mă caute aici, la Văleni.

9 Novembre.

La Bucureşti, pentru cursuri.

*

Guvernul cade.

Regele a primit rău pe Vaida, ca unul care ar fi tolerat anume manifestări.

„Curentul" îmi cere părerea: pe linia de partid, Duca; altfel, guvern de alegeri, cu un magistrat şi un general. Guvernul peste partide ar fi peste măsură de greu acuma.

*

Costin Sturdza vine la mine ca să-mi propuie a merge în alegeri cu Averescu şi Filipescu. Topa e contra: îi întreb cum altfel am avea şanse de 2%. Doar nici pe lista guvernului, nici cu partidele revoluţionare...

10 Novembre.

La Văleni aflu că Vaida, furios de felul, — răsplătitor pentru mine —, al plecării sale, n'ar vrea nici să presinte personal demisia şi propune abţinerea de la alegeri, pe care regăţenii lui i-o refusă.

Goga se zbate de moarte ca să aibă ceva în combinaţie cu liberalii.

Nae Ionescu doria să mă vadă ieri ca să mă roage să nu vorbesc Regelui de posibilitatea unui guvern liberal.

*

www.cimec.ro

Un ziarist italian de la „Lavoro Fascista". Goga i-a făcut impresia unui cap veşted.

12 Novembre.

Regele a venit la Bucureşti dimineaţa pentru consultări. Ziarele dau un comunicat de la Curte cu privire la ordinea în care vor fi primiţi şefii de partide. Averescu, Duca, Argetoianu şi cei trei mici. Nu e Filipescu. Eu, nu.

La aproape două sânt chemat la telefon de un domn Atanasiu, „adiutanţii fiind la masă", ca să-mi anunţe audienţa mea înaintea şefilor de partide, la 2 şi jumătate. Răspund că n'am mijlocul de a veni la acel ceas. Recomand ca om de partid pe Duca, pe un magistrat şi un general în cas de alegeri libere; „un om adevărat dacă Regele înţelege a-şi lua tot riscul. Mulţămesc că s'a gândit la mine şi n'a crezut că pot fi înlocuit prin Argetoianu".

Nicio altă ştire până seara.

14 Novembre.

După încercări cu Gh. Brătianu şi Goga, guvern Duca.

15 Novembre.

Deschidere de formă a Camerelor. S'ar fi cerut de cei ce pleacă, pentru ca să nu pară că au fost goniţi. Duca cetit Mesagiul, care cuprinde numai o „salutare regească".

16 Novembre.

La Bucureşti.

Mă cercetează Angelescu, foarte bucuros. Atinge ideia

www.cimec.ro

cartelului nostru cu Averescu-Filipescu, pe care-l găseşte bun, strecurând că şi Guvernul ar ajuta. Gusti, la despărţire, i-a sărit în gât şi l-a sărutat. Dar s'a risipit tot ce se mai găsia la Ministeriu.

*

Adunarea prietenilor miei. Li arăt situaţia. Li învederez că după Guvernul Duca, altul de partid nu se mai poate. Acesta are de îndeplinit un program restrâns: întâiu restabilirea ordinii, şi anume prin metodele obişnuite, nu prin dictatură. Reforma morală, unificarea naţională, ruperea hotarelor de provincie şi de clasă; însufleţirea e în sama altora, cari vor veni. Îndemn la participarea în alegeri. Asupra resultatelor ce s'ar oferi se poate discuta.

*

Visita lui Duca. Se presintă la mine întâiu ca şef de guvern. Adauge calde mulţămiri. Îi recomand stârpirea cu orice mijloace a superfetaţiilor politice. Vorbeşte, liniştit, de Gh. Brătianu. Tatăl său voia ca el să urmeze o ascensiune lentă, cu iniţieri treptate.

Nu vorbeşte decât de reluarea de contact cu mine, ca odinioară.

*

Seara după curs, Filipescu şi N. Miclescu, cu stăruinţi să fac cartelul fără ca Averescu să fi spus un singur cuvânt. Filipescu şi-a reservat locurile cele bune şi ni oferă pe acelea unde n'are nimic. Îi trimet la amicii miei.

22 Novembre.

Mihalache e proclamat şef al partidului naţional-ţărănesc şi imparte cărţi de visită la alţi şefi. Maniu l-a recomandat cu cea mai ipocrită căldură, Vaida ţinân-

www.cimec.ro

du-se, la Braşov, închis în „Bădăcinul“ său. Şef electoral, provisoriu....

23 Novembre.

La Bucureşti. Ai miei n'au avut să discute nicio ofertă formală de colaborare în alegeri cu liberalii. Aşa fiind, li las forma în care aş putea fi invitat la aceasta şi răspunsul ce aş da şi, în acelaşi timp, scrisoarea către prietenii miei prin care li arăt că nu putem veni cu punga şi cu revolverul (la Constanţa, un legionar al lui Zelea e ucis, altul rănit) în alegeri supt regimul unei astfel de legi electorale şi într'un astfel de mediu moral.

*

„Garda de fier“, pe care o apără prin dări de samă sentimentale („Garda“, asediată, plânge, plâng jandarmii, plâng ţăranii...) şi „Cuvântul“ (revoluţia din Februar a lui Nae Ionescu) pune candidaturile profesorilor universitari Brăileanu, Crainic şi Protopopescu şi a... generalului Cantacuzino!

În curând scenele de revoluţie din Iaşi.

Gh. Brătianu şi generalul Văitoianu vând pe stradă foaia lor suspendată de Guvern...

Se anunţă bine!

30 Novembre.

După lungi discuţii inutile se vede că amicii miei nu se pot înţelege cu liberalii. Ajung în sfârşit a face să se publice scrisoarea mea prin care-i invit să nu candideze.

După-amiazi, — dr. Angelescu face o visită de informaţie în care-i spun numai că Guvernul, nearătând orientare şi energie, riscă să nu trăiască niciun an —,

www.cimec.ro

mi se oferă patru locuri de „gazetari". Admit, pentru Georgescu, Lenguceanu, Sergescu şi Mircea Iorga. Seara, Necşeşti, sub-secretarul lui Angelescu, cere... ca eu să fiu, neapărat, la Orheiu, unul din cei patru. Îi răspund că asemenea misiuni nu se dau de obiceiu oamenilor inteligenţi.

Titulescu s'ar fi opus la o înţelegere cu amicii mei.

Seara, revin la Văleni. A doua zi se oferă mandate: lui Topa pentru Societatea Macedoneană, lui Munteanu pentru Ligă. Fireşte că ambii refusă.

3 Decembre.

Pană Buescu, amic al lui Gh. Brătianu, asigură că Garda de Fier, socotită ca o asociaţie de fii de ţărani, n'ar putea fi atacată cu succes de armată.

Ai lui ar avea şansa de abia trei mandate. Trebuie 60.000 de voturi pentru un loc....

6 Decembre.

Ziua de Sf. Nicolae la Văleni. Regele trimete un adiutant ca să-mi aducă felicitări de mâna sa şi-mi dăruieşte un automobil, pe care, cu mulţămiri, îl primesc pentru aşezămintele mele.

7 Decembre.

La Bucureşti. Văd pentru afaceri, la Finanţe, pe Slăvescu, care mă asigură că a găsit fonduri uitate, pe care le-a strâns, şi poate plăti la termin; iar, la mine, pe Inculeţ şi pe Victor Antonescu.

Slăvescu spunea că ştie de planul lui Titulescu de a-i răsturna la momentul oportun.

www.cimec.ro

24 Decembre.

La Sinaia. Telegramei mele către Regele, acesta-mi răspunde deosebit de afectuos.

30 Decembre.

Sânt trezit de îngrijitoare, care-mi anunţă că Duca a fost omorît în gară de un membru al Gărzii de Fier, un miserabil ignorant şi stupid care, ieri încă, era elevul nostru la Academia de Comerţ. Corpul e depus la Palatul Peleş.

Merg acolo. Duca pare că doarme; faţa e cu totul liniştită; numai ochiul stâng e puţin învineţit. Cel d'intâiu din cele cinci gloanţe l-a lovit în această parte a capului.

Puţină lume: rude, adiutanţi, secretarul Regelui. Li amintesc de vechea mea înştiinţare, acum vre-o şase ani, faţă de I. I. Brătianu, care n'a luat nicio măsură serioasă. Rog pe Dumitrescu să-i spuie Regelui că, dacă nu voieşte ca întinderea acestei stări de spirit să provoace şi alte catastrofe, nu trebuie să incurajeze la Fundaţiile Regale pe toţi desmăţaţii cugetării, care ea provoacă apoi faptele, ca Arghezi, Cocea, insultătorui Reginei Maria, Barnoschi, autorul „Coţofăneştilor".

Peste o jumătate de ceas sicriul e adus în gară. Aflu pe Mironescu, şi-i amintesc de toleranţa lui faţă de Garda de Fier. Tace. Întreb pe câţiva din cei de faţă, ca generalul Florescu, dacă nu era mai bine cu sistemul mieu, care a garantat cea mai perfectă ordine. Rog pe un adiutant să comunice Regelui sfatul mieu de om bătrân în ce priveşte literatura sămănătoare de anarhie. Spun lui Manolescu-Strunga că dr. Angelescu, acum preşedinte al Consiliului, ar trebui să închidă până la 1-iu Mart şi Academia de Comerţ şi Universitatea, de

www.cimec.ro

mult in grevă ca demonstrație contra disolvării Gărzii de fier; în acest timp să se facă un sever control al studenților. Astfel crima e contagioasă. Seminariile singure ar funcționa.

În gară, unde abia a explodat o petardă, lume curioasă și indiferentă, oricine putând intra. Un tânăr râde fetei de lângă dânsul, dar pleacă ochii când îl privesc.

31 Decembre.

Magistratul Ionescu, care a făcut ancheta, învederează stupiditatea ucigașului, care a declarat că „el a avut a face numai cu omul I. G. Duca", nu cu șeful Guvernului, și extraordinara lui cruzime: a mers drept la Duca, l-a prins de umăr, l-a întors spre spate și i-a trimes în cap toate gloanțele. Arată să nu-i pese de nimic. Polizu, fostul cumnat al lui Duca, l-a rănit la un braț, de și aceasta nu se spune oficial.

Gh. Brătianu a avut curajul de a trimete condoleanțe d-nei Duca. Mihalache și Goga fac reserve în exprimarea părerilor de rău.

Între cei arestați: generalul Zizi Cantacuzino, care dădea „ordine" ca înlocuitor al „căpitanului" ascuns, bătrânul Zelea, care se întorcea cu un plan de bătaie din Alba-Iulia (pretinde că „nu știe unde e fiu-său și nici nu-l interesează"), Nichifor Crainic, Dragoș Protopopescu, Giurescu, pentru că ar fi spus, la Focșani, că și alte lucruri vor mai veni la rând.

S'a decretat starea de asediu.

www.cimec.ro

1 9 3 4.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

1-iu Ianuar.

Întors la Văleni. La Breaza, la Câmpina drapele cernite numai la autorităţi şi la locuinţile şefilor liberali. Foarte puţine la Ploeşti.

2 Ianuar.

Înmormântarea lui Duca. Sala Ateneului goală, fără draperii negre. Regele, răcit, nu asistă, cum se anunţase (Guvernul însuşi a sfătuit): nu-l înlocuieşte prinţu Nicolae. Tot corpul diplomatic; din politicianii „şefi de partid", numai Lupu şi Filipescu. Goga e la Viena, Averescu e supărat că n'a putut lua cota la alegeri; nu ştiu ce mai e cu Iunian; niciun Ardelean; nici Mihalache nu s'a deranjat. Miniştrii nu par peste măsură de atinşi; Săveanu, degajat, stă de-o parte, privind pe episcopi, cari sânt „ca la mort". Serviciul ca de obiceiu, cu neputinţa de a cânta a Ardelenilor; un biet cor de şcoală. Patriarhul face o cuvântare cu citaţii biblice, insistând asupra ajutorului promis de Duca bisericii lui. Vorbeşte apoi cuviincios, dar nu şi mişcat, dr. Angelescu; urmează, fără rost, Dinu Brătianu cu detalii biografice pe care le înşiră înfundat. În ordinea represintării în Parlament, urmează Costăchescu, violent faţă de banda asasinilor, ocrotită de cler, Lupu, care aminteşte legăturile personale cu Duca, Argetoianu, de o „emoţie" imposantă, Gr. Filipescu de la înălţimea importanţei „partidului

www.cimec.ro

conservator". La locul lui, Hans Otto Roth. Când vrea să cetească Viller, pentru Maghiari, se strecoară Burileanu, pentru Goga. Un moment de aşteptare: discursul mieu. Angelescu-mi spusese că vorbesc „cel d'intăiu"; dar nu fusesem înştiinţat decât, cum mi se spune, printr'un secretar către Topa, şi nu figuram în niciun program. Strunga comandă ordinea — şi familiei — cu un aier de comisar. În genere, vulgaritate de politiciani.

Convoiul, enorm, trece printre zeci de mii de oameni, curioşi, foarte mişcaţi. Poliţia a cercetat toate casele, a luat asigurări in scris de la politiciani. Lui Dinu Brătianu i se face rău pe drum.

Discuţii ca la orice asemenea prilej. Angelescu se teme pentru alegerea, peste două zile, a şefului partidului. Crede că Dinu Brătianu, care o cere, va fi ales: el ar fi dispus să demisioneze, şi îl disuadez. Înaintează Tătărăscu, care se expune. Se teme să închidă Universitatea, proprietate a Statului, din causa solidarisării cu „gardiştii". „Va vedea; nu poate aşa, turceşte." Ar prefera ca tovarăşul său de la Comerţ să închidă Academia de Comerţ. Se gândeşte la chemarea Consiliului universitar...

Delegatul lui Gh. Brătianu, Banu, nu e lăsat să vorbească. Atâta mai rămânea... Generalul Cantacuzino ar fi fost pălmuit de prefectul Poliţiei: la el acasă s'ar fi decis uciderea lui Duca, fiind de faţă Crainic, căruia la Poliţie i s'ar fi „muiat oasele". Codreanu ar fi trecut în Germania ori ar fi ascuns la Legaţia germană. S'a dovedit locul unde se fabricau „armele chimice".

Angelescu merge mâne la Regele pentru o soluţie definitivă.

www.cimec.ro

3 Ianuar.

Angelescu mă chiamă la telefon pentru a se scusa că un căpitan de la Censură a tăiat dintr'un articol al lui N. Georgescu despre asasinat două rânduri și s'a suprimat apoi tot articolul.

Cum Nae Ionescu e arestat, mi se cere, și de un trimes cu automobilul al redacției „Cuvântului", să intervin pentru liberare, și o fac pe lângă primul-ministru.

Seara, aflu de la radio că Tătărăscu a devenit el șef al guvernului, Angelescu fiind concediat după sistemul acum obișnuit.

Dictez lui Topa un articol prin care-mi arăt mirarea pentru această alegere a unui om care nu va putea fi „dominatorul" necesar în aceste împrejurări și, constatând că atâta poate da, dintre tinerii doriți de Regele, partidul liberal, semnalez că „la ceasornicul vremurilor oara e foarte înaintată".

Fiul mieu Mircea îmi amintește cuvinte amabile pentru mine ale tânărului șef de Guvern, odată colaborator al „Sămănătorului" și dușman al partidelor de căpătuială. Îi răspund că nu-l pot judeca după atitudinea față de mine, ci după interesul țării.

4 Ianuar.

La plecare, Regele a dat lui Angelescu cordonul „Serviciului Credincios".

Îi telegrafiez „indignate regrete pentru ofensa adusă bătrâneților sale".

Iar, cum sânt din nou solicitat pentru Nae Ionescu, mă adresez telegrafic Regelui, amintindu-i că acest om de valoare i-a făcut mari servicii. „Când Tătărescu e prim-ministru, Nae Ionescu merită măcar libertatea".

www.cimec.ro

Topa-mi telefonează că liberalii au dejucat încercarea Regelui de a li da un şef, alegând însuşi pentru preşidenţia Consiliului pe Tătărescu; a fost ales Dinu Brătianu, căruia şi Angelescu şi Tătărescu i s'au închinat prin discursuri evident nesincere. Ce uri vor ieşi de aici! Şi ce cohesiune mai poate avea guvernarea liberală, când noii miniştri ce se anunţă sânt tot felul de tinerei! Angelescu şi-ar pierde portofoliul în folosul lui Nistor, care, ca şi Inculeţ, ar rămânea. Titulescu şi-ar reserva răspunsul. Cum aş dori să-l presideze şi Tătărescu!

6 Ianuar.

Titulescu ar fi refusat să fie supt Angelescu, — aştepta pentru dânsul..., — şi, nedând răspuns lui Tătărescu, nu e în rândul miniştrilor.

*

Tătărescu mă chiamă la telefon ca să-mi spună că Regele i-a recomandat să vadă pe „şefii de partide", că nu m'a găsit acasă, că doreşte să ştie când mă intorc şi că-şi aminteşte de faptul că mi-a fost elev.

Îi răspund că-l felicit pentru că încă aşa de tânăr a primit o demnitate care mi s'a dat mie la şaizeci de ani, stârnind o împotrivire de care-i urez să nu aibă parte, că-i cunosc energia şi inteligenţa, dar păstrez părerea din vechea lui tesă de doctorat francesă că nu se poate lucra cu partidele cum sânt, aşa că nu cred să poată ajunge la isprava pe care i-o doresc, dar „să-l ajute Dumnezeu"...

Două zile de serbători goale, care-şi lasă nulitatea şi asupra zilei de 8 Ianuar. Ziarele sânt lipsite de orice interes.

www.cimec.ro

10 Ianuar.

Apare articolul mieu contra lui Titulescu.

Se dă o luptă între Titulescu, care pretinde să se înlăture Puiu Dumitrescu şi alţi intimi ai Regelui, ca să facă graţia de a intra în Ministeriu, şi între Tătărescu, care se pare că resistă. Titulescu ar fi înţeles cu bătrânii liberali.

Un articol al lui Pertinax, încă din 4 Ianuar, anunţă, cu ameninţări la adresa Regelui şi cu atacuri violente contra lui Tătărescu, omul fără suprafaţă, „frasorul", fratele unui hitlerist, cererile pe care le va presinta Titulescu, care e furios că nu i s'a dat presidenţia Consiliului.

11 Ianuar.

La Bucureşti, pentru cursuri.

Ziarul e înştiinţat că trebuie să meargă la censură. Azi avea un nou atac contra lui Titulescu, care a îngenunchiat complect Palatul, şi o anunţă printr'un comunicat, şi unul de laudă pentru dr. Angelescu.

Declar şi lui Pella, şeful censurii, că „nu m'a născut mama mea ca să fiu robul unui Titulescu" (militarul se crede ofensat că i-am trântit telefonul...) şi generalului M. Ionescu, comandantul corpului de armată, căruia-i anunţ că „va veni şi vremea socotelilor şi din ele nu eu voiu ieşi păgubaş" că nu trimet ziarul la censură (se pretindea că se plâng celelalte ziare nefavorisate, cărora li s'a şters reproducerea articolelor mele) şi sânt liberi să procedeze cum au ordin. Mi se concede ca astăzi să fie lăsat ziarul a ieşi.

Întreb pe Tătărescu, dacă, în locul steagului alb de pace, vrea pe cel de războiu, pe care-l primesc, dar se va căi, căci nu mi se poate închide gura la Senat, că a

www.cimec.ro

cedat unui om ca Titulescu, care „li va rupe gâtul": cu Guvernul n'am nimic, e un Guvern ca oricare altul, care va face ce va putea, dar am în faţa mea trei oameni periculoşi: Titulescu, Maniu şi Mihalache, „cu cari voiu lupta până în pânzele albe". El se scusă: n'a luat încă în primire Ministeriul, va avea o conferinţă cu colegul de la Justiţie, cu cel de la Războiu; până la 7 îmi dă răspunsul, pe care poate merge N. Georgescu să-l iea.

Vine apoi d-na Nae Ionescu, care se plânge că soţul ei, care, între soldaţi, scrie un studiu de filosofie, nu e lăsat să o vadă nici pe dânsa, nici copiii; telegrama mea n'a sosit Regelui.

Dr. Angelescu dă vina în afacerea cu censura pe Tătărescu. E foarte deprimat: ţara e „o casă de nebuni". Numit ministru „definitiv", cum i-a spus Regele, o parte din miniştri, cu Inculeţ, cu Victor Antonescu, au alergat noaptea la Regele, i-au spus că Dinu Brătianu e îmbătrânit, că Angelescu e „incapabil" şi că singur Tătărescu poate scăpa situaţia. Titulescu, de care nu vrea să vorbească rău, n'a voit să intre în Ministeriul lui, fiindcă avea de luat acele garanţii. Angelescu nu voise să-şi reiea locul la Instrucţie, dar Regele l-a rugat prin Mavrodi.

După cum N. Georgescu îmi povesteşte întâlnirea cu Tătărescu, el s'a rugat de gazetari să nu-i încurce. Lui Georgescu i-a spus că mă imploră, că e gata a face o censură de simplă formă, că-l pot ataca pe dânsul, dar să nu mă ating de Titulescu, care ameninţă cu o catastrofă ministerială. În zece zile, poate mai curând, va fi un Consiliu de miniştri, etc. I-am dat instrucţie să suprime ziarul cât timp Titulescu, trufaş, dispune de situaţie. (Angelescu pretinde că acţiunea contra mea e în legătură cu oprirea din partea lui Titulescu de a se vorbi în presă de

www.cimec.ro

dânsul.) Georgescu crede că aş putea înştiinţa pe Regele. Redactez aceasta telegramă: „Aduc respectuos la cunoştinţa Maiestăţii Voastre că, după intervenţia ministrului de Externe, ziarul mieu e interzis. Trăiască Regele!“ El va încerca să scoată fără censură un număr cu această telegramă.

La 8 noaptea, plec la Văleni.

Deci o ţară întreagă la picioarele unui om bolnav de vanitate... Vom vedea urmările. Le aştept.

12 Ianuar.

Consiliu de miniştri, cu Titulescu. Tătărescu i se supune.

*

Am autorisat reapariţia „Neamului Românesc“ cu subtitlul censurat şi, în locul articolului mieu, aceste cuvinte, repetate număr de număr: „Nu scriu supt censură“.

16 Ianuar.

La Bucureşti.

Înmormântarea d-rului I. Cantacuzino, mort de urmările unei receli la moartea lui Duca. S'a stâns de pneumonie. A refusat discursuri, flori, car funebru: e dus într'un camion la cripta din cimitir pentru a fi apoi înmormântat într'o nouă criptă, din Institutul pe care l-a creat.

17 Ianuar.

Censura continuă. Gazetele sânt de o desgustătoare laşitate. Mi se asigură că intelectualii închişi sânt supuşi la tortură. S'ar merge până acolo încât li s'ar fi scos dinţii,

www.cimec.ro

ceia ce nu pot să cred. În schimb, văduva lui Duca e chemată toată ziua la telefon pentru insulte anonime. Ce moravuri!

Tătărescu anunţă o nouă ordine de lucruri: „creaţiune", etc. Permite congresul studenţilor, cari discută „numerus clausus", dar vrea să-i militariseze şi promite funcţii şomerilor intelectuali...

N. Georgescu mă asigură că numirea lui Tătărescu ca prim-ministru era să-i aducă excluderea din partid.

18 Ianuar.

Vorbesc la radio despre Catalonia. Dr. Voiculescu mă asigură că amicii lui închişi sânt supuşi la chinuri.

19 Ianuar.

La Văleni, cu fiica fostului secretar de Legaţie iugoslavă la noi, Pavlovici.

Povesteşte multe lucruri interesante despre viaţa lor casnică, patriarhală, pură, despre *zadruga* cu autoritatea *starşinei* (şi un unchiu al ei, fugar de acasă, s'a făcut ţăran şi, cu o lume întreagă de descendenţi, supuşi, n'a vrut, până la şaizeci de ani, să reapară la ai lui, cu un rang mai mic decât cel de acasă), despre traiul lor în Apus, la Boulogne, în Anglia, despre sarcina lui Pavlovici de a arde, la Niş, arhivele, despre bunica rămasă supt ocupanţi, care trebuia să dovedească stăpânirea propriei case unde a revenit, şi o tolerează un ofiţer croat, despre steagul sârbesc păstrat de ea supt plapomă pentru a-l putea arbora, despre princesa Caragheorghevici, fiica lui Mişa Anastasievici, care, în Franţa, căuta corpul tatălui pe care nu-l ştia îngropat la Clejani, pentru

www.cimec.ro

a-l aduce la Belgrad, despre simpatia populației pentru regina Natalia, despre nebuniile prințului Gheorghe, care striga la cârma automobilului plecat furios pe străzi, despre dansul pe masă la vestea victoriilor unui război în care a dat dovezi de cel mai mare curaj, despre bunătatea reginei Mărioara, care-și crește exemplar copiii și a învățat sârbește, se ocupă de săraci, și despre atâtea altele.

*

Noul ministru bulgar la mine. Om foarte cult, vorbind perfect franțuzește. Discutăm noile tendințe în istorie: și el o înțelege vie, pentru societate, pentru cetitori. E vorba de pacte: el se plânge că li se cere renunțarea dureroasă la ceia ce se numește „o ilusie", fără a ține samă de sentimentele populare. Titulescu „nous prend à la gorge". Dar, în câțiva ani, cu toată intangibilitatea tratatelor, „se poate ca un sat bulgar să treacă la Români sau... viceversa". Îi declar că, dacă ar fi vorba de un interes esențial al nației mele, aș prefera să trec drept o „canalie care calcă tratatele". Laudă pe Radev, fost poet, primul prosator azi în Bulgaria.

*

D'Ormesson mi-a trimes cartea lui Bloch despre vinovățiile războiului, pentru a o răspândi. Răspund că o cunosc, că i-am făcut o dare de samă, dar îl asigur că nu e de nevoie. Adaug că zvonurile de hitlerism germanofil sânt o scornitură interesată. Și Bulgarul crede că le-a scos înainte un interesat (Titulescu, care pe ascuns a plecat la interminabilele sale discuții).

21 Ianuar.

La București.

Adunarea amicilor miei politici. Mulți și foarte călduroși.

*

www.cimec.ro

Topa-mi arată că Pomenov, fostul ministru al Bulgariei la București, îi spunea la Belgrad că se poate o înțelegere cu noi, dar cu Sârbii e o prăpastie.

Actualul ministru, Robev, din Bitolia, fost profesor, poate Român de origine, ar fi venit la mine și în vederea planurilor bulgărești de a căpăta școli pretutindeni la noi, o despăgubire de trei miliarde pentru conaționalii lor și o rectificare a frontierei.

*

Am scris lui Tătărescu, care continuă a se presinta ca șeful unui guvern „teribil", care va schimba fața țării, întrebându-l de ce sântem supuși la censură când foile lui Averescu și Goga pot spune orice și în orice termin.

23 Ianuar.

Tătărescu vine la mine, între doi agenți; alt grup rămâne în stradă. Îi observ că n'avea nevoie de atâta pază. Tace. Vorbim de măsurile pentru intelectuali. Avem noi nevoie să cultivăm și mai mult speța candidaților la slujbe? El obiectează concurența minoritarilor. Dar o generație ca a mea, cu destui conducători, s'a format din cei câte vre-o zece bursieri la cele două Școli Normale superioare. Tătărescu anunță planuri mari, care să facă „a vibra" țara. Va începe cu presa: o va reglementa. Îi spun că ar putea supune partea comercială normelor pentru orice alt comerț. Dar nu, el vrea mai mult, și-mi face un întreg plan. Îi observ că „Facla", cu simpatiile ei pentru comunism, cutează să iasă acum cu un leu: de unde fondurile? Va cercetа. Vorbe... Va militarisa Universitatea. Exerciții de tir Duminecа... — Pentru a vă nemeri mai bine? Pe Nae Ionescu-l socoate ca „autor moral" pentru că a scris despre asa-

www.cimec.ro

sinarea lui Barbu Catargiu... Îi anunț că-l voiu apăra la judecată (aflu pe urmă că Goga, Iunian, Argetoianu, care umblă cu pantahusa pentru a face „al treilea partid", l-au visitat și l-au găsit tratat bine).

În resumat un suflet generos care-și face ilusii și se încântă de ce spune însuși (mi-a vorbit de copilăria lui săracă, de lecțiile învățate până la două de noapte, de bucuria pentru tipărirea în „Sămănătorul"). De Titulescu evită a vorbi.

În chestia censurii, i-am propus, anunțându-l că public scrisoarea pe care i-am adresat-o, visita censorului la redacție, cum am văzut-o la Madrid supt Primo de Rivera. Îi pare greu. Îi declar că nu mă supăr de confiscare, dar nu admit supunerea prealabilă la cercetare. Spune că va consulta pe militari și va răspunde, chiar în scris. Ideia-i pare acceptabilă. Sânt sigur că nu se va face nimic.

*

Cineva de la Ministeriu îmi spune că Angelescu e foarte afectat de felul debarcării lui.

*

D-na Sabina Cantacuzino-mi cere o conferință despre I. Cantacuzino. Îi spun că nu l-am cunoscut de ajuns. Despre generalul Cantacuzino, care se pare că va fi închis într'o Casă de sănătate, apoi trimes peste graniță, Berthelot ar fi zis: *C'est un homme qu'il faut enfermer en temps de paix et lâcher en temps de guerre.*

*

Episcopul de Roman îmi scrie că nu se poate ținea conferința de „24 Ianuar" pe care mi-o ceruse. S'a amestecat administrația....

*

www.cimec.ro

„Atentatul“ de lângă Zagreb contra lui Titulescu n'are nimic a face cu dânsul. Maşina infernală venia de la Berlin.

•

Fiica mea Magdalina e la dineu la Italieni, cari se plâng că ar fi „boicotaţi“.

•

N. Georgescu-mi spune că Puiu Dumitrescu, despărţindu-se de Rege, ar fi întrebat dacă se poate presinta şi tatăl lui, şeful jandarmeriei. I s'a spus că nu e necesar. — Ar propune pe unul din doi generali apreciaţi de el ca succesor. — M'am hotărît să las astfel de lucruri în sama Guvernului.

•

Patru studenţi iscăliţi mă felicită că am apărat pe Nae Ionescu. Ei arată că, neatingându-se unele chestiuni de alţii, au fost siliţi să se ocupe ei de dânsele... În acelaşi timp printr'o scrisoare anonimă, fiul mieu Mircea e întrebat dacă şi eu sânt „jidovit“....

•

Un Spaniol anonim îmi mulţămeşte pentru conferinţa mea despre Catalonia. Ar vrea şi una despre Spania. La ei s'ar face ceva pentru România.

24 Ianuar.

La 5, conferinţă despre Unire la „Tinerimea Română“. Public imens. Într'un colţ Lupaş îşi face reflexii. Mi le va comunica deseară la Palat: aş fi spus că situaţia României Mari se sprijină numai pe tratate. Dar fireşte că ea face parte din opera mondială a tratatelor care au terminat Marele Războiu.

•

www.cimec.ro

La Palat. N'au venit Averescu, care a plecat anume la Severin, şi Maniu, care se face scusat prin nu ştiu cine din ai lui (dar mâne seară va vorbi la radio despre Unire). În schimb, Vaida îşi aduce Ardelenii.

Regele vorbeşte mai mult timp cu Vaida, în timp ce regina Elisabeta se opreşte la Goga. Prinţul Nicolae vine spre mine. Îi arăt mulţămirea că va sta mai mult timp în ţară. — Aceasta nu depinde de mine. — Nici de mine n'a depins cândva, ci de altcineva.

Regele se apropie zimbind. Îmi arată satisfacţia pentru ce am spus la radio despre Unire, dar mai ales pentru discursul de Duminecă la Club. Şi el a exprimat la radio ideia că Unirea românească e opera secolelor şi e un fenomen de ordine naturală (a întrebuinţat un cuvânt şi mai potrivit), şi aceasta-i face valoarea. Observ: — Maiestatea Voastră are un spirit aşa de pătrunzător şi în domenii pe care nu le-a studiat mai mult; nu înţeleg cum, în acel politic, nu nemereşte totdeauna. Şi-i vorbesc de Guvernul Tătărescu, prea puţin potrivit pentru ce i s'a încredinţat. Ar fi fost preferabil Angelescu. Regele face un gest (dar va căuta să vorbească apoi mai mult timp acestuia). Sau poate Maiestatea Voastră s'a gândit la îndărătnicia lui Dinu Brătianu? Oricum, n'ar fi trebuit să se cedeze lui Titulescu, cu sacrificarea celor designaţi de dânsul. Era un adevărat complot, cum o dovedeşte articolul lui Pertinax. — Îl am. — Şi al lui Dominique. — Îl am şi pe acela. — Titulescu e ceva în funcţie de România; în afară de aceasta, un avocat, care poate fi uitat în câteva luni de zile. — Am spus în cuvântarea mea: răbdare. Toate vin la vremea lor. — Timp de treisprezece luni de zile am dat Maiestăţii Voastre linişte şi ordine. Dar nu mai e un lucru de reînceput; n'aş mai primi. — Nu se ştie ce reservă viitorul.

www.cimec.ro

Dar să nu fac geloşi. (Se trece la alţii.) Vorbindu-i de Nae Ionescu, m'a asigurat, cu autorisaţia să i-o comunic, „că-i are grija".

Mergem la fotografiarea în grup.

După aceia regina Elisabeta-mi vorbeşte de visita reginei Bulgariei. A cunoscut-o când era mică. Şi-a arătat dorinţa de a vedea Museul. Mă pun la disposiţia ei.

*

Urmează convorbiri cu multă lume, foarte amicală. Mai ales dr. Lupu, cu care, şi cu alţii, vorbesc de ridiculul Codrenilor.

La plecare, Regele mă roagă *personal* să merg la Sinaia. Să poată arăta oaspeţilor şi oameni de distincţie. Se plânge că n'am primit pentru mine automobilul. Mie a înţeles să mi-l dea. Spuind aceasta, îmi prinde amândouă mânile.

25 Ianuar.

Corteanu, care-mi vorbeşte de ce ar fi să fac dacă aş fi... ministru de Finanţe.

*

Cu un plic de la Clubul automobilistic din Cluj, copia scrisorii către Rege şi Tătărescu, în care, dacă nu se înlătură Titulescu şi miniştrii şi nu se liberează „gardiştii", se promit asasinate şi aruncarea în aier a... „Căii Victoriei".

26 Ianuar.

La Sinaia, pentru recepţia în onoarea familiei regale bulgare. Regina Maria a alergat să-i întâmpine: îi va chema la dânsa la Bran, deosebit. Pare voinică, purtând o splendidă coafură brună, întru toate asemenea cu a

www.cimec.ro

fiicei Elisabeta. Regele Boris, foarte pleşuv, are ochii deosebit de vioi şi ironici, regina e rece, jenată.

Presintat regelui Bulgariei, îi vorbesc de starea de lucruri de la noi, care nu e pe departe aşa de îngrijitoare. El crede că îmbunătăţirea condiţiilor economice va împăca spiritele. Dar se cere tact. Îmi arăt credinţa că supt discreţia lui aparentă se ascunde o reală conducere a afacerilor publice. Regina se arată mulţămită că-i vorbesc italieneşte şi-i amintesc de regele Italiei.

*

Văd pe Iunian, care-mi declară că n'a avut niciun contact cu Averescu.

Şi acesta, şi Maniu, şi Vaida, şi Dinu Brătianu lipsesc.

*

Regele e deosebit de amabil. Vorbim despre „Revista fundaţiilor regale" şi opera lui culturală. Îmi arată aceiaşi călduroasă simpatie.

*

Titulescu are... colită şi nu vine. Dar mâne se va da la Externe un banchet lui Muşanov, blând bătrân alb, asămănător cu Costăchescu. Are doi ani mai puţin ca mine.

27 Ianuar.

Conferinţă la studenţii de la antichitatea clasică, despre păstrarea spiritului antic în evul mediu, şi la Sfatul Negustoresc.

*

Regina Bulgariei n'a fost la Museul mieu, dar văd şirul de automobile care se coboară de la al lui Tzigara,

www.cimec.ro

cu care, în odaia de alături cu salonul de recepţie, regina Maria a stat îndelung de vorbă.

Las, seara, în numele Institutului Sud-est european, un costum popular pentru regina Ioana.

30 Ianuar.

Regele Bulgariei mi-a trimes portretul său.

*

Censura ziarelor e înlocuită cu visita înainte de răspândire, soluţia pe care am propus-o lui Tătărăscu. Reîncep articolele mele.

*

Cum Academia mă deleagă la un congres de etnografie din Londra, scriu aceste rânduri:

„D-le preşedinte. Aflu că Academia m'a delegat la un Congres, unde, de altfel, se vor discuta chestiuni în care nu mă pricep. Dar, şi dacă n'ar fi fost această incompetenţă, nu puteam primi. Am muncit acolo poate mai mult ca oricine şi după atâţia ani de osteneli motive personale şi politice a putut să mi se aducă ofensa de a chema în mijlocul d-voastră, — şi, dacă nu s'a făcut, e o simplă chestie de formă, — un tânăr care mă insultase grosolan, şi anume pentru că mă insultase. De atunci a trecut atâta vreme şi lipsa mea nu vă aduce, cum văd, nicio stingherire. Atunci de ce-mi încredinţaţi misiunea de care e vorba mai sus? Primiţi, domnule preşedinte, asigurarea vechii mele prietenii şi a recunoştinţii pentru că n'aţi unit votul dv. cu al acelor cari au vrut şi au reuşit să mă jignească. Adaug două cărţi recente ale mele, care, după judecata acelui pe care l-aţi răsplătit, „nu posed nici elementele necesare pentru a scrie istoria".

www.cimec.ro

1-iu Februar.

Deschiderea Camerelor.

Atmosferă jenată. Mulţi conducători ai oposiţiei lipsesc: nu numai un lunian, un Maniu, dar un Vaida, un Averescu; mi se pare că nu e nici noul „şef" ţărănist Mihalache. Cuza, de loc îmbătrânit, e de faţă. Sânt vechi liberali, asupra cărora s'au lăsat greu anii, şi tineri, foarte tineri, necunoscuţi şi cari nu se cunosc.

Regele apare foarte voinic şi în excelentă disposiţie. Tătărescu nu-şi găseşte o atitudine. În dosul lui, Titulescu, cadaveric.

Mesagiul, lung, pare retuşat de Regele, care a adaus o parte personală, îndemnând la împuţinarea năvalei de legi. Titulescu şi-a reservat pentru succesele diplomatice cam o jumătate din tot cuprinsul.

*

După-amiazi, lung defileu de discursuri pentru Duca ale tuturor „şefilor". Mă mărgenesc să las, — având şi curs, — preşedintelui Senatului o scrisoare de cinci rânduri în care condamn crima politică şi regret că ţara pierde inteligenţa lui Duca.

3 Februar.

La Senat. Puţină animaţie. Lăpedatu e nemulţămit şi îngrijat: Dinu Brătianu ar fi dispus să ajute pe Tătărescu. Crede că „acest Parlament poate da trei Ministere".

5 Februar.

Validări la Senat. Mai mare zgomot decât în cel ţărănist. Ioaniţescu perorează la tribună, şi râde în colţul gurii, contra alegerilor la Consiliile comunale.

www.cimec.ro

Regele i-ar fi spus lui Gh. Mironescu: „puternic partid, Guvern slab".

6 Februar.

Dimineața, generalul Condeescu la mine. Vorbim de excesul exercițiilor fisice. Dr. I. Cantacuzino i-a spus cândva: „On soigne trop l'animal".

*

La Senat, urlete sălbatece, amenințări cu bătaia. Și un preot iea parte la imensul scandal. Președintele de vrâstă, Constantinescu, nu poate interveni la cei peste optzeci de ani ai săi. Un tachist de la Ploești, ales de Guvern, declară de la tribună că da, a fost ales așa, dar ca să fie, lângă produsul demagogiei, și oameni ca „represintanții ideii conservatoare". Intervine Manoilescu, acusând de duplicitate pe filipescani. I se spune că a trecut prin toate partidele. Spectacol scandalos. Parcă e mai rău și decât în Senatul țărănist.

8 Februar.

Aceiași zădarnică și compromițătoare luptă în jurul alegerilor.

9 Februar.

La Senat, Manoilescu atacă pe Filipescu, pe care-l numește „domnul de la telefoane și de la Blank". Acesta merge până a-i făgădui palme Un avocat din Ploești, Orescu, se amestecă înveninând; din nenorocire și N. Miclescu. Filipescu scoate un act prin care caută a înfățișa pe Manoilescu ca „pungaș"; e vorba de un an-

www.cimec.ro

gajament al acestuia, ca simplu particular, de a stărui pentru o societate la Banca Națională. Manoilescu, foarte mișcat, răspunde cu energie și vervă, întrerupt une ori de majoritate. Arată și condițiile în care a intrat în Guvernul mieu, restabilindu-se fără nicio protestare adevărul.

•

Seara, conferință la Dalles despre sensul monarhiei. Asistă și Cuza.

11 Februar.

Pomenirea la Senat a lui Goldiș. Nu particip la defilarea partidelor și mă explic prin superfluitatea acestor discursuri când președintele are căderea de a vorbi în numele întregii adunări.

Apoi Manoilescu declară fals actul scos contra lui pentru a-l compromite. E foarte elocvent și puternic. Când Orăscu de la Ploești vine din nou la tribună pentru a-l calomnia explicațiile lui Manoilescu sânt mișcătoare. Intervin cu hotărâre ca să fie lăsat să se explice. Lui Miclescu, care-mi observa în particular că Manoilescu a provocat, i-am răspuns că „valoarea unui om nu se arată așa de mult prin aceia că nu face o porcărie, ci prin aceia că nu răspunde la o porcărie cu altă porcărie".

Seara, văd pe Al. Oteteleșanu, căruia-i spun despre Averescu ce i-am spus și generalului Condeescu. El mărturisește că de un timp mareșalul nu spune nimic, nici intimilor săi.

13 Februar.

Visita unui Frances, Corbeau, din provincie, care vine la mine, mărturisindu-mi că i-am fost înfățișat ca ger-

www.cimec.ro

manofil, pentru a mă întreba cărui motiv îi atribuiu mişcarea tineretului. — Arivism, misticism, dorinţă de un ideal, sete de activitate. Vorbim de foarte multe: şi de instabilitatea societăţilor actuale, ai căror membri nu sânt legaţi prin niciun resort moral. Catolic, se miră că-i vorbesc de legătura pe care o creiază Islamul. Îi vorbesc despre ce avem de luat de la Francesi: inspiraţia, nu modelul, şi marea calitate a ordinii şi disciplinei, la care în colaboraţiile mele cu Francesii am fost necontenit supus, în forma cea mai dură, dar mi-a folosit. Îmi declară că niciun străin n'a înţeles mai bine ce e fundamental în fiinţa morală a poporului său. Ar vrea să deie ceva din această convorbire presei din provincie.

14 Februar.

Manoilescu, care a fost în audienţă la Regele şi e foarte mulţămit, vine la mine. Ar fi fost o scenă duioasă. Regele nu agreiază guvernul şi n'are încredere în ceilalţi politiciani, nici în Averescu. Eu îi par a fi criticabil în cele mici, dar împrejurările mari mă ridică din nou sus de tot. Cuvântarea mea la Club a fost cel mai important act de mărturisire politică din ultimii ani.

*

Seara, un articol de injurii al lui Gr. Filipescu: adecă eu mor de invidie faţă de Titulescu, care m'a strivit când cu „lamentabilul" mieu discurs la Senat.

*

Seara, conferinţă a lui Cuza despre Monarhie. E, în formă plăcută, ce a spus de atâtea ori. Pază poliţienească enormă. Un public de studenţi cari strigă la orice atinge antisemitismul.

www.cimec.ro

Faţă de ce fac comuniştii uniţi cu socialiştii la Paris, la Viena, şi această stare de spirit poate fi de folos.

*

Presan îmi telefonează pentru a se ralia la intervenţia ce am de gând s'o fac la Senat contra îmbulzirii acolo a lui Stere.

15 Februar.

La Senat, cer darea în judecată a lui Stere. Se asociază şi Mora, care promite acte decisive, dr. Danielopol, senator al Universităţii. Mai târziu preşedintele citeşte scrisoarea de protestare a lui Presan, la care se rallează generalii Popovici, Petala, Lupescu.

Întreb ce măsuri se ieau pentru ca Patriarhia să nu clădească prăvăliile de speculă în Dealul Mitropoliei pe care le-a apărat Berceanu. Lăpedatu declară că proiectul va întâmpina oposiţia instituţiilor care au sarcina de a apăra caracterul istoric al oraşului şi pietatea cuvenită trecutului.

*

N. Miclescu atrage atenţia asupra agitaţiei celor din stânga, în legătură cu împrejurările din Paris şi Viena.

16 Februar.

Interpelez în ce priveşte pe episcopul de Timişoara, Pacha, care a mers cu deputatul Kräuter la Hitler să-i presinte „omagiile Şvabilor" (Roth spune lui Angelescu, care desaprobă pe acest „funcţionar al Statului român", că s'a plâns numai de hitleriştii de la noi). Angelescu dă explicaţii în ce priveşte pe Stere: dosarul de la militari s'a pierdut; ar fi gata să-l pensioneze. Protest, şi se adauge

www.cimec.ro

dr. Danielopol. Se face apoi, şi de mine, o intervenţie pentru episcopul Dionisie. Şi Angelescu şi Lăpedatu sânt pentru el, dar se lovesc de Patriarh. Şi Angelescu se ridică în contra prăvăliilor „fine" pe care vor să le facă la Mitropolie. Mitropolitul Pimen şi al Bucovinei sânt pentru Dionisie.

Inculeţ depune legea administrativă.

18 Februar.

Cercetez ruinele de la Târşor. O mare parte din fresce, cu portretele Domnilor, au dispărut.

*

Se află tragica moarte a regelui Belgiei, prăbuşit în prăpastie cu prilejul unei ascensiuni.

19 Februar.

La Senat comemorarea regelui Albert. După preşedinte, Patriarhul ţine o cuvântare căreia-i urmează generalul Văitoianu pentru generali, — singurul la locul iui —, Gafencu pentru ţărănişti, Gr. Filipescu pentru „partidul conservator". În numele Guvernului, Dimitriu.

•

Francesul Corbeau reapare, aducându-mi ce a notat din conversaţia cu mine. I s'a părut că „am fost mijlocitorul între Guvernul din Iaşi şi Germani"... Îmi descopere „ochi de Mongol", iubire de mine însumi ca Herriot şi accent ca în Aquitania... Dar, în altele, e un om care vede bine. A fost la Goga, care i se pare „nevertebrat", dar vorbind foarte bine francesa „gens de lettres"-ilor, la Savel Rădulescu, care i-a plăcut ca om aşezat, la Mihalache,

www.cimec.ro

la care „a admirat efortul“ care, crede el, îl va duce tot mai sus, la Tătărescu care, prins în angrenajul liberal, „singurul solid“, îi dă impresia „unui Mussolini fără posă“; a văzut acolo şi pe Dinu Brătianu, icoană a fratelui Ioan şi ca şi el calm şi sigur. Crede în viitorul României, care i se înfăţişează ca un „domeniu colonial“, însă are „cea mai capitală din capitale“ (pe lângă dânsa Budapesta e ceva artificial, pe când aici e adevărată viaţă trăită). Are siguranţă în viitorul ţării.

A vorbit la Brăila şi la Ruşii-de-Vede, cari i-au dat un auditoriu de 300 de persoane, de care e foarte mulţămit.

Pentru el facem parte din acele „marches d'Orient“ naţionale care sânt necesare Franciei după deficienţa Rusiei.

*

Editorul Dent din Londra, care arăta posibilitatea unei traduceri a „Vieţii Bizantine“, a revenit. Cel ce „i-a făcut raportul“ crede că nu sânt şanse de a lupta cu „standardwork“ ul lui Bury.

20 Februar.

După comemorarea lui St. C. Pop (şi cu discursul rabinului Niemirower după al lui Frenţiu de la Orade), Victor Antonescu arată că nu poate fi urmărit Stere, pentru că, după arătarea parchetului militar, timp de zece ani nu s'a făcut nicio acţiune de continuare a procesului. Cere să se cerceteze soarta dosarului „pierdut“ şi să nu se pensioneze un profesor suspendat pentru trădare. Se adauge rechisitoriul energic al fostului magistrat Eftimie Antonescu.

Discuţia la Mesagiu. Vorbeşte Frenţiu. Cere pacea partidelor. Îl îndemn să înceapă cu a Bisericilor.

www.cimec.ro

21 Februar.

Titulescu simte că Regele nu-l agreiază şi îndeamnă pe miniştri a sta dârji în faţa Suveranului. Ar avea intenţia de a-şi cere un lung concediu.

*

La Senat vorbeşte generalul Popovici, care ni cere să strigăm de două ori „ura!" pentru Regele.

*

Conferinţă la Cercul militar despre „lectura ofiţerilor".

22 Februar.

Requiem pentru regele Albert. Asistă Regele, cu Regina Maria şi Princesa Elisabeta.

23 Februar.

Discuţia la Mesagiu (Senat). Vorbeşte în calitate de „conservator", Orăscu, începând cu obligatoriul imn către Titulescu. E destul de necuviincios faţă de mine. Când vorbeşte de Bulgaria ca de „al cincilea Stat balcanic", întreb banca ministerială dacă România e Stat balcanic. Cu fineţă, Lăpedatu răspunde: „Din punct de vedere diplomatic, este". Apoi un Vihovici, de la Cernăuţi, despre nevoile economice ale părţilor de sus.

*

Stere publică o scrisoare prin care sfidează pe oricine să ia „răspunderea istorică" a condamnării lui. Iunian trage la răspundere pe ministrul care a suspendat de la catedră pe amicul său.

Fostul deputat ales de mine Hagi Mosco îmi insultă, supt forma unor rectificări genealogice, familia. Am crezut că trebuie să-i răspund.

www.cimec.ro

24 Februar.

Se aduce la Senat pe neaşteptate moratoriul. Aprigă protestare a lui Ioaniţescu. După declaraţia naţional-ţărăniştilor, lungă şi pretenţioasă, cu vagi profeţii ideologice, ajung a vorbi la Mesagiu la şase şi jumătate.

26 Februar.

Tătărescu, aclamat, aduce la Senat pe noii miniştri, inginerul Teodorescu şi Xeni, împreună cu Sasu, mutat de la Comerţ la Agricultură.

Discurs al lui Manoilescu, care începe regretând că nu s'a înoit tratatul cu Italia şi termină schiţând Statul corporativ, care ar trebui să înlocuiască pe cel de astăzi.

27 Februar.

Apariţia la tribuna Senatului a socialistului Jumanca. Vorbeşte uşor, cărturăreşte. Ţărăniştii îl dau gata.

*

Descopăr o scrisoare din 1906 a lui Mihalache, care mă pune, împreună cu Goga, — care a fost biruit ieri la Senat de Iamandi —, între sfinţii săi şi o scrisoare a lui Cesar Petrescu la vrâsta de paisprezece ani, care e ulmitoare ca informaţie, judecată şi stil.

2 Mart.

Se vorbeşte iar de schimbări: generali cu Vaida, Averescu cu... Argetoianu.

*

La Senat, Bănescu desfăşură un discurs de profesor, cu vagi indicaţii de reforme, după ce sub-secretarul vasluian Negură, ţinuse un discurs violent.

www.cimec.ro

3 Mart.

La Senat, dr. Angelescu îmi arată teama de un război. Ghica de la Bruxelles îl aşteaptă în acest an chiar; Germania va anexa Austria şi, de oare ce Saarrul va vota pentru Franţa, va intra în acest teritoriu. Regele crede că va fi război, dar nu în acest an. Noi am fi complect desarmaţi. Mai rău ca în 1916.

Inculeţ, din parte-i, îmi spune că, trebuindu-i gărzi pentru alegerile comunale, le-a cerut la Ministeriul de Război. În loc de 120.000 supt arme, erau 40.000. Restul, nehrănit, în concediu. A cerut 58 de milioane pentru o întreţinere de două luni, mai mult în vederea complicaţiilor internaţionale.

La Primărie, Dobrescu a cheltuit garanţiile antreprenorilor şi toate reservele, toate depositele.

4 Mart.

Conferinţă despre anii de studenţie la Teatrul Naţional, pentru Fundaţiile Regale.

Asistă şi Xeni, care-mi spune că la Karlsbad Goga i-a vorbit aşa: „Dacă Duca nu mă face ministru de Interne, provoc o mişcare antisemită în toată ţara".

Goga a făcut un discurs demagogic la Cameră contra minoritarilor.

5 Mart.

Presan declară că, după manifestaţia Senatului în chestia Stere, îşi poate relua locul pe băncile lui.

*

Lăpedatu-mi spune că Titulescu a isprăvit şi cu Regele şi cu miniştrii, dar el se învierşunează a rămânea.

www.cimec.ro

Regele Bulgariei a mers la Berlin, ca semn de protestare contra pactului balcanic şi, cu Venizelos în frunte, şefi de partide greceşti se străduiesc a-i lua ascuţişul.

7 Mart.

Redactorul Devechi-mi arată că Nae Ionescu, liberat noaptea, a fost arestat din nou. S'ar fi ţinut un Consiliu de ofiţeri ai Parchetului Militar cu ministrul Uică: li s'ar fi cerut unele schimbări, dar le-au refusat. Atunci Uică a iscălit *acum* un ordin de arestare cu data de Februar şi unul pentru rearestare. Ar fi intervenit Titulescu, pe care l-au apărat, la Cameră, de această bănuială Guvernul, Argetoianu, Madgearu.

Uică a venit la Cameră, dar, invocând boala, m'a rugat să-l văd în cabinetul preşedintelui. Am început observându-i că ministrul care vrea să spuie ceva unui fost preşedinte de Consiliu îl caută acasă; am venit numai din simpatie pentru armată şi pentru că-mi pare că mi-a fost elev. — La cursul de comandament. Contestă adevărul informaţiilor ce le-am primit; n'a intervenit Titulescu: îi cer cuvântul de militar şi mi-l dă. Adiutantul lui, un colonel, spune că a fost un simulacru de liberare, ca să se vadă cine-l visitează. Procesul, asigură ministrul, se va judeca răpede. E şi el contra lui Titulescu (care ceruse înlăturarea lui) şi e gata să mă ajute contra lui.

În şedinţă, dr. Angelescu destăinuieşte călcările de lege la examenul învăţătorilor supt ţărănişti, cu numiri ad hoc, bilete de recomandaţie, cărţi impuse; e pentru domiciliul în localitate al profesorilor universitari (acuma sânt şi secundari cu două catedre). Notez escrocheria permanentă „de la Ministeriu şi regret că miniştrii nu sufăr sancţiuni. Cum

www.cimec.ro

intervine Costăchescu în chestia profesorilor ambulanţi, dau mărturia moştenirii oneste ce mi-a lăsat şi relevez cum i s'a luat Ministeriul prin intrigă. El pretextează, dulce, o situaţie personală. Naţional-ţărăniştii n'au făcut un gest pentru ministru.

*

Ministrul Franciei la mine. Se teme şi el de războiu, care i se pare „sfârşitul Europei". Are despre Titulescu, cu privire la care vorbesc cu profunda mea convingere despre lipsa lui de valoare reală, o extremă admiraţie: „ce om, ce fineţă, cum se ştie adapta împrejurărilor, ce soluţii găseşte!".

9 Mart.

Vorbesc la Senat despre problema naţională. Tătărescu se scusă: e la o şedinţă de la Statul Major, presidată de Regele. Răspunde Nistor fără a precisa ceva. Aminteşte silinţile ce s'au făcut în Bucovina pentru a crea o clasă de meşteşugari români.

*

Seara, prima represintaţie a „Catapetesmei ruptă în două", care place.

10 Mart.

Plecarea spre Paris.

12 Mart.

La Paris. Cesianu-mi vorbeşte mult timp de prigonirea lui de către Titulescu (un ziar publicase o telegramă „radio" în care era vorba de „revocarea" lui ca şi de a lui Puiu; Agenţia vrea s'o cumpere Hefter, acuma la

www.cimec.ro

Geneva, unde scoate pentru Boncour şi Ligă ziarul *Le Moment*, subvenţionat de Guvernul frances). Are conştiinţa că şi-a făcut datoria, dar rapoartele lui rămân fără răspuns. A fost ţinut de rău pentru că printr'o telegramă deschisă a anunţat Regelui că n'ar primi alt post. I s'a spus de autorităţi militare, Weygand, Gouraud, că armata noastră nu e preparată; şi oamenii politici şi-au arătat teama să nu fim în vre-o complicaţie viitoare „o sarcină".

13 Mart.

Mare mulţime la deschiderea cursului mieu despre creaţiunea francesă în Palestina.

•

Lot îmi spune că, întrebaţi asupra lui meister Eckhart pentru o lucrare, Germanii au răspuns că-şi reservă pentru Guvernul lor orice cercetare cu privire la acest represintant al spiritului de rasă. Un altul ar fi declarat că adevărata ştiinţă germană de la Hitler începe.

15 Mart.

A doua conferinţă.

16 Mart.

Dejun cu Gauthier, de la „Revue Bleue", cu Murat de la „Figaro", cu ministrul Educaţiei Berthod, cu directorul Învăţământului Superior, Cavalier. Discuţie asupra politicei curente. Întrebat, li arăt că nu putem avea în politica noastră externă decât două principii statornice: a nu face politică niciodată contra Franciei şi a nu trage niciodată asupra unui soldat italian.

www.cimec.ro

17 Mart.

Conferinţa a treia.

18 Mart.

Visite la Fontenay. Buré de la l'„Ordre" se exprimă indignat, cu gesturi tari şi cuvinte aspre, asupra recentelor tulburări în care şi-au manifestat nemulţămirea oameni cari nu ştiau ce vor şi nu-şi găsiseră un şef; mania delaţiunilor îl desgustă profund. A vorbit de aceasta şi cu Doumergue, care i se pare înălţat prin anii de linişte.

A venit şi Danesul Madol pentru o adăugire la „Convorbirile cu Responsabili"

19 Mart.

Conferinţă despre Cugetători politici români între 1820 şi 1830.

20 Mart.

A patra conferinţă despre cruciate. Comunişti basarabeni încearcă o manifestaţie contra României, care e oprită.

*

Aflu că dr. Angelescu restituie vechiul sistem de are, vechile examene şi vechiul bacalaureat.

21 Mart.

Dejun oferit de Comitetul frances câtorva membri ai Comitetului internaţional de istorie.

Deschiderea şedinţelor în amfiteatrul Liard. Frumos

www.cimec.ro

discurs al lui Coville; retorică alocuţie a ministrului Educaţiei, Berthod. Handelsman, în locul lui Dembinski, arată ce sacrificii bănești au făcut Polonii pentru congresul de la Varşovia, care a întrecut pe cel de la Oslo.

*

La noi a început procesul „Gărzli de Fier".

22 Mart.

Lucru în comisiuni. La cea de iconografie presint Albumul Domnilor români.

*

Dejun la Charléty. Şi cu fostul ministru de Instrucţie Honnorat, care se întoarce dintr'o lungă şedere în Japonia. Comunismul capătă teren printre fiii claselor bogate, cari, crescuţi pentru slujbe, nu le mai pot avea.

*

Ultimul mieu curs. Multă lume: şi Koht, Handelsman.

*

Prânz oficial al comitetului la Claridge. Cuvântare a lui Temperley. Apoi a lui Coville. Asistă şi sovieticii, în smoking.

23 Mart.

Şedinţă de închidere. Cetire de rapoarte. Foarte frumos al lui Halecki.

Se ajunge la fixarea locului viitoarei adunări. Delegaţii cehoslovaci mă înştiinţaseră de ieri că vor propune Praga. Li-am spus că aş ceda dacă ei ar adăugi ca viitoarea adunare să fie la Bucureşti; ar fi mai „gentil": altfel voiu lua cuvântul.

www.cimec.ro

Seara, Lhéritier, asigurându-mă de sentimentele sale, spune că biroul va decide. Cer ca atunci să mi se dea cuvântul. Îl cer deci, de şi profesorul ceh făcea gesturi desperate pentru a vorbi cel d'intâiu. Repet o invitaţie făcută la Varşovia preşedintelui şi secretarului, adăugind că primirea făcută membrilor Congresului de studii bizantine ni dă poate dreptul. De altfel las hotărârea biroului. Cehul citeşte solemna invitare din partea „tuturor societăţilor cehoslovace", asigurând că, în ciuda greutăţilor financiare ale momentului, se va putea avea o bună primire. Cer din nou cuvântul. „Am consimţi dacă ni s'ar garanta că Mica Înţelegere va dura doi ani, dar nu sânt sigur." Mare ilaritate. Dintre ai noştri, cineva se teme că această butadă va fi exploatată. Mă impresionează aşa de puţin....

*

Seara, la de Montfort, cu Handelsman şi un ziarist frances care a luat parte la vânători regale şi le-a descris în *Paris-Soir*.

24 Mart.

La un teatru unde Elvira Popescu risipeşte toate mijloacele unei admirabile vitalităţi pentru a însufleţi o grosolană fabricaţie în care o Mare-Ducesă rusă fură sparanghel şi spune porcării, pentru ca la urmă să-l intituleze amical „Dimitri" şi să facă o tovărăşie naţionalistă (!) cu comisarul sovietic care a violat-o în închisoare. Lumea suportă, râde de glume şi aplaudă.

25 Mart.

La Sèvres, pentru o conferinţă la Armeni. Multă lume. Asistă şi fiul lui Nubar-Paşa. Expunerea despre arta

www.cimec.ro

armenească în Crimeia şi în Moldova e foarte călduros primită. Mi se anunţă 300 de subscripţii pentru publicarea fotografiilor.

26 Mart.

Labin de la „Adevărul“ spune că descinderea la dr. G. ar fi găsit îndemnuri aţiţătoare în legătură cu Garda de Fier.

27 Mart.

Plecare la Veneţia.

28 Mart.

Sosire la Veneţia, unde mă primeşte Ortiz, directorul Bibliotecii S. Marco şi alte persoane.

30 Mart seara.

Sântem rechemaţi de vestea că mama mea e greu bolnavă de pneumonie.

31 Mart.

Plecare spre ţară, în astfel de împrejurări. Voiu fi martorul cumplitelor chinuri ale bietei mele mame, care se va săvârşi în dimineaţa zilei de 6 April.

2 April.

La Senat, unde sânt primit cu simpatie.

4 April.

Vorbesc la legea Conversiunii, combătând-o pentru caracterul ei nedrept şi anti-social. Se votează noaptea

www.cimec.ro

Apoi, cu toate asigurările d-rului Angelescu, trezit din somn pentru a fi adus la ședință, trece și legea modificărilor la învățământul primar. E zelul lui Ștefan Ioan...

5 April.

Vorbesc la legea învățământului secundar, căpătând îndreptări foarte importante.

*

Curtea Marțială, compusă din generali cari, având a trece la pensie, au toată independența de spirit, condamnă la muncă silnică pe viață pe ucigașii lui Duca, dar achită pe ceilalți. Era de prevăzut: generalii nu puteau condamna la degradare pe eroicul lor camarad Zizi Cantacuzino. Acesta fiind achitat, achitarea lui Codreanu venia de la sine.

Dr. Angelescu e chemat la Palat de două ori. Dimineața, el se arăta foarte neîncrezător în viitorul Guvernului; credea că se poate un Ministeriu Național, și anume cu mine.

6 April.

Lăpedatu, cu care am vorbit ieri la Senat și care crede și el că se apropie căderea Guvernului, vine la mine pentru condoleanțe. Vede greșeala de a fi dat Internele lui Inculeț, necunoscător al țării și om încet, și lui Iamandi, un provincial nesigur, violent, cu presidența „retorului" Tătărescu. Guvernul va pune chestia asigurării de viitor. Lucrul ar fi să se hotărască azi chiar.

7-14 April.

În timpul serbătorilor Paștelor vestea unui complot militar și a unei crise ministeriale.

www.cimec.ro

15 April.

La Sinaia și la Brașov.

17 April.

Ziarele publică actele privitoare la complotul Precup, care voiă, arestând sau suprimând pe Regele și masacrând pe oficialii adunați pentru Înviere la „Domnița Bălașa", să instaleze, cu concursuri de politicieni, rămași necunoscuți, o dictatură militară.

18-20 April.

La București.

În Ardeal vestea complotului ar fi fost primită cu mulțămire în cercurile lui Maniu. Ar fi acolo și o profundă nemulțămire socială. Se vorbește de poftele de presidenție a republicei pe care le-ar hrăni ascunsul de la Bădăcin, ca și Titulescu, care și-a pregătit la Paris o primire de șef de Stat, presa francesă nespunând un singur cuvânt despre Guvern și despre Suveran.

*

Lumea e uluită de descoperirea că ucigașii deputatului Popovici sânt trei liceeni de la „Lazăr", ai căror părinți, cari știau și au tăcut, sânt un înalt magistrat, un profesor de liceu și un ofițer superior.

*

Tașcă, îngenunchind înaintea lui Mihalache, a întrat la țărăniști.

26 April.

Întoarcerea lui Dinu Brătianu din Apus. Se declară pentru întregirea partidului cu nepotul său și contra dualității cu Tătărescu.

www.cimec.ro

29 April.

La adunarea partidului, Dinu Brătianu declară însă că vrea să lucreze cu Tătărescu.

*

S'a închis Parlamentul, după ce la Cameră s'a readus chestia Skoda, cu un discurs feroce al lui Madgearu contra lui Amza.

2 Maiu.

Conferinţă despre sculptura în lemn în vechea noastră artă. 500 de invitaţii, la doamne care pretind a aprecia această artă; vre-o cinci presente. Elevii miei, luaţi de la curs, salvează aparenţa.

*

Membrii Guvernului merg în Ardeal, ţin discursuri şi declară, în mijlocul ovaţiilor, că au soluţionat şaizeci la sută din toate chestiunile ardelene.

7 Maiu.

Alţi cinci elevi uniţi într'o societate de crime (colegi de la Iaşi pradă bisericile).

*

Goga, la Chişinău, anunţă că va fi chemat la Guvern, că va schimba Constituţia, va reduce numărul parlamentarilor şi va aplica un sistem financiar propriu şi secret, bun pentru „mulţi ani".

9 Maiu.

Conferinţă la Şcoala de Războiu, apoi, despre ţesături, la Dalles.

*

Cade prima ploaie, mult aşteptată.

www.cimec.ro

10 Maiu.

Defilarea obișnuită. Și Regina Maria, călare. Asistă ministrul polon Beck.

Seara, la Radio, despre „datoria noastră față de dinastie".

12 Maiu.

După ruperea negociațiilor cu Guvernul, Gh. Brătianu stabilește aceiași linie de acțiune cu Averescu, — bolnav și, cum se vede, nu prea mult.

14 Maiu.

Averescu și Gh. Brătianu anunță acțiunea paraleă în vederea „evenimentelor grave" ce sânt să se petreacă.

17 Maiu.

Amza la mine în chestia Seletzki. Îmi spune că generalul Popescu, secretar al lui Condeescu și director al geniului, ajutat de un colonel Drăgănescu, începuse tratativele cu Skoda, așa de secret, fără a consulta organele obișnuite, încât a ajuns să fie supraveghiat de Siguranță. Intervenția lui Amza pe lângă el și pe lângă Condeescu a rămas fără efect. După câteva luni i s'a supus lui și altor câțiva generali, din partea Regelui, în secret, un memoriu anonim cu privire la care trebuia să-și deie părerea în scris. Pe această basă a fost ales el ca ministru de Războiu.

Îmi citește părerea comisiunii de generali, semnată și de Angelescu și chiar de Cihoschi, care răspinge tunurile de câmp de la Skoda, găsindu-se preferabil să punem

www.cimec.ro

la punct cele vre-o 1.500 pe care le avem, şi chiar obusierele. Îmi arată că însuşi conducătorul usinelor Skoda, Löwenstein, desaprobase pe Seletzki şi-i retrăsese puterile. Amza voia să expulseze pe conrupător şi s'a adresat la Interne, dar Argetoianu i-a obiectat că Galiţianul e cetăţean român, pe când de fapt făcuse numai cererea. Relaţiile lui Amza cu Cehoslovacii au rămas escelente, şi i s'a dat cordonul Leului Alb. Îmi arătă un raport al ministrului nostru la Praga, Emandi, care, neştiind nimic de comandă, doria ca totul să se facă în colaborare cu Legaţia; raportul adresat către mine şi comunicat la Războiu *nu l-am văzut însă niciodată.*

Discutăm asupra posibilităţilor de armament în cas de războiu, pe care şi el nu-l crede probabil. Tunurile le avem, şi ele sînt de comparat *cu ale probabililor adversari.* La Skoda aşteaptă cele neacceptate şi neplătite, de şi fusese vorba de a vinde Chinesilor obusierele. La Schneider erau comandate tunurile lungi; nu s'au lucrat din causa neplătirii. Obusiere avem totuşi. Aviaţia e insuficientă (relevează posibilitatea ca nedibăcia unui pilot să distrugă o maşină de două milioane), dar la Braşov se poate lucra. Ameninţarea nodurilor de comunicaţie în cas de războiu e un pericol mare; apărarea cu tunurile e slabă. În privinţa eficacităţii gazurilor e sceptic.

*

N. Georgescu îmi spune că Savel Rădulescu i-a adus din partea lui Titulescu regrete pentru injuriile de la Senat: eu l-aş fi exasperat! Îi spun că ofensele publice tot public se retrag.

*

Balş vine să mă îndemne a veni la Academie. Îi cer ca preşedintele, care şi-a lăsat biletul la mine, să revie în scris

www.cimec.ro

18 Maiu.

Conferinţă la Dalles, despre numele la Români.

19 Maiu.

După stăruinţa lui Balş, şi în urma scrisorii de invitaţie a preşedintelui, revin la Academie, cetind scrisoarea primită şi adăugind că sânt acolo prin recunoaşterea celor morţi, dând eu însumi celor de acum o recunoaştere pe care n'ar retrage-o de pe urma intrigii, care nu are ce căuta într'o societate cu scopurile noastre.

În secţie, Mehedinţi, invocând laudele mele, propune membru pe Russo. Obiectez că e filolog şi sânt adus a vorbi despre sentimentele lui puternic greceşti. Lăpedatu invocă articolul din statute care cere un Român de naştere. Preotul Popescu şi Silviu Dragomir par convinşi. Totuşi biruim cu *un singur* vot, nu cu două.

Se decide continuarea colecţiei Hurmuzaki, încurajarea tipăriturii de documente a lui Sava, magistrat la Chişinău, şi centigrafiarea catalogului manuscriptelor.

21 Maiu.

Nu asist la procesia pentru Brâncoveanu, în care apare ca rudă şi d-na Alexandrina Cantacuzino.

*

Brătescu-Voineşti îmi spune că, după dânsul, Duca a scăpat prin tragedia sa de un iremediabil faliment.

Vorbindu-i de legăturile lui Arghezi cu liberalii, el îmi arată că I. Brătianu i-a dat aceluia suma trebuitoare ca să scoată *Cuget Românesc* împreună cu Pilat, şi aceasta de şi insultase grosolan pe una din surorile lui.

www.cimec.ro

Îmi vorbeşte cu emoţie de bunica sa de pe tată, care cetia şi adnota pe Platon în greceşte şi ţinea cuvântări care uimiau.

*

Revoluţia armatei în Sofia.

*

22 Maiu.

Alegem în secţie ca membru activ pe generalul Rosetti Russo cade. L-am arătat ca un Grec naţionalist, rămas străin de noi.

22 Maiu.

Grea luptă în secţie pentru locurile de membri corespondenţi. Propunerea mea pentru Minea cade. I se reproşează tesa filo-maghiară de la Budapesta. Arăt atunci, faţă de sfidările lui Mehedinţi, că voiu fi silit să revin public asupra atitudinii unora în războiu. Se alege P. Panaitescu. Revin violent asupra insolenţelor lui Giurescu, care cade cu 8 contra 4. Urmează alegerea lui Marcel Djuvara (Lambrino, propus de Balş, nereuşind).

26 Maiu.

Comunicare la Academie despre Wilhelm de Kotzebue şi schimbările sociale şi economice din Moldova.

27-9 Maiu.

Aceleaşi zvonuri despre venirea la Guvern a lui Averescu. Cineva a şi venit să-mi ceară a-l recomanda sub-secretar de Stat.

Totuşi Guvernul asigură că rămâne, şi-mi pare probabil şi mie.

www.cimec.ro

1-iu Iunie.

Combinația Averescu a căzut în fața proptirii amenințătoare a lui Mihalache și Lupu. Arăt în ziar ce crud e să se joace cineva astfel cu un nume glorios.

5 Iunie.

Masaryk îmi multămește telegrafic pentru felicitări și cardinalul Pacelli în numele Papei, pentru trimeterea „Istoriei vieții bizantine".

8 Iunie.

Telegrafiez Regelui, felicitându-l pentru „recâștigarea drepturilor sale" și urându-i să aibă „hotărîre și contra dușmanilor și contra falșilor prieteni ai săi [1]".

10 Iunie.

Regele răspunde în cuvinte amabile felicitării cu neobișnuit tâlc.

11 Iunie.

Averescu, părăsit, care intentează proces *Luptei*, pentru că l-a acusat de „aventură" „ridiculă", ar fi foarte mișcat de aiitudinea mea.

*

Titulescu a schimbat cu Litvinov acte prin care se reieau relațiile diplomatice, recunoscându-se tot ce cu-

---

[1] „Felicitând pe Maiestatea Voastră pentru aniversarea recâștigării drepturilor Sale, îi urez să aibă hotărirea de a le menținea și contra dușmanilor și contra falșilor prieteni ai Săi".

www.cimec.ro

prinde „suveranitatea reciprocă“ şi obligându-se a nu recunoaşte alt Guvern al celeilalte ţări.

Mă grăbesc a-i recunoaşte meritul, dorind ca o acţiune aşa de folositoare să nu se întindă în domenii unde nu poate aduce aceleaşi foloase.

14 Iunie.

Deschiderea Parlamentului fără presenţa Regelui. Ziarele arată lipsa de interes a publicului. Miniştri ca Lăpedatu apar în haine de stradă. Lipsesc militarii. Oposiţia nu vine.

20 Iunie.

Beneş răspunde urărilor mele pentru împlinirea celor cinzeci de ani urându-mi viaţă lungă pentru urmarea „operei mele ştiinţifice“. Îi răspund cu mulţămiri urându-i „să afle timpul liber pentru activitatea sa ştiinţifică, întreruptă pentru servicii aduse în alt domeniu, unde ne-am întâlnit, ţării sale“.

*

Primesc invitaţia Regelui la dejun pentru ziua de 22.

*

Am refusat să vorbesc la primirea în Parlament a lui Barthou, pentru a nu mă înşira în obişnuita serie ridiculă, dar am scris două articole pentru dânsul şi i-am trimes ceva din cărţile mele.

Primirea e caldă şi, poate, cam exagerată.

*

Lui Titulescu, care mi-a telegrafiat cu mulţămiri pentru articol, — aflu că nu i s'a remis telegrama, — i-am refusat

www.cimec.ro

invitaţia la prânz cu Barthou. Nu înţeleg să prefac simpla aprobare a unui act politic în reluarea relaţiilor personale cu un om de caracterul lui.

Argetoianu, spune N. Georgescu, era desolat de articol şi anunţase o revenire (de fapt a fost numai dorinţa recăpătării relaţiilor noastre). Public pentru dânsul articolul „Înşelătorul înşelat".

Tot N. Georgescu-mi spune că dr. Angelescu continuă să creadă că numai eu aş putea presida un Guvern naţional. Averescu, care voia să-i substituie unul de partid, ar fi scos din concurenţă. Studenţii i-au oferit un album cu „10.000" de iscălituri. Seninul lui discurs a fost foarte frumos.

21 Iunie.

Strălucită primire a lui Barthou la Parlament. Dar ce discursuri! Al lui Mihalache, strigat, se descifra de pe hârtie. Filipescu a adus toată... autoritatea partidului său. Ar fi fost mai bine Titulescu. N'au lipsit nici I. T. Florescu şi Adam Ionescu, in numele... unui nou partid.

22 Iunie.

La dejun la Regele. Îl aflu foarte bine fisiceşte şi foarte dispus. Înoieşte condoleanţele pentru pierderea mamei mele. Conversaţia atinge toate domeniile. Îi vorbesc eu intâiu despre anume subiecte pentru a vedea răspunsul. Confirmă că Averescu a vrut să schimbe Ministeriul Naţional cu unul de partid. Împărtăşeşte stima mea pentru Costăchescu. E mulţămit de dr. Angelescu, care a mai lăsat din spiritul de partid şi din exclusivismul faţă de Universităţi. Regele e foarte mulţămit de

www.cimec.ro

Barthou, care i-a lăudat pe d'Ormesson ca pe un om de cuvânt: i-ar putea arăta toată corespondenţa lui. Se aştepta, cunoscându-mă, să arăt satisfacţia mea pentru succesul lui Titulescu. Şi-a arătat apoi dorinţa să vie la Văleni, dar nu la început; să-l invit însă. E pentru reforma Academiei, cu secţia de sociologie suggerată de Gusti, de a cărui lipsă de statornicie vorbesc; îi arăt ce e de fapt sociologia. — E statistică. — Să-i zicem aşa şi să o tratăm ca atare. I se pare, după conversaţii cu două persoane care l-au cunoscut că Hitler e un „iluminat". Pe Mussolini l-a văzut de mai multe ori.

*

La 3, la Academie. Primirea lui Barthou, care vorbeşte cu aceleaşi asigurări că Franţa garantează hotarele României. Cetesc o propunere, iscălită de douăzeci de membri, pentru alegerea lui ca membru de onoare. Vorbeşte din nou —, poate prea mult. Nu e nici un spirit superior, nici un vorbitor de mare talent.

Şi Averescu era de faţă aici, — numai aici. Pare în perfectă stare, cu tot marele lui doliu.

Apoi comunicarea mea despre „dascălul" I. D. Petrescu. După mine Al. Lăpedatu despre Evreii de la noi zugrăviţi pe la 1830 de un misionar scoţian.

23 Iunie.

La radio despre Doamna lui Cuza-Vodă.

*

Barthou a avut şi o plecare triumfală.

25 Iunie.

Punerea pietrei de temelie la casa studenţească „Universul". Studenţii fac elogiul lui Corneliu Codreanu în

www.cimec.ro

fața Regelui. Apoi demonstrează la Tribunal în procesul lui Averescu cu „Lupta".

La Cameră, Răducanu interpelează cu privire la studenții de dimineață.

27 Iunie.

Flota italiană a apărut, neanunțată, la Durazzo, unde s'au luat măsuri de apărare, și a stat treizeci de ceasuri. Se pare că au debarcat marinari nearmați.

28 Iunie.

Vorbesc la legea despre protecția muncii românești.

30 Iunie.

Vorbesc la Senat despre legea măsurilor excepționale, după frumoasa cuvântare a lui Gafencu. Las a se înțelege că dreptul de a lua măsuri pentru reforma administrației ar putea servi altui guvern, din care poate aș face parte și eu, care n'am nevoie de asemenea drepturi.

*

În Germania, încercare a amicilor lui Hitler de a-l înlocui cu generalul Schleicher. Acesta e omorît cu soția lui. Hitler însuși merge să aresteze pe comandantul trupelor de asalt, căpitanul Roem. Șefii grupării sânt împușcați. Schuppo și Reichswehr domină situația. Un comunicat idiot denunță pe adversari ca homosexuali prinși asupra faptului. Starea lui Hindenburg, bolnav, ar fi desperată.

5 Iulie.

Parlamentul se închide la amiazi. Plecare la Văleni-de-Munte.

www.cimec.ro

8 Iulie.

Barthou răspunde, la 3, prin câteva cuvinte amabile la scrisoarea mea. „Scrisoarea d-tale m'a mişcat mult. Îţi mulţămesc în toată măsura în care-i ştiu preţui şi te asigur la rândul mieu de înalta mea stimă şi de cordialul mieu devotament".

Acum merge la Londra.

*

În Germania o teribilă crisă, şi în alimentaţie, se pronunţă, pe când la Amsterdam mitralierele trag pe stradă contra Internaţionalei comuniste.

15 Iulie.

Congresul Ligii Culturale, foarte cercetat, la Văleni. Un grup de preoţi din Secuime. Vorbesc înduioşător despre Românimea fără graiu. Mai ales protopopul Aurel Nistor. Şi unul care de acasă n'a ştiut româneşte, şi tatăl l-a trimes, supt Unguri, la şcolile româneşti; şi se uitau copiii de Român cu uimire la Românul care nu poate vorbi româneşte. Ascultătorii sânt adânc mişcaţi. Focşanii, Ploeştii arată ce au făcut pentru Secuime. Cazan de la Tecuciu anunţă că Teodor Cincu îşi dăruieşte palatul pentru bibliotecă şi Museu. Cel mai viu şi mai plin de speranţe congres.

Se alege noul comitet: cu dr. Angelescu, cu D. Dobrescu, cu generalul Condeescu, cu fiul mieu Mircea, cu Lenguceanu.

16 Iulie.

Deschiderea cursurilor la oarele 9. Călduroasă cuvântare a lui Angelescu, care mă îmbrăţişează. Aceiaşi înălţătoare atmosferă de ieri.

*

www.cimec.ro

Pană Buescu asigură că, fără a-și consulta amicii, Gh. Brătianu a refusat oferta lui Duca și că n'a știut profita de încercarea Averescu.

*

La Chișinău, Mihalache promite desființarea Senatului și reducerea județelor, iar Halipa declară că Basarabia e tot așa de nenorocită supt Români ca și supt Ruși, și-i cere autonomia!

*

18 Iulie.

Toată atenția e prinsă de defilarea marturilor la comisia parlamentară care cercetează afacerea Seletzki. E un amestec de prostie și răutate, care desgustă. M. Popovici, Mirto vorbesc ca niște acusați. Romul Boilă, supus întrebărilor, își pierde tot aplombul.

24 Iulie.

O foastă elevă a mea de la Misionare îmi spune că pleacă pentru a împrumuta cei 10.000 de lei cari s'au cerut pentru numirea fratelui său, la Justiție.

Funcționează ca învățătoare la Heciu lângă Siretiu. Castelul lui Vârnav Liteanu, unde am fost așa de bine primit de d-na Crupenschi, a fost întâiu școală, iar acuma e proprietatea unui „gospodar" și se ruinează. În oraș de reședință nu se poate face nimic: cei câțiva „intelectuali" se mănâncă între ei.

*

Regina Maria mulțămește scurt la o urare în care mă arătam „stăpânit de neuitatele amintiri". E la Bran cu fiica măritată la Viena și ginerele.

*

www.cimec.ro

La procesul Skodei un martur spune că Uică, plecând din Guvern, ar fi oferit lui Gh. Brătianu să „răstoarne“ Ministeriul.

26 Iulie.

Se constată amestecul lui Maniu în această urîtă afacere, primind la el şi reţinând acte furate de la Consiliul de Război ca să arăte pe adversarii săi politici ca falsificatori. Tovărăşia cu secretarul Skodei i se pare acceptabilă rigidului Ardelean.

•

Uciderea cancelariului austriac Dollfuss în chiar palatul Guvernului, fără ca asasinii naţional-sociali să se atingă de ajutorul său, Fey.

28 Iulie.

La Bucureşti conferinţă despre aşezămintele mele.

•

Ministrul Germaniei, Schullenburg, vine să-şi ieа rămas-bun. Stăm mai mult timp de vorbă. A fost înştiinţat telegrafic numai acum trei zile că trebuie să meargă la Moscova. În locul lui vine cel de la Dublin. Îl rog să cerceteze depositul nostru de istorie şi artă.

•

Emoţie produsă de „falsul“ colonelului Pomponiu, care ar fi introdus în depunerea lui Seletzki un pasagiu contra lui Maniu, al cărui brulion, cumpărat de Macek, secretarul Skodei, e adus de Maniu la Comisiune.

Scriu un articol invitând pe colonel, care a cerut o anchetă, să se lămurească imediat.

www.cimec.ro

30 Iulie.

Se intreabă de la Palat cât mai durează cursurile.

•

Pomponiu cere să mă vadă. Îi răspund că doresc să vie după ce se va fi lămurit. El mă asigură că n'are nimic contra lui care să-l facă nevrednic de a-mi fi fost elev.

31 Iulie.

Cineva îmi spune că mareşalii noştri au casă, lumină, telefon, serviciu, cinci ordonanţe, automobil, fân şi 75.000 de lei pe lună. Mareşalii de Franţa jumătate din această leafă şi niciunul din celelalte avantagii.

După acelaşi, s'a oprit înlăturarea liberalilor prin telegrama creditorilor din Paris, cari ar fi asigurat că n'ar incheia o înţelegere cu noul Guvern.

•

Visita ziaristei americane Miss Rose.

1-iu August.

În *Ramuri* din Craiova un profesor, Păunescu-Ulmu, pe temeiul cărţii mele *O viaţă de om*, mă infăţişează ca pe un anarhist conrupător al tineretului, care trebuia să fiu înfrânat de la început.

•

Maniu a vorbit din nou la Comisiunea Skoda. Se leapădă de orice amestec în speculaţiile nepotului său, specificând că-i e nepot numai prin alianţă.

www.cimec.ro

3 August.

Moartea lui Hindenburg. Hitler, proclamat de ai săi și președinte al Reichului, răspinge titlul: îi ajunge acela, acum oficial, de „Führer al țării și al poporului". Pentru presidențiе ordonă un plebiscit la 19.

4 August.

Un minoritar maghiar, licențiat de la Cluj, fost elev al lui C. Marinescu, unul dintre tinerii cari au întemeiat o revistă în care să se ție samă de cultura românească, se plânge că dr. Angelescu a retras dreptul de publicitate acordat de mine școlilor lor și că supune la examene de românește bieți profesori bătrâni, amenințați să rămâie pe stradă cu familiile lor. El însuși nu e sigur că poate reuși la capacitatea care se dă acum la București. Cei din generația bătrână îi învederează acum ce naiv a fost când s'a increzut în omenia românească.

*

Alaltăieri visita unui profesor de la Lausanne, Annen, însurat cu o Elvețiană de la Șaba, care-i cere să se așeze în România, unde are vii și face afaceri. Mă roagă ca la venirea aici peste doi ani să-l ajut a căpăta mai răpede cetățenia. Dorește și nostrificarea diplomelor sale.

*

Primesc duioase scrisori de recunoștință din partea foastelor mele eleve de la Școala de misionare și de la tatăl, rămas în America, al uneia din ele.

5 August.

Visita d-rului Lang din Cernăuți, cu aceleași plângeri contra politicei liberale față de minorități.

*

www.cimec.ro

Maiorul Gheorghiu din garnisoana Severin îmi spune că populaţia mehedinţeană e într'o grozavă decadenţă, din causa sifilisului şi tuberculosei. Fete de douăzeci de ani par bătrâne. I se pare că şi vitele se chircesc.

6 August.

Balamace din Coriţa (tată ucis de Greci) îmi spune că, în Albania, Românii de la Berat se pierd; resistă cei din Vest şi Fărşeroţii. Şcolile s'au închis. Li s'a explicat că e pentru a lovi în alţii. Profesorii au ordin să rămâie, aşteptând o schimbare. Italia a vărsat sume imense. De Români nu s'a ţinut samă. Regele e sprijinit de bairactari. Creştinii, 300.000, ar vrea să se impuie celor 700.000 de musulmani.

Îi dau în samă clădirile pe locul dăruit mie de regele Zogu la Santi Quaranta.

9 August.

Regele la Văleni. Trece de-a dreptul la sală, unde e foarte cald primit. Cuvântarea mea, care se îndreaptă contra culturii prin Ministeriu şi chiar prin Fundaţiile Regale, o ascultă atent. Răspunde că sânt mai multe drumuri, dar, când e suflet, duc toate la capăt, şi aici e mai mult suflet şi decât însăşi cugetarea. Apoi ascultă corul Saşilor, cel, vibrant, al Ungurilor, extraordinar de vioiu; urmează un danţ al elevelor mele. Afară, vremea s'a înseninat după o formidabilă ploaie, mult aşteptată.

La masă se ating multe chestii. Regele mi-a mărturisit înainte că presenţa lui Argetoianu în Ministeriul proiectat era basa; mai trebuiau să fie „şi alţii". Amestecul Legaţiei italiene vine de la Averescu.

www.cimec.ro

Pe drum spre Stari-Chioid şi la întors, — în cale declamaţii şi flori, — îi spun că a fost o greşeală să se recurgă din nou la Argetoianu, pe care odată îl clasase totuşi, că lucrul s'a făcut în condiţii rele. Acum nu mai rămâne altceva decât să se păstreze un Ministeriu ridicul, până la totala epuisare. Apoi, nu Mihalache (glumesc cu privire la noua grupare a lui Iamandi, al cărui rol în Parlament pare a-l aprecia, gruparea H, spuind că vine natural după gruparea A B C a lui Mihalache), ci o încercare de Ministeriu naţional, după care, în cas de refus, s'ar putea adresa cui vrea. Regele nu răspunde nimic: în chestia concedierilor de funcţionari, arată că nu i s'a spus încă nimic şi că e bine să nu se amestece Coroana, lăsând răspunderea cui o face. Îi arăt ce bine e întâmpinat şi ce puţin are să se teamă de banchetul lui Maniu, — şi recunoaşte că gestul acesta l-a atins —, şi alte acte ale unor politicieni cari au aşa de puţin la bază. În Gr. Filipescu s'a înşelat, susţinându-l şi pentru locul de la telefoane care, fiindu-i luat, i s'ar răpi putinţa de a intriga. E vorba, în treacăt, şi de alţii: Patriarhul, care nu lucrează prea mult în Biserică (Regele-i laudă calităţile pe care totuşi le are), episcopul Puiu (despre care are cele mai bune păreri), Valeriu Pop (pe care i-l presint ca pe cel mai priceput Ardelean, şi Regele-i recunoaşte tactul la comisia Skoda), generalul Cihoski (şi-şi aminteşte când, la Consiliul Apărării Naţionale, acesta a sărit în sus la singura menţiune a comenzilor militare), colonelul Pomponiu (pe care nu-l crede vinovat), Basarabenii (pe cari-i judecă şi el slabi, şi în noua generaţie, Inculeţ, cum e, fiind totuşi cel mai de ispravă dintre ei), Al. Constantinescu (care era de bun sfat lui I. Brătianu şi ar fi de folos şi azi). Regele crede că vom avea în curând un ministru al Sovietelor, dar nu pe Karachan, ci pe cineva

www.cimec.ro

care vine de la Paris. Obiectele noastre ar fi la Moscova, dar, pentru a le cere, trebuie oarecare vreme.

Regelui i se pare că Argetoianu e de mare folos într'un timp când sânt aşa de puţini oameni cari pot servi la ceva. Pare nemulţămit de Lăpedatu. Găseşte că se lucrează bine la Finanţe, pomenind pe secretarul general şi pe Leon.

Îi pare rău de plecarea lui Schullenburg.

11 August.

Serbătorirea a 25 (= 26) de ani de la întemeiarea cursurilor de vară.

Vorbeşte primarul, preotul N. Popescu (amintiri mişcate), Baţaria, delegaţi ai cursiştilor (şi Germani şi Maghiari), cineva în numele elevelor de la Misionare, şi alţii. Trezesc şi eu figuri dispărute, arăt cine m'a ajutat şi înlătur ideia unei opere personale. Li cer să mă ajute a păstra contactul cu tineretul prin reeditarea operelor prin care s'a pregătit unitatea românească.

Multe telegrame de adesiune.

*

„Neamul Românesc" exasperează clanul Maniu prin vehemenţa articolelor scrise de N. Georgescu şi din care unul a fost afişat, — de Amza, sau de Guvern.

14 August.

Banchet al lui Maniu, numai cu Filipescu, Mihai Popovici, Madgearu şi Taşcă, dă prilej de insulte celui d'întâiu din ei. Din partea lui, Maniu declară că nu e republican, dar constituţional.

15 August.

sprăvirea cursurilor.

www.cimec.ro

16 August.

A doua zi după banchet, Pamfil Şeicaru face lauda cumintelui Maniu, iar Stelian Popescu dă un fel de comunicat în doi peri.

18 August.

La Bucureşti, pentru conferinţa mea la radio despre creşterea fetelor în Universitate.

*

Adunare a comitetului nou al Ligii Culturale, în care se ieau măsuri pentru teatrul ei şi pentru „Cartea Bună".

*

„România Nouă" nu dă discursul lui Maniu, trunchiat de censură. (Mi se spune că partea tăiată privia pe Regina Maria în timpul din urmă al regelui Ferdinand şi anume legături pe care cine ajunge Rege trebuie să le lase la graniţă.)

Aceasta era deci „cumineţenia" lui Maniu.

*

Argetoianu a cerut la telefon să mă vadă. Rog pe Topa să-i răspundă că prea recentă e amintirea neloialităţii lui şi, dacă are lucruri bune să-mi spuie, nu sânt sigur că-i pot răspunde tot aşa.

19 August.

Visita d-nei Pankhurst, traducătoarea lui Eminescu, şi a soţului ei, emigratul italian anti-fascist Corio.

Visită cu ei la Stari-Chiojd.

22 August.

Bun discurs al lui Tătărescu la Târgul-Jiiului: promite a înfrâna pe Maniu şi califică de „desmăţ" banchetul lui. Maniu ameninţă....

www.cimec.ro

25 August.

Fiul mieu Mircea, care a fost la Bad Gastein, povestește o serie de lucruri în legătură cu bacșișurile de la noi, care revoltă și desgustă pe străini. O reclamă de automobil din Viena presintă halul drumurilor noastre. Se oferă bacșișuri și la Legația de acolo cu scusa că s'a crezut cum că așa *trebuie* să se facă. Fiica mea Magdalina a auzit pe un mic funcționar de la Giurgiu lăudându-se pe Dunăre că a pus de-o parte, de când ai lui sânt la putere, peste două milioane.

26 August.

Desmințesc știrea din „Îndreptarea" că aș fi anunțat căderea Guvernului la sfârșitul lui Septembre, eu având să particip într'o formă oarecare la o nouă formație.

27 August.

Scriu ministrului Stoica la Sofia, explicându-i de ce nu pot merge la Congresul de bizantinologie și anunțând că trimet o comunicație în scris.

29 August.

Inculeț la mine. Laudă marea pătrundere și vasta informație a Regelui. Și el crede că Maniu e azi cea mai mare primejdie pentru țară. Îi spun că Maniu abusează, cu adunări ca aceia de la Sovata, de privilegiul de a nu putea fi arestat. El — l-ar aresta. S'au oprit întrunirile. Cea de la Sovata n'ar fi una. Îi observ că „România Nouă" vorbește de un „sobor" național. Îi atrag atenția asupra campaniei ce începe pe tema că numai funcționari ardeleni vor fi înlăturați. A dat ordin la censură.

www.cimec.ro

Spune că a venit să-mi arăte că Guvernul vrea să mă felicite pentru cei douăzeci şi cinci de ani ai cursurilor. Îi spun că felul cel mai potrivit ar fi să cumpere aici casa „Ogârnoaii“ pentru un cămin de băieţi.

Filipescu venise la ei în chestia banchetului, şi inculeţ i-a spus că „face pe don Quichotul“.

O împăcare cu Gheorghe Brătianu, aşa încunjurat cum e, i se pare imposibilă.

Crede că Tătărescu s'a format bine şi că poate fi urmat serios.

Arată că la codreniştii e o mişcare contra legăturii cu Germania, de la care vin bani, printr'o femeie, care e pe cale de a fi descoperită. Mişcarea era condusă de Stelescu. Acuma, acesta e condamnat la zece ani de închisoare (a făcut apel) pentru excesele de la Râmnicul Vâlcii, unde ar fi murdărit micul monument ce se pregăteşte în memoria lui Duca şi ar fi defilat cu uniforme şi arme.

Nu crede în folosul legăturilor cu Sovietele, ralierea lor fiind, şi după părerea lui, o „jucărie a lui Titulescu“. Va fi mult de lucru cu dânşii, fără a avea vre-un folos comercial. Şi Regele începe a regreta hotărârea.

1-iu Septembre.

Pe valea Buzăului la Siriu.

2 Septembre.

Dinu Cesianu vine cu d-na, fratele şi sora.

Regele va merge la Paris mai târziu. Până în Novembre nu e iume politică. Apoi sânt alegerile cantonale, pe care în Franţa se pune mare temeiu, şi congresul radicalilor, care va hotărî de soarta guvernului.

*

www.cimec.ro

Un profesor grec grec din Atena, Kalonari, îmi cere voie să traducă „Bizanţul“ mieu.

6 Septembre.

La Sinaia.

7 Septembre.

La Braşov.

10 Septembre.

Georgescu, după o conversaţie cu Papacostea al mareşalului Averescu, îmi spune că Regele-i dăduse acestuia sarcina de a forma Ministeriul cu Argetoianu şi, se pare, Goga. Întrebând de mine, Regele i-ar fi spus că sânt „reserva lui“. Argetoianu era să fie la Externe. El a cerut Internele. Refusându-i-se, a făcut imposibilul pentru a nu reuşi combinaţia.

La congresul naţional-ţărăniştilor s'a încercat o împăcare sentimentală între Vaida şi Maniu, o doamnă delegată luându-i la braţ pe amândoi. Cei doi „fraţi“ au şi vorbit şi au plâns „tragedia“ care-i desparte. Maniu a declarat că primeşte hotărîrea congresului, dar... păstrează tactica sa. Mirto a amintit „democratului“ cu câtă democraţie, — şi recunoştinţă pentru scoaterea, cerută, din partid a lui Stere şi Iunian, — îşi trata partisanii (şi la complectarea Regenţei). Lupta s'a dat la mandate. Mihalache, aclamat, a făcut să se accepte formula că partidul are faţă de Rege „respect“, dar îi opune „drepturile naţiunii“. A primit-o şi Vaida.

12 Septembre.

Împăcarea s'a făcut. Vaida a admis ca supt ochii lui Mihalache să se facă o nouă alegere pentru judeţele contestate în Ardeal.

*

www.cimec.ro

Cesianu la mine. Şi el ştia de o înţelegere între Ştirbei şi Kaufmann, de o parte, Gr. Filipescu, de alta. Atribuie un rol lui Titulescu în campaniile acestuia.

14 Septembre.

Văd pe Mirto, care, atacând pe Maniu in comitetul lor, şi-a pierdut locul, ba Maniu l-a făcut şi „prost". El e sigur că Maniu luptă pentru înlăturarea Regelui şi că nu se va lăsa. In jurul lui e o bandă de profitori, pe cari i-a îmbogăţit şi cari aşteaptă ceva de la o nouă guvernare. Romul Boilă e un bandit în stil mare. Actele pe care i le-a dat pentru a-l apăra de destăinuirile lui Valer Pop, sânt două acte notariale false. Aflând aceasta şi semnalând-o lui Maniu, cu întrebarea dacă s'o puie în comitet ori să rămâie în particular, acesta i-a răspuns: „Lasă, mai vorbim noi". Îl trec fiorii pe Mirto când aude pe cineva tratat de „dragule". Cu venitul de la zece iugăre nu se poate ţinea Maniu, pe care-l hrăneşte nepotul. Acesta a întrebuinţat pentru alte scopuri banii, de origine necunoscută, cari i-au fost împrumutaţi.

Mirto pare obosit; sufere de aortită din naştere.

*

La Palat e marea adunare, cu Tătărescu, pentru întemeiarea „străjerilor neamului", inauguraţi cu pompă la Breaza. Câteva ceasuri se citeşte regulamentul.

*

La congresul de la Sofia asistă nu numai Gh. Brătianu, care a dat un interview măreţ unui ziar, şi P. P. Panaitescu, dar şi prieteni de-ai miei.

14 Septembre.

Colonelul Beck anunţă la Geneva că Polonia nu mai primeşte control în chestia minorităţilor, ridicând astfel contra ei Anglia, Franţa şi chiar Italia.

www.cimec.ro

16 Septembre.

Pe valea Slănicului din Buzău. Pustietate şi miserie...

17 Septembre.

La dejun la Regele, cu soţia mea. Foarte amabil. Crede şi el că liberalii administrează mai bine ca ţărăniştii, că tineretul lor ar trebui lăsat să se manifeste. (Îmi mulţămeşte pentru atitudinea faţă de Maniu. Crede încă în popularitatea acestuia, dar nu e impresionat.) E de părerea mea că miniştrii nu pot vorbi în numele partidului, care e numai mijlocul de executare. „Ei sânt administratorii delegaţi, eu preşedintele Consiliului de administraţie.“ Vorbim de declaraţiile de la Sibiiu ale lui Averescu, care se plânge că anume curente găsesc aprobări sus; repetă că n'a înţeles să-i dea Guvernul pentru partidul lui. Recunoaşte că Argetoianu nu e bun în executare: ar fi arătat dorinţa de a se retrage din viaţa politică.

21 Septembre.

Sosirea bizantinologilor, invitaţi de noul mieu Institut de bizantinologie, cari se întorc de la congresul din Sofia, la care, din causa presidării secţiei istorice —, presidare care s'a dovedit pur nominală, — de către Mutafciev, n'am putut lua parte.

Sânt între ei păr. Jerphanion, energică figură de fost comandant de vas de războiu, Mercati, vioiu şi vesel, stângaciu şi naiv, aşa de bun, Mauboury, cu soţia, Elveţian, arhitect, aşezat la Constantinopol şi care vede pretutindeni influenţe turceşti, mergând şi până a considera a doua parte din arta bizantină ca datorită Turcilor,

www.cimec.ro

Hofwiler, de la Zagreb, director de Museu, cu soția sa, care vorbește perfect cinci limbi, Grecii: Keramopulos, care rostește într'o germană insuficientă idei generale interesante, și Lambikis, cu soția, părechea Boșcovici — el, director de Museu, de și așa de tânăr, la Belgrad, studiind zelos și dictând soției sale —, arheologul bulgar Balașcev, bătrân, bolnav, învârtind mătănii.

Visită cu ei a Bucureștilor.

*

Aflu moartea în singurătate la un otel din Brașov a lui Bogdan-Duică. Neștiindu-se relațiile dintre noi, curg condoleanțele.

22 Septembre.

Visita altor Musee. Seara, plecare spre Moldova.

23 Septembre.

La Suceava, de unde se cercetează Dragomirna, Rădăuții și Sucevița. Impresia asupra excursioniștilor e covârșitoare. Lumea țărănească de Duminecă e frumoasă și curată. Chiar și Jidovimea suceveană s'a mai civilisat puțin. Dar bisericile sânt invadate de cei mai odioși și mai răspingători calici de modă rusească.

24 Septembre.

Visita Târgoviștii, de unde la Câmpulung, pe ploaie. Regiunea de dealuri în această toamnă înaintată e fragedă ca în luna lui Maiu. La Câmpulung două bisericuțe bine reparate de Comisia Monumentelor Istorice: Fundeni și Sf. Gheorghe. Dar, în centru, clopotnița arsă și casele

www.cimec.ro

vechi domnești sânt lăsate în starea de a doua zi după incendiu, pe când preotul și-a făcut un mic palat și, în față, casele distruse au fost înlocuite de Stat cu zidiri mari albe și roșii, care strică toată impresia de ansamblu prin obrăznicia lor nouă-nouță. În același stil se reface și împrejmuirea frumoasei bisericuțe de la Șubești.

La Târgoviște am aflat moartea lui G. Balș. Fusese în Bulgaria, stătuse de fapt în fruntea delegației românești care s'a inderătnicit să meargă acolo, vorbise foarte frumos la deschidere, făcuse o comunicație interesantă, luase parte și la excursii pentru ca să fie doborît de o infecție căpătată la noi cercetând în căruță vechi monumente.

Noaptea spre Argeș, peste munți. Alunec într'o râpă și e o minune că trăsura nu s'a răsturnat.

25 Septembre.

Cercetarea Argeșului. În paraclisele din dosul Bisericii Episcopale s'a așezat garda și, cu toate ale casei sale, arhimandritul... Episcopul se arată foarte primitor, și oaspeții sânt în cea mai bună dispoziție.

După amiazi, cu automobilele, la Râmnic, unde prefectul ni pregătește o tot atât de bună primire. Cercetăm Cozia, Mănăstirea dintr'un lemn, unde distinsa starițe e foasta preoteasă Olimpia Georgescu, și Hurezul, splendid la lumina lunii.

Dorm în târgul vecin, bine îngrijit, la prim-pretor, care, frate cu profesorul Popescu-Telega, a învățat italienește și spaniolește în captivitatea teribilă din Bulgaria. Vorbește de grozăvia de la Turtucaia, rod al negligenței noastre. Unii dintre ofițeri s'au luptat cu o eroică desperare.

www.cimec.ro

După-amiazi despărţirea de aceia din oaspeţi cari pleacă spre Apus.

26 Septembre.

La Bucureşti. Între alţii mă caută Inculeţ, care, pregătind un proiect de reformă administrativă, consultă oposiţia. A fost la Mihalache la Dobreşti: casă simplă, fără pretenţie şi fără cerinţi.

*

După amiazi, şedinţa la Ligă şi la Comisia Monumentelor Istorice, pentru comemorarea lui Balş. În locul lui se cooptează Ghica-Budeşti.

27 Septembre.

La Văleni, unde, a treia zi (29), încep lecţiile la Misionare.

30 Septembre.

Visită la mănăstirea de odinioară Tisău, cu puternicele ziduri în jurul zidirii sărace, dar împodobită cu fresce şi mormintele ctitorilor, de la Matei Basarab.

De acolo, în automobil, la Brăila, pentru o conferinţă. Destulă lume, dar străzile sânt îmbulzite de oameni fără ocupaţie. Oraşul nu e curat; primarul explică prin aceia că a fost zi de târg. În cale, lume ţărănească pretenţioasă, îmbrăcată, bărbaţi şi femei, ca în mahalalele Bucureştilor. Nici urmă din datinele trecutului. O gloată obraznică şi brutală.

În conferinţă li spun că nedreptatea ce mi s'a făcut în timpul guvernării mele nu mă împiedecă de a servi şi a iubi această societate, dar ceva s'a rupt între mine şi între ei toţi.

Noaptea târziu, întoarcere la Văleni.

www.cimec.ro

1-iu Octombre.

Spre seară mi se anunţă demisia lui Tătărescu, pe care Regele l-a însărcinat cu formarea Cabinetului. S'ar datori nu ştiu căror intrigi aie lui Titulescu.

2 Octombre.

Ministeriul se reface fără Xeni şi Teodorescu, cu Strunga la Comerţ şi câţiva subsecretari de Stat.

Lumea crede într'un Guvern al mieu cu Averescu şi-mi atribuie o intervenţie în afaceri unde, din nenorocire, nu pot avea nicio influenţă.

„Universul", foarte ciocârtit, asigură că Titulescu nu şi-a retras demisia şi n'ar face-o decât dacă i s'ar primi toate condiţiile.

5 Octombre.

La Bucureşti, pentru comunicarea la Academie despre Axintie Uricariul, şi pentru radio.

Mă caută Goga. Îi spun franc că a pierdut prietenii preţioase şi a căpătat duşmănii periculoase, fiindcă, om de talent, nu şi-a putut stăpâni temperamentul. Îi mai spun că dictatura nu se anunţă şi nu se profetisează, ci o realisează cine poate. El îmi obiectează ce ar fi o colaborare între noi pentru o „dictatură" pe care o defineşte numai ca act de autoritate.

Îi pare bine că m'am „convertit" în ce priveşte valoarea lui Maniu. Totdeauna el a aşteptat ca o părere să biruiască pentru a reclama paternitatea ei. Pe Romul Boilă el, Goga, l-ar aresta.

Vorbeşte cu pasiune de Titulescu. Se teme că Regele va isprăvi prin a ceda. Îi spun că, de oare ce are o

www.cimec.ro

audienţă Luni, să-i spuie Regelui, pe care nu vreau să-l importunez, că a se despărţi de Titulescu implică grele riscuri şi-i las să judece dacă le poate înfrunta, dar că, în aceast cas, îl vom ajuta cu tot ce putem.

Titulescu a mobilisat toată presa franceză şi chiar pe „Manchester Guardian" ca să-l presinte ca singurul care poate menţinea România pe linia actuală a politicii sale.

*

Ziarul lui Ştefan Tătărescu, care cerea apropierea de Polonia şi Germania, a fost suprimat.

*

Supărat trece pe lângă mine la Academie Vâlsan, pentru a cărui poesie, uitată de toată lumea, am scris pagini aşa de calde în „Istoria literaturii".

*

Generalul Rosetti-mi spune că moartea lui Balş a fost datorită extremei slăbiri, de vre-o patru ani, a unui corp devenit cu totul incapabil de a reacţiona. El refusa cu îndărătnicie să se caute.

Întâlnesc şi pe profesorul Cartojan, care-mi explică legătura lui cu insultătorii miei prin aceia că sânt... tot o generaţie.

6 Octombre.

În „Gândirea" reapărută, Nichifor Crainic mă face trădător" al ideii naţionale pentru că, stăruind pentru eliberarea lui, am spus că e „iresponsabil în politică"....

8 Octombre

Titulescu, întors, îşi amână pe Miercuri răspunsul cu privire la intrarea în noul Ministeriu.

www.cimec.ro

9 Octombre.

Uciderea la Marsilia a regelui Alexandru, a lui Barthou şi rănirea generalului frances Georges, care-i întovărăşia.

16 Octombre.

Moartea lui Poincaré.

16 Octombre.

Regele pleacă la Belgrad pentru înmormântarea cumnatului său. Călătoria se face contra părerii miniştrilor.

18 Octombre.

Dinu Brătianu ar pregăti refacerea, contra lui Tătărescu, a unităţii partidului liberal supt nepotul său.

21 Octombre.

La Craiova, pentru conferinţa despre începurile Olteniei. Multă lume, şi copii, mai mult pentru distracţie. Aplaudă la glume. Spun şi aici de ce între mine şi societatea românească s'a deschis o prăpastie.

Într'un sat, Albota, ţărani cari mă înţeleg.

22 Octombre.

Regele-mi răspunde la felicitări: „Din toată inima mulţămirile mele pentru frumoasele şi simţitele bune urări".

23 Octombre.

Vasilescu-Valjan la mine. Vine „ca la Meca". Unirea celor doi Brătieni se va face. Tătărescu n'a ştiut să în-

www.cimec.ro

trebuinţeze presenţa sa în fruntea Guvernului pentru a-şi atrage simpatii. Va fi învins. În trei săptămâni voiu fi la Guvern cu o formaţie de „hamali". Ar fi de plasat Argetoianu la Externe. Îmi vorbeşte, — în vederea acestor combinaţii, — de felul cum el însuşi ar fi în stare să refacă finanţele. S'ar exploata intensiv minele de aur, s'ar pune în valoare pentru cumpărare de aur depositele particularilor la Banca Naţională, s'ar asigura, prin „Lloyd", cumpărăturile Englesilor, s'ar putea unifica regimul la petrol. Îi spun că nu pot face un Ministeriu naţional cu ţărăniştii lui Maniu şi Mihalache, că sânt impopular şi sănătatea mea nu e cea mai bună.

25 Octombre.

Slăvescu mă asigură că, în ciuda reducerii de imposite până la un miliard şi jumătate, încasările sânt inferioare numai cu 450 de milioane. E oprit de unii colegi de a face reducerile necesare. N'a atacat nici depositul Casei de depuneri, nici ale funcţionarilor telegrafo-poştali.

Crede că nu se va ajunge la o înţelegere între Dinu şi Gh. Brătianu. Dacă s'ar face, ar fi ruperea partidului.

1-iu Novembre.

Deschiderea cursurilor la Academia de Comerţ. Foarte amabil, rectorul Răducanu mi-a cerut să o fac. Cuvântarea lui regretă, fireşte, trecerea şcolii de la Comerţ la Industrie şi reclamă păstrarea unei autonomii de două decenii. Dr. Angelescu (e de faţă şi Strunga, ministrul de Comerţ) afirmă, cam sec, dreptul Ministeriului său asupra oricării instituţii de învăţământ. Arăt apoi, com-

www.cimec.ro

lasă carto cu aceste cuvinte: „foarte mişcat de cuvintele d-voastre, atât de binevoitoare, cu prilejul deschiderii cursului de la Academia Comercială".

6 Novembre.

Visita lui Băicoianu de la Banca Naţională. În interesul partidului său, el doreşte o împăcare cu Gh. Brătianu, E foarte îngrijorat de catastrofalele resultate ale autarchiei europene.

10 Novembre.

Conferinţă despre „ce ni poate da literatura italiană" la Institutul de cultură italiană.

*

Plecare, seara, spre Roman.

11 Novembre.

Drum greu, prin ţinuturi arhaic de înapoiate, la Cuci, odată moşia bunicului mieu Gheorghe Arghiropol, al cărui loc de casă, cu căsuţa fiicei lui, Natalia Teodoru, — o bătrină..., — mi se arată. Apoi, peste splendida întindere rodnică supt dealul cu huceagurile, la Bozieni, unde —, şi la Buda şi la Crăieşti, — sânt rudele mele, admirabili ţărani. Cunosc pe fiul mătuşii mele Olimpiada, sătean cărunt, pe fiul lui, un frumos băiat, factor rural, familia simpatică a unchiului mieu de aceiaşi vrâstă, Iancu. De acolo la Crăieşti, unde sora lui Iancu, Eugenia, a avut cinsprezece copii, dintre cari nouă trăiesc (soţul ei e un Otea; ea a lăsat copilita de treizeci de zile pentru a merge să îngrijească pe front de fiul ei rănit).

www.cimec.ro

Mişcătoare întâlnire neuitată. Voiu lua pentru a li continua creşterea două din verele mele ţărance.

La 3, conferinţa „Din trecutul Romanului", bine înţeleasă.

Apoi, la 6, la Bacău, unde biserica, reparată de Comisiunea Monumentelor Istorice, Precista, e hidos zugrăvită. Conferinţă despre „cea d'intâiu datorie a noastră astăzi". Călduroasă primire. Prefectul e un profesor de chimie, Macedonean. Societatea care m'a invitat a creat şi o bibliotecă publică, destul de cercetată.

15 Novembre.

Deschiderea Parlamentului. Sânt alături de Goga şi Petrovici. Se vorbeşte de posibilitatea unui Guvern de concentrare. Arăt hotărârea de a nu conlucra niciodată cu Argetoianu.

Regele citeşte cu hotărîre un mesagiu fără orizont. E întinsă, dar nu de o potrivă de aplaudată, partea lui Titulescu, pe care atitudinea majorităţii nu-l mulţămeşte, vădit. Lungile aplause către Rege par o cerere de tolerare la putere într'un moment de nesiguranţă.

*

La oarele cinci, Titulescu. Spune de la început că ar vrea ca trecutul să fie uitat. Îi pare rău de ce-a fost. Îmi arăt regretul că spectacolul l-a făcut înaintea unui om ca Maniu şi a unei majorităţi de sălbateci. Recunoaştem amândoi că multe intrigi au lucrat între noi. El declară că n'a vrut să-mi fie ministru de Externe, la început. A rămas la Bucureşti câteva zile din alte motive. Acum presidenţia Consiliului ca moştenire a lui Tătărescu nu-l seduce. Ne despărţim în cei mai buni termini.

Mă asigură că în câteva săptămâni vom avea de la Sovicte toate depositele, afară de bani.

www.cimec.ro

16 Novembre.

Înmormântarea Mitropolitului Pimen, care e dus la Proviţa. Sună numai clopotele de la Italieni, cerute de Trancu-Iaşi.

Lapedatu vede cu îngrijorare viitorul. E pentru venirea mea la cârmă. Îi spun că aş lucra şi cu oameni de partid, dar fără şefi şi clientelă, că m'am gândit la dânsul. El se declară gata a primi, şi chiar în alte condiţii. Îi spun că aş aduna pe un Ioaniţescu, pe un Mirto, pe un Trancu-Iaşi, pe un Valjean.

*

Dejun la Victor Antonescu cu d'Ormesson şi scriitorul frances Romain Coolus.

Dr. Angelescu vorbeşte în acelaşi sens ca Lapedatu. Şi Antonescu manifestă îngrijorări pentru guvern.

*

La Senat atmosfera e slabă la majoritari. Ioaniţescu e încântat că mă gândesc la dânsul. Costăchescu are o atitudine foarte prietenoasă: e vădit contra „ideilor" lui Maniu şi a conducerii în partid. Îi spun că el represintă „punerea la punct": e foarte măgulit. Visita subsecretarului de Stat Titeanu. Vrea să reformeze cinematografele, poliţia.

20 Novembre.

Comnen vine la mine. Hitler i se pare un timid şi un sincer, care învaţă. Vrea să purifice Germania şi, prin ea, Europa. În lupta cu episcopii a fost total învins. Comnen lucrează pentru reluarea raporturilor economice: Germanii ar fi dispuşi.

www.cimec.ro

22 Novembre.

Visita rectorului parisian Charléty. Dejun la Institutul Frances. Recepţie la Athénée Palace.

23 Novembre.

Proclamarea lui Charléty ca doctor de onoare. Cetesc raportul. Masă la Legaţia francesă, şi cu Gusti.

24 Novembre.

Serbarea Institutului frances. Se vorbeşte şi de opera mea (de Dupront şi de Charléty); rectorul parisian pomeneşte de „cercetările asupra satului românesc ale sociologului Gusti". Discursul lui Charléty e foarte frumos. Dintre ai noştri au vorbit Petrovici, pentru Universitatea din Iaşi, pentru cea din Cluj Ştefănescu-Goangă (la masă şi Racoviţă, cu ştiri nouă şi interesante, ca vechiu colaborator şi prieten). Foarte bine Stoilov de la Cernăuţi (matematic, fiu de colonel din Craiova).

Prânz la mine pentru familia Charléty, familia Dupront şi Comnen.

25 Novembre.

La Văleni cu familia Charléty şi d-na Dupront.

*

O conferinţă la o societate armeană despre „Ce e cultura".

www.cimec.ro

26 Novembre.

La Senat se citeşte răspunsul la Mesagiu.
Foarte puţină animaţie.

*

Charléty a plecat azi dimineaţă.

28 Februar.

Ministrul Poloniei la mine. Îi explic politica mea din 1932 faţă de Soviete: recunoaşte că am avut dreptate. Ni se cerea să iscălim fără să ni se spuie de ce e vorba. Îi descriu pe Beck aşa cum e şi, cum ministrul nu credea că ni-a cerut să facem sacrificii cu privire la Basarabia, i-am cetit notele mele de la Varşovia. El se plânge că Franţa i-a tratat rău pe Poloni: de aici pentru Barthou o primire mai rece decât pentru Titulescu. I s'a dat ministrului frances ce dădea el însuşi ministrului polon. Franţa vrea o Rusie mare, ceia ce nu poate să admită Polonia. — Nici noi! — Deci nevoia de o asigurare, fie şi numai vremelnică, de spre Germania. Aceasta se gândeşte, azi, la Austria, la Rin, urmăreşte nu revisionism, ci rasism. Pe noi ne consideră Polonii tot ca pe vechii aliaţi; relaţiile militare continuă; ştim toate secretele armatei polone; ni se trimet 60 de avioane Îi arăt soldaţii noştri pe stradă. El spune ce impresionat a fost de manevrele noastre ataşatul militar polon. Recunoaşte că în 1932 s'au făcut şi greşeli. Şi el e lovit une ori de unele apucături ale lui Beck. Dar miniştrii poloni sânt numai „jumătăţi de miniştri"; de fapt mareşalul conduce totul şi nu se lasă influenţat de nimeni. Pentru a nu fi bănuiţi, miniştrii merg une ori prea departe. Îi observ că o politică poate

www.cimec.ro

fi îmbrăcată într'o formă care nu jigneşte vechile prietenii. De şi Franţa a fost şi faţă de noi egoistă, urmărită fiind de frica revanşei germane, am ştiut să „înghiţim". Mai multe le-am „înghiţit" de la Mussolini şi totuşi ni-am menajat legăturile cu Italia. Arciszewski asigură că la visita lui Gömbös nu s'au rostit cuvinte desagreabile pentru România. Momentul, după asasinatul regelui Alexandru, n'a fost însă bine ales. Beck voià să vie la Belgrad, dar prin Budapesta, şi visita în aceste condiţii nu s'a primit. Dar cu Iugoslavii nu e nicio alianţă. Ministrul, căruia-i arăt că ar trebui un gest polon care să ne reasigure, spune că a cerut de mult o conferinţă a sa la Cluj şi e gata să meargă acolo.

29 Novembre.

Dejun la Buşilă, cu ministrul Franciei. Buşilă face prognosticuri de presidenţie a Consiliului.

*

Conferinţă la un cerc artistic despre condiţiile materiale ale artei noastre.

*

Romul Boilă presintă un violent, şi ordinar, protest contra părţii care-l priveşte din raportul Bentoiu.

31 Novembre.

La Senat, discurs asupra politicei externe al lui Gafencu.

1-iu Decembre.

La Senat, vorbesc, după Mrazec, „oratorii de partide"... şi Niemirower, pentru comemorarea unirii Ardealului.

www.cimec.ro

2-3 Decembre.

În chestia Skoda se descopăr lucruri urâte în dauna lui Pomponiu şi a lui Mirto, pe care, printr'o trădare a lui Stelian Popescu, îl denunţă Zaharof, care apăsase până atunci pe Maniu.

Goga presintă comisiei un memoriu cerând darea în judecată a lui Maniu.

*

Duminecă, Gheorghe Brătianu a făcut să defileze mii de oameni urlând şi a amintit Regelui vorba lui Lascar Catargiu: „aiasta nu se poate".

Dar şi omul care vorbia aşa avea altă amploare...

4 Decembre.

Conferinţa mea la Institutul Frances despre originile evului mediu în Franţa.

5 Decembre.

La Senat, N. Miclescu vorbeşte impresionant despre lipsurile, puţintei poate exagerate, ale armatei. Intervin ca să arăt ce voiam să facem, în Februar 1932, pentru usinele din ţară şi cer să se sublinieze marile reduceri budgetare făcute de noi.

*

Conferinţă la Societatea anglo-română despre Cromwell. Foarte multă lume.

*

Ţărăniştii discută, la club, aprins casul Mirto.

www.cimec.ro

6 Decembre.

Regele-mi telegrafiază: „De Sf. Nicolae din tot sufletul cele mai calde urări".

7 Decembre.

Conferință la studenții albanesi despre Albania, legăturile cu noi și misiunea românească în Albania.

9 Decembre.

Vorbesc la Liga Culturală pentru comemorarea neuitatului mieu prieten Augustin Bunea.

*

Dimineața, visita criticului teatral italian, Silvio d'Amico.

11 Decembre.

Visita lui Muny, fostul președinte al Confederației elvețiene, întovărășit de ministrul Elveției, de Weck. Vorbim despre năvala materialismului, despre stăpânirea incompetenței, despre zădărnicia actuală a democrațiilor. Se întreabă și el dacă Sovietele fac un joc sau sânt sincere.

*

Ministrul rusesc Ostrovschi își depune carta de visită.

*

La Geneva cererea de satisfacție a Iugoslaviei contra Ungariei se termină cu o formulă englesă, care degajează răspunderea Guvernului ungar, aruncând-o asupra unor organe inferioare.

*

A apărut broșura mea despre Maniu.

*

www.cimec.ro

La Cameră, lungă discuţie în jurul înlocuirii la Statul-Major a generalului Antonescu cu Samsonovici. Maniu, oprit de ai lui de a vorbi în Parlament, presintă o expunere a Restaurării, ca scrisoare către Mihalache, dar comunicată ziarelor, unde o suprimă censura. Lupu intervine, după fostul subsecretar Nicşeşti, ginerele lui Stelian Popescu, furios că i s'a tăiat un articol despre Antonescu. Nu lipseşte Mihalache, vorbind foarte de sus. Dinu Brătianu se amestecă pentru a face elogiul lui Antonescu, degajându se astfel de măsura înlocuirii. Tătărescu apare, încercând o aplaudată ieşire de intimidare.

14 Decembre.

Înmormântarea lui P. Gârboviceanu. Nesfârşite discursuri.

*

La Senat ridic atacurile infame ale „României Noi" care mă presintă plătit cu măcar 800.000 de lei ca să „asasinez" pe Maniu. Cetesc declaraţiile lui din Parlamentul de la Budapesta. Ioaniţescu şi alţi ţărănişti sânt de faţă şi nu protestă. Se trimete Gafencu, care cearcă a-şi spăla fostul şef, punându-ne alături în recunoştinţa naţională.

Titeanu făgăduieşte măsuri. Senatul îşi arată indignarea pentru această mişelie. Cuvântarea mea la Mesagiu e primită cu foarte multă căldură.

16 Decembre.

Spre seară, la Văleni, după o conferinţă la Funcţionarii particulari (la Ateneu: puţini, şi mai ales Evrei).

17 Decembre.

Boilă are neruşinarea de a reedita calomnia, printr'o telegramă către primul ministru, pe care o publică

www.cimec.ro

„Dimineața". Am luat cei 800.000 de lei, dar nu de la Guvern.

Fac o nouă intervenție la Senat, cerând ca Boilă să fie silit a „declara" de unde am luat banii. Nouă făgăduială a lui Titeanu.

18 Decembre.

Primesc numărul din „România Nouă", în care se publică telegrama, cu noi injurii. Censura de la Cluj e de sigur înțeleasă cu acești bandiți. Data aceasta, se încearcă a trece conrupția la ziarul mieu.

Presa bucureșteană trece peste cuvântarea mea la Mesagiu.

*

La Senat se discută, de Oanea, declarațiile imprudente și incompetente ale lui Victor Iamandi în „marele discurs" de la Cameră. Lăpedatu caută, firește, să-l acopere. Ieau cuvântul pentru a aminti prezența lui Iamandi în partidul mieu și al lui Cuza, cu nuanța extremistă a acestuia, și condițiile în care minoritarii au căpătat orașele în Ardeal.

*

e închide Parlamentul.

20 Decembre.

Profesorul sârb Miodrag Ibrovac îmi anunță, după două uni, încetarea din viață a neuitatei sale soții.

*

Visita lui Alf Lombard, romanist, profesor la Upsala.

21 Decembre.

Iulian Peter îmi arată cum a fost prigonit, suspendat, dat în judecată de Guvernul Maniu pentru anchetarea

www.cimec.ro

lui Bocu. E încă transferat la Chişinău, de şi toate instanţele judecătoreşti i-au dat dreptate, vechiul lui loc fiind ocupat.

22 Decembre.

La Sinaia.
Visita lui Lombard şi a d-nei, născută în Rusia.

26 Decembre.

La N. Georgescu găsesc pe Ciolac Antici cu nepoata sa, d-na Ribnicar. Îi spun ministrului iugoslav ce condamnabilă e atitudinea Cehoslovacilor în materie de muniţii. Ar trebui să-şi dea samă ce nevoie au de armata noastră. Ţara lor poate fi răpede tăiată în două. Şi Iugoslavii să înţeleagă că au ca inimică Italia, care, ea, are o mare industrie de războiu, şi ei nu. S'ar putea întâmpla să caute toţi, în retragere, un sprijin în Munţii Apuseni. Trebuia o unitate militară şi una economică. Rarile întâlniri ale şefilor de stat-major n'ajung. Fiecare trebuie să contribuie cu ce are mai bun. Cehoslovacii au soldaţi slabi, şi generalii li lipsesc cu totul. Ciolac Antici recunoaşte adevărul spuselor mele.

Vorbim de regele Alexandru, de inferioritatea politicii francese. Mă întreabă ce cred de ministrul Sovietelor. La ei, a fost un *engouement* pentru comunism. La Consiliile comunale, ţăranii ii votau. Regele Alexandru a luat măsuri, şi această stare de spirit a dispărut.

•

Am primit de la N. Miclescu explicaţiile generalului Antonescu, care a părăsit statul-major. Neînţelegere cu ministrul de Războiu Angelescu, pe care-l acusă de ne-

www.cimec.ro

pricepere şi grosolănie. Presintă starea armatei ca mai rea decât în 1914. Generalii Pyot şi Pétin ar fi constatat-o. Mergem spre un desastru. În cinci până la şapte ceasuri Ungurii ar putea fi la Cluj şi Alba-Iulia. Nu facem trageri, nu chemăm la manevre pe ofiţerii de reservă. Avem *trei* armate: jandarmii şi grănicerii n'au pregătire de războiu. Ţinem peste 20.000 de ordonanţe. Instruim minoritari cari, în cas de războiu, ar trece cu arme cu tot la duşman. N'am reajustat muniţiile, de şi o puteam face uşor. N'am recurs la serviciile tehnice ale Polonilor. Francesii nu ni vor da nimic dacă nu ne reorganisăm. O birocraţie militară imensă ne striveşte. S'au făcut economii la materiale, la personal, nu. Orice comandant îşi face un birou care răpeşte elemente armatei active. Detaşările aduc un resultat asămănător.

De fapt, Antonescu, care are perfectă dreptate, nu ţine samă de ilusia, timp de mulţi ani, a păcii şi de lipsa de pregătire şi a duşmanilor eventuali.

30 Decembre.

Visita d-nei Anita Ioachim-Daniel, strănepoata lui Michel Daniel, vestitul bancher ieşean de pe vremea lui Mihai Sturza. E născută în Iaşi; bunicul ei era încă bancher. Stă la Berlin. E în legătură cu Associated Press. A fost la Regele, care i-a făcut o mare impresie.

Vorbim de Hitler. După dânsa el „are figura unui coafer". Vorbeşte numai de misiunea lui, cu care farmecă mulţimea. Numărul celor fără lucru ar fi din ce în ce mai mare.

www.cimec.ro

1935.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

3 Ianuar.

Visita lui Paul Morand. În costumul de sky, pare foarte tânăr. Ține pe o Chrissoveloni. Sânt la familia Ghica, în care d-na e o Reinecke, Greacă (ea rectifică amintirea mea că familia a venit cu Otfhon de Bavaria; ea vine de la un filelen). Morand, care nu se prea interesează de ale țării, a văzut la Paris pe princesa Elena, care mergea la Londra pentru căsătoria verei ei, Mariana. Era foarte bine.

Morand se gândește la o colecție de nuvele românești.

*

La Sinaia e Mihalache, Mihai Popovici și alți țărăniști, veniți, se pare, pentru anume legături cu Curtea. Mie mi se atribuie nu știu ce intervenție în afacerile unde n'am reușit.

*

În acest timp, polemica dintre Slăvescu și Madgearu cu privire la suma la care s'a ridicat împrumutul care, după Madgearu, n'ar fi reușit. Încasările de serbători ar fi fost desastroase. Pentru Decembre s'ar fi făcut un împrumut forțat la Casa Căilor Ferate. N'ar fi de unde să se plătească lefile. Regele a vorbit, răspunzând discursului increzut al lui Tătărescu, de nevoia de a se opri fluxul legilor și de a se avisa la noi metode.

www.cimec.ro

10 Ianuar.

Valjan la mine. Crede că ar fi bine să se formeze contra frontului „anticarlist“ unul pentru Regele. Se gândește la Goga, adaug pe Iunian, — și e greu să mai găsim pe cineva.

Vaida a ținut un discurs contra programelor, și Maniu, serbătorit de ai săi, a răspuns cu unul în care e vorba de devalorisare, de investiții de Stat pentru creșterea producției, de socialisarea industriilor fundamentale și de Stat țărănesc. Partea contra celor ce încunjură pe Rege a fost tăiată de censură. Între Averescu și Gh. Brătianu forfotește ceva.

O situație mai tulbure decât oricând. Brandsch o relevă într'un memoriu către mine, găsindu-i motivele în opera nefastă a partidelor, servite de o presă îngenunchiată, în răul regim al impositelor, în amestecul Statului în producție și distribuție. Propune o adevărată revoluție a formelor, întărindu-se puterea executivă. Vrea să mă vadă.

Maniu a tipărit în „Curentul“ și amintiri de copilărie și tinerețe, uimitor de naive. Se arată în grija mamei, cu care vorbește seara de Tudor Vladimirescu și cântă „Pe o stâncă neagră“. Se mândrește cu „coroana“ nobilimii sale de la 1680. Recunoaște că a susținut Monarhia, dar așa făcea și România. Se laudă că a avut el primul ideia Micii Înțelegeri. Crede că un discurs al lui contra limbii de comandă maghiare a adus intervenția lui Franz-Ferdinand, retragerea măsurii și căderea Ministeriului Weckerle.

Omul e de sigur atins de mania măririlor. Și în jurul lui se strâng cei mai mulți Ardeleni...

Prost început de an!

www.cimec.ro

12 Ianuar.

Vine Pochhammer, locţiitorul noului ministru german, care şi-a presintat scrisorile de acreditare, dar a plecat din nou. E un tânăr foarte cult, foarte inteligent şi energic. A stat mult în Extremul Orient, în India, la Ceylan, şi pregăteşte o carte despre această din urmă şedere asiatică. Are idei nouă în toate domeniile istoriei şi le exprimă cu vioiciune şi talent.

*

După-amiazi, procesul cu Zaharia Boilă. A trimes pe fratele mai mic, Paul, girant al foii, care declară că nu ştie cine e autorul şi va căuta manuscriptul. Somat de mine, ca om de onoare, să spuie dacă mă crede capabil să ieau bani pentru un atac, răspunde avocatul lui, fostul mieu contabil de la Vălenii-de-Munte, Vasiliu-Cluj. El însuşi spune că nu, spre desolarea avocatului. Viitoarea şedinţă peste opt zile.

13 Ianuar.

„România Jună" apare cu o notiţă că Zaharia Boilă şi-a însărcinat fratele să spuie că menţine acusaţia, dar înţelege a se judeca numai la Cluj şi numai la juraţi.

Canalia!

*

Maniu a ţinut un discurs-program, cu „Stat ţărănesc", naţionalisarea industriilor de bază, investiţii de Stat, scăderea monedei. A făcut o visită la Bucureşti. Toată presa se gudură în jurul lui.

În acelaşi timp ea anunţă visita lui Gusti la Paris.

www.cimec.ro

14 Ianuar.

La Piatra-Neamţ, Costăchescu şi Lupu trâmbiţă venirea indispensabilă la putere a partidului lor, şi la Câmpulung Mihalache anunţă că va trimete la Curte un „dulău" ca să curăţe terenul.

*

În *Societatea de mâine*, D. Tomescu publică un articol perfid despre mine pentru a arăta ce copilăreşte umblu după un rol în viaţa practică pe care nu-l pot ţinea. Aş fi aşteptat „două cuvinte" de la I. Brătianu pentru a mă împărtăşi de harul său...

*

Frumoasă scrisoare de la profesorul suedes Alf Lombard, bucuros de primirea în România.

17 Ianuar.

Paul Morand la mine. Vorbim de multe, timp de două ceasuri, ca doi vechi cunoscuţi. Nu-i place nici lui jidovismul lui Maurois, nici atitudinea de scriitoare a d-nei Marta Bibescu, care „pune pe cetitor într'o situaţie de inferioritate". Cărţi ca ale lui Schéffer despre regina Elisabeta sânt fapte de „domestique renvoyé". Şi lui îi pare o greşeală că s'a mers până la plebiscit pentru Sarre. Recunoaşte uşurinţa cu care Francesii primesc pe toţi şarlatanii.

Cărţile lui se vând enorm. A scos din *New-York* 150.000 de exemplare, 100.000 numai din *Londres*.

Îmi cere foile trase din *Byzance après Byzance*. Pare că vrea să scrie ceva despre România.

A văzut pe regina Maria. I-a spus despre mine, fără nicio dreptate: *Il me déteste*. El a adaus: „en vous admirant"...

www.cimec.ro

18 Ianuar.

Ciolac Antici îmi aduce frumoase publicaţii de artă iugoslave. Vorbim de schimbul de profesori cu ei, de visite reciproce între Institutele balcanice. La adunările „Micii Înţelegeri“ s'a dat chestia în sama unui comitet. Îi arăt că n'ajunge.

*

Lungă conversaţie cu Şeba. S'a ajuns în sfârşit la o colaboraţie între armate, cum o doriam de mult. Recunoaşte şi el că fiecare trebuie să aducem ca parte ce avem mai bun. Apără pe soldatul cehoslovac: numai el, în Rusia, s'a prefăcut din prisonier de războiu în luptător, dând o armată de 300.000 de oameni, care era numai la 15 chilometri de Orenburg şi ar fi salvat pe Ţar, dacă nu era oprită de generalul frances. Arată perfecta lor pregătire, nu supt raportul aviaţiei, ci al tunurilor cu tragere depărtată. În clipa declaraţiei de războiu ungureşti ar putea trage asupra Budapestei, distrugând-o. De altfel, armata ungurească, având o foarte bună încadrare moştenită, n'ar fi în stare să ieie o ofensivă. Şi el recunoaşte însă că s'ar putea, cu toată noua atitudine italiană, ca, după o răspingere a aliaţilor noştri, lupta să se dea în Munţii Apuseni ai Ardealului. S'au descentralisat fabricile de arme, apropiindu-se de graniţa noastră. Statul cehoslovac, care fabrică mitraliere şi pentru Englesi, ni le va da din bielşug. Skoda e o întreprindere cehoslovacă-francesă, asupra căreia nu se poate exercita o influenţă decisivă. Seletzki e un „Austriac“ de origine polonă: să fi fost Şeba când el lucra la Bucureşti, l-ar fi înlăturat. Löwenstein nu e Evreu. Oţelul refusat de noi are o proporţie de manganes care

www.cimec.ro

se poate discuta. Învoiala la care lucrează cu zel Tătărescu, prevăzându-se plata în rate, va da de lucru în mare parte, afară de partea tehnică superioară şi de optică, usinelor de la noi. Mai mult, pentru războiul chimic fabrica va fi aici. La Valea Călugărească s'a aflat acidul sulfuric. Pentru fabricarea gazurilor se are în vedere Mâneciul; se va mărgeni o rază de patru chilometri pentru a nu se produce accidente. În anul viitor, Cehoslovaci şi Români vor face manevrele împreună.

Vorbim de adunarea comitetului de istorie. E indignat de ce a făcut profesorul din Praga. Promite să scrie lui Beneş şi să mă înştiinţeze dacă Cehoslovacia n'ar putea ceda locul României.

El vorbeşte binişor româneşte, — ceia ce-i e necesar mai ales la vânători; tot aşa şi soţia lui; copiii au o femeie din Făgăraş, care a învăţat cehește, şi ei româneşte. Iubeşte ţara şi ar dori să rămâie mult timp intr'insa.

19 Ianuar.

Zaharia Boilă se presintă la proces. I se iea interogatoriul. Începe prin a spune că m'a iubit, el şi tot tineretul ardelean, că s'a hrănit din scrisul mieu, că m'a primit triumfal la Blaj, că s'a rugat în biserică pentru succesul mieu în alegerile din 1908, că a dorit în 1928 să pot lucra ca Maniu, că a fost indignat că-i atac crud familia, fratele, unchiul. Apoi un trio de Ieşeni, perfizi şi ridiculi: Vasiliu-Cluj, Adonis Popovici, Cesar nu ştiu mai cum, pledează pentru îndreptarea procesului la Cluj. Vorbesc frumos Pană Buiescu, Şoimu, Lenguceanu, Lefteriu. Procurorul e cu noi. Dar sentinţa se amână pe Sâmbătă.

www.cimec.ro

20 Ianuar.

Seara, masă în onoarea lui N. Georgescu, care vorbeşte precis şi cumpătat. Topa are aceiaşi siguranţă de gândire. Alţi prieteni arată puţină înţelegere a rostului micii serbări, vorbind despre mine. N. Constantinescu aminteşte că el a fost ultimul care, lăsat de mine, a îngrijit în 1916, la Bucureşti, *Neamul Românesc.*

22 Ianuar.

Trei preoţi ieşeni vin să mă roage să votez la Mitropolia Moldovei pe episcopul Visarion. Li arăt că e prea târziu, după ce s'a spus zece zile că el nu candidează. Pentru a-l vota ar trebui ca el să facă public declaraţia de candidatură.

23 Ianuar.

Adunarea pentru alegerea Mitropolitului Moldovei. Patriarhul dă cetire adresei credincioşilor Moldovei şi a adunării din Moldova pentru Nicodim. În termini aleşi Visarion refusă candidatura, pomenind pe Nicodim; fără a-l pomeni pe acesta, face aceiaşi declaraţie episcopul Nifon Criveanu de la Huşi, care ar fi pregătit şi broşuri contra adversarilor săi şi pe care episcopii ceilalţi îl consideră ca grăbit.

Nicodim întruneşte peste o sută de voturi.

Cuvântarea lui, care nu odată mişcă adânc, e de o mare frumuseţă, cuprinzând şi caracterisări pioase pentru înaintaşii săi şi mai ales pentru Iosif Naniescu, care l-a crescut şi l-a dat la învăţătură.

*

www.cimec.ro

Tătărescu cere să vie la mine pentru a-mi face unele comunicații. Îi spun că, în ce privește armata, cunosc și eu „secretele“ ei, că, în materie de politică externă, Titulescu îi spune lui ce crede și mie ce crede, și se poate ca, acuma, el să-mi spuie mai mult mie. Altfel îl primesc cu plăcere. Îi arăt că doresc continuarea guvernării liberale, dar trebuie să se păzească de naționaliștărăniști, cari lucrează. De altfel, ori cu Vaida, ori cu Maniu, ori cu Mihalache e același lucru : haos și pretenție. Se gândește la impositul pentru armată pe pâne și pe cifra de afaceri.

Rămâne să vie Sâmbătă dimineață.

*

Cu Lăpedatu vorbim de nevoia unui mare ziar românesc în Ardeal, capabil să contrabalanțeze și presa românească de ură și presa minoritară. Ar putea fi scos de uniunea societăților românești. S'ar da și coloane în nemțește și ungurește. Și el crede că trebuie să se facă.

*

Cu d-rul Angelescu vorbesc despre planurile de transformări la Fontenay, pe care nu le aprob, fiind pretențioase și capabile de a strica ansamblul. Nu admit nici primirea la noi și a celorlalți studenți. Nu e bine ca „Oficiul universitar“ creat pentru Ianculescu să se încadreze în Sorbonă.

Atingem și visita lui Gusti la Paris, unde la Academia de științi morale și politice a vorbit despre „Fundațiile regale“.

24 Ianuar.

Conferință la „Tinerimea Română“ și la radio.

*

www.cimec.ro

Seara, dineu la Legația polonă. Arciszewski pretinde că Polonia n'a schimbat politica ei și că Beck a fost călduros primit în Suedia. Crede tot așa de puțin ca și mine în șansele Statelor baltice.

25 Ianuar.

Conferință despre numele de familie românești la Sala Dalles.

*

Goga s'a întors din Italia. El s'a dus să vadă pe Mussolini. Nu-l întreb nimic despre întâlnirea cu acesta.

26 Ianuar.

La Regele la dejun. E și regina Elisabeta, foarte frumoasă și amabilă, cu care vorbesc despre călătorii în țările pe unde a fost. Conversația n'are scop. Aflu că Maiaxa a ajutat pe Panait Istrati, a cărui operă Regele o cunoaște. Așa l-a scăpat de la moarte.

Regele e pentru convenția cu Sf. Scaun. Găsește că agitația „ortodoxă" a lui Ghibu e greșită, dar laudă opera și a celorlalți propagandiști în Basarabia. Nu se atinge de loc politica.

*

La proces, Boilă spune că „trebuia" să arunce calomnia și că el retractează, dacă... retractez și eu! Procurorul e de părere să mergem la jurați. Tribunalul e în divergență; deci amânare.

28 Ianuar.

Dr. Angelescu, care, de la întorsul din Paris, n'a văzut pe Regele, e foarte îngrijorat de soarta Guvernului. Se miră că nu i-am vorbit de politică.

www.cimec.ro

29 Ianuar.

Dinu Brătianu, cu doamna, sânt la dejun la Palat. Se spune că la Consiliul economic de Joi, când se vor discuta ideile lui Strunga, Guvernul ar putea să plece. Vaida ar fi arătat profesorului Sofronie că numai un Guvern de autoritate al mieu ar putea să schimbe situaţia.

31 Ianuar.

La Regina Maria. La dejun, şi ministrul Italiei, care se arată entusiast de marele număr de conferinţe care se ţin la Bucureşti (li face şi statistica şi aminteşte ce a făcut în Albania şi, cum, când erau relaţiile dintre Italia şi Iugoslavia acum fixate, Sârbii au dat drumul lui Zogu, pe care Italienii li l-au câştigat în zece zile).

Cu Regina, care e foarte amabilă cu soţia mea, vorbim de multe din trecut şi despre „13 Mart", cu ce a făcut atunci, stricându-i plăcerea la Teatru, acela pe care ea îl numeşte, glumind, „le batailleur". Face foarte bună impresie: în faţa devastată, ochii sânt clari şi chiar — buni. Îi vorbesc deschis de „cruzimea" faţă de Carol I-iu şi Elisabeta, şi ea se apără uşor. Niciun cuvânt despre politică.

•

Seara, mai mulţi prieteni: şi generalul Schina, om foarte remarcabil, care afirmă că unirea Basarabiei au făcut-o ţăranii, nu Sfatul Ţării. A publicat recent în „Neamul" o pagină de memorii.

1-iu Februar.

La Academie despre opera reginei Elisabeta. În public, numeros, şi persoane din vremea ei.

•

www.cimec.ro

La Academia de Comerţ, în ciclul de conferinţi organisate de Caracostea, despre Omer. Imens public, mai ales studenţi de la Litere.

Aflu pe Răducanu, ridicat de pe o boală grea. E bucuros că a achisiţionat pentru Şcoala sa o mare bibliotecă de economie politică.

2 Februar.

La radio, despre Kogălniceanu. Apoi cuvântarea de la Club despre situaţia politică. Programul mieu cu cote în loc de leafa funcţionarilor e primit de amicii miei în tăcere.

3 Februar.

Destul de bună presă pentru discursul mieu. O visită la Văleni.

4 Februar.

Plecare spre Paris.

7 Februar.

Dejun la Cesianu. Aflu că la Bucureşti studenţii au devastat cinematograful unde se presinta un film sovietic. Armata ar fi tras în aier.

Cesianu-mi vorbeşte de visita lui Gusti, care ar dori Legaţia de la Paris.

Îmi aminteşte că Puaux l-a recomandat telegrafic pe dânsul, la numirea ca ministru, aşa: „fără suprafaţă politică, om al Regelui, nu face afaceri". Şi Filipescu, pe vremea mea, voise Parisul.

La Institut, conferinţă a unui tânăr Schlumberger despre descoperirea în Deşert a căsărmilor palmireene.

www.cimec.ro

8 Februar.

Deschiderea cursului, foarte frecventat.

*

La Sergescu. Un profesor frances deploră că nu se poate ajunge la un regim de autoritate. Crede că Doumergue a mers „prea departe“ și dorește o devalorisare, care-i pare neapărată.

*

Prânz la Focillon.

10 Februar.

Visite la Fontenay: Lot și d-na, Henry și d-na,— ambii, ieri, aveau ochii în lacrimi cu gândul la România. Și Coandă, care a descoperit puterea vidului și cată s'o aplice tunurilor și puștilor, și d-na, a cării bunică e o Kogălniceanu, și ea reproduce tipul familiei; apoi vechiul colaborator de la Iași, profesorul Gorceix.

11 Februar.

A doua conferință, destul de cercetată. Asistă Diehl, Collinet, Halphen, d-ra Văcărescu.

12 Februar.

Conferință, presidată de Roques, la Societatea Revoluției francese. El spune cuvinte, care mă mișcă, despre legăturile noastre, netulburate, de treizeci de ani și despre direcția mea, de caracter „universal“, în studiile istorice.

*

Dejun la rector, cu Coville, Morel, egiptologul, Piganiol, soții Henry.

www.cimec.ro

13 Februar.

La Paul Morand, în imensul palat clădit de soţia lui, născută Hrisoveloni. Sală uriaşă de castel medieval, cu lămpi de opal ascunse prin colţuri şi curioase placarde aurite. Lume amestecată: d-ra Văcărescu, de mirare ca sănătate, vioiciune şi tinereţă. Ajungem a vorbi de partea delicată din trecutul ei: Carol I-iu a vrut căsătoria, s'a fotografiat cu Regina şi cu părechea, prinţul cu mâna pe umărul ei: pe urmă a tăgăduit. Sânt lucruri de trecut, despre care poate vorbi. Îmi va da scrisori ale Reginei, publicabile. Schéffer a murit. Jurnalul lui, căpătat de Regele, a fost ars. E şi Henry Bordeaux, figură burghesă rubicundă (a fost şi el în România). Vorbim de o excursie în grup, care ar fi pusă în legătură cu serbările istorice şi ţărăneşti ale Ligii Culturale la Putna. Mulţi sânt bucuroşi să vie şi să revie.

14 Februar.

Visita lui Sibourt, de la ziarul „l'Ordre". Tânăr de vre-o treizeci de ani, care vorbeşte de neliniştea generaţiei actuale. Cei din vremea războiului erau buni, apoi a urmat grupul desorientat; cei de acum aplecaţi asupra propriului lor suflet, sânt din nou buni, şi din ei, când se vor lămuri, va ieşi ceva bun.

*

A treia conferinţă.

*

Apoi la Adunarea, de Monzie, a colaboratorilor „Enciclopediei". Enorm om gras, îmbătrânit, ras, foarte amabil. Acolo, un Monod, Bouglé, care nu împărtăşeşte metodele de caracter german, ale lui Gusti.

www.cimec.ro

15 Februar.

Dejun la Legaţie, cu Diehl, Roques, Charléty, Allix, decanul de la Drept, Honnorat, d-ra Văcărescu şi soţia lui Cotnăreanu, Evreu din Iaşi, succesorul lui Coty. După masă, Cesianu se plânge de propaganda ungurească, de nu ştiu ce conferinţă a lui Valéry-Radot, şi el crede că ar trebui să-i răspund printr'o conferinţă anti-revisionistă la Legaţie. Refus: aş avea aierul unui propagandist camuflat. Roques îmi dă dreptate.

*

Conferinţă, presidată de Lévy-Ullmann, inaintea studenţilor de la Drept, despre „originea şi originalitatea dreptului român".

*

Ceaiu la fostul diplomat, istoricul Guichen. Vorbesc cu generalul Lerond despre politica polonă. El ştie că Beck e fiul unui bun Polon din Rusia, că a fost adiutantul lui Pilsudski. Şi pe el noua direcţie a Poloniei îl îngrijorează. Göring a fost decorat cu Vulturul Alb.

16 Februar.

A treia conferinţă, cu lume mai puţină.

*

Seara, la Ancel cu un geograf, un funcţionar de la Externe, care a făcut Universitatea din Belgrad şi cunoaşte perfect Balcanii iugoslavi, şi cu profesorul Eisenmann.

Aflu că în *Stampa* s'a reprodus un interview al meu, în care... aş tăgădui unitatea iugoslavă...

www.cimec.ro

17 Februar.

Primire la Fontenay (rectorul și d-na, secretarul Guyot și d-na, d-ra Rouillard, bizantinologă).

18 Februar.

Ultima conferință. Asistă Diehl și René Pinon. Întâlnire cu Paul de Cassagnac, pe care... Stelescu și un oarecare Springer îl aduc în România pentru conferințe.

René Grousset îmi mulțămește foarte călduros pentru „Istoria vieții bizantine" și „Byzance après Byzance".

•

Aflu moartea lui Ioan Bianu. Câte legături de o viață întreagă!

19 Februar.

Seara, la Diehl, cu d-rul Jannelle, Coville, o d-nă Paléologue. Apoi d-ra Louise Weiss, acum măritată și plecată cu totul de la „l'Europe Nouvelle".

Se vorbește de pericolul agitațiilor germane în Etiopia, în Maroc, în Algeria (la Constantine, la Bône, acum la Sidi-bel-Abbès, unde s'a strigat, lângă numele șefului indigen, un consilier de la Constantine, și numele lui Hitler). Convorbitorii cred că Germania a ascuns multe din armele sale. Eu nu cred că ar avea de gând să atace în Europa. De ce nu s'ar da Italiei mai multe colonii francese? Doctorul recunoaște că multe nu sânt decât o sarcină budgetară.

*

Dejun la Consilierul de Legație Vlădescu, fiul rectorului de odinioară. Soția e o Vlăhuți-Slătineanu, ea în-

www.cimec.ro

săşi fiică a lui Ştefan Greceanu (măritată cândva şi cu un prinţ rus; femeie de energie şi autoritate). Participă şi fostul ambasador de France şi soţia, Fanariotă, născută Samurkassi. Vorbim de legături de familie cu această „vară".

20 Februar.

Dejun cu Mirto. Povesteşte multe despre Maniu, care n'a ştiut nimic despre restaurare şi n'a făcut şi cu acest prilej decât să înşele pe ai săi. S'a retras pentru a nu lua nicio răspundere. El crede că s'ar putea forma un Ministeriu în afară de partide, şi ar fi bucuros să lucreze cu mine. Pomenim numele lui Costăchescu, Gafencu, D. R. Ioaniţescu.

21 Februar.

Plecare spre Roma.

22 Februar.

Sosire la Roma. De şi rugat să mă „ignoreze", Lugoşianu şi d-na, cu personalul Legaţiei, sânt la gară, alături de Isopescu. Şi Emil Panaitescu, cu privire la purtarea şi morală a căruia am cele mai rele informaţii, cerşeşte o strângere de mână. Voiu fi persecutat, tot timpul, de dânsul care se teme că va pierde conducerea provisorie a Şcolii Române de aici.

23 Februar.

Visita fostului ministru Ercole: abia cincizeci de ani; simpatică mică figură cu o uşoară barbă căruntă.

*

www.cimec.ro

Conferinţa mea la „Studii Romani“ despre „Roma în cugetarea şi literatura Românilor“. Câteva sute de persoane. Mă las prins de emoţia subiectului.

*

Ceaiu la Legaţie. Ambasadorul Franciei, de Chambrun, autorul recentului pact, crede că afacerea italo-etiopiană se va potoli, nicio parte, nici alta nedorind a se bate. S'ar putea ajunge la zonă neutră. Îi arăt ce slab e interesul nostru în soluţia, ce se pregăteşte, a problemei Europei centrale. Pe Unguri îi putem oricând bate: Italia nu-i va ajuta. E un uriaş gras, blând, foarte simpatic. Soţia, de o vrâstă acum mai înaintată, e o scriitoare.

24 Februar.

La Monte Cassino.

25 Februar.

La Viterbo şi Orvieto. Visita părintelui iesuit Jerphanion şi a profesorului de drept Del Vecchio.

26 Februar.

Aflu accidentul de automobil al princesei Elena. La telegrama mea răspunde că are numai „răni uşoare“.

27 Februar.

La Florenţa întâlnim la gară pe consulul Iosi, om de o cultură deosebită şi de un spirit distins.

29 Februar.

La Perugia, unde ne primeşte fostul subsecretar de Stat Fani. Dejun cu prefectul, podestà şi şefii autorităţilor.

www.cimec.ro

Apoi la Assisi: de-odată, la ieşirea din biserica Sfântului un splendid apus de soare se desface din ziua grozav de ploioasă de-asupra catapetesmei perugine.

1-iu Mart.

Pe aceiaşi straşnică ploaie sosire la Veneţia. În cale senatorul Soranzo se arată îngrijorat de expediţia etiopiană.

2-7 Mart.

Sosesc la casa noastră veneţiană generalul Mărdărescu. şi soţia sa. Generalul vorbeşte de legăturile sale cu Regele. A fost silit să demisioneze şi demisia i s'a primit imediat fără să i se acorde nicio distincţie, fără să i se spuie un cuvânt bun. El ar fi voit să fie mareşal... La venirea Regelui, el nu se putea hotărî, la început, să calce pământul făcut regelui Mihai; a cedat apoi stăruinţilor.

8 Mart.

La Bucureşti. Vreme de după ninsoare şi pregătirea unei noi ninsori. Oraşul e foarte murdar.

11 Mart.

La Senat. Atmosferă calmă, plictisită. S'a terminat lunga discuţie a Codului Penal.

12 Mart.

La Comisia Monumentelor Istorice se hotărăşte participarea la Oficiul de Turism.

www.cimec.ro

13 Mart.

Mă cercetează profesorul Gamillscheg, venit de la Berlin pentru conferinţe. Comitetul de primire dăduse sarcina de a i le pregăti lui Tzigara. Acesta anunţă că va lipsi. Gamillscheg e indignat. Ne întreba dacă să vorbească la Academie, unde e membru corespondent, nemţeşte, despre Burgunzii în Franţa ori româneşte despre întâile atingeri dintre Romani şi Români, de o parte, şi Germani, de alta. Fireşte, recomand pe aceasta din urmă. Îi spun că nu pot veni mâni la marea recepţie de la Legaţia germană, de şi am mare stimă pentru inteligenţa însărcinatului de afaceri Pochhammer (ministrul a fost rechemat fiindcă, la Dublin, ca fervent catolic, a sărutat mâna nunţiului, şi există o fotografie); nu pot uita trecutul şi nu mă pot învoi cu dictatura lui Hitler, ca unul care sânt legat de libertatea de gândire, căpătată prin atâtea secole de luptă. Se pare că şi în Germania mulţi cugetă astfel. Cu el e Nistor, bucuros să ne ajute pentru a da un mare caracter Congresului Ligii Culturale in Bucovina.

E de faţă şi C. Marinescu, care a ţinut ieri o conferinţă la Institutul frances.

14 Mart.

Discurs îndrăzneţ şi prost, la Cameră, al lui Maniu, cu întărirea revelaţiilor sale privitoare la Restauraţie.

*

Vorbesc contra stării de asediu şi censurii. Valer Pop, ca ministru, are o atitudine de ironie faţă de ce e pus să presinte.

www.cimec.ro

15 Mart.

Noul ministru al Ungariei la mine. Recunoaşte că a fost primit cu o deosebită amabilitate. Îl asigur că aşa va fi şi mai departe. — Aş prefera să pot vorbi de lucruri importente. — Avem destul moştenirea Bizanţului, a Sublimei Porţi şi a Fanarului ca să le evităm.

*

După-amiazi, discuţie la Senat în jurul pregătirii armatei. Generalul Angelescu laudă călduros patriotica muncă a ofiţerilor. Crede că birocraţia militară, moştenire a războiului, nu e aşa de copleşitoare. Halipa provoacă scandal afirmând că ordonanţele sânt înadins luate dintre minoritari.

*

La Academie, Gamillscheg, — însărcinatul de Afaceri german nu asistă, — apără teoriile gepide ale lui Dicu-lescu. Sânt silit să spun, înainte de a vorbi de hârtiile de familie ale Brâncovenilor, că nu m'a convins.

Tot clanul germanofil umpluse tribunele.

16 Mart.

Gamillscheg se scusă: e gripat şi nu poate veni la Văleni...

17 Mart.

Refus şi participarea la dejunul d-rului Angelescu pentru Gamillscheg. Prea mulţi nemţofili.

Germania se desface de „diktatul" din Versailles şi anunţă serviciul militar general.

18 Mart.

Conferinţă despre Constantin Stolnicul Cantacuzino

www.cimec.ro

20 Mart.

Iau cuvântul la Senat contra clauselor împrumutului oraşului Chişinău, care prevăd un consiliu special, peste cel comunal, cu participarea a doi delegaţi ai creditorilor, şi un comitet de creditori cari controlează şi „verifică" întrebuinţarea veniturilor ce sânt date împrumutătorilor. De şi Nistor se declară, în numele băncii ministeriale, contra acestei clause, raportorul, un Brăilean mutat la Chişinău, se indărătniceşte s'o menţie. Se cere venirea lui Inculeţ, care nu poate fi convins în sensul lor. Clausa se înlătură.

*

La Cameră, Argetoianu vorbeşte, foarte amănunţit în materie de tehnică, dar nesigur şi confus, la discuţia raportului Skoda.

21 Mart.

Vorbesc la Senat, în legătură cu afirmaţii, în Cameră, ale lui Armand Călinescu. Majoritatea, cu toată reserva până la un moment, e simpatică. Din partea ţărăniştilor, de şi e de faţă şi Costăchescu, nu mi se răspunde. E chiar un moment penibil după sfârşitul cuvântării mele.

22 Mart.

Primesc scrisoarea aceasta de la Armand Călinescu:

„22 Mart 1935.

Mult stimate Domnule Profesor,

Cetesc în ziarele de astăzi că în şedinţa de ieri a Senatului d-voastră v'aţi arătat indispus faţă de unele cuvinte ce mi se atribuie mie.

www.cimec.ro

Ţin să restabilesc lucrurile pentru ştiinţa d-voastră personală. Nu v'am amestecat niciodată, nici pe d-voastră personal, nici Guvernul d-voastră în chestia soartei ce a avut comanda Skoda în 1931. Din potrivă, în cuvântarea mea de la Cameră am declarat clar şi precis că nu mă ocup de politica Guvernului Iorga şi nu înţeleg să-i atribuie o răspundere în ceia ce eu am numit un „act personal" al d-lui general Amza. Astfel stă inscris în stenogramă.

Cât despre discuţia urmată cu d. Valer Pop într'una din zilele următoare, ea a avut un cu totul alt caracter. Eu i-am spus: „Credeam că, atunci când nu vom trece dintr'un Guvern în altul", etc. Prin urmare am încercat o ironie asupra faptului că d. Pop şi-a schimbat partidul.

Am fost în repetate rânduri atacat, — une ori trivial, — în ziarul „Neamul Românesc". Nu am răspuns niciodată. Nu pot lăsa insă ca d-voastră să rămâneţi, personal, cu o impresie injustă asupra cuvintelor mele. Nu puteam eu nici să vă atac şi cu atât mai puţin să vorbesc despre patriotismul d-voastră. Nu mă lăsa să fac aceasta nici educaţia mea, nici conştiinţa pe care o am despre ceia ce se datoreşte oamenilor cari au servit pe atâtea tărâmuri această ţară.

Primiţi, vă rog, stimate domnule profesor, asigurarea aceleiaşi vechi consideraţii ce vă păstrez.

Armand M. Călinescu.
deputat."

Răspund:

„23 Martie 1935.

Scumpe domnule Călinescu,

M'a mişcat scrisoarea d-tale şi ştii că de fapt ţi-am păstrat totdeauna stimă şi simpatie, oricare ar fi fost

www.cimec.ro

glumele din ziar, care te-au atins. Dar acusațiile aduse generalului Amza le iau asupra mea, contra oricui și oriunde, căci e vorba de politica Guvernului mieu, care nu eram, ca d. Maniu, un figurant și un încurcă-lume unde nu se pricepe. Iar acusația adusă mie am luat-o din „Curentul", care a redat notele stenografice, așa cum erau înainte de o corectare care să le fi îndulcit. În sfârșit intervenția d-tale coincide cu mârșăviile nepotului aceluia care e la mijlocul acestei triste afaceri.

Îmi pare bine că în conștiința d-tale de om tânăr și cu un mare viitor s'au trezit sentimentele pe care așa de frumos le exprimi. Mă mulțămesc cu această rostire a lor într'o scrisoare privată, la care nu pot răspunde public, și doresc ca măcar între oameni ca d-ta și mine să poată exista, peste partide, relațiile de stimă pe care le-a întrerupt un moment un grăbit strigăt de pasiune.

Primește, te rog, salutările mele,

N. Iorga."

*

Primesc de la Lhéritier o scrisoare la care răspund astfel:

„Cher Monsieur Lhéritier,

Je viens de recevoir votre lettre. Dans la question entre Tchèques et Roumains j'avais bien le droit d'engager avec le ministre de Tchécoslovaquie une conversation de caractère amical, dont le résultat a été l'intervention de M. Beneš et une adhésion plénière de la part du comité de Prague, qui me l'a communiquée de nouveau tout dernièrement.

Bien entendu on était libre de venir ou de ne pas venir à Bucarest. Vous venez de me communiquer qu'on veut prendre les mesures nécessaires pour refuser notre invitation.

www.cimec.ro

La conséquence en serait que la Roumanie, plus d'une fois méprisée et offensée, se retirera du Comité International des sciences historiques.

Je proposerai dans quelques jours cette décision à notre comité et, si la majorité sera d'un autre avis, je prierai qu'on m'y remplace.

Veuillez agréer, cher M. Lhéritier, l'assurance de mes meilleurs sentiments.

23 mars 1935. N. Iorga".

*

Scriu astfel preşedintelui Temperley:

„23 mars 1935.

Cher collègue,

M. Lhéritier me fait savoir que notre offre de vous recevoir à Bucarest, après le désistement des Tchèques, a été refusée. J'aurais cependant bien désiré vous recevoir dans notre si modeste capitale.

Devant le mépris constant dont la Roumanie a été l'objet, il ne me reste malheureusement qu'une seule solution: nous retirer de l'association.

Je la proposerai à notre comité et, naturellement, je quitterai la présidence si on serait d'une autre opinion.

Vous priant de croire que ceci n'atteint en rien mes sentiments de sincère et affectueuse estime pour votre personne, je vous prie de me considérer votre tout dévoué.

N. Iorga."

24 Maiu.

La Senat se discută îndelung proiectul, combătut îndelung de Costăchescu, al Academiei de Medicină, propusă de Danielopol. Şi Angelescu e de părere că ar

www.cimec.ro

trebui cerută o simplă autorisaţie de funcţionare, în locul unui aşa de formidabil aparat.

„Academia de Ştiinţi", care l-a ales pe el preşedinte, trezeşte resistenţa Academiei Române. El e gata să cedeze. Vâlcovici vine să mă întrebe pentru alt titlu. Propun: „Institutul român pentru răspândirea ştiinţelor".

*

Merg la Şeba pentru a-i expune casul cu Lhéritier. El ia afacerea asupră-şi. Va scrie lui Beneš. Îi arăt că s'ar putea face din partea lor refusul de a primi comitetul până nu ni se va da satisfacţie nouă. El îşi aminteşte că Beneš a hotărît ca în nicio chestiune ai lui să nu ia o hotărîre fără a ne fi consultat.

Vorbim despre Rusia. El a cunoscut pe Cherenschi. Acesta ţinea discursuri Vorbia supt impresia unei cocainisări injectate în braţ. Îndată ce isprăvia strigătele care-i distingeau „elocvenţa", recădea în marasm.

*

La masă, Monboury, care a ţinut o foarte interesantă conferinţă la „Fundaţie" despre „Arta turcească". Îmi arată un articol al lui despre elementele turceşti în arta românească. Desaprobă unele exagerări ale lui Chiuprulì-Zadè, rectorul de la Constantinopol, cu privire la vechimea şi întinderea civilisaţiei turceşti. Aşa e, îi observ, şi o parte din ce e adus a spune el. Nu va mai veni Gabriel, care anunţase şi el o conferinţă. Monboury e foarte impresionant de măreţia creaţiunilor lui Chemal.

25 Mart.

La Vălenii-de-Munte. Splendidă represintare, de fetele Şcolii mele, a „Hangiţei" lui Goldoni.

www.cimec.ro

26 Mart.

Moartea lui C. D. Anghel.

*

Paul Marc, fost co-redactor la „Byzantinische Zeitschrift", îmi scrie că dorește să aibă broșura mea despre causele desfacerii României de vechile ei alianțe, cerând și vre-un ziar românesc pentru „Institut für Auswärtige Politik", în care e acum incadrat.

*

La Senat, Lăpedatu, întrebat de Patriarh, își apără sistemul de salarisare a preoților.

27 Mart.

Maniu a vorbit ieri la Cameră, în chestia Skoda, cu ipocrisie.

*

Mi se spune că, primind pe Ioaniţescu, Regele ar fi protestat contra încercării lui Vaida de a-și lega de Coroană agitația. El nu e al niciunui partid.

*

Negociațiile de la Berlin ale lui John Simon și Eden n'ar fi dus la niciun resultat positiv.

*

Un student din Lipsca, întâlnit pe vapor de fiica mea Magdalina, îi scrie că tineretul german, doritor de a se instrui, nu vrea decât pace.

28 Mart.

Hitler, bătând cu pumnul în masă, cere Prusia Orientală, „coridorul polon", parte din Cehoslovacia.

www.cimec.ro

29 Mart.

Discuţie la Academia Română contra Academiei de Ştiinţi, pe care au format-o, cu d-rul Angelescu în frunte, Musceleanu şi Bâznoşanu, cari au venit să ceară de la mine un sprijin pe care nu l-am putut da. Lăpedatu întrebuinţează prilejul pentru o lovitură contra lui Angelescu. Cum s'au chemat şi membrii corespondenţi, nu iau parte la şedinţă.

*

La Senat, legi financiare. În fruntea băncii ministeriale ministrul de Stat Victor Iamandi.

*

N. Georgescu-mi spune că Goga nu se raliază la mişcarea lui Vaida şi că speră a lucra cu mine, cum mi-ar spune-o după congresul lui.

De la Regele ar fi venit cu o impresie rea.

*

Temperley îmi telegrafiază cu privire la adunarea comitetului: Matter still unsettled. Good hopes. Writing. Compliments [1].

30 Mart.

Şi o scrisoare, tot aşa de împăciuitoare, a lui Lhéritier. Să vedem...

*

La Cluj amicii lui Maniu, care venia ca să-şi guste triumful, au năvălit, în fruntea unei bande de „cărămidari", la ziarul lui Vaida şi au devastat redacţia. Maniu, primit cu flori, a declarat că e „începutul lămuririi".

---

[1] „Lucrul încă nehotărît. Speranţe bune. Vine scrisoare. Complimente".

www.cimec.ro

A făcut să se aleagă Mihai Popovici ca şef al Ardealului şi Banatului.

*

La Cameră se votează impositele indirecte asupra pânii, petrolului, etc. Li arăt că trebuia, în loc de aceasta, despovărarea în domeniul funcţionarismului netrebnic.

31 Mart.

Conferinţa mea la Teatrul Naţional „De la Sf. Benedict la Sf. Francisc". Foarte puţină lume.

Afară, un vânt de ninsoare târzie.

*

La d-na I. Cantacuzino, care-mi vorbeşte de campania contra profesorului frances Boivin, de la Medicină, adus de soţul ei. Nici până acum nu-şi ţine cursul româneşte. A pus să-l scrie în traducere, dar studenţii, cari „au voie" să răspundă româneşte, preferă forma francesă... ca să înveţe limba.

*

Foaia lui Vaida atacă „sinistrul dascăl de la Topoloveni", care a mers la Cluj şi a plasat încă un mare discurs.

*

Nouă bătaie ardeleană la Sibiiu, şi alt şir de răniţi. Vaidiştii erau vre-o 1.500. S'a strigat şi „Trăiască Goga". În frunte, istoricul N. Bută, tânărul care venia la Văleniide-Munte....

2 April.

Conferinţa mea la studenţii în Litere despre „Basa teoretică a Statului".

www.cimec.ro

Mare asistenţă de studenţi, foarte călduroşi.

Ei se găsesc într'o nouă fasă de agitaţie, din causa refusării autorisaţiei Congresului lor. Senatorul lui Cuza a adus chestia la tribună. Dr. Angelescu a răspuns îngăimat, trimeţând la resultatul consfătuirii cu rectorii; inculeţ a făcut declaraţii mai energice.

3 April.

Conferinţă la Casa Francesă „despre condiţiile studiilor mele în Franţa". Mulţi membri ai coloniei.

*

Vorbesc, la Senat, la proiectul pentru Academia de Medicină.

4 April.

Zvon insistent despre o schimbare a regimului pentru votarea unei noi Constituţii.

5 April.

Conferinţă la Comitetul interbalcanic economic despre rolul nostru supt acest raport.

7 April.

La Iaşi pentru conferinţa despre cum s'a format, a decăzut şi s'ar putea reface Iaşul.

Dimineaţa, la gară „studenţii creştini", cari au primit aseară pe Vaida, aclamă îndelung pe Tilea.

Cercetăm cu excursioniştii, mai mult studenţi şi fetele de la Văleni, împrejurimile. Găsesc la Cetăţuia clădiri şi lucrări neîngăduite ale egumenului, fost monah vaga-

www.cimec.ro

bond și chelner la Paris, care se opune necuviincios la hotărirea mea de a desființa clădirea fără autorisație. Vorbesc Mitropolitului, care cunoaște necuviința lui față de vicariu, și e gata a-l scoate, puind ca egumen pe vicariul însuși [1].

Foarte multă lume la conferința în Aula Universității, după ce aceiași — și altă — lume aclamase pe Vaida la lunga-i conferință, de două ceasuri, la Circ. Strigătele pentru Maniu și Mihalache au fost înăbușite cu bătaia. Costăchescu și Zane se țin de o parte. Cuza înștiințează în ziarul său că este și un naționalism nesincer, de usurpare. În general lumea politică s'a ținut rservată. Vaida a invitat și pe Evrei la al său „numerus valachicus".

8 April.

Vorbesc la Senat cu privire la proiectul de lege administrativă.

*

Ortiz îmi scrie calde cuvinte pentru „O viață de om" și Brucchesi din Canada, publicând un articol, cerut, despre așezămintele de la Văleni, spune că „aș fi fost în fruntea gloriilor Renașterii".

Sânt pe lume și mângâieri...

*

Caldă primire a piesei mele *Sângele lui Minos.*

9 April.

Și presa e favorabilă piesei, afară de *Epoca,* în care e numai povestirea subiectului.

*

[1] S'a făcut apoi catolic.

www.cimec.ro

Vorbesc în Senat la proiectul de lege care recunoaşte şi sfănţuieşte jocurile de noroc şi la acela care priveşte Banca Naţională.

•

Mă abţin de la primirea filosofului frances Brunschvicg care de altfel nu mi s'a făcut cunoscut personal prin nimic.

•

O scrisoare de la Lhéritier deschide şi mai bune perspective pentru adunarea Comitetului istoric. Cere intervenirea mea pe lângă Titulescu, pe care vrea să-i consulte Temperley, şi uşurări pe Căile Ferate.

*

Văd volumul III din Amintirile Reginei Maria. Mă pomeneşte pentru cântecele de Anul Nou şi pentru conversaţia privitoare la armistiţiu a „copilărosului" gentleman „labric" şi „erratic". De sigur printr'o corectare ulterioară, se îndoieşte cât timp îi va ţinea „favoarea" pe lângă „marele om". Acţiunea mea apare ca hotărîtă de voinţa Reginei. Se subliniază colaborarea la foaia mea. Nu e mult — şi e aşa de loaial!

10 April.

La Senat, interesantul discurs al lui N. Miclescu cu privire la întărirea decretelor-legi. De fapt face un lung şi solid discurs cu privire la discreditarea Statului prin neonestitatea şi incapacitatea lui financiară. Cum crede că şi Guvernul din 1931 n'a putut despovăra budgetul, intervin arătând ce am făcut şi dând dreptate lui Argetoianu.

Apoi întreb ce e cu planurile naţional-ţărăniste şi gogisto-vaidiste de a modifica statutul constituţional şi

www.cimec.ro

de a desfiinţa sau transforma cu totul Senatul. Cer să-mi răspundă preşedintele Consiliului. Lăpedatu asigură că nu e vorba de aşa ceva, dar Tătărescu va veni. Gafencu a în ercat să apere pe ai săi: nu ar fi vorba decât de o acţiune legală. Îl asigur că nu se va găsi prilejul aşa de uşor.

Miclescu-îmi spune că la plecarea lui Manoilescu era vorba, — i-a spus-o Regele, — de numirea lui. Dar Argetoianu n'a voit-o.

*

Seara, sânt înştiinţat că Tătărescu e la Senat şi se discută contractul Skoda.

Îl găsesc gata votat fără discuţie şi... fără senatori. Dar discuţia se va începe pentru a se termina cu o nouă şi serioasă votare.

Gafencu ţine un frumos discurs, foarte dibaciu, în care se face a crede că încheiarea unui contract cu Skoda înseamnă o amnistiare a delicvenţilor din partidul său şi că nu ni rămâne la toţi decât să ni strângem mâinile, cu grija armamentului de mâne.

Iau cuvântul ca să arăt că nu poate fi vorba de o astfel de iertare şi uitare, câtă vreme este un condamnat pentru corupţie la ocnă, o acţiune în justiţie şi o avere nejustificată (în *România Nouă*, Zaharia Boilă, care a căpătat judecarea procesului său la juraţi, mă atacă din nou, grosolan).

Tătărescu vorbeşte foarte bine, hotărît, fără frase şi primeşte recunoaşterea, prin aplause, a tuturora pentru opera, de real folos, pe care a îndeplinit-o.

Apoi îmi dă explicaţia cerută cu privire la schimbarea Constituţiei. Din stradă n'o va admite, nici la aventură nu se va pleca, dar sânt căile constituţionale: cererea din partea Coroanei sau a Parlamentului. De aici resultă că, în socotelile lui, s'ar putea.

www.cimec.ro

Iau cuvântul ca să arăt că, de şi nicăiri regimul constituţional de azi nu corespunde nevoilor timpului, pentru modificări constituţionale se cer trei condiţii: o ţară liniştită, fără agitaţii străine, consultarea oamenilor de frunte şi siguranţa europeană. Aceste condiţii neexistând, trebuie ca Regele să se mulţămească a păstra moştenirea constituţională a lui Carol I-iu şi Ferdinand I-iu, iar Parlamentul să nu lase a intra în cuprinsul său poftele de răsturnare din afară.

Aprobările sânt aproape unanime şi călduroase. Tătărescu cere să-mi vorbească. Va fi după închiderea Parlamentului.

•

La Cameră emoţie pentru proiectul Strunga-Bercovici de a exporta în Palestina gunoiu sau pământ arabil.

11 April.

Vorbesc în Senat la proiectul sfânţuirii jocurilor de noroc.

•

Sosirea filologului italian Bertoni. La Cluj, Puşcariu, prieten al lui Bartoli, n'a venit să-l întâmpine la gară. Conferinţa filologului italian a fost foarte bine primită.

12 April.

Discuţie la Senat cu privire la oprirea fără autorisaţie a întoarcerii leilor rămaşi în străinătate. Raportorul fusese, în comisie, contra. Senatorii aprobă zgomotos observaţiile mele cu privire la „economia dirijată", căreia-i zic: „deranjată", dar votează proiectul.

La urmă, protest contra felului cum a trecut Angelescu legea învăţământului comercial.

•

www.cimec.ro

La Academie, primirea lui Bertoni și Brunschvicg. Vorbesc despre Dimitrie Cantemir.

*

Seara, la Legația italiană, masă pentru Bertoni, cu... Pangal, dr. Belciugățeanu, soțul asistentei de limba italiană la Universitate, pe lângă Densusianu, Marcu și Stelian Popescu. Goga e ca tovarăș în ale fascismului. Îi vorbesc cu privire la chestia evreiască. Mussolini i-a spus că pentru el Italienii sânt stânca, Evreii nisipul.

Spun lui Angelescu că a trebuit să-i critic procedarea. Îmi răspunde însă supărat. Se amestecă și Kirițescu, care critică Academia: îl poftesc să aștepte momentul când, ales acolo, va ști mai bine ce se petrece.

*

Vacanță de o săptămână a Parlamentului.

13 April.

Conferința mea la Teatrul Național despre „Castelele pontificale".

15 April.

Seara, masă la mine cu familia Bertoni și familia Cesianu.

*

La dejun la Regele, cu Bertoni și Cesianu. Regele vorbește despre poesia populară, originea și transmisiunea ei. E foarte amabil cu Bertoni, care-l asamănă apoi cu regele Italiei, relevând marile însușiri ale lui Carol și stăruind asupra avantagiului de a vorbi de-a dreptul cu Suveranul. E și Voevodul Mihai, cu care vorbesc de

www.cimec.ro

studiile lui: s'a făcut un foarte frumos băiat, ceva mai deschis decât inainte, dar cu aceiaşi jenă în vorbire.

Regele mă intreabă apoi de situaţie. Îi spun că trebuie păstraţi liberalii, ceia ce este şi părerea lui. Şi unele legi, adaug, sânt bune, şi aflu aceiaşi aprobare. Succesiunea nu poate reveni ţărăniştilor, şi Regele-mi citează ce raportează Mihalache că i-a spus Mussolini fără să observe ironia. Cu privire la schimbarea Constituţiei îi spun că pentru a incerca aşa ceva Coroana, i-ar trebui un moment de mare succes şi prestigiu, dar Carol al X-lea, când a intrebuinţat luarea Algerului pentru a-şi arunca „ordonanţele", s'a dat totuşi peste cap. Se pare că Regele păstrează simpatii pentru Argetoianu, de care glumesc, de vreme ce se bucură că i-am recunoscut partea de muncă în guvernarea noastră. Recomand Regelui să nu lase pe nimeni a se folosi de autoritatea Coroanei, pe care noi avem numai datoria de a o servi. El aprobă. I se pare că acţiunea lui Vaida e profitabilă, intru cât agitaţia antisemită trece de la Codreanu la un om mai cu socoteală. Regele recunoaşte că singură formula mea poate indrepta finanţele Statului, iar nu noile imposite. Îi arăt ce bine ar fi fost ca, în 1931, dându-se un concediu lui Argetoianu, să se fi păstrat Guvernul mieu până în toamnă, ca să se facă reducerile anunţate de mine.

16 April.

Dejun la Externe pentru Bertoni şi subsecretarul de Stat Fani (a ţinut Duminecă, la o altă oară decât cea anunţată, o conferinţă de două oare în cămaşă neagră, la Italieni). Bertoni răspunde frumos toastului, foarte elegant, al lui Savel Rădulescu, care se presintă escelent.

*

www.cimec.ro

Ieri, Temperley îmi scria că pentru adunarea de la București, renunțând la conversația cu Titulescu, a înștiințat biroul.

*

Moartea lui Panait Istrati.

17 April.

Dejun la Vâlcovici, cu Șișești și Bușilă.

*

Vestea morții profesorului francez Glotz.

18 April.

La Geneva se rostește asupra Germaniei condamnarea morală. Și Beck, cu toate protestările lui, a trebuit să voteze pentru.

*

Visită a lui Fani, cu Ugo Sola.

21 April.

Sosirea lui Denison Ross, bătrân om de lume (dar numai șaizeci și trei de ani), cam obosit, dar glumeț și de cea mai bună companie. Cunosc pe noul ministru al Angliei, de o amabilă reservă.

*

Se închide sesiunea Parlamentului. Mesagiul regal e foarte prielnic Guvernului. Vorbește de nevoia stabilității. Dar zvonurile loviturii de Stat pentru schimbarea Constituției urmează. Tătărescu nu face nicio declarație.

*

Dejun la Externe. Savel Rădulescu-mi spune că sânt oameni cari cred că Titulescu și cu mine mâncăm valuta

www.cimec.ro

22 April.

Conferinţa lui Denison Ross. Multă lume aleasă. Citeşte.

*

Concert al învăţătoarelor ceho-slovace la Legaţie.

*

Dimineaţa, L., proprietar de vii, vine indignat. Regimul lui Strunga ucide comerţul. Dacă nu se vinde nici a treia recoltă, el va ieşi în stradă.

*

Articolul injurios al lui Toma Vlădescu, pe care am pus să-l reproducă şi *Neamul Românesc*, indignează.

*

La Cehoslovaci, a apărut Mihalache cu muşchii fălcilor încordaţi şi Lupu gata să ia lumea în colţi. S'a întors din Apus, unde spune că a mers în interesul ţării, a văzut pe Mussolini, pe Papa, la care a stat „de la 10 la 1", etc.

*

Savel Rădulescu îmi spune că Regele e mirat că nu mi s'a dat cordonul Legiunii, atunci când am cele mai înalte distincţii româneşti, şi că s'a scris lui Titulescu.

23 April.

Cu Denison Ross, cu ministrul Angliei şi al Elveţiei la Argeş. Ei, şi mai ales Denison Ross, care-mi spune că e cea mai frumoasă surprindere din viaţă, sânt uimiţi de frumuseţa frescelor. La Valea-lui-Dan cercetăm biserica. Se admiră portul femeilor.

www.cimec.ro

Ministrul Angliei se interesează de ultimii ani din viața politică a României.

*

Cu Denison Ross la Muzeul de artă religioasă.

24 April.

Visita la mine a lui Denison Ross. E încântat de șederea în România și se interesează de ce-i spun cu privire la ediția englesă a marilor călători. El s'a ocupat de misiunea în Persia a lui Shirley și de *Vathek* al lui Beckford. Cu Regele a discutat asupra acelor regi ai Franciei cari au avut mai mult temperamentul francez. El a propus pe Ludovic al IX-lea, pe Henric al IV-lea și pe Napoleon. Regele preferă pe Ludovic al XI-lea și Ludovic al XIV-lea.

*

Și ministrul Elveției răspunde printr'o scrisoare amabilă.

*

Titulescu telegrafiază că a intervenit pe lângă Temperley.

27 April.

Consiliul Apărării Naționale, presidat de Rege. Dintre foștii prim-miniștri, cari fac parte după noua lege, sânt numai Văitoianu și Mironescu. Tătărescu citește o expunere de caracter general, cu privire la planul de înzestrare al armatei: 28 de miliarde în zece ani, plătibile din împrumutul recent, din taxele speciale, pe pâne și benzină, rămâind a se căuta și alte mijloace, până la împrumuturi de la Stat la Stat. Se arată și ajutorul ce ni-l dau Francezii, în muniții care sânt în curs de sosire. Fabricile din țară vor lucra (270 de milioane pentru Reșița). Se va preface Pirotehnia, care va putea da 100.000

www.cimec.ro

de cartuşe pe zi. S'au fabricat până acum 18.000 de puşti mitraliere.

Discuţia se face pe chestii mărunte, fără a cere cuvântul, stând jos, cu ignorarea presidenţiei regale. Vorbesc în picioare ca să relevez două lucruri de ordin general. De ce un plan naţional de apărare când avem „Mica Înţelegere", ai cării „cetăţeni" eram îndemnaţi a deveni? De ce aliaţii cehoslovaci ni vând scump materiale pe care, când vor fi învinşi şi se vor retrage pe linia Munţilor Apuseni, ni le-ar oferi şi gratuit? De ce nu se ţine samă de ce poate da fiecare din cei trei membri ai grupării? Tătărescu răspunde că, de fapt, trebuie să ne apărăm noi de noi. Întreb atunci de ce zgomotul care durează de ani de zile în jurul unei formaţiuni aşa de puţin efective?

A doua chestiune e aceia a bazei financiare. Cred că Guvernul se ilusionează asupra aceleia ce va putea culege din noile taxe, iar speranţa împrumutului de la Stat la Stat se va dovedi tot aşa de zădarnică precum a fost aceia a lui Argetoianu. S'a promis resolvirea chestiei funcţionarilor, dar s'a restrâns tot mai mult, până ce, din motive electorale, a dispărut cu totul. Tătărescu se laudă cu ce au dat taxele în prima lună (fiul mieu Mircea îmi va dovedi că e din causa provisiilor ce se fac de frica unor noi taxe). La Praga se duc negocieri care pot da ceva. La urmă, de sigur se va redeschide chestia funcţionarilor. Întreb dacă se va redeschide supt „Statul ţărănesc".

Regele întreabă dacă se aprobă proiectul. „Să dea Dumnezeu", zic eu, şi tot aşa Prezan, care a discutat mult chestia tunurilor cu bătaie departe, care ar trebui să nu fie inferioare acelora ale vecinilor, demoralisându-se armata, ca în timpul Marelui Războiu, şi generalul

www.cimec.ro

Angelescu, foarte clar, a dovedit că „boala" tragerii departe a dispărut și că un lucru esențial e ca tunul să fie ușor de transportat.

28 April.

Regele trimete pe Ilasievici ca să se intereseze de sănătatea fiicei mele Liliana.

Vorbim de Regele. Îl găsește foarte bine: muncitor, patriot, cu durere numai pentru greutățile țării.

29 April.

Arciszewski vine la mine grăbit ca să-mi aducă scrisoarea directorului Școlii Francese din Atena prin care se cere să intervin la Tsaldaris, Metaxas și alții ca să încerc și eu, ca și Zielinski în Polonia, a împiedeca o sentință de moarte a lui Gonatas și a oamenilor politici greci. O fac în numele amicilor mei politici și al Institutului Sud-Est european, în vederea viitorului însuși al Greciei[1]. Am încercat legătura cu Regele: Ilasievici a plecat.

Vorbesc cu ministrul și despre politica țării sale. El găsește articolul meu despre Beck „răutăcios". Beck nu e decât un prea vorbareț îndeplinitor al intențiilor lui Pilsudzki, care vrea ca Polonia să fie respectată și asigurată. Franța nu i-ar fi dat nimic decât pentru propaganda ei proprie. Sentimentul public e totuși pentru dânsa și merge până acolo încât ar aduce o intervenție militară pentru Francesii atacați. Eu ce-aș face? — M'aș gândi bine înainte de a interveni.

Noua Constituție polonă caută a întări puterea pentru cazul dispariției mareșalului.

---

[1] Se va reuși.

www.cimec.ro

Arciszewski observă că la noi dușmăniile politice au măsură și este un punct la care ele se opresc. Pe când în Grecia doi generali au fost împușcați....

*

Sosește familia Cotnăreanu, cu d-ra Văcărescu și Romier, plus Osusky cu soția. Va urma Boncour. Titulescu-și pregătește un spectacol.

Sânt invitat a lua locul în stal. Mai târziu, se fac a îndrepta greșeala. Firește că nu mă duc.

7 Maiu.

Invitat în rândul al doilea al Lojei presidențiale pentru Zece Maiu, mă scusez față de mareșalul Ilasievici că „n'am obiceiul să privesc lumea din spate".

8 Maiu.

Ieri a fost ce dorise Titulescu. Toată „spuma" era la Ateneu și se prăpădia de entusiasm.

*

Răspund la „Current history" că articolul despre țară, care a fost supus judecății mele, e plin de erori și că și pentru prestigiul revistei și pentru moralitatea publică, ca și pentru România, a cării viață publică oferă altfel de personalități..., e mai bine ca articolul să nu fie publicat.

*

Adunarea comitetului de istorie va avea loc de Paști în 1936. E o mare satisfacție pentru mine.

11 Maiu.

Întoarcere pentru a doua conferință a păr. Jerphanion. Puțină lume. De acolo trec la Marpicati, fost secretar al

www.cimec.ro

lui Mussolini, care ţine la Institutul Italian o conferinţă despre Carducci şi Roma, pe care o scandează şi o declamă. E cu cizme şi în cămaşă neagră.

*

Un ministru străin spune că la „Zece Maiu“ a fost o foarte mare desordine.

Boncour mi-a lăsat bilet acasă şi o scrisoare amabilă. I-am trimes cărţile mele. E primblat pe Dunăre.

12 Maiu.

Visita la Văleni a păr. Jerphanion. Puţin obosit de drum şi preocupat.

13 Maiu.

Ultima conferinţă, cu public mai mult, a păr. Jerphanion, care pleacă la Sofia pentru a se întoarce în vederea excursiei din Bucovina. Făgăduieşte, după cuvintele mele de mulţămire, că va reveni.

16 Maiu.

La Bucureşti. Vestea morţii mareşalului Pilsudski.

*

S'a deschis Academia. Se pregăteşte o luptă contra alegerii mele ca preşedinte şi contra candidaturii lui Gh. Brătianu. Unii vreau pe Titulescu.

Se discută propunerea de vânzare către episcopul de Orade a moşiei lui Berthelot de la Fărcădin. Explic că i-a fost dată de Camere cu un anume scop. Ce s'ar lua de la episcop, în hârtii de Stat mai ales, ar da şi mai

www.cimec.ro

puţină siguranţă de a se găsi bani, anual, pentru bursele dorite, cum spune generalul Rosetti, de Berthelot.

*

Visita lui Vaida. Se plânge că a fost scos din partid, repetă statisticile cunoscute, mulţămeşte că a fost bine primit.

17 Maiu.

Visita profesorului Wolthat, care e şeful misiunii germane de comerţ. A fost şi la Universitatea Columbia din New-York.

Apoi a lui miss Wise, traducătoarea, aşezată în România, a „Pădurii spânzuraţilor". O fată de oarecare vrâstă şi care aude greu.

18 Maiu.

Deschiderea expoziţiei de icoane a misionarelor la Ligă. Vine cel d'intâiu Patriarhul, apoi Voevodul Mihai cu colegii.

*

Requiem pentru Pilsudski.

19 Maiu.

Plecare spre Cernăuţi, pentru congresul Ligei Culturale.

20 Maiu.

Foarte frecventat congres. Frumoasă slujbă la Mitropolie. Mitropolitul Nectarie e în scaunul arhieresc, foarte slab, dar părând refăcut. Mă face să ieau loc lângă dânsul în trăsură. Speră o însănătoşare.

www.cimec.ro

La congres, frumoase cuvântări ale lui Marmeliuc şi Nistor. Asistă multă lume din Cernăuţi.

Cercetez Museul, bine orânduit acum, şi societăţile studenţeşti.

Cuminţi discuţii după-amiazi şi reuşit spectacolul de seară, cu câteva cuvinte ale mele despre noua pedagogie.

Violentă ieşire a soţiei lui Erast Tarangul, cel cu decretul de expulsare a mea din Bucovina. Pare a-mi cere nu ştiu ce declaraţie.

21 Maiu.

Excursie la Putna, cu foarte frumoasă primire şi ospăţ. De acolo la Humor, la Voroneţ şi la Moldoviţa, unde am surprinderea de a găsi o mănăstire de maici foarte bine ordonată în chiliile refăcute.

22 Maiu.

La Bucureşti. Presint la Academie candidatura lui Gh. Brătianu şi a lui C. Marinescu. Andrei Rădulescu presintă pe Titulescu. Căpătasem dimineaţa de la Gh. Oprescu asigurarea că acesta nu candidează contra lui Brătianu, Gusti confirmă. Dar rugăminţi să nu se puie la vot. Votează pentru, numai Mehedinţi, fiind vorba de şeful său politic; ceilalţi se abţin. Lungă şi penibilă discuţie. Se decide a se mai întreba odată Titulescu.

*

C. Dimitriu de la Târgovişte la mine, pentru lucrări de arheologie acolo.

Am aflat în Bucovina că Tzigara a luat odoare de la Putna şi Suceviţa pentru Exposiţia din Bruxelles. Lăpedatu spune că el a recomandat aceasta: Fundaţiile Regale sânt o instituţie a ţării şi au dreptul la asemenea iniţiative

www.cimec.ro

23 Maiu.

Discuţii la Statutul Academiei Române. Cade în plen Basarabescu, impus de Sadoveanu în secţie.

24 Maiu.

Titulescu a răspuns. Nu primeşte. Mă asigură Savel Rădulescu. Gusti confirmă. Dar, pus la vot, G. Brătianu care-mi ceruse să nu mai pun candidatura lui, are numai patru voturi şi C Marinescu trei. Titulescu e ales cu o mare majoritate. Partidele şi-au menţinut voturile, cum era de prevăzut. În Titulescu s'ar fi căutat un sprijin contra duşmăniilor ce încunjură Academia.

*

Conferinţa mea despre „duşmanii copiilor" la Societatea „Principele Mircea".

26 Maiu.

Conferinţă la Teatrul Naţional, despre „Cetăţile etrusce". De n'ar fi fost şcolile, — trei —, n'aveam douăzeci de oameni în sală. Afară trec carele alegorice, — cam vulgare —, cu o lume enormă.

După-amiazi, despre Radu Mihnea la biserica Radu-Vodă. Public mic şi ales. Corul teologilor cântă splendid muzică bisericească.

Apoi spre Alexandria, cu încurcături pe drum. Lumea mă aşteaptă trei ceasuri. Sosesc abia spre ceasurile nouă de seară. Frumoase cuvântări de întâmpinare, de un nivel foarte ridicat. Conferinţa mea despre Alexandru-Vodă Ghica. Întors noaptea.

www.cimec.ro

27 Maiu.

Titulescu a telegrafiat că primeşte.

*

La Academie, după discuţia pentru schimbarea statutelor, cu oarecare opoziţie faţă de organisarea Bibliotecii, de generalul Rosetti, discursul lui de intrare, frumos în simplicitatea lui, cu un răspuns obosit de Lăpedatu.

28 Maiu.

Urmează discursul de intrare al lui Petrovici, despre Philippide, nu fără fineţă şi humor. Motru răspunde cu lungi consideraţii despre „cultura raţionalistă" şi „cultura autohtonă". Foarte multă lume.

*

Votarea în plen a lui Titulescu. Numai două voturi contra: al mieu şi, cred, al lui Petrovici.

*

Dar Petrovici propune şi impune, susţinut tare de Sadoveanu, ca francmason ce este, pe filosoful de origine evreiască Tudor Vianu.

30 Maiu.

Cu toate observaţiile mele se votează menţinerea ca director al Şcolii Române din Roma a lui Em. Panaitescu (dar 6 abţineri şi 2 voturi pentru Sauciuc-Săveanu). Clujul, cu Lupaş şi Dragomir, în frunte, a fost solidar, ca şi partidul liberal. Lăpedatu a lucrat cu toată dibăcia lui, şi a intervenit şi Goga. Am fost silit nu odată să răsping insinuări.

*

www.cimec.ro

Dejun la Legaţia Elveţiei, cu multă lume amestecată (şi ministrul Ungariei şi însărcinatul de afaceri al Germaniei, fireşte foarte rece).

*

Închiderea cursului la Universitate.

*

În ziare vestea despre neaşteptata moarte a marelui erudit grec Andreades.

31 Maiu.

Votarea preşedintelui Academiei. Prin surprindere, fără a-mi fi spus un cuvânt, Lăpedatu-şi pune candidatura contra lui Goga. Distanţa între ei e de două voturi. Mi se dau mie... trei (unul e al lui Simionescu, care la plecare-mi strânge mâna, altul al lui Pompei; nu ştiu care e al treilea). Dr. Marinescu, care pleacă furios, are şi el cam atâta. Am votat în râs pe Titulescu (îl votez şi la vice-presidenţie, cu Goga şi Dragomir), dar apo a două, trei scrutine pe acelaşi Lăpedatu. Ieşind (după declaraţia, tremurată, a lui Goga, al cărui aderenţi nu-l părăsesc însă), declară că întâia oară în viaţa lui e mişcat.

La vice-presidenţie, după mai multe scrutinuri, Antipa birule pe Carpen.

*

Aflu de la Brătescu-Voineşti că Arghezi a făcut parte din cercul lui Bogdan-Piteşti.

*

Din două locuri mi se spune că Regele ar voi să se anexeze Academia la Fundaţiile Regale. E imposibil.

www.cimec.ro

2 Iunie.

N. Miclescu-mi aduce un memoriu pe care l-a adresat Regelui şi care ar fi păcat să se piardă (de atunci el, care era chemat adesea de regele Ferdinand, n'a mai fost la Palat).

3 Iunie.

Lăpedatu la mine, ca să se explice în ce priveşte alegerea de la Academie. Văzuse reaua administraţie ca membru al delegaţiei. S'a interesat de aproape. A descoperit acte incorecte (trecerea peste 2 milioane şi jumătate ipotecă la o proprietate Vernescu, a Academiei, după cererea cuiva din afară, care căutase să se şi confirme aceasta). L-a propus Mrazec. Se va consacra instituţiei cu tot timpul său şi toate mijloacele.

Îmi spune că judeca altfel pe Rege până nu l-a cunoscut.

4 Iunie.

Mari serbări în Basarabia pentru sfinţirea bisericii din Bălţi. Populaţia primeşte foarte călduros pe Rege. Cuminte discurs al lui Inculeţ.

5 Iunie.

Dare de samă şi prânz la Institutul frances. Se fac propuneri, şi în ce priveşte noua clădire, devenită indispensabilă, şi cursuri de francesă.

*

Visita lui Jacques Chastenet, unul din redactorii de la „Le Temps".

www.cimec.ro

15 Iunie.

Plecare la București pentru strămutarea rămășițelor lui Dimitrie Cantemir. La Constanța, masa de seară oferită de Titulescu, foarte amabil și — extraordinar de zgomotos.

16 Iunie.

Corpul lui Dimitrie Cantemir, — după Lăpedatu, e întreg, cu îngrijire desfăcut de lângă al lui Antioh, purtând încă rămășițe de veșminte orientale —, e pe vasul „Principesa Maria". Se zăboveşte peste măsură venirea episcopului, care trebuie invitat ca să vie pe corabie. Cum acolo se face slujba morților, jos... se intonează un Te Deum. Sicriul, — de fapt o lădiță pătrată, — e așezat pe un mortier fără înfățișare de tun și cufundat în... niște buruieni de câmp.

•

Aseară am vorbit de multe lucruri cu Ostrovschi: cartea de Istoria Românilor pe care o pregătesc, longevitatea Francesilor (soția lui a făcut cercetări științifice asupra ei). Omul face o foarte bună impresie. Arată cu totul sincer.

•

Am văzut și ciudata vilă a lui M. Suțu, cu placajele de fragmente antice și cu contrafacerile de ceramică smălțuită și de plafoane sculptate. Moștenitorii au cerut Primăriei patru milioane pentru dânsa.

•

În cale spre Iași, foarte cuviincioasă întâmpinare a sicriului. Mai ales la Râmnicul-Sărat.

www.cimec.ro

? *16 Iunie.*

Cu oasele lui Dimitrie Cantemir la Iaşi.

*

La Mitropolie e schimbat mult mai puţin de cum credeam. Mitropolitul, bolnav de sciatică, pare obosit. Discursul-panegiric, rostit de pe scaun, e plin de greşeli de fapte şi lipsit de vibraţie. Lăpedatu regretă că, „lăsând modestia la o parte", nu şi l-a reservat lui.

Visită la Inculeţ, foarte frumos aşezat într'o casă extrem de modestă. Apoi dejun la Mitropolie.

*

Se povestesc multe în vagon. Paul Angelescu mai ales. Carol I-iu avea la Sinaia trei feluri de primire: audienţă, masă, masă cu audienţă la sfârşit. Pe C. C. Arion, care se înştiinţase la telefon, nu telegrafic, şi venise cu zăbavă, i-a trecut de la audienţă la masă şi i-a spus numai câteva cuvinte.

Când Chiricescu a publicat reţetele de boli ale Mitropolitului Atanasie, regele a fost revoltat. A cerut înlăturarea ticălosului. Pe Atanasie, venit cu demisia, l-a primit bine. Mai târziu, când Dissescu a apărut cu restabilirea lui Chiricescu, a privit lung decretul, şi a iscălit.

Când un diplomat german i-a venit cu ţiitoarea, dând-o drept nevastă şi s'a aflat aceasta înainte de masă, regele a zis: „Nu sântem chemaţi a cerceta viaţa visitatorilor noştri; dacă ei înşeală, ruşinea e a lor".

Când cineva i-a zis reginei Elisabeta: „Suveran", el a rectificat cu indignare: „nu e doar regina Olandei".

În vremea războiului, Carol I-iu nu s'a supărat că Angelescu redacta un fel de critică a operaţiilor. A cerut să o vadă, şi discuta şi telegramele de la Wilhelm al II-lea,

www.cimec.ro

care, de altfel, nu-şi ascundea greutăţile. Pe acesta-despreţuia, dar avea sinceră prietenie pentru Franz-Joseph. Totuşi a ţinut de rău ultimatul către Serbia, spunând că aşa ceva s'ar putea apoi pretinde şi de la România.

*

Tătărescu e când copleşit de situaţia sa care a ajuns, când mângâiat şi îndemnat de propriile lui cuvântări.

Asigură că n'a avut nicio parte în alegerea episcopului de Huşi, care nu e din Gorj, ba nici chiar din Oltenia.

Îi fac pronosticul că după el vine Titulescu. El afirmă, dar cu o nesiguranţă în glas, că „îi ajunge presentul".

*

Aflăm în tren despre adunarea ţărănistă de la Braşov. Maniu a aţâţat la „Sturm" contra Guvernului, care se razimă numai pe Franasovici, Tabacovici, Titulescu şi Wider. Mi se spune că acesta, căruia i s'a făcut şi perchesiţie pentru a vedea dacă n'are anume scrisori, nu mai e în ţară, ceia ce se confirmă pe urmă.

*

Lui Lăpedatu Maniu i-a spus că el îşi urmează calea, netulburat.

*

Îi recomand lui Lăpedatu să contribuie la împăcarea cu Gh. Brătianu, care, de şi ipocrit, e din ce în ce mai bine. O recunoaşte şi el, cum şi slăbiciunea lui Dinu Brătianu, pe care-l judecă inferior lui Vintilă. Chestia nu se poate pune decât mai târziu şi Tătărescu ar pierde şansele numai în casul unei retrageri desastroase de la putere.

*

www.cimec.ro

Lui Ilasievici i-am spus să comunice Regelui că eu primesc să se ajute băneşte celelalte două volume din „Istoria Românilor“ a lui Giurescu, dar nu ca publicaţie a Fundaţiilor, închinate Regelui. Altfel n'aş putea răspunde unei chemări la Palat. Ilasievici găseşte că am dreptate.

*

Dr. Angelescu se plânge de ce are să sufere de la politiciani. Scăparea e numai într'o guvernare de vre-o doi ani de zile fără caracter de partid, cu Titulescu sau cu mine.

17 Iunie.

La Văleni pentru împlinirea a 64 de ani.

28 Iunie.

La Bucureşti pentru examene (500 la Academia de Comerţ!), pentru comunicaţia la Academie despre „trei rare documente fanariote“ şi pentru comemorarea la radio a lui Dimitrie Cantemir.

Colegii de la Academie primesc cu o receală şi o reservă vădite ce li spun despre Istoria Românilor la care lucrez. Cutare-mi dă note deosebite cu privire la ultimele cărţi ce am tipărit.

După şedinţa publică se constată că Sovieticii au oprit vechile noastre tipărituri, cum, de altfel, n'au restituit nimic din obiectele de preţ. Au oprit şi actele Siguranţei Statului. Biata mea lădiţă, cu ani întregi din aceste note, cu documente, cu traducerea de Regina a poesiei populare, a dispărut. Se va fi îngrijit de dânsa Racovschi.

*

www.cimec.ro

Agitația țărănistă se înteațește. Mihalache împrăștie pretutindeni formule de o ridiculă pretenție, presintate cu gesturi profetice și strigăte răsunătoare.

*

Ilasievici îmi arată că Regele admite traducerea și publicarea la „Fundațiile Regale" a studiului mieu despre regina Elisabeta, dar nu și propunerea ca volumele următoare ale lui Giurescu să apară fără această firmă și fără dedicația către dânsul. Cer să se întrebe din nou, ca să am un răspuns.

30 Iunie.

Ministrul României la Belgrad mă asigură în ce privește traducerea sârbească, de un anume Margan, care mă insultă pentru o zăbavă de plată, a *Istoriei Românilor.* Iovan Radonici ar vrea să facă o prefață. E dispus să ție la Belgrad, în anul viitor, un curs de istoria Românilor.

3 Iulie.

Gheorghe Brătianu îngăduie să se publice în „Mișcarea" injuriile lui Giurescu, întovărășite de o notă a redacției, ofensătoare pentru mine. Îi adresez o scrisoare publică, amintind tot ce-mi datorește acest om de un așa de frumos caracter.

5 Iulie.

Întors de la țară, Gheorghe Brătianu se îndreptățește. El nu răspunde pentru ziar, care apără pe un prieten politic într'o discuție care ar fi luat un caracter politic. Îi scriu din nou, împăciuitor, înștiințându-l că fidelitatea unui Giurescu nu se poate să aibă dăinuire.

www.cimec.ro

12 Iulie.

La Bucureşti, pentru conferinţa la radio. Foarte bună represintaţie a lui „Sarmală“ la noul teatru al Ligii Culturale.

14 Iulie.

Excursie a Oficiului de turism ştiinţific la Starichiojd. Soseşte şi un foarte mare număr de cursişti.

15 Iulie.

Deschiderea cursurilor cu o foarte bogată participare. Tătărescu şi Lăpedatu se scusă. Dr. Angelescu a venit şi ţine o călduroasă cuvântare de recunoaştere. Exposiţia de ceramică şi icoane e foarte cercetată.

Angelescu-mi spune că, după expunerea lui Titulescu, de fapt Iugoslavia încearcă altceva. Pretinde că a fost somată de Italia, de o parte, de Germania, de alta, să iea o atitudine şi că pare nehotărîtă. Prinţul Paul apare desorientat. Titulescu crede că într'un an pot să se întâmple lucruri grozave; opinia publică englesă aşteaptă la acest termin războiul mondial.

*

La Paris serbarea naţională s'a desvoltat fără niciun fel de tulburări, — admirabil exemplu de patriotism.

*

La Iaşi, în Mitropolie Cuza şi Goga s'au înfrăţit în jurul unui program pe care-l presintă şi lui Vaida, asigurându-l că se ţine gata un loc şi pentru dânsul. „Universul“ e foarte încălzit de crearea „partidului naţional-creştin“.

E opera unui Nichifor Crainic, unui Cusin.

www.cimec.ro

19 Iulie.

Mi se spune că, pentru a avea oaspeţi la băile lor, Cehoslovacii au depus la Banca Naţională devisele necesare. Ele s'ar fi întrebuinţat pentru alte scopuri şi acuma, delicat, de la Praga e întrebat institutul nostru de bancă dacă e nevoie să se mai trimeată un stoc.

*

Marele eveniment pentru aceste zile e descoperirea marii escrocherii cu transferul. Nişte Belgieni voind să scoată vre-o sută de milioane, s'au adresat la doi escroci, un fost potcovar şi gardian la Văcăreşti şi un falit evreu, iar aceştia au putut scoate înainte pe un colonel inspector de poliţie şi pe însuşi Tony Iliescu, vice-preşedinte al Senatului. Acesta din urmă declară că a intervenit numai din prietenie pentru puşcăriaşul a cărui soţie a fost crescută de dânsul.

În acelaşi timp, o descindere la Boilă ar fi dat de dovezile scrise ale conrupţiei pe care acesta o tăgăduia cu atâta indignare.

24 Iulie.

Visita unui profesor american, născut în Rusia, nepot al lui Rostovţev.

26 Iulie.

La Bucureşti. Vorbesc la radio despre Teatrele de vară.

*

În lipsa mea, visită la Văleni a unui grup de Elveţieni, cari vin din Constantinopol. Oameni închişi. Conducătorul lor spune că în Capitala Turciei nu mai e, afară

www.cimec.ro

de monumente, nimic care s'o deosebească de un oraş apusean oarecare.

*

Guvernatorul Băncii Naţionale a demisionat. Textul scrisorii e foarte frumos. Cercetările urmează.

*

Mihalache anunţă că în chip mecanic *el* vine la Guvern.

Se vorbeşte şi de un Ministeriu Inculeţ sau Victor Antonescu.

*

Mi se spune că ţărăniştii pregătesc la Bucureşti o manifestaţie de „300.000" de oameni, având provisii pe mai multe zile, pentru a lua puterea. S'ar fi descoperit lucrul la Găeşti. Au trebuit să renunţe.

1-iu August.

Manoilescu, care a cerut să fie reintegrat la Banca Naţională, vine pentru o conferinţă. I se pare că situaţia lui Tătărescu nu e sigură.

4 August.

Dr. Topa, intors de la Bruxelles, spune că regele, care păstrează tradiţiile de simplicitate ale tatălui său, dar pe pe care lumea-l aplaudă frenetic, visitând exposiţia noastră, — din care s'a furat „Evreul" lui Grigorescu —, a spus: „ştiam că România e o ţară agricolă; aflu anuma că are un trecut".

*

www.cimec.ro

Cineva îmi spune că în Serbia şi femeile doresc legătura cu Germania, oamenii nefiind ajutaţi în de ajuns de Franţa (!).

Dinarul e mai mult decât patru lei...

*

La radio engles, îşi bat joc de noi în legătură cu afacerea Vasilescu, cel cu afacerea Belgienilor.

*

În „Marianne" Paul Morand îşi continuă articolele despre România. După uciderea regelui Alexandru, regina Maria i-a spus că „Francesilor trebuie să li fie ruşine", pentru crima contra oaspetelui.

6 August.

Meteş îmi spune că, primind pe Meissner, care-i recomanda un Guvern Averescu, Regele i-a spus: „Ce să fac: „dumneata ai optzeci de ani, el are optzeci de ani? Cum pot guverna cu d-voastră? Nu sânt numai decât însă pentru tineri. Dar doresc Guvernul care să dăinuiască mai mult".

7 August.

Visita lui Mc Kendy, profesor de jurnalistică de la Universitatea din Washington. Vine din Belgrad. Îl preocupă schimbările de direcţie în politica externă. Nu cunoaşte pe colegii din Georgetown (el e la Universitatea de Stat).

8 August.

D-ra Văcărescu şi sora ei la cursuri. Citeşte în româneşte un îndemn de a ne gândi, pentru Societatea

www.cimec.ro

Naţiunilor, la problema omului modern şi aduce versuri ale ei traduse în româneşte. Cursiştii o primesc cu cântece. E adânc mişcată. Plânge, şi o mărturiseşte public.

Se vorbeşte, — e de faţă rectorul Gheorghiu, — de multe de toate. Se face haz de lupta cutării doamne pentru a fi preşedinta Consiliului internaţional al femeilor, în care, spune ea, cea mai mare parte îi sânt inferioare.

D-ra Văcărescu se plânge de Pârvan, care intrase, — n'o ştiam —, şi la Colaboraţia intelectuală şi voia să pătrundă în comitet, întrebuinţând prieteniile lui cu un erudit engles.

Se arată convinsă de marile însuşiri intelectuale ale Regelui. El şi mama sa sânt nişte „aşi" între ai lor, oameni nu totdeauna înzestraţi.

Regina face parte însă dintre „oamenii cari scriu", nu dintre „scriitori".

10 August.

Însărcinatul de afaceri polon şi consulul Poloniei, cari s'au anunţat pentru o conferinţă. Li vorbesc de greşelile lor de politică externă, de visita în Bulgaria, ignorându-ne, a ministrului lor de Instrucţie. Încearcă să-l apere. La conferinţa însărcinatului de afaceri, care vine din Moscova, cum el spune că Polonii nu sânt nici „revisionişti, nici antirevisionişti" şi pretinde că Slovacii iubesc pe Poloni, şi ei catolici, mai mult decât pe Cehi, obiectând şi că n'au fost consultaţi la ce ţară să rămâie, Cehii protestă, ieşind, apoi şi Ungurii. Şi un Român observă tare că la o Universitate liberă nu se face politică. Cehii vin să mi se plângă. Polonii pleacă fără a-mi fi spus nimic.

11 August.

Adunarea prietenilor miei politici, foarte mulţi şi în excelente dispoziţii. Între cuvântările ce se rostesc e plină de hotărâre şi de putere a protopopului Puşcaşu.

www.cimec.ro

12 August.

Inculeţ vine, cum se vede îndată, ca să-mi spuie că Regele a întrebat când se închid cursurile, a observat că în acea zi el e reţinut undeva, că era obiceiul să-i trimet o telegramă omagială, la care să răspundă. Promit a o expedia la încheiere.

Mă întreabă ce cred de situaţie. Îi spun că e de dorit să rămână actualul regim. Regele, dacă vrea un alt prim-ministru, îl poate lua pe dânsul, cum umblă zvonul, ca mulţămire pentru buna pază ce a făcut în jurul lui. Inculeţ crede că se vor ţinea până în primăvară, şi o succesiune a ţărăniştilor e exclusă, din causa „Statului ţărănesc". Nu crede nici într'un guvern Vaida (acesta a publicat o scrisoare foarte aspră pentru foştii săi tovarăşi.

Îi arăt că, pentru ca Regele să nu se afle înaintea unei puternice represintanţe parlamentare naţional-ţărăneşti, care să-i forţeze mâna, ar fi bine să se facă alegeri comunale. E şi gândul lui Inculeţ, care ar fi să-şi treacă în toamnă reforma administrativă.

El laudă pe Rege, care e exploatat însă de cei ce se îndeasă continuu cu sfaturile.

Vorbim şi de „lagărele" codreniştilor şi cuziştilor, de lucrul lor la şosele, etc. El ar fi luat măsuri ca să-i împrăştie. Nu mi se pare însă prea decis la aceasta.

A vorbit şi la cursuri, foarte bine primit.

15 August.

Închiderea cursurilor şi a anului şcolar la Şcoala de Misionare.

Bâlciu îngrămădit, trivial şi murdar. Niciun ţăran nu cumpără din icoanele pe care le expunem. Ceramica are tot aşa de puţină căutare

www.cimec.ro

Seara, plecare spre Iaşi, pentru aşezarea la Trei Ierarhi a rămăşiţelor lui Dimitrie Cantemir.

16 August.

Cu peste o sută de cursişti, pe o vreme rece, supt ploaie, visităm monumentele Iaşului.

La oarele 10, se deschide sicriul. Înăuntru, supt giulgiul pus de Legaţia de la Moscova, adeverire că acestea sânt oasele. Ele se văd fără craniu, şira spinării şi coastele, cu ceva din braţe, picioare şi un singur deget. Veşmântul oriental de mătasă are o coloare ştearsă gălbuie. La mâneci nasturi ordinari de os (ajutoarea medicului legist caută să fure unul pentru „a-l studia"; tot aşa şi un student). Niciun inel. Pietrele, depuse în „Sala gotică", urâtă construcţie iniţială cu stâlpi de piatră proastă încununaţi cu ornamente de moscheie, sânt curioase: una, fără stemă, cu o indescifrabilă inscripţie rusească, alta cu crucea într'un scut de-asupra unui postament de steaguri şi arme.

Oraşul, tot aşa de desfundat, cu creaţii evreieşti care răsar în frunte, fără măcar o traducere în româneşte.

Multă lume în Aula Universităţii pentru conferinţa mea despre valoarea operei scrise a lui Dimitrie Cantemir.

Apoi la Cotnari, trecând prin Târgul-Frumos, tot mai năpustit de Evrei. Bună primire la Cotnăreni, cari-şi scot vestitele vinuri. Visită la rămăşiţile de trecut. În via Bulău s'a găsit o inscripţie de la 1577 a lui Valentin Alciner. Dedesupt, o clădire octogonală cu oase ca după o bătălie. Visită şi la d-rele Terente, care păstrează frumoasa bibliotecă a părintelui lor, Basarabean. Găsesc şi pe fostul nostru prefect, Axinte, om harnic şi de ispravă, trecut acum de şeful său local prin Goga la Cuza, dar foarte slab convins că s'a făcut bine aşa.

www.cimec.ro

La Hârlău, noaptea. Preoţii se plâng că elementul românesc, într'o regiune aşa de bogată, se duce. Acuma sânt 300 de capi de familie români şi 7.000 de Evrei Aceştia intră şi în biserica lui Petru Rareş, şi trebuie să-i poftesc afară.

Noaptea târziu, la via lui Victor Ianculescu de la Copou.

17 August.

La Poieni, cu gândul de a merge la Dobrovăţ, ceia ce, din causa straşnicelor ploi, se dovedeşte imposibil. Puternica biserică a lui Baiş. O populaţie de căruţaşi veşnic pe drumuri.

Seara spre Bucureşti şi Văleni.

*

În cale aflu moartea vrednicului doctor Dicescu.

18 August.

La Râmnicul-Sărat pentru înmormântarea lui Dicescu. Cumplită privelişte a trupului chinuit. Rătăcire de două ceasuri prin oraş, de la biserică la biserică şi de la discurs la discurs. Mi-e aşa de puternic sentimentul de desgust pentru aceste forme goale, oare pentru bietul corp şi chinuitoare pentru familie, t dictez d-rului Topa instrucţii pentru discretă îngropare pe care mi-o doresc.

Noaptea la Bucureşti.

19 August.

La 10, conferinţă la Academia de Comerţ pentru profesorii chemaţi acolo. Vorbesc despre un nou plan de istorie a comerţului.

www.cimec.ro

La telegrama mea către Regele, el răspunde cu una extraordinar de călduroasă, trimeasă din Trenul regal chiar. La Breaza ar fi spus că discursul mieu de Duminecă e „al unui om de Stat".

Iar circulă liste de Ministeriu de personalităţi. Ar fi ca Mironescu să presideze pe dr. Angelescu, pe Angelescu de la ţărăniştі şi... pe mine. N'ar lipsi Argetoianu...

Visita profesorului american Day, venit pentru o adunare de cercetaşi în Bulgaria. Pleacă în Rusia.

Seara vorbesc la radio. Apoi întoarcere la Văleni.

21 August.

Visita întemeietorului revistei balcanice din Belgrad. Vine să caute abonamente. La ei toţi laudă, dar nimeni nu cumpără.

Vorbeşte de restaurarea Habsburgilor, la care se lucrează continuu. Crede mai puţin periculos Anschlussul, care ar distruge ideia austriacă, de unde au venit atâtea rele pentru popoare.

22 August.

Cădere, mutat de Titulescu la Rio-de-Janeiro, în locul lui Zamfirescu, care trece la Lisabona, vine la mine. N'a visitat pe Rege, care e la „Eforie", unde va sta până la 1-iu Septembre şi n'a fost chemat de el. Mă asigură de sentimentele bune ale Regelui faţă de mine.

E întristat de felul rechemării sale. Găseşte că greşelile lui Beck nu sânt aşa de mari. După căderea mea, Polonia a dat totuşi o formulă pentru raporturile noastre cu Rusia. Titulescu merge însă până la o convenţie militară. S'ar permite Ruşilor să vie în ajutorul Sovietelor

www.cimec.ro

pe la noi, dar nu prin Basarabia, ci prin Bucovina, ceia ce-mi pare enorm (dar e drept că o misiune militară rusească a venit cu zgomot la Praga).

La Berlin Beck a încercat în zădar întinderea dincolo de zece ani a pactului de neagresiune.

Înfățișarea lui Pilsudzki mort n'avea nimic din aierul poruncitor al vieții lui.

24 August.

Visita profesorului olandes de bizantinologie Grondijs, venit din nou ca să vadă mănăstirile noastre.

Arată că la Berlin persoane din cele mai respectabile, ca sinologul Lessing, trebuie să înceapă la telefon cu „Heil Hitler". Altfel riscă să fie visitați acasă de tinerii „crucii bârligate", molestați și amenințați.

Și pe el îl sperie proporția elementului evreiesc la noi.

26 August.

Cu Pană Buescu, Valjan. Vine probabil pentru a pipăi o... colaborare. Spune că Goga trăiește în ilusia că e un zeu, măcar un „Führer". Când i s'a spus că la Viena trei hitleriști au fost spânzurați strigând „Heil Hitler", s'a ridicat în picioare și cu ochii închiși a șoptit: „Dacă ar fi trei oameni cari să moară pentru mine!".

29 August.

La București, pentru conferința la radio despre alegerea unei cariere.

Ședința la Ligă, invitați fiind și miniștrii în legătură cu scopurile ei culturale. Vine numai Nistor, care-mi pare obosit și bolnav. Pun înainte chestia Teatrului

www.cimec.ro

Ligii, de prefăcut pentru iarnă, şi a „Istoriei Românilor" a mea, pentru care cer Ministeriilor clişee şi hârtie în schimbul exemplarelor. Li se va face un memoriu. Spun limpede că e o ruşine ca, atunci când Fundaţiile Regale iese cu ce au mai bun înaintea unui Giurescu, eu să am greutăţi materiale pentru opera, oarecum impusă mie, la care lucrez cu atâta osteneală.

14 Septembre.

Conferinţă la radio despre „apărarea noastră în străinătate".

*

Uimeşte cantitatea de muncă ce se cheltuieşte necontenit pentru refacerea Bucureştilor.

*

Văd şi pe Grondijs, care se întoarce din Bucovina, foarte mulţămit. Crede că a găsit acolo o nouă mişcare teologică, pe care ar pune-o în legătură cu Sinodul de la Iaşi al lui Vasile Lupu, dar îi observ că acesta e de la jumătatea secolului al XVII-lea, pe când Suceviţa, de care-mi vorbeşte cu admiraţie, e de la sfârşitul celui al XVI-lea.

Deseară pleacă la Cozia.

Noaptea, întoarcere la Văleni, pentru aceiaşi muncă peste măsură de încordată, dar din bielşug răsplătitoare, la redactarea istoriei Românilor.

*

Pe când Europa e tulburată de chestia etiopiană, care ajunge a fi un duel între Anglia şi Italia, ce ne preocupă pe noi e minunea de la Maglavit şi Sfântul Petrache ciobanul. Abia câteva glasuri se ridică împotriva acestei

www.cimec.ro

idolatrii, pe care, prin serviciul făcut acolo de episcopul de Râmnic şi prin interviewul Patriarhului, o consfinţeşte Biserica. Sute de mii de oameni se aruncă spre Dunăre ca să capete izbăvirea de toate bolile. Guvernul n'are nicio atitudine, cum nici faţă de grozava secetă din Basarabia şi de plecarea în masă a muritorilor de foame.

•

La o scrisoare de explicaţii a însărcinatului de afaceri polon la Bucureşti, despre atitudinea ministrului Beck faţă de România la Geneva, răspund arătând că păstrez acelaşi părere despre loialitatea faţă de noi a politicii externe conduse de acesta.

27 Septembre.

La Bucureşti, pentru comunicaţia la Academie despre Formularlul Fanariot şi pentru conferinţa la radio despre „Cartea de şcoală".

D-rul Marinescu, auzindu-mă vorbind despre „minunea" de la Maglavit, îmi spune furios că „nu e de părerea mea".

„Minunile" care răsar zilnic, cu „pedepsele" celor cari nu cred, pun în cea mai tristă lumină mentalitatea acestui biet popor.

Lui Lăpedatu îi vorbesc de atitudinea neîngăduită a Bisericii, care tolerează toate sminteliile şi patronează tulburarea din jurul lor. El spune că va cere Sinodului să stăpânească pe preoţii cari profită din ele.

*

Lupta dintre liberali şi ţărănişti ajunge la paroxism. Se anunţă două mari demonstraţii populare la 14 Novembre.

Maniu chiamă pe Ardeleni la un mare asalt. Lumea

www.cimec.ro

nu mai răsuflă de întruniri într'un moment când situaţia internaţională, cu toată potolirea aparentă a Angliei, se menţine gravă.

30 Septembre.

Visita lui Grondijs, cu soţia din Moscova. A plecat de acolo prin căsătorie la începutul bolşevismului. Era o enormă lipsă de hrană, dar femeile din burghesie nu fuseseră tulburate de noul regim. Grondijs fusese trimes ca ofiţer pe frontul român, fiind şi decorat. Apoi a luptat în armata albă. A făcut şi studii adâncite de matematică. Discută cu Oprescu, venit pentru pregătirea adunării, în April, la Bucureşti, a comitetelor naţionale de istorie, asupra teoriilor lui Einstein şi Lorenz.

I se pare că la noi, prin Rusia, — a fost şi la Mănăstirea Neamţului —, era o ortodoxie mistică liberă, a cării influenţă s'a întins în Rusia însăşi: a găsit-o la călugări din insulele lacului Ladoga, din care o parte e la Finlanda.

Vorbeşte de agitaţiile comuniste, servite de Evrei, şi în Iava şi coloniile olandese.

Se oferă a face o conferinţă la şcoala mea de la Văleni, doamna, care a făcut înalte studii musicale, cântând, în costum rusesc, cântece ale poporului.

Cu ei, fiica lor de patru ani şi jumătate, vorbind ruseşte, francesa şi olandesa, de o extraordinară inteligenţă. Şi ea e ortodoxă, ca şi mama.

2 Octombre.

Episcopul de Râmnic îmi comunică alegerea mea în nu ştiu ce comitet al locuitorilor din Maglavit. Îi răspund că sânt gata să ajut şi acolo cu cărţi la luminarea poporului, dar nu să sprijin „exploatarea unei josnice superstiţii".

*

www.cimec.ro

În momentul când se pecetluieşte legătura germano-polono-ungaro-bulgară, sosesc emisari ai Germaniei la noi: unchiul regelui şi sora reginei Maria.

*

In Bulgaria cade încercarea unei revoluţii militare, cu legături şi între „ţărăniştii" de acolo pentru aşezarea republicii.

*

La întrunirea de Duminecă a „frontului constiuţional" iau parte Forţu, Vasiliu-Cluj şi Stelescu. Regele e atacat în aşa fel, încât Gh. Brătianu trebuie să deie un comunicat.

*

Faţă de campania mea contra lui Beck, Chlapowski, de la Paris, îşi arată dorinţa să mă vadă aici. Îl amân până Duminecă.

4 Octombre.

Ioan Sturdza crede că Polonii se tem foarte mult de ruperea alianţei cu noi.

I se pare că acele vre-o jumătate de milion de puşti ce avem, fiind de patru feluri şi mai mult vechi, n'ar folosi prea mult. Recunoaştem cât de mult s'ar presinta altfel situaţia faţă de noi, dacă am fi ştiut avea o armată.

*

Aseară, cineva de la „Curentul" îmi spunea că, din causa admiterii la întrunirea „Frontului Constituţional" a nebunilor, — Forţu a strigat contra Regelui şi a declarat că trebuie schimbat sistemul de educaţie a Moştenitorului, — s'ar putea să cadă Guvernul.

www.cimec.ro

Azi, în „Curentul“ e o notiţă cu litere groase, în care e vorba de o coaliţie Argetoianu-Goga-Vaida.

*

De la Berlin ştiri că ofensiva italiană, care a pornit, s'ar fi întrerupt, o coloană retrăgându-se „supt protecţia avioanelor“. Alte ştiri anunţă începerea unei mari bătălii.

*

Ioan Sturdza e ginerele generalului Mavrocordat, fostul aghiotant regal, pe care nu-l poate convinge să-şi scrie memoriile.

*

Tătărescu a dat 500.000 de lei, în două termine, Ligii Culturale.

5 Octombre.

Un ofiţer superior, venit pentru manevre, se plânge de starea armatei: materialul uman e perfect, ofiţerii se jertfesc, cei inferiori până într'atâta, de rămân obosiţi pentru restul carierei, însă armamentul e total insuficient şi pregătirea soldatului, pe care n'avem cu ce-l hrăni şi îmbrăca, e cu mult prea scurtă. Dar singură fabrica de la Buhuş ar putea da uniforme pentru toată oastea. Vorbesc şi de o concentrare a lucrului satelor, mănăstirilor, penitenciarelor. Arăt ce mi-am ridicat pe cap, când am vrut să reduc cheltuielile celelalte pentru a avea mai mult pentru armată.

*

Cineva de la *Rampa* îmi spune că Notara se pierde de cancer. Capul doar i-a rămas „ca un pumn“. Are dureri grozave de intestine.

www.cimec.ro

7 Octombre.

Defilarea trupelor generalului Cornicioiu. Aud plângeri că artileria defilează pe jos, că e un tun în loc de patru, că nu-i ajung cai, că artileria se ţine cu ce am luat de la Ruşi (cu ajustările de la Reşiţa, dar – tot lucru vechiu). Se pregătesc cu un tun oameni cari ar trebui să servească la douăsprezece. Încă la 1930 trebuia să primim ce se lucra la Skoda. Aşa, va trebui să aşteptăm doi ani. Armament la zi nu se poate, căci se fac necontenite schimbări. Prea s'au primit ofiţeri de la Austro-Unguri, şi peste dreptul alor noştri. Mulţi au fişe de suspecţi. Soldaţii unguri muncesc însă şi ascultă.

Li vorbesc de proiectul mieu de a înălţa pe şeful de garnisoană în orice localitate. Mi se spune că ar fi trebuit o sută de milioane. — E aşa de puţin pentru folosul de a crea pretutindeni nucleele de ordine!

11 Octombre.

La Bucureşti, pentru note la Academie asupra comunicaţiei lui Beza şi pentru conferinţa la radio despre „cartea de înţelepciune".

14 Octombre.

La Bucureşti. Deschiderea Consiliului Superior Bisericesc. Cer să se oprească participarea clerului la „minunile", pe care nu le discut, de la Maglavit. Imediat intervine demagogia „creştină" a lui Goga, precum şi cea, ţărănistă, a lui Lupu, cu un imn lui Petrache Lupu.

www.cimec.ro

15 Octombre.

Congresul de alegere la Arad. Propun în scris pe Tit Simedrea. Mitropolitul Bălan retrage pe Stan de la Răşinari şi cere voturile pentru arhimandritul Mager, un tânăr călugăr. Patriarhul, pentru a scădea voturile Vechiului Regat, cere ca acei cu delegaţii să nu poată vota decât o singură dată. Bălan, care presidează, trece peste oposiţia noastră.

Mulţi din Regat votează împrăştiat (şi pentru Scorobeţ, Cordun, etc.). Blocul celor patruzeci din diecesa Aradului domină. Bălan vrea să-l proclame ales pe Mager, dar recunoaşte lipsa majorităţii absolute. Se ceruse lui Mager, care ar putea fi ales la Bălţi, să renunţe. Cum „regăţenii" au plecat în mare parte, cei rămaşi se retrag. Atunci intervine Patriarhul, cerând amânarea alegerii, pe care o primeşte şi Bălan.

După-amiazi Lupaş aduce raportul pentru episcopiile de Maramureş şi Timişoara. Combat ideia creaţiunii de episcopii fără folos şi fără rădăcini. Îndată Goga intervine, provocând şi o ciocnire cu mine, pentru creaţiune. Bănăţenii au vorbit pătimaş pentru episcopia nouă, cu păstrarea celei vechi.

Cer cuvântul spre sfârşit pentru a cere să se ia măsuri contra noii Biserici mistice, influenţată de catolicism.

*

Veşti rele de la Italieni: o coloană a lor ar fi fost tăiată de Abisinieni, cari ar fi trecut în Eritreia. Văd pe Ugo Sola alergând grăbit la Externe.

*

Oprescu-mi spune că, la Geneva, un Engles îl asigura că într'un an Italienii vor avea Etiopia, dar în doi ani vor regreta că s'au băgat acolo.

www.cimec.ro

16 Octombre.

Trimet Regelui această telegramă: „Maiestății Voastre, care înaintează voinic și harnic în anii maturității, îi urez viață întemeiată și fericită pentru binele țării".

*

Știri bune de pe frontul italian.

*

Ministeriul de Externe desminte înțelegerea militară cu Rușii.

17 Octombre.

Alegerea Mitropolitului Bucovinei. Visarion Puiu întrunește fără candidat, — căci mai mult decât octogenarul Ipolit Vorobchievici s'a retras —, un foarte mare număr de voturi. Rutenii au votat alb.

Cuvântarea alesului e foarte curagioasă, atacând politicianismul, criticând atitudinea Statutui și arătând halul în care va găsi diecesa. Cetită, nu produce efect. Lumea din partide e supărată. Dr. Lupu găsește că nu s'a vorbit de Dumnezeu și de „apostolul Pavel". Lăpedatu se arată desilusionat. Cea mai mare parte a presei suprimă atacurile.

După-amiazi, în urma înțelegerii cu mine, preotul Iordăchescu de la Iași propune traducerea „Istoriei Bisericii" a mele în limba francesă și înlocuirea picturii proaste din biserici cu pânze tipărite la „Cărțile Bisericești" conform cu modèle de la „Comisia Monumentelor Istorice". El cere și examen la Comisie a pictorilor de biserici, și adaug alcătuirea de cursuri pentru a-i pregăti, tot la Comisie [1].

[1] Ca de obiceiu acolo, nu s'a făcut nimic.

www.cimec.ro

El vorbeşte de icoanele misionarelor noastre, care se presintă, dar... nu se cumpără.

La chestia salarisării clerului, tribunele sânt pline de preoţi, şi cu soţiile lor, cari aplaudă —, vorbeşte Lupu. Apoi, cu gesturi mari, Goga. Observ că leafa preoţilor e o despăgubire, în Vechiul Regat, pentru averile secularisate, că „stola" nu poate fi o basă de plată şi că reducerile trebuie să atingă în acelaşi măsură pe toţi. Vorbesc de arhiereii cari cer răsplătire pentru slujbe. Bălan declară că nu iea. Ceilalţi tac, jenaţi.

Alegerea de la Arad se amână. Cei de acolo trag nădejde că vor izbuti cu alt Guvern. Goga spune lui Antim că, dacă nu interveniam eu, era ales.

18 Octombre.

Visita lui Ostrovschi. Vorbim de Polonia, a cării „grandomanie" şi lipsă de recunoştinţă faţă de Franţa o critică şi el. Asigură că Alexandru al III-lea era fiul contelui cutare, cu care sămăna foarte bine; toată societatea rusească o ştia şi o spunea. În Rusia poate reveni acum „oricine vrea să muncească". Ei sânt bucuroşi de oaspeţi străini. Se admite acum tot. Tolstoi, ale cărui opere se vor tipări în peste şaizeci de volume, e mai preţuit decât altă dată. Când laud Museele şi spun că pentru refacerea lor nu era nevoie de o revoluţie, e zice: „chestie de gust" şi apoi: „de apreciere". Crede că s'ar putea ajunge la războiul general.

A fost şi la Atena, unde a găsit conrupţie şi desordine. Şi schimbarea actuală de regim îi pare ridiculă.

Soţia lui e la Stambul, ca „hirurgă".

Întâlneşte pe foasta mea elevă d-na Dvoicenco, care s'a bătut în armata lui Wrangel. Aflase de la o prietenă

www.cimec.ro

că ministrul vine aici. Voieşte să meargă, pentru studii, la Harcov. Ostrovschi o pofteşte. El e sigur că mult mai mult decât jumătate dintre refugiaţi vreau să se întoarcă. Dacă „vreau să muncească“ sânt bine primiţi. Invită în automobilul lui, cu şofer parisian, probabil Evreu, pe d-na Dvoicenco. Îi rog să-mi scrie care a mâncat pe drum pe celalt. De şi vorbesc franţuzeşte între ei, par a se putea înţelege.

*

Dr. Angelescu-mi spune că Regele l-a întrebat dacă să păstreze ultima frasă, favorabilă Guvernului, din răspunsul la felicitări. El a răspuns, firesc, că da. Atunci Regele a chemat pe Urdăreanu ca să-i dea ordin în acest sens.

*

Mie Regele mi-a răspuns foarte amabil la felicitare.

25 Octombre.

Visita lui Arciszewski. Nu vorbim politică. El ar dori să mai merg în Polonia, să mai reiau relaţiile acolo. Eu spun că se poate, dar mai târziu, după ce va trece crisa. Îmi va trimite un ziarist pentru informaţie. „Polonia nu e d. Beck.“

A fost în Mediterana şi l-a uimit ce au făcut ca agricultură Francesii în Alger. Se încărcau... vinuri. I s'a spus că ele se prefac în vinuri francese.

Şi în Polonia politica Angliei trezeşte o indignare generală.

Vorbim de Cehoslovaci. La Techirghiol cele două lagăre naţionale, Cehoslovaci şi Poloni, s'au luat la bătaie.

www.cimec.ro

Arciszewski mă intreabă dacă în adevăr cred eu că Polonii au înţelegeri secrete cu Germanii şi Ungurii. — De sigur că da! El neagă.

27 Octombre.

La Bucureşti. Vorbesc la adunarea, la Ateneu, a Armenilor pentru a 1500-a aniversare a traducerii Bibliei. Sala e plină. Arhiepiscopul se exprimă cu multă energie. După el represintantul, supţiratec şi dibaciu, cu gesturi mari, al Bisericii unite.

*

Seara, la radio, despre colonii.

*

Întrecere de aviaţie în mijlocul unei mulţimi imense.

28 Octombre.

Lumea politică nu mai înţelege nimic dintr'o situaţie zguduită de toate agitaţiile.

*

Visita primarului Donescu. Îi propun cumpărarea Librăriei Gamber şi inlocuirea turnurilor de lemn şi de tinichea ale bisericilor bucureştene. Promite [1].

*

Istoricul german Babinger, aşezat în ţară, după chemarea mea, s'a intors din Dobrogea. Turcii din Babadag îşi amintesc de visita mea acum treizeci de ani acolo.

30 Octombre.

Arhiepiscopul armean vine să-mi ceară sprijinul pentru a fi recunoscut ca senator de drept. I-ar da prestigiu şi

[1] Nu s'a făcut nimic.

www.cimec.ro

ar lega de el o comunitate care, altfel, e împărţită după locurile de origine. Mulţi se romanisează.

1-iu Novembre.

La Bucureşti. Lenguceanu a aflat de la Ştefănescu (Banca Românească) tristul amănunt că generalul care conducea Misiunea francesă ar fi observat la soldaţi, nu numai lipsa de armament, ci şi de echipare: bocanci sparţi, centuroane de lână, şi s'ar fi mirat cum de s'a cheltuit cu misiunile 100 de milioane. Cele 500 de milioane de care e vorba să se aloce ar fi, nu pentru armament, ci pentru echipament.

*

Ministrul nou al Serbiei, Ninco Perici. Figură aspră, cu cercetători ochi de vechiu politician în faţa uşor îmbătrânită. A fost,— şi o repetă—, „ministru de mai multe ori", preşedinte al Camerei, al Consiliului de Stat; a fost de mai multe ori în Apus; vorbeşte uşor franţuzeşte. Cunoştea România. Nu atinge niciun subiect serios. Aflu că a vrut să angajeze, foarte scump, pe dr. Topa ca medic al Legaţiei, pentru recrutări. Topa s'a scusat că e ocupat. Ministrul a insistat. Evident caută informaţii şi prietenii.

*

Apoi Ugo Sola, slăbit ca sănătate. Nu pare mulţămit de ce se întâmplă în jurul Italiei, care va şti să resiste. Îi observ că a venit la mine după ce a cercetat pe Stelian Popescu şi pe cei de la „Porunca Vremii". Mussolini mi-ar fi putut mulţămi şi personal.

*

www.cimec.ro

Am deschis, după dorinţa rectorului Răducanu, cursurile Academiei de Comerţ, vorbind despre „tradiţiile comerţului nostru". Foarte mulţi studenţi.

După-amiazi la Academie despre nişte însemnări ale logofătului Patriarhiei constantinopolitane Hierax.

Apoi deschiderea lecţiilor profesorului Babinger.

2 Novembre.

Visita lui Witmore, care scoate la iveală mosaicele Sfintei Sofii. E întovărăşit de d-na Marta Bibescu. Caută cărţi de ale mele.

3 Novembre.

La Chişinău pentru conferinţa la Institutul Social, despre naţionalismul în politică şi economie. Public enorm, care se îmbulzeşte zgomotos. Asistă şi Halippa la atacul contra democraţiei.

Visită la biserici. La a Răşcanilor un epitaf, de foarte delicată coloraţie, din 1765. Inscripţii ruseşti pe mormintele Catargiilor şi Crupenschilor, într'o ciudată clădire goto-rusească.

După dejun, la Vechiul Sobor şi la biserica Mazarachi. Prefectul tânăr mă duce la interesanta expoziţie de vite (cu premii) a ţăranilor înfofoliţi şi cu şăpci ruseşti pe cap.

Apoi la Armeni, despre trecutul lor. Public foarte ales şi pe urmă recepţie.

4 Novembre.

Aflu, la întors, răspunsul Reginei: „Mulţămesc călduros vechiului mieu prieten şi ajutător, pentru sincerele urări".

*

www.cimec.ro

Deschiderea cursului la Universitate, vorbind despre „Eroare în istorie".

7 Novembre.

Lhéritier îmi anunţă că articolele mele au supărat pe Englesi, că şi biroul are aceiaşi impresie, adăugînd că un fost prim-ministru putea să observe convenienţele internaţionale, şi termină spuind că el caută o soluţie, fireşte de *mea culpa.*

Îi răspund că pot lua ce hotărîre vor, dar că eu eram liber să-mi exprim, ca om politic, părerile despre împrejurările politice, şi că soluţia e gata găsită: voiu trece lui Gh. Brătianu o presidenţie care „mi-a adus numai supărări".

*

Ugo Sola mă întreabă dacă vreau să deschid şi în acest an cursurile italiene. Răspund că primesc cu plăcere şi voiu vorbi la 17 despre „ce ne leagă de Italia". Îi arăt cum am fost şi eu sancţionat şi-i suggerez să întrebe comitetul naţional italian ce crede de acest incident.

8 Novembre.

La Târgovişte.

Serviciu pentru Mihai Viteazul la Dealu. Apoi conferinţa mea despre „Sinceritatea lui Mihai Viteazul".

*

La radio despre „vitalitatea latină".

*

La comitetul naţional istoric arăt ce s'a petrecut. E de faţă Lăpedatu, nu şi Nistor, căruia-i oferisem aseară presidenţia.

www.cimec.ro

Ei toţi declară că vor să se solidariseze cu mine. Li arăt că se urmăreşte împiedecarea adunării la Bucureşti şi că substituirea pe care o propun zădărniceşte acest plan. Rămâne să se aştepte răspunsul lui Lhéritier.

*

Grégoire, in „Byzantion“ vorbeşte de lupta intre „Bulgarul Mutafciev şi Românul N. Iorga“, găsind doar că broşura acestuia contra mea e „cam aspră“.

Incă un prieten....

Am văzut la Academia de Comerţ pe invăţatul cooperatist armean Totomianz, acuma refugiat in Bulgaria şi profesor la Universitatea din Sofia. Nu pare mulţămit de colegii bulgari. Şi lui i se pare că un Caţarov face escepţie. Il are şi în comitetul pentru Armeni. Imi vorbeşte de bunele sentimente pe care mi le poartă aceştia.

10 Novembre.

Conferinţă la Braşov despre schimbarea, resultată din aflarea, în Ardeal, a direcţiei politice ungureşti şi economice săseşti. Foarte multă lume.

*

Cetesc în ziare comunicatul lui Mihalache că amână manifestaţia de la 14 pentru că din audienţa la Regele reiese pentru el convingerea că „situaţia politică este schimbată“.

Guvernul permite publicarea şi n'are nimic de obiectat.

In „Curentul“ se spune că în cursul audienţei s'au fixat raporturile dintre „voinţa maselor“ şi „prerogativele Coroanei“.

Exprim printr'un articol indignarea mea.

*

www.cimec.ro

Seara, un redactor de la „Universul“ venind să-mi lea părerea, am posibilitatea s'o fac mai larg cunoscută.

11 Novembre.

Generalul Condeescu vine în numele Regelui, care i-a vorbit aseară de plăcerea ce o găseşte în linia mea de conduită, veşnic dreaptă, şi în felul cum se presintă, civilisat, dar hotărît, atitudinea foii mele. Informat din ea că tipăresc o „Istorie a Românilor“, doreşte a o edita.

Arăt că tiparul a început în imprimeria mea, dar ţin la disposiţia Regelui o a doua ediţie, cu folosul pentru „Fundaţiile“ sale. Deocamdată aş dori ca ediţia francesă să se bucure de acest sprijin.

Generalul mă asigură în chipul cel mai hotărît că Mihalache-şi face ilusii. A venit cu un dublu şantaj: întâiu, arătând că va fi silit să se retragă în folosul lui Maniu şi, al doilea, că nu poate opri masele. La întâiul i s'a spus că Regele nu vede partidul decât cu dânsul ca şef; la al doilea că nu va ceda niciunei presiuni din stradă. Rege constituţional, cum îl doreşte şi acest partid, el nu poate promite nimănui, căci nu poate prevedea împrejurările.

Vorbesc şi de casa pe care Princesa Elena a cedat-o aşezămintelor mele. Ea consideră darul ca făcut şi, cum n'a iscălit la început, nici la sfârşit nu poate să iscălească.

Mă plâng de atitudinea lui Al. Rosetti faţă de vol. II şi III din „Oameni cari au fost“ şi faţă de versurile fiului mieu Ştefan, cerute de general şi înlăturate de Rosetti. Făgăduieşte măsuri. Se oferă a-mi tipări la „Fundaţii“ şi conferinţile de la „radio“.

Generalul îmi spune că Mihalache şi ai lui au fost potoliţi şi prin informaţiile luate la Corpul de armată.

www.cimec.ro

Li s'a spus că, pusă în faţa unor tulburători, trupa are ordin să tragă.

12 Novembre.

La masă, istoricul polon Górka, ataşat militar la Bucureşti. Îmi arată cum, trimes pe doi ani în Siria şi aiurea în Orient pentru studii orientale, a aflat de ridicarea de arme şi s'a pus la disposiţia lui Pilsudzki. Astfel e şi el un membru al „partidului colonelilor", adecă un „pilsudzkian", deci un doritor de autoritate, care e lucrul de căpetenie în ţările din nou făcute.

Pilsudzki n'a lăsat nicio avere. Soţia sa, o veche revoluţionară, creştină, nu Evreică, a refusat partea care i se părea escesivă din recompensa naţională ce i s'a oferit. Cele două fetiţe sânt încă în şcoală.

*

N. Georgescu mi arată că ştie ce s'a petrecut în audienţa lui Mihalache (Condeescu mi-o descrisese supt pecetea secretului...). Lui Lupu i-ar fi spus Regele că „e singurul din generaţia lui care n'a fost prim-ministru".

*

Pentru o broşură de difamaţie contra Regelui, „cu capul prea slab pentru povara Coroanei", e arestat dr. Gerota. Stelian Popescu, care a tipărit la el pamfletul, e chemat să dea informaţii. Ar fi fost arestat şi ridiculul Vasiliu-Cluj, care pregătia nu ştiu ce altă demonstraţie.

Georgescu cere intervenţia mea pentru Gerota. Îi spun că poate face pe Condeescu să intervie la Rege, amintindu-i că pentru injurii aduse regelui Ferdinand şi reginei Gerota n'a fost închis.

*

www.cimec.ro

Presa „independentă“ caută să acopere prin tăcere înfrângerea de fapt a lui Mihalache. „Dreptatea“ se mulţămeşte a-mi întoarce termenul de „impertinenţă“. „Curentul“ îmi cere lămuriri asupra ideii unei înţelegeri a oamenilor de ordine contra demagogiei desmăţate.

*

Lhéritier trimete o telegramă, rugându-mă să nu iau încă nicio hotărâre.

13 Novembre.

Mi se comunică de la Censură fotografia broşuri Gerota, cu iscălitura ştearsă cu creionul. E foarte slab scrisă, cu citaţii, şi de la mine, false sau schimbate. Acusă pe Rege de risipă şi nematuritate. Bietul mare chirurg, vechiu duşman şi al regelui Ferdinand, e vădit prea bătrân şi bolnav.

Ziarele n'au voie să pomenească de arestări, dar le ştie toată lumea.

15 Novembre.

Deschiderea Parlamentului. Banda revoluţionară a venit în grup şi se aşează de-o parte, Madgearu în frunte, aplaudând numai la venirea şi la plecarea Regelui. Mesagiul li dă o lecţie de continuitate şi de bună înţelegere, cu părăsirea urilor. Regele pare bine dispus şi hotărît.

Întâlnesc pe Titulescu. Îmi spune că... a plâns pentru Italia. Îi răspund că aceste lacrimi prefăcute în mărgăritare ar fi bune pentru un ac de cravată ce l-ar trimete lui Mussolini...

Într'un colţ, el e „în tandreţă“ cu Mihalache, mai înfipt în guşă decât oricând.

www.cimec.ro

16 Novembre.

La Vălenii-de-Munte.
Apoi conferinţa de deschidere la cursurile italiene.

17 Novembre.

Visita d-nei Marta Bibescu. Îi spun sincer ce ar putea face cu talentul ei dacă şi-ar căuta un subiect vrednic, d'inăuntru, şi nu din afară, cum vrea publicul, dacă, de pildă, ar da „ce au văzut zidurile Mogoşoaii", dacă ar ieşi din atmosfera de „princificare" şi mondenitate.

18 Novembre.

Adunare numeroasă pentru Italia.

19 Novembre.

„Universul" strecoară într'un colţ reportajul despre adunarea de ieri. Stelian Popescu neagă că a fost intenţia de a face plăcere lui Titulescu. Se va reveni. Mulţămesc doar... „Dimineţei" pentru imparţialitate.

*

Lhéritier revine, călduros. Adauge o scrisoare către el a lui Temperley. În adunarea Englesilor s'au ocupat în particular de articolul meu fără a se formalisa. Preşedintele nici nu s'a amestecat în schimbul de vederi.

21 Novembre.

Adiutantul regal Sidorovici vine să-mi ceară pentru Regele un manual istoric al conducătorilor străjerismului.

www.cimec.ro

Propun o culegere de presintări anterioare, în umbra celor „trei lecţii pentru principele Carol".

Sidorovici, care e întovărăşit şi de generalul Manolescu, mă asigură de sentimentele Regelui faţă de mine.

22 Novembre.

Comunicaţie la Academie despre antimisul Mitropolitului Luca şi la radio despre „Când se va face ziuă".

Deschid cursul la Academia de Războiu.

*

La Academie, Lăpedatu pare cu cu totul desgustat de Ministeriu.

23 Novembre.

Festival armean. Conferinţa mea despre viitorul Armenilor.

24 Novembre.

Deschiderea Bibliotecii I. I. C. Brătianu. Discurs de amintiri duioase al lui C. Dimitriu, acum preşedinte al Senatului. Mai mult credincioşi bătrâni ai familiei. Dar, pe lângă Titulescu, şi Lupu şi Argetoianu. Lupu se arată foarte bucuros de glumele mele cu privire la „cei trei M.", nenorocirea partidului lor, şi de prognosticul că, dând dibaciu pe fereastă asemenea tovarăşi, ar putea să aibă partidul şi Guvernul.

25 Novembre.

Înmormântarea Mariei Cunţan, moartă într'un sanatoriu de tuberculoşi. În sicriul ca o cutiuţă e cum am văzut-o

www.cimec.ro

acum treizeci-patruzeci de ani la Sibiiu, doar părul încărunţit de vrâstă, părăsire şi miserie. O îngroapă familia, — o soră măritată cu un fost ofiţer austroungar. trăind la Troppau —, sau poate Societatea scriitorilor, pentru care se ţine un discurs. Sânt de faţă cele două surori Cosma, şi Smara. De la Ministeriu nimeni. Plouă, şi străbate un vânt de ninsoare.

27 Novembre.

Vorbesc la Mesagiu. Primire pregătit reservată. Totuşi se aplaudă de două ori Italia. Tătărescu se scusă. E de faţă Titulescu, care simulează aprobări şi vine la banca mea. Îl sfătuiesc să facă pentru Italia măcar contrabandă.

28 Novembre.

Gr. Filipescu spune necuviinţi despre Italia.

29 Novembre.

Academia de Comerţ îşi alege de rector pe Arghirescu.

*

Profesorul Paribeni vine la mine. Face conferinţi la Bucureşti. Îmi mulţămeşte pentru atitudinea faţă de Italia. De şi numai de cinzeci şi nouă de ani, pare mult mai bătrân. Vorbeşte puţin, cu sfiiciune.

2 Decembre.

Lenguceanu a vorbit cu cineva de la Legaţia Francesă. Acolo, privesc cu îngrijorare venirea la guvern, care ar fi dorită de Rege, a unui Guvern germanofil (Hitler ar fi dejunat la Legaţia României, un contract al armatei s'ar

www.cimec.ro

fi încheiat cu Germanii). Cum Tătărescu e socotit că-i pregăteşte, i s'ar retrage tot concursul. S'ar fi oprit comanda noastră de tunuri.

3 Decembre.

Manoilescu vorbeşte la Senat ca vaido-gogo-cuzist, exagerând. Lângă corporatismul său pune acum şi războiul cu minorităţile, care ar avea drepturi naţionale doar în Statele lor, la noi fiind numai un „Schönheitsfehler".

În acelaşi timp Titulescu măguleşte pe Cuza....

4 Decembre.

Ministrul Italiei la mine. Explică schimbarea numelui străzii „Romania" la Roma în „Austro-Ungheria". Articolele lui Filipescu, traduse în italieneşte de un student român şi comunicate colegilor italieni, au adus lipirea de aceştia a tăbliţei de lemn; Consiliul Municipal n'a avut nicio parte, şi, de altfel, ar fi trebuit să se observe unele forme.

Îmi arată că armata italiană are petrolul ce-i trebuie, dar va suferi populaţia şi, în casul coborârii Germaniei la Viena, Italia nu va putea reacţiona. Hotărârea lui Titulescu de a vedea ce fac alţii ar fi bună, dacă nu s'ar merge mai departe. N'aş putea interpela?

Îi răspund că eu am vorbit. La Senat nu e ecou. Dar să o facă Manoilescu, iar la Cameră Goga. Eu voiu vorbi Regelui, căruia îi cer audienţă chiar în această seară.

*

Discursul lui Titulescu, în Cameră, contra iredentismului unguresc, ieri, a fost lamentabil. Adausul lui Goga ar fi fost mult mai bine.

www.cimec.ro

6 Decembre.

Titulescu, de şi e „ziua“ lui, vine la mine, cu Savel Rădulescu.

Caută să-mi explice că el a fost pentru Italia, încercând o împăcare, că i s'a mulţămit pentru aceasta, că şi acuma se fac apeluri desperate la dânsul, că nu putea proceda altfel, că totuşi se va hotărî embargo pentru petrol, că el nu va putea să resiste ca no. 1, dar să i se dea un no. 2. Îi spun că e atras de temperamentul lui, că are resentimente pentru atitudinea Italienilor faţă de dânsul. Protestă: a fost prietenul lui Mussolini câţiva ani (îşi atribuie şi rolul principal în catastrofa pactului celor patru).

Vorbeşte şi de Ruşi şi Germani. Când îi spun că aceştia „vor întra în Rusia ca în brânză“, el obiectează că vor fi atacaţi de Franţa, duşmăniţi de Anglia şi că Liga li va opune sancţiuni.

Crede, contra mea, că Liga a repurtat o izbândă şi că, sprijinită pe dânsa, oricând va fi în stare să joace acelaşi rol hotărâtor.

...A aflat de audienţa mea şi vrea să pareze cine ştie ce atacuri?

8 Decembre.

Întâlnesc pe Cuza, care regretă despărţirea noastră, şi-i arăt că e vina lui. Nu vrea tovărăşie cu Vaida. S'a gândit la fiul său.

9 Decembre.

La Regele. Vine târziu: a fost la Exposiţia de la Parcul Carol a lui Gusti. Apare foarte reservat, lângă fiul său

www.cimec.ro

extraordinar de desvoltat și de o ținută discretă care amintește pe a mamei sale.

Conversația se leagă greu, fiindcă-l las să înceapă și, vădit, și din causa adiutantului present, Fundățeanu, el se observă.

Are despre valoarea muncii continue idei foarte nobile. Arată cum Museele le vede întâiu în ansamblu, apoi în amănunte. Ar vrea ca fiul să aibă o primă visiune totală a străinătății. Îl crede timid; așa a fost mult timp și el.

Îl îngrijorează anarhia de la Universitate, lipsa de acțiune a rectorului Gheorghiu.

Stăruiu pentru ajutorarea unei biete femei de la Pipirig, cu soțul condamnat, pe care am găsit-o rătăcind prin București.

Cer apoi o convorbire în patru ochi. Recunosc că bine a făcut Regele sfărâmând partide care erau numai bande. Acuma e însă un moment delicat. Ca să nu plece liberalii capabili de oposiție, ar trebui să i se ceară lui Dinu Brătianu să facă un Ministeriu, de care nu-mi pare capabil.

Stăruiu pentru Italieni, și arăt ce necesară e acțiunea mea. Regele se declară anglofil și crede că Anglia, și acum, va birui. Titulescu vorbia, acum un ceas, de intenția ei de a ataca și militar. Și Regele crede că pentru oposiție la embargo pe petrol trebuie să se ia inițiativa de aiurea: Venezuela. Insist pentru ca acțiunea noastră să nu treacă, măcar de punctul atins.

*

La Senat, Sassu declară că sânt atâtea nevoi, de nu poate da pâne Italiei (d-na Onicescu, Italiancă, Zorio, pregătește un transport de Crăciun).

Recomand lui Lăpedatu să-i dea lui Dinu Brătianu

www.cimec.ro

suggestia unei audiente, şi lui Gafencu acelaşi lucru pentru Costăchescu.

10 Decembre.

Banca Naţională opreşte un vas pentru Veneţia şi-l aduce înapoi pentru lipsa de valută forte. Corespondentul Agenţiei Stefani îmi vorbia ieri de posibilitatea plăţii în bumbac.

*

N. Georgescu crede că Regele i-a oferit lui Dinu Brătianu să facă un Ministeriu şi că acesta n'a cutezat.

*

Am vorbit Regelui şi de sentimentele ce purta ca moştenitor lui Mussolini. Chiar de ar cădea, rămâne poporul italian. Regele crede că nu va cădea. I-am amintit şi de primirea lui ca tânăr la Florenţa şi am adaus că, dacă reuşia planul de atunci, „multe ar fi fost altfel". A părut mişcat.

*

La Senat vorbesc cu D. R. Ioaniţescu şi Manoilescu, foarte îngrijoraţi, de ce ar fi fost dacă rămâneau în jurul mieu. Pe drum, Gafencu : el ar dori întoarcerea lui Vaida (Costăchescu, chemat, a şi sosit). Se gândeşte şi la un Ministeriu de Centru, pe care l-aş conduce eu, chiar contra voinţii mele. L-au speriat violenţele de la Cameră, unde se bat.

*

Studenţii n'au venit la curs în „ziua lor". Am ţinut Seminariu cu cinci persoane.

13 Decembre.

Comemorarea la Academie a lui Lope de Vega. Lăpedatu-mi dă cuvântul în terminii cei mai măgulitori.

*

www.cimec.ro

La Senat I. Botez de la Iaşi, raportor, foarte obosit, e dese ori intrerupt de D. R. Ioaniţescu. De acolo la urmă un atac al lui Botez. Ca final, insulte şi ameninţări de bătaie.

...Ca la Cameră, unde Cuza a vorbit patru ceasuri, trimeţând pe Jidani la Madagascar.

Titulescu a apărut şi la Senat pentru a răspunde îndoielilor cu privire la Soviete. A declarat că n'are nicio convenţie militară, dar că doreşte cele mai bune relaţii cu un mare popor. Venind la mine, i-am spus că eu nu cred în iscălitura bolşevică, de şi, fireşte, ea nici nu strică, dar că a fost prea cald. În orice cas, e mai bine ca el singur să se fi angaiat.

*

La sechestrarea pavilionului nostru din Bruxelles, Fundaţiile Regale au scăpat obiectele istorice.

14 Decembre.

Deschiderea Teatrului Ligii Culturale. Frumoasă cuvântare a generalului Schina.

Seara, cu public gratuit, piesa mea *Contra Patriei.*

16 Decembre.

La Senat, Gafencu-mi vorbeşte de posibilitatea ca la 15 Ianuar să avem un Ministeriu Titulescu. Ascensiunea lui Beneş ar îndemna pe ambiţiosul nostru cancelariu.

Lenguceanu mă asigură că Franţa ar fi trimes pe „un general“ ca să afle care sânt în adevăr intenţiile Regelui în politica externă.

În răspunsul ce a dat represintanţilor Parlamentului,

www.cimec.ro

Regele a afirmat, de fapt, că în politica exterioară nimic nu s'a schimbat.

17 Decembre.

Stoica, ministrul României la Sofia, îmi arată ce a făcut acolo, susţinând şcoala românească, reţinând pentru folosul neamului pe tinerii Vidineni, cari, aduşi în ţară, nu se mai întorceau, şi spunând drastic adevărul Bulgarilor în ce priveşte prigonirea elementului românesc şi pângărirea tuturor monumentelor ridicate în amintirea războiului din 1877. E imposibil însă a desarma o furie şovinistă care nu cunoaşte margeni.

Vorbim şi de conducerea Bulgariei, politic şi cultural, prin ne-Bulgari (Tachev, Mavrodinov, Filov, chiar Mutafciev).

Stoica-mi spune că la Congresul de bizantinologie, pentru a ni se da satisfacţie, Mutafciev n'a presidat, cum se anunţase, secţia sa.

Conferinţă, în aceste zile, la cercul „I. G. Duca", despre doctrină şi program politic; la Ligă despre „creşteri şi scăderi ale elementului românesc".

19 Decembre.

Vaida la mine. E somat de ai lui, mai ales de Ioaniţescu, să fusioneze cu Goga. Nu vrea; mă roagă să intervin pe lângă cei grăbiţi.

20 Decembre.

La Academie, despre Monumentul de la Adam-Clisi.

www.cimec.ro

24 Decembre.

Telegrafiez Regelui, urându-i noroc în acţiunea Coroanei „active“, „în margenile legilor“ şi „mai presus de partide“, singurul mijloc de a se servi ţara.

Răspunsul zăboveşte: ar putea chiar nici să nu vie.

28 Decembre.

Răspunsul soseşte, în acest cuprins: „Pentru preafrumoasele urări pentru anul ce începe vă mulţămesc din tot sufletul. La mulţi ani. Carol R.“.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

1 9 3 6.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

1-iu Ianuar.

Plecare de la Sinaia, trecând şi prin Văleni.

3 Ianuar.

Plecare spre Paris.

În tren, ataşatul nostru militar la Belgrad (fost şi la Praga). E mai optimist decât alţi ofiţeri superiori. Soldatul e bun, ofiţerul cult; lipsurile noastre le au şi aliaţii noştri. E îngrijoritoare însă lipsa de înzestrare tehnică. Mitralierele Zbrowka sânt foarte bune; le adoptă şi Englesii. Dar tunurile sânt de toate felurile. I se pare şi că disciplina la Iugoslavi e mult superioară. Înaintea unui maior căpitanul stă ca o simplă ordonanţă. Uniforma e impecabilă până la ultimul soldat.

În ce privеşte legăturile militare, ar fi grea o repartisare între aliaţi, fiecare având şi grija teritoriului său. S'au făcut însă până acum vre-o douăsprezece conferinţe pentru a se stabili raporturi sigure. El crede că infanteria ceho-slovacă n'ar fi rea, dar e deosebirea între cele două părţi ale populaţiei. Şi situaţia geografică e nenorocită, pe când noi avem flancurile asigurate de Ceho-Slovaci şi Poloni.

Şi lui i se pare că Italienii stau pe loc într'o situaţie care devine destul de grea.

www.cimec.ro

4 Ianuar.

Prin Italia. Grupe de soldaţi în gări, — trişti. Despărţiri duioase de familii. O grijă pare să apese pe toţi. Badoglio anunţă linişte pe front.

5 Ianuar.

La Paris. Şi dr. Angelescu e la gară. E la dejun cu noi. N'a văzut pe nimeni. Vorbim de ale noastre. Păstrează năcazul lui pe Tătărescu. Mai bine retragerea de la Guvern. Vor veni poate cei din dreapta, cu Vaida. Francesii se îngrijorează de direcţia noastră în cas de războiu. Mandel a întrebat pe unul dintre ai noştri dacă se poate avea această siguranţă: altfel nu se mai pot da muniţii de la ei. Hitler s'ar fi mirat de slăbiciunea Italienilor. Angelescu ar dori un Ministeriu naţional, fără robia de club. Îi arăt ce puţină garanţie de permanenţă există.

6 Ianuar.

Prima lecţie, foarte cercetată. Asistă şi dr. Angelescu, căruia-i place. Dejun la Charléty, şi cu d-nii Labbé, Sergent (pentru dr. Angelescu), plus Racoviţă, care face un curs.

7 Ianuar.

Dejun cu Angelescu, care spune că ţărăniştii au cheltuit 100 de milioane în străinătate, iar Tătărescu 140.

Seara, masă la Sergent, cu Carcopino, indignat că Mussolini a răspins propunerea de pace şi a trântit pe Hoare, periclitând pe Laval.

www.cimec.ro

8 Ianuar.

A doua lecţie. Visită la Collinet, unde aflu pe Grondijs, şi la Carcopino.

9 Ianuar.

Dejun cu Ciotori. El crede într'o formidabilă mişcare de opinie publică prin care a căzut guvernul Laval. Şi lui i se pare de neiertat greşeala lui Mussolini, care a refusat mâna ce i se întindea. Dar nu înţelege starea de spirit italiană, a cării manifestare am auzit-o la radio aseară în mesagiul către „străinii sancţionişti", invitaţi să vie ca să vadă cum Italia întreagă solidară lucrează la crearea materiilor prime care-i lipsiau. Mesagiul de neutralitate absolută al preşedintelui american a fost primit cu linişte, aproape cu mulţămire.

10 Ianuar.

Comunicaţie la Academia de Inscripţii despre Monumentul de la Adam-Clisì şi despre încă un portret al lui Ioan al VIII-lea Paleologul. Carcopino presintă părerea sa; Coville are cuvinte foarte amabile despre activitatea mea. Pe urmă, Carcopino vorbeşte şi despre o tablă cerată din Ardeal cu privire la minele de aur.

11 Ianuar.

A treia lecţie. Seara, la Lhéritier.

12 Ianuar.

Visita lui Bémont şi a d-nei, la Fontenay: nu ne găsesc. Eram, o bună parte din zi, la Pernot, în Nogent-sur-

www.cimec.ro

Marne. El are o soră măritată la Berlin, contra voinţii familiei, cu directorul Observatorului. Un băiat şi două fete, cu totul Germani, în ciuda tipului.

Dejun la de Martonne.

13 Ianuar.

A patra lecţie, foarte cercetată. Asistă şi Diehl.

Studenţii de la Drept, cari au oprit violent cursul profesorului Jèze, avocatul la Geneva al Abisinienilor, aruncă bombe inofensive asupra străzii.

14 Ianuar.

Dejun cu comitetul naţional frances de istorie.

15 Ianuar.

Ultima lecţie. Ceaiu la vechiul mieu profesor Bémont.

16 Ianuar.

Conferinţă la Societatea de studii asupra Revoluţiei francese despre „Un Iacobin moldovean pe la 1820". Frumoase cuvinte ale lui Sagnac despre legăturile noastre culturale.

Seara, la Focillon, cu Carcopino.

*

Consiliul de miniştri engles se declară pentru noi sancţiuni numai dacă toţi le primesc şi o comisiune le va găsi efective, lasă onoarea soluţiei Societăţii Naţiunilor, şi nu Etiopiei, şi se arată gata a retrage vase din Mediterana.

www.cimec.ro

17 Ianuar.

Dejun la Legaţie, şi pentru dr. Costinescu, care-mi spune că, simplu turist marocan, nu negociază nimic aici. E însă de faţă şi ministrul frances al Comerţului, ca şi toţi negociatorii împrumutului nostru.

*

La de Guichen, generalul Lerond şi alţi bătrâni Francesi, foarte porniţi contra Evreilor. Lerond i-a văzut şi în Galiţia, oraşele lor mâncând satele. Se spune cu dreptate că regimul mecanic distruge umanitatea, la orice progres tehnic trebuind şi un corelativ moral. Főrster, scriitorul german, vorbeşte şi de constatările cu privire la „materialisarea" şi banalisarea figurilor umane.

18 Ianuar.

Ceaiu la de Montfort, acuma secretar al Academiei de ştiinţi morale şi politice. Soţia lui fiind Armeancă din Polonia, casa e plină de Poloni. Cum mi se vorbia de o călătorie în Polonia, răspund că nu merg cât mai e Beck, asupra politicii căruia am vorbit şi public.

*

Seara, la Ancel, cu Bloch, Montfort şi directorul Institutului frances la Amsterdam. Se prinde o aprigă discuţie în jurul războiului italian. Toţi sânt oameni de stânga, fanatici pentru Societatea Naţiunilor şi Anglia şi contra Italiei, iar, în interior, contra lui Laval. Sânt silit să duc lupta cu dânşii. Li spun ce păcat fac presintând Franţa ca speriată de pericolul german şi vorbind cu groază de ce-i aşteaptă. Arăt starea de spirit a Sârbilor în Marele Războiu, opera de încredere pe care am făcut-o atunci la Iaşi. A vorbi necontenit de pericol, înseamnă

www.cimec.ro

a demoralisa o naţie; intelectualii nu trebuie s'o facă. Obrăznicia germană se hrăneşte din lectura presei francese, din cunoaşterea unor anume discursuri.

Societatea Naţiunilor, jucărie englesă, nu poate fi un sprijin; nimic nu e mai rău decât certitudinile false: aşa am făcut noi până la 1877 cu protecţia Europei. Anglia se desface şi în acest timp vrea stăpânirea exclusivă în Mediterana, sămănată cu străjile ei: Gibraltar, Malta, Alexandria, Cipru; să-şi amintească Toulon şi Port-Mahon! Se obiectează iredentismul italian: o tartarinadă a dictaturii teatrale, pe când hotărîrile reci ale Angliei sânt cu totul altceva. Mai sânt Sfînte Elena pentru duşmanii ei. Ei nu se declară convinşi, şi nici eu. Dar mi-au stricat seara. Ancel mă mai poftește să vorbesc la un cerc al lor, fundat de dânsul. După această experienţă, — a se vedea!

Li-am mai spus că „omul de stradă" nu ştie nimic din principiile, fără valoare activă, pe care, cu atâta mândrie, ei le invoacă. — Dar ce e omul incult de pe stradă? — E acela care moare pe câmpiile de luptă şi care vă ţine. Tot învăţământul zădarnic trece fără folos asupra lui. Arăt şi ce am făcut la noi pentru a-i da o valoare socială.

Laval pleacă, de fapt.

19 Ianuar.

Visita la Fontenay-aux-Roses a lui Vlădescu, consilier de Legaţie, a lui Lot (vorbeşte de greutatea traducerii Rusului Berdiaiev), a inginerului Coandă.

20 Ianuar.

Dejun la Legaţie, cu multă lume foarte amestecată, mai mult diplomaţi. Ministrul Egiptului îmi spune că s'a în-

www.cimec.ro

cheiat convenţia de schimb de produse cu noi: lemn şi petrol, de o parte, bumbac de alta. Îl sfătuiesc să facă deposite la noi; spune că a făcut în Franţa la Havre şi încă într'un port.

E pentru independenţa pe care o câştigă pas cu pas şi o vor avea.

Soţia lui e fiica regelui Fuad.

Între invitaţi şi Osusky cu doamna, foarte amabilă.

După amiazi înmânez decoraţia profesorului Hazard.

*

La Lille, complect fiasco al conferinţei, pentru care fusesem invitat aşa de stăruitor. Émery, care vine la noi, a lăsat totul în sama unui coleg, care n'a făcut nimic. La gară nimeni. Trist dejun la un otel. Rătăcire pe străzi. La conferinţă, rectorul, silit să plece, decanul, doi-trei profesori. Câţiva studenţi, cari iese şi aceia, fiind aduşi de la drept. Lume cu'easă la întâmplare. Vorbesc despre „negoţul postavului de Flandra".

Dar foarte frumoasă zi. În aier se simte prea puţin că aici sânt 20.000 de şomeri.

22 Ianuar.

Ceaiu la familia de Savigny, vechi şi credincioase cunoştinţi.

23 Ianuar.

La Nancy, pentru conferinţa despre cugetarea romănească.

Visită a Museului. Primire solemnă de amabilul rector Bruntz şi de Consiliul Universităţii. Conferinţa se desvoltă înaintea unei săli de peste o mie de oameni, cu şase generali în frunte. Apoi la studenţii români, cari au

www.cimec.ro

cântat cu multă bunăvoinţă şi cântece populare. Dar sânt Evrei basarabeni mai ales, unii neştiind româneşte. Un singur Român creştin. Mi se cere să intervin pentru liberarea unei Ana Pauker, probabil întemniţată pentru vre-o acţiune comunistă.

Cercetarea instituţiilor.

24 Ianuar.

Dejun la Perdrizet, care e ginerele artistului Gallet. Convorbire interesantă cu bizantinologul Laurent.

Visită la Lunéville pentru a vedea Colegiul unde a învăţat Kogălniceanu.

Apoi la „Académie de Stanislas", pentru o conferinţă despre acesta.

Întoarcere într'un târziu la Paris.

25 Ianuar.

Conferinţă despra „România necunoscută" la Rouen. Destulă lume într'o sală tristă, unde picură de ploaie. Public înţelegător. Recepţie la preşedintele Petitclerc.

26 Ianuar.

La Bruxelles, pentru conferinţa despre valoarea istorică a baladei româneşti.

27 Ianuar.

Cercetarea Institului de bizantinologie al lui H. Grégoire.

Dejun la ministrul Ghica, împreună cu profesori şi cu Hymans, bătrânul ministru acum fără portofoliu.

Conferinţă seara, înaintea unui public de elită.

www.cimec.ro

28 Ianuar.

Sosire spre seară la Haga, unde Legaţia e condusă de secretarul Dim. Geblescu, om tânăr, inteligent şi simpatic, căsătorit cu o Francesă, fiica fostului ministru Guillemin.

Visită la ministrul de Externe, apoi la Archivele Regale, unde găsesc şi unele lucruri interesante. Dejunul la Geblescu, cu câţiva diplomaţi (şi ministrul Turciei).

Seara, conferinţa, despre relaţiile Ţărilor-de-Jos cu Imperiul Otoman. Public mult şi foarte bun.

29 Ianuar.

Lucru la Archive. Dejun la de Vitrolles, ministrul Franciei, cu al Poloniei şi al Italiei.

Seara, la Amsterdam, condus de consulul Gaster, nepotul doctorului şi traducător al cărţii mele despre „Literatura şi arta Românilor". Cercetare a Museului.

30 Ianuar.

Conferinţă la Utrecht despre „Influenţa Bizanţului asupra Apusului". Frumoase cuvinte ale turcologului Kremers. Public universitar şi membri ai Institutului de artă.

31 Ianuar.

Dejun la Grondijs, care-mi vorbeşte de rolul lui în Belgia la 1914.

*

Conferinţă la Leyda despre „omul bizantin".

www.cimec.ro

1-iu Februar.

Conferinţă la Gand, despre poesia lirică românească (subiect ales de Grégoire). Cunosc pe profesorul Bidez, cu patru ani mai mare decât mine. Prietenească masă la inginerul Penescu, şef al unei importante usine. Public frances, în opoziţie cu Universitatea ajunsă flamandă; de aceia puţin.

2 Februar.

La Paris.

4 Februar.

Dejun oferit de Regele preşedintelui Lebrun. Iau parte, cu Titulescu, generalul Angelescu, Victor Antonescu şi Lăpedatu, impreună cu Ilasievici, Sarraut, noul ministru-preşedinte, mic Meridional cu capul grecesc, figură din cele mai obişnuite la noi, bătosul ministru, foarte de stânga, al aierului, acela al Finanţelor, Politis, încă tânăr la înfăţişare, miniştrii Poloniei şi Cehoslovaciei, apoi mareşalul Franchet d'Espérey, foarte bătrân, sprijinit în două beţe, şi încă un bătrân general, secretarul de la Quai d'Orsay, Léger.

Titulescu se arată foarte prietenos. Spune că ne vom înţelege şi la sancţiuni... Îmi anunţă că Regele va cere preşedintelui Franciei Cordonul Legiunii pentrru mine. Îl felicit pentru primirea pe care a pregătit-o Regelui. Când un lucru corespunde vederilor mele, am o plăcere să-l recunosc public.

Vorbesc mai mult cu Léger, om orientat în toate direcţiile: a învăţat şi medicina. Cu el şi Cesianu, discutăm despre caracterul nepotrivit al visitei lui Gh

www.cimec.ro

Brătianu — şi ce declaraţii naive presei! — la Berlin după aceia de la Paris.

Regele mă chiamă pentru a mă presinta preşedintelui. Acesta-mi vorbeşte de primirea la Nancy, unde cunoaşte pe toată lumea: Bruntz, Laurent, Perdrizet. Îşi aduce aminte şi de petrecerea lui Diehl acolo. Îi vorbesc de cărţile mele despre Bizanţ, cerând voie să i le ofer. E copleşit de lucru şi în vacanţă.

5 Februar.

La familia inginerului Coandă. Splendid apartament, plin de obiecte de artă (tablouri de Corot şi Diaz, câte un flamand, şi bibelouri orientale; mobile de preţ). D-na Coandă, născută Leca, văduvă a maiorului Vârtejanu, mort la Mărăşeşti, e fiica fiicei lui M. Kogălniceanu, din a doua căsătorie, de bătrâneţă, cu o tânără Lamotescu. Văd fotografia lui cu cilindru (!) lângă dânsa şi lângă fetiţă. Între alte lucruri, un dar, de sculptură pe fildeş, al lui Carol I-iu, ministrului său.

6 Februar.

În termini foarte măgulitori, Titulescu-mi anunţă acordarea Cordonului Legiunii de Onoare.

Conferinţă la cercul presidat de Étienne Fournol (Ancel, secretar), despre minorităţile în România. Asistă şi Boyer, slavistul, neschimbat, şi profesorul Eisenmann, foarte slăbit.

9 Februar.

Gorceix îmi aminteşte că la Iaşi, aflând că se pregăteşte de Nemţi o intrigă contra foilor mele, de Flers

www.cimec.ro

voia să-mi propuie a le sprijini băneşte şi că pentru aceasta şi pregătise o scrisoare, dar el, Gorceix, i-a arătat că aş considera-o ca o jignire.

10 Februar.

Cesianu-mi aduce Cordonul Legiunii. Regele insuşi, care e acuma la castelul tristelor amintiri, ar fi vrut -l deie.

15 Februar.

La preşedintele Republicei, care spune secretarului său că mă primeşte ca pe un prieten. Ajungem răpede la politică. Abia-şi aduce aminte de audienţa lui Gh. Brătianu. Îi spun că am sfătuit pe Rege să păstreze un Guvern cu care n'am legături, dar cu care am lucrat, şi să evite alegerea între revoluţionarii sociali şi cei cari caută să rupă legăturile internaţionale pe care, cu cât sânge latin e în noi şi cu limba pe care o vorbim, le avem prin inimă ca şi prin interese. Vrea să ştie cari sânt şefii dreptei hitleriste de la noi şi-i descriu pe Cuza, arătând că am fost impreună când împrejurările erau altele. Când vorbesc de plebea evreiască din Moldova, el aprobă. Mai mult despre propaganda maghiară de cerşitorie, cu privire la care face un gest de despreţ. Arăt că de aceia am făcut şcolile: din Roma şi, fireşte, din Franţa, al căror rost îl arăt, adăugind ce oposiţie ca istoric mi-au creat foştii miei elevi de la Fontenay. Pentru politica de stradă şi de violenţă el observă: „Da, politica e un lucru foarte complicat în toate ţările". Mai departe, despre Mussolini. Îi spun că sânt anti-sancţionist, dar mi se pare că Mussolini s'a băgat *dans une mauvaise*

www.cimec.ro

affaire şi ar fi de temut vre-o catastrofă. El crede că ea ar fi rea şi „pentru noi toţi", dar e sigur că întreprinderea, dusă cu metodă şi răbdare, consolidând ce s'a cucerit, va duce la un bun resultat, nu însă fără a lăsa acolo 100-150.000 de oameni. Franţa, cu altă experienţă, a procedat mai încet, înrolând treptat pe învinşi, cari au ajuns a considera pe Francesi ca pe nişte *bons types*. Arăt ce ar ieşi după boala sau moartea lui Mussolini. El subliniază pericolul oricării dictaturi; ce usat trebuie să fie orice om care a muncit, atâta timp, aşa de mult!

Audienţa se lungeşte peste o oară. Mă conduce până la uşă. De ce Mussolini n'a primit proiectul frances care a indignat pe Englesi? Putea merge oricât de departe.

*

Seara, plecarea Regelui. Vine amabil către mine. Râde zgomotos când îi povestesc păţania lui Babinger. Îi vorbesc de audienţa la Preşedinte, de neatenţia faţă de Gh. Brătianu şi de dusul acestuia la Berlin.

16 Februar.

Marea demonstraţie a stângii, circulaţia fiind oprită pe un traiect care nu atinge Cartierul Latin.

*

Seara, vestea marii biruinţi a lui Badoglio.

17 Februar.

Plecarea spre Veneţia, odată cu Titulescu, foarte încunjurat şi bine păzit.

www.cimec.ro

18 Februar.

Titulescu ne găseşte la restaurant. Vorbim de imprejurările în care am ajuns la guvern; el, obosit de discuţii care ţinuseră două săptămâni, m'a recomandat Regelui. Mi se pare că a spus într'un moment că am „girat" un Ministeriu al lui Argetoianu. Îi răspund că, la Instrucţie, am făcut ce am crezut de cuviinţă. I se pare lui că Argetoianu a intrigat între noi doi. Şi totuşi el, Titulescu, l-a făcut să aibă succes la Londra.

*

Seara, Regele trece prin gară. I se pregătise recepţia oficială. Prefectul şi şeful chesturii erau acolo, cu carabinieri în mare ţinută. Dar Regele nu fesese înştiinţat. A trebuit să fac să fie rugat a ieşi înaintea represintanţilor Guvernului italian, foarte încurcaţi. De altfel, ei nu ştiau franţuzeşte. Am încercat a-i atrage în conversaţia pe care Regele a început-o cu mine. S'a arătat mulţămit că am telegrafiat lui Mussolini pentru victoria italiană, pe care o consideră adevărată, plină de urmări şi se bucură de dânsa. Îi arăt ce mare efect a produs în Paris visita sa. Din nou e vorba de greşeala lui Gh. Brătianu, care a răspuns destul de ascuţit articolului mieu. Regele, foarte vioiu şi vesel, pleacă salutând „roman".

19 Februar.

La contele Orsi. Visita lui Zorzi şi a unui pictor, profesor la Academia de aici, cărula i-a scris despre visita noastră ministrul Italiei la Haga.

Vreme de neguri şi ploale continuă. Oraşul e ca şi cum n'ar fi războiul de departe, în care sânt prinse atâtea vieţi.

www.cimec.ro

21 Februar.

Plecarea spre țară.

În tren, generalul Moruzi. Vorbește de ce fac Germanii pentru viitorul războiu: autostrade largi, *pe lângă* orașe, permițând să arunce în Franța în câteva oare zeci de mii de soldați. Noi n'avem încă armata care trebuie. Și starea morală a ofițerilor e rea, din causa nedreptăților. Crede nevinovat pe Cihosky.

22 Februar.

La București. La alegerea de la Mehedinți a biruit dr. Lupu.

24 Februar.

Primire călduroasă la Senat. Reînceperea cursului la Universitate.

26 Februar.

Dr. Lupu-mi mulțămește pentru un articol favorabil lui. Judecă tot așa de aspru ca mine pe cei trei M. ai par lui.

27 Februar.

Reînceperea cursului la Academia de Comerț. La Cameră, lung discurs al lui Goga contra țărăniștilor. Insulte și bătaie. În stradă cele două bande în luptă sânt împrăștiate cu pompele.

28 Februar.

Comunicație la Academie despre o scrisoare a lui Despot, regăsită de Stahl, și despre conștiința de origine romană a Moldovenilor de la 1514.

*

www.cimec.ro

La Senat trebuie să intervin în discursul lui Gafencu, care vorbia de suveranitatea împărţită între Ţară şi Rege.

29 Februar.

Aflu în foaia lui Boilă extrasul din Evanghelie despre Irod, Irodiada şi Ioan, cu un adaus de alusii tot aşa de ofensătoare pentru Regele.

Regele primeşte Marţi pe Grigore Filipescu, care aruncă injurii pe toate căile lui Mussolini şi Laval, adăugindu-mă şi pe mine.

3 Mart.

Regele a decorat azi dimineaţă pe Mussolini, pentru opera de educator, şi mă invită la dejun.

Mari victorii italiene.

*

Supt presiunea francesă, înainte de noi sancţiuni, Geneva mai îndreaptă o invitaţie de pace beligeranţilor.

*

M'a cercetat ieri Vişoianu, ministru la Varşovia. Polonii au fost deprinşi să tot ceară fără a da nimic în schimb (aceasta şi în chestia proprietarilor expropriaţi). Trebuie un alt sistem. Şi el crede politica de basculă, catastrofală.

5 Mart.

Ugo Sola-mi mulţămeşte pentru broşura italiană care a apărut. Italienii au prins o comunicaţie a Englezilor, cari se plâng că Franţa şi România nu li-au făcut mai multă oposiţie în chestia petrolului

www.cimec.ro

6 Mart.

Comemorarea reginei Elisabeta de Goga. Lipsesc.

7 Mart.

La Senat luptă între Orleanu şi Leonte Moldovanu în chestia Gross-Cagero. Se spun adevăruri crude. Impresia e penibilă.

8 Mart.

Hitler a rupt tratatele de la Versailles şi Locarno şi a ocupat zona demilitarisată, dând şi o probă de caracterul fulgerător al mişcărilor armatei germane. Tot odată, reservând chestia coloniilor, oferă pacea pe douăzeci şi cinci de ani, cu garantarea hotarelor actuale, şi faţă de Lituania.

*

Dejun pentru Bonnet la Externe. El crede că de aici va ieşi o puternică mişcare francesă, şi încă mai largă; Hitler va trebui să-şi recheme trupele. Nici Titulescu nu crede că lucrul va rămânea fără urmări. Vede, la oarecare distanţă, şi un război în perspectivă. Recunoaşte că situaţia militară nu s'a schimbat mult, dar nu se poate accepta sfidarea. Arciszewski contestă că Polonia a ştiut, dar stăruie în ideia că politica polonă n'a dat greş. Ce ar fi câştigat cu o alta? — O mai bună reputaţie.

Mussolini, care declară că n'a ştiut, trece pe al doilea plan.

*

Duc pe Bonnet la teatrul de copii al Ligii Culturale.

www.cimec.ro

9 Mart.

Consiliul Apărării Naţionale. Asistă, de o parte şi de alta a Regelui, şi mai vechii preşedinţi de Consiliu Vaida şi Mironescu. Raportul cetit de generalul Angelescu invederează o însemnată operă de înarmare. Tătărescu o explică fără să adauge de fapt nimic. Mi se dă cuvântul.

Întreb ce ni dau aliaţii noştri pentru o acţiune comună; mă bucur că se lucrează şi la noi, dar să fie onest şi la acelaşi nivel, şi adaug două critici: reaua stare morală, mai ales la unii ofiţeri superiori, indiscreţi şi hotărît defetişti, adesea ori pentru motive de nemulţămire personală, adăugindu-se o presă care înegreşte totul, — atacând şi Coroana prin subînţelesuri, ceia ce nu s'a întâmplat supt mine —; apoi arăt non-sensul chemării pentru a-i informa a şefilor de grupări parlamentare, cu excluderea şefilor naţionalităţilor, făcând posibile discuţii neplăcute, cu ecouri la Capşa şi strecurări în presă. Vaida atacă şi el aşa-zisele partide.

Mironescu spune câteva cuvinte. Tătărescu obiectează că nu putea răspunde altfel la anume interpelări, şi-i obiectez că e o datorie a răspunde unde e întrebat, dar să spuie numai ce trebuie; un Guvern poate, cum a fost al mieu, să desarmeze orice oposiţie. La urmă subliniez, ca unul care nu sânt ministru în funcţiune şi nici candidat la succesiune, ce largă parte are în înarmare, pe care Guvernul mieu, căruia i se cerea de la Geneva, desarmarea, a trebuit s'o zăbovească, Regele, care şi el a vorbit, în sensul mieu, despre marea datorie a discuţiei.

Trebuind să plec la curs, Regele, înştiinţat de Tătărescu, vine la mine şi-mi mulţămeşte călduros pentru cele spuse despre dânsul.

*

Seara, un ziarist belgian, Dupierreux, amic vechiu al

www.cimec.ro

lui Grégoire. Îi spun că oferta germană trebuia prinsă şi că e o crimă a se pregăti un nou masacru. El se menine în starea agitată a naţiei sale.

10 Mart.

Dejun la Legaţia italiană şi cu familia Al. Lahovary. Minunată starea de spirit a doamnei, care povesteşte cu artă amintiri din prima tinereţă, la Petersburg.

•

Visita lui Şeba. Arată că ai lui ne-au ajutat, că Victor Antonescu a recunoscut cum că nici Francesii n'au dat atâta. Ni se prelungeşte terminul de plată, şi Cehoslovacii vând dincolo de Europa mărfurile noastre (şi stâlpi de telegraf în Palestina). 18.000 de mitraliere ni s'au livrat. Meşteri de-ai lor au refăcut Pirotehnia şi Arsenalul, unde ai noştri au învăţat răpede tot, rămâind doar câţiva ingineri; se lucrează la motorisare, cu conştiinţa ce o au ei că de fapt vor fi tăiaţi în două, ca şi Sârbii, într'un viitor război; ei fac fabrici la noi, şi de gaze. Una e complect gata; i se caută doar, pe la Mediaş, locul. S'ar da şi mai ieften, dar e vorba de capital privat, şi impositele sânt deci de trei ori mai grele ca la noi. În conflictul de azi, el e mai curând războinic: orice mai bine decât „o viaţă de câne".

Seara, Comedia Francesă, de o perfectă artă. Toată lumea care de obiceiu nu vine la Teatrul Naţional. Ministrul Franciei, care mi-a oferit o lojă, e foarte bucuros de marele succes. D-ra Ventura joacă duios un rol de fată tânără şi dă ilusia.

www.cimec.ro

11 Mart.

Preşedintele Consiliului vede în anume ştiri acţiunea unor „agenţi provocatori": nimic nu e adevărat. Dar Pochammer i-a cerut lui Titulescu să meargă cu Germania; răspunsul a fost un zimbet. Titulescu nu face şi nu va face politică personală. Înainte de plecarea lui, politica României a fost fixată într'o conferinţă dintre Regele, Tătărescu şi Titulescu. Ni vom îndeplini angajamentele contractuale, pentru a nu fi arătaţi ca „feloni", dar nimic mai mult. Nimeni nu ne va putea atrage într'o aventură. Nu vom merge la niciun risc suplementar.

Pregătisem, dacă ar fi fost altfel, o interpelare.

* *

După-amiazi luăm măsuri pentru economie la Teatrul Ligii Culturale.

17 Mart.

Serbătorirea Mariei Ventura la Teatrul Ligii. Plânge la amintirea zilelor din Iaşi. Asistă ministrul Franciei şi d-na d'Ormesson. Se joacă piesa mea *Contra Patriei.* D-ra Ventura spune că în Franţa ar face să se bată în sală cele două partide. Mă înţeleg să-i fac pentru Teatrul Naţional o „Cristină a Suediei". Mă roagă s'o scriu în prosă.

*

Mare încordare la conferinţa „locarnienilor" de la Londra.

18 Mart.

Se cere Germaniei să-şi retragă trupele de la Rin şi să primească un cordon de trupe străine. E inacceptabil. Titulescu a făcut un mare discurs contra Germaniei.

www.cimec.ro

19 Mart.

S'a renunţat la cele două cereri şi rămâne judecarea la Haga a fondului conflictului.

Vorbesc lui Savel Rădulescu. Mă arăt bucuros de starea actuală a hotărârilor. Scurt şi rece, îmi obiectează: „Dar e vorba de onoarea Franciei".

•

S'a decis că se pot începe negocieri pe basa ofertei lui Hitler.

23 Mart.

D-rul Angelescu află la Senat cuvinte bune pentru conferinţile mele din Apus.

*

Seara, caldă primire a piesei mele „Un biet moşneag şi-un doge".

24 Mart.

Mussolini-şi face o triplă alianţă „economică" împreună cu Austria şi Ungaria.

25 Mart.

Mă visitează Eug. Wolbe din Berlin, biograful reginei Elisabeta şi al lui Frederic al Germaniei. Voinic om de şaizeci şi trei de ani, naiv şi stângaciu. Îmi apucă mâna la fiecare recunoaştere că a lucrat bine. Ar vrea să-i insemn eu ce i-ar fi util pentru biografia regelui Ferdinand în „Memoriile" mele. Primeşte cu nesaţ ce-i spun de favorabil lui Brătianu. Văd câteva pagini din ce a scris: maltratează pe Ştirbei, pe care spune că-l urăşte

www.cimec.ro

pentru cât rău a făcut ţării. Cere voie să revie. Crede că Goga va veni la Guvern şi va fi nenorocirea ţării. — De ce? Doar e hitlerist. — Nu vorbesc decât de politică românească.

27 Mart.

Emandi, ministrul la Praga, şi soţia lui, fiica lui N. Gane.

El îmi spune că, în 1930, când se ştia că Ungurii şi Sovietele vreau să ne atace, a mers la Beneş, invederându-i ce consecinţe ar avea căderea noastră şi cerând muniţii care ni s'au acordat.

Nu crede în vinovăţia vre-unui politician în afacerea Skoda. Când Tilea a venit la Praga să cerceteze, Guvernul Republicei a somat pe Löwenstein, directorul fabricii de arme, să declare cine au fost conrupţi, şi răspunsul a fost: numai un general şi câteva persoane în subordine; niciun om politic mai în vază.

28 Mart.

Cuza vine pentru întâia oară la Senat: a avut o gripă foarte grea şi păstrează o suferinţă la ochiul drept. Altfel e voinic. Merg cu el la dr. Topa: tensiunea, de 16 şi jumătate la aproape şaptezeci şi nouă de ani! Îl asigur că se va căi de legătura cu Goga, care n'a vrut decât să-i ia partidul. Se va convinge în curând. El e foarte amical şi recunoscător pentru afecţiunea ce-i port.

*

Discuţie cu Tătărescu, dr. Angelescu şi Donescu pentru noua clădire a Ligii şi a Institutului Sud-Est European.

Tătărescu vorbeşte foarte aspru de ambiţia bolnavă a lui Gh. Brătianu.

www.cimec.ro

29 Mart.

Seara, conferinţă despre Olanda, la Liga Culturală. Asistă dr. Angelescu şi ministrul Olandei, prieten al lui Grondijs.

31 Mart.

Visita lui Ugo Sola. Vorbim de greutăţile ce-mi face Oficiul muncitoresc fascist de la Veneţia în privinţa reparaţiilor Casei de acolo. Trecem la războiul din Abisinia. El explică putinţa de a-l suporta prin imensele sacrificii ale publicului italian şi prin buna situaţie a Tesaurului, care avea o balanţă de cinci miliarde.

Negusul are întreaga lui gardă, pe care n'a vrut s'o încredinţeze „rasilor".

*

La Senat întreb cu privire la „epidemia" de tifus exantematic: Temperley mă consultase telegrafic dacă se poate intra în România şi ieşi. Nistor dă asigurări.

Vorbesc la legea învăţământului profesional. După mine, Manoilescu şi Ioaniţescu. Legea trece.

*

Vorbesc la legea şcolilor profesionale.

2 April.

Laskaris soseşte pentru adunarea istoricilor. Spune că pe Venizelos l-a pierdut mulţimea parasiţilor, pe care din bunătate nu voia să-i înlăture.

*

Seara, a doua conferinţă despre Olanda.

www.cimec.ro

4 April.

Ultima conferinţă despre Olanda.

6 April.

Arciszewski-mi anunţă o conferinţă a lui Halecki şi-mi cere participarea la o comemoraţie a lui Pilsudzki. Cu Halecki a lucrat la Geneva: el ar fi avut iniţiativa pentru colaboraţia generală. Arciszewski i-a adus lui Briand un plan de pace între membrii Societăţii, şi ministrul frances ar fi întrebat „la ce serveşte", de oare ce în statut asigurarea există. Pe urmă s'a convins că nu era, şi a recunoscut-o.

Pe acte necetite de aceia chiar cari le-au încheiat se sprijină aşezarea lumii de azi....

*

La Târgul Murăşului 3.000 de studenţi au defilat înaintea generalului Cantacuzino, după ce au spurcat crucea din gara Sinaia amintind omorul lui Duca şi au ridicat imnuri asasinilor.

9 April.

Soseşte, pentru acea adunare a Comitetului internaţional de studii istorice, Amantos. Ceilalţi Greci nu vin. A făcut şase oare cu avionul de la Atena până aici în cele mai bune condiţii.

*

Pentru visita lui Koht e aici ministrul nostru la Oslo, Iurăşcu. Laudă ţinuta ponderată a ministrului socialist. Soţia lui, o învăţătoare, s'a închis la Bruxelles într'un home de studente ca să înveţe la vrâsta ei limba francesă. Koht e din Nordul ţării, de la Tromsoe. S'a arătat foarte înţelegător pentru noi.

www.cimec.ro

12 April.

Excursie la Mogoşoaia şi Rebegeşti cu d. şi d-na Temperley. Visita în grup a Italienilor.

13 April.

Deschiderea adunării. Amabil discurs al d-rului Angelescu pentru mine. Temperley pomeneşte pe cei dispăruţi. Propune o telegramă pentru Regele.

Dejun la Athénée Palace. La discursul mieu răspunde glumind Dembinski.

Şedinţă comună după-amiazi.

*

Seara, un tânăr cearcă să pătrundă la mine... ca să mă omoare, spunând că Garda de Fier mi-a pus capul la preţ. Înştiinţez pe Angelescu care se uimeşte de o astfel de sălbătăcire a moravurilor. Inculeţ e la ţară. Tătărescu nu poate fi găsit. Descoperim numai pe secretarul general, Sergiu Dimitriu, care asigură că va da de capătul incidentului. Şoferul mieu va descoperi pe acel tânăr, care pretinde că, Armean, voià să mă întrebe ceva despre... causa armeană. I se dă drumul, ca fiind nebun.

14 April.

Discuţii în comisiunea iconografică. Se decide o revistă, pentru a cării publicare în primul an îmi iau îndatorirea.

Dejun pentru Koht. Vorbeşte frumos Savel Rădulescu; Koht, familiar, ca de obiceiu.

15 April.

La Argeş. Foarte bună zi.

www.cimec.ro

16 April.

Închiderea congresului. Temperley are cuvinte bune pentru mine.

După-amiazi, la Sinaia. Regele vorbeşte cu şefii delegaţiilor. După ce i-i aduc, se opreşte la mine. Îi recomand păstrarea cât se poate a situaţiei politice actuale. Cu o comparaţie trivială, îi învederez ce ar însemna o schimbare: cineva se află închis într'un compartiment rău mirositor; i se oferă să ieа loc în altul vecin; dar, cum mirosul e acelaşi, ar fi de preferat să se deschidă o fereastă. Nici Regele nu vrea o schimbare. Dar, într'un vag viitor, funcţionari şi câţiva oameni de notorietate cari, fără portofolii, „i-ar împiedeca pe ceilalţi de a a face politică". — Între dânşii şi eu? Fac un gest evasiv.

Lui Mihalache Regele i-a spus că nu admite schimbări prin stradă, care de alminterea nu a creat niciodată un regim. Mihalache a recunoscut că e aşa, dar trebuie pentru partid... Regele se plânge de lipsa lui Gh. Brătianu, care ar fi făcut câţiva paşi către dânsul. Apoi e vorba de Moştenitor, care tuşeşte şi pare mai slab.

La plecare, şeful Sovietelor, care a vorbit cu Regele, e foarte mulţămit. A cetit, de mult, de mine, „Istoria Românilor din Ardeal".

17 April.

Presint oaspeţilor Museul de Artă religioasă. Apoi, masa oferită de Savel Rădulescu.

Seara, conferinţile lui Temperley şi Hankin la Academia de Comerţ. Public mai mult engles...

18 April.

În tren, cu congresiştii, spre Bucovina. Primire solemnă la

www.cimec.ro

gară. Fac o conferinţă despre ce a fost generaţia mea. Mi se atrăsese atenţia că sânt „gardişti“ în sală ; unul i-a spus lui Marmeliuc, care-l ajutase, că-i datoreşte foarte mult, dar, „dacă-i dă ordinul *căpitanul*, e gata să-şi asasineze binefăcătorul“. În timpul conferinţii, care li era o lecţie, n'au mişcat.

Musica a fost excelentă la festival.

Erau de faţă d'Ormesson şi doamna, cari mântuiau o excursie în Bucovina. El a vorbit la Cercul Amiciţiei francese, cu laude mari pentru ţară şi dorinţa de a se păstra pacea, cu asigurarea dreptului frances.

19 April.

La Hotin, primit de prefectul oltean Marin Florescu, fost militar, care ţine pe d-ra Moraru, întâlnită odată de mine la D. Onciul. A făcut şi un frumos teatru, unde vorbesc unui public numeros şi înţelegător (şi Evrei complet modernisaţi). Apoi lămuriri în franţuzeşte pentru oaspeţi. Un Rus pune să mă întrebe dacă nu sânt şi sovietici de-ai lor.

În faţă, malul rusesc. O biserică prefăcută în Casa Poporului, alta fără turn. La Paştile trecute se ieşia în ziua de Paşti din biserică supt steagul roşu. Miserie ca în secolul al XVIII-lea. Foarte departe, un grup de săteni. „Colhozul“ în margene.

D'Ormesson a aplicat gluma de la restaurantul în faţa unui cimitir frances: „Mieux ici qu'en face“.

20 April.

La Putna. Refus să iau dejunul la directorul fabricilor de ciment şi sticlă, care ruinează dealul şi infectează lo-

www.cimec.ro

calitatea, luptând contra Comisiei Monumentelor Istorice, care caută să-i oprească. Merge acolo numai Nistor şi străinii. D-ra M., Englesă, refusă: „mai bucuros nu mănânc două zile". Şi rectorul de la Lausanne, Reymond, pune că, de ar fi ştiut, nu se ducea. Lecţia s'a dat. Noi am gustat la mănăstire. I-am dat speranţe de episcopie stareţului.

După-amiazi la Suceviţa şi la Rădăuţi, de unde apoi la Suceava, unde cină la Prefectură. Vorbeşte foarte mişcat, de vechile noastre relaţii, Desprez, fostul mieu aproape coleg de la Hautes Études.

21 April.

La Văleni. Apoi la Snagov, foarte stricat de săpăturile făcute de Primărie.

Seara, conferinţa lui Halecki la Legaţia Polonă, despre latinismul Polonilor şi — al nostru. În acest moment, acasă la ei tagma „colonelilor" se clatină rău.

În asistenţă Gh. Brătianu, care şi-a făcut noul program, şi Panaitescu, care-mi opune o nouă Istorie a lui Mihai Viteazul.

Valer Pop, a cărui răsturnare, împreună cu a lui Inculeţ, se încearcă prin intrigile lui Victor Iamandi, se arată sigur de situaţie.

A venit şi generalul Cihoski, care e însă foarte isolat.

22 April.

Conferinţă la Teatrul Ligii a lui Halecki. Asistă o mare parte din corpul diplomatic. Expunere strălucită. Încercare de a acoperi motivul adânc al vechilor conflicte polone-române şi, la urmă, de a salva jocul Polo-

www.cimec.ro

niei cu Germania, care ar însemna numai asigurarea păcii, pe când legături ca aceia cu noi ar fi *adevărate* alianţe. Iau cuvântul pentru unele rectificări şi adăugiri, mai ales în ce priveşte adăpostirea emigranţilor politici poloni la noi. Apăs la urmă asupra caracterului politicii noastre: una singură, şi, din inimă.

*

La Rădăuţi mă arătasem la doi tineri bucuros că „zulufăria" nu mai e aşa de visibilă, dar li-am recomandat a fi cu măsură şi a manifesta numai când e nevoia de a afirma ideia naţională. Acuma aflu că abia se făcuse o devastare şi că după plecarea noastră a fost o alta.

25 April.

La Văleni, apoi la Braşov. Vorbesc despre reforma şcolară ce ar trebui să se facă. Asistă şi generali veniţi la examene.

26 April.

Conferinţă la Făgăraş, despre rosturile româneşti ale localităţii. Cercetez cetatea, în reparaţie.

După-amiazi la Sibiiu, unde m'a invitat Şcoala Militară. Vorbesc despre datoria socială a ofiţerului. Foarte călduros auditoriu.

Goga, invitat şi el, anunţă cu afişe o „conferinţă publică" mâni. Înştiinţez pe comandant la ce se poate expune patronând o adunare publică. Declară că, dacă se produce vre-o alunecare, va părăsi, împreună cu ofiţerii săi, sala.

www.cimec.ro

27 April.

La Bucureşti.

Seara, Inculeţ, căruia i-am făcut dreptate într'un articol, vine să-mi mulţămească. Lupta e între dinastia Brătianu şi cei cari vor să-i reducă rolul. Bébé Brătianu e instrumentul lui Dinu, care vrea să readucă în partid pe Gheorghe, „ca să nu fie în opoziţie două partide liberale". Se va aduna, şi contra voinţii şefului, congresul pentru a face pe Tătărescu vice-preşedinte, asigurându-i astfel succesiunea.

28 April.

Alegerea de episcopi: la Orade a unui tânăr cleric Popovici, şi la Cluj (29) a unui preot profesor, Colan.

30 April.

Arăt înaintea comitetului român al istoricilor că nu-i mai pot presida. O întreagă dureroasă şi crudă expunere a legăturilor mele cu dânşii. Asistă Panaitescu, Vulpe, Vladimir Dimitrescu. Oprescu încearcă a mă face să revin. Arăt că e imposibil. Brătianu, fără a mă saluta, vine la plecarea mea. I se spune că l-am atacat violent.

El pretinde că se poate apăra cu acte. Vladimir Dimitrescu se plânge că nu l-am ajutat cu nimic şi e bucuros că vor lua ei comitetul.

1-iu Maiu.

La Academie, presidată de Antipa, Petrovici cere să i se menţioneze conferinţile la Paris. Bună conferinţă a lui C. Marinescu despre nişte tratate militare ale lui Despot

www.cimec.ro

(multă lume). Mi se spune că Mehedinţi, care apare magnific, vrea locul vacant de la secţie pentru un geograf: celelalte două le cere Andrei Rădulescu pentru ramura sa, dar admite candidatura lui P. Negulescu. La Litere ar fi vorba de Rebreanu, de Lovinescu şi chiar de Arghezi...

Pentru *Istoria Românilor* a mea nu capăt de la nimeni o vorbă bună...

2 Maiu.

La Văleni. Aduc broşura de explicaţie cu membrii Comitetului naţional de istorie.

3 Maiu.

Comemorarea lui Asachi la Ateneu. Presidează Trancu-Iaşi, care vorbeşte bine, Simionescu, înflorit, Minea, cu multe lucruri noi, Carpen, cu poesie, asămănând împrejurimile Iaşului cu ale Florenţei. Sala plină şi foarte bună.

*

Aflu că la „Cartea Românească" doi tineri istorici îşi arătau dorinţa de a-mi da explicaţii şi de a părea că se sirâng în jurul mieu „până voiu muri". Un Ieşean spune: „se văd mai multe piei de miel tânăr decât de oaie bătrână".

4 Maiu.

Negusul a fugit prin Gibuti la Ierusalim.

6 Maiu.

Călduroasă mulţămire a delegaţilor francesi la adunarea din Bucureşti.

*

www.cimec.ro

Văd la Universitate figuri patibulare care pregătesc manifestările de mâni.

7 Maiu.

Bătăi între studenţi cu prilejul „grevei demonstrative", pentru că „i-a atacat „Adevărul", căruia i se sparg geamurile. Se aruncă vitriol asupra celor ce vin la cursuri. Toţi bandiţii se mobilisează ca public.

Pot face cursul la Academia de Comerţ, dar la Universitate vorbesc înainte a patru singure foaste eleve, acum licenţiate, care au avut curajul să vie şi pe care trebuie să le strecor ca să nu fie atacate de huligani.

8 Maiu.

La Academie, despre caricatura lui Mihai Viteazul de P. P. Panaitescu.

9 Maiu.

Despre scrisul românesc la Asociaţia dactilografelor.

Seara, la Ligă despre „şcoala nouă" de istorie antinaţională. Lume nu prea multă. Topa a adus studenţi de la Căminul Macedonenilor.

Asistă şi Stelian Popescu, care n'a admis să se resume conferinţa mea de la Academie, ca să nu se vadă, în ajunul lui „Zece Maiu", ce poate scrie despre Mihai Viteazul un istoric român, dar pe care l-am poftit ca să se încredinţeze el singur de enormitatea acestei rătăciri.

www.cimec.ro

10 Maiu.

Splendidă zi și minunat spectacol. Asistă Franchet d'Espérey.

Toți membrii oposiției s'au abținut, fără deosebire de nuanțe. De aceia Regele a venit să-mi mulțămească (i-am atras atenția asupra a ce se publică supt scutul „Fundațiilor" și l-am rugat să mă primească pentru a-i vorbi, oferindu-mă să intru și în comitetul de direcție al lor). Regina Maria e în cea mai bună dispoziție.

Vorbesc cu Victor Antonescu. E păcat că liberalii își pierd prin certe neroade o întreagă situație, în care au făcut și multă ispravă. El explică nervositatea lui Dinu Brătianu, care vrea neapărat înlăturarea lui Inculeț, prin influența, decisivă, a lui Tancred Constantinescu. Speră într'o înțelegere. Recunoaște că în neplăcuta tovărășie cu Argetoianu am știut păstra o perfectă decență.

Și el crede că în Franța, peste pripelile și violențele lui Blum, s'ar putea ajunge la revenirea lui Laval. Blum va avea în fața sa Senatul. Și el crede că în fond Francesul e conservativ. A spus cândva unui om politic frances că ei sânt ca ridichea: roșie afară, albă înuntru.

Vorbim de necesitatea muncii modeste și tăcute, și el își amintește de recomandația lui Poincaré: „et surtout pas de génie".

În ziua proclamării lui Victor-Emanuel ca „Împărat al Etiopiei" Ugo Sola e deosebit de mulțămit.

Ceilalți diplomați se simt mai puțin aproape unii de alții decât în alte vremi. Ostrovschi are un aparat fotografic cu care lucrează în mișcări furișe.

Patriarhul a venit cu un văl alb și cruce în frunte, ca la Ruși. Serviciul pentru steaguri a fost neîngăduit de lung. Un vânt rece bătea pe platou și trebuia să stăm

www.cimec.ro

cu capetele descoperite. Am anunţat că la anul vin... cu perucă.

Vaida nu conteneşte cu mărturisirile sale. De toate, unele foarte interesante. S'a convins că Maniu l-a lucrat totdeauna, de şi el i-a acceptat şi soluţiile despre care era convins că sânt greşite. Îl mână şi intriga nepotului „Zachi" (Zaharia Boilă). Discută cartea lui Graur despre Francisc-Ferdinand şi observaţiile lui Clopoţel. Francisc-Ferdinand ura pe Unguri şi n'o ascundea. Îi spunea lui că nu-i pasă de dânşii *(es ist mir ganz Wurst)* şi că l-a făcut pe Andrássy să plece aşa, de era alb ca manşeta lui, a arhiducelui. Vaida are pentru relaţiile cu dânsul o întreagă archivă, pe care, în timpul războiului, i-a salvat-o Steinacker, ireductibil duşman al maghiarismului.

Foarte mulţămit e Şeba, care vorbeşte aproape perfect româneşte. Anunţă cu satisfacţie că ai lui mută la noi toată pregătirea tehnică a lor. Se va proceda la motorisarea armatei. Tancuri se vor face la Braşov. Beneş, care va veni la 8 Iunie şi care va visita şi exposiţia fiicei mele (societăţi ceho-slovace i-au luat zece tablouri; cu fiul mieu Mircea se va lucra la o apropiere a şcolilor industriale), dă personal ordinele de a se lucra imediat în acest sens. Şeba arată mitralierele, tunurile de la Skoda, cu inovaţiile introduse. Admiră caii călăraşilor cu schimbul, dovadă a ţării de ţărani.

11 Maiu.

Lhéritier îmi trimete mişcătoare rânduri de amintire a primirii în ţară, pe care le va publica într'o revistă.

12 Maiu.

Visita generalului Soli, care predică ideia Romei uni-

www.cimec.ro

versale. A fost în Tripoli mai mult timp. Foarte mic, pătrat, vorbind brusc. Vrea să facă aici un comitet, şi se gândia la mine. Îi arăt că e bine să fie oameni fără caracter de partid. Al. Lahovary ar fi cel mai bun. Aş primi, cu rectorul şi Stelian Popescu, un patronagiu.

•

Conferinţă despre Pilsudzki, cum l-am cunoscut. Urmează călduroase cuvinte de prietenie ale lui Arciszewski. „Universul", care a publicat două scrisori insultătoare pentru mine ale tovarăşilor Giurescu şi Panaitescu, suprimă pur şi simplu manifestaţia.

13 Maiu.

Visita scriitorului spaniol Corpus Barga. Nici ministrul Spaniei nu ştie ce a scris.

•

Conferinţa mea despre originile „raţionalismului antinaţional". Foarte multă lume. Dr. Angelescu se arată încântat.

14 Maiu.

Mussolini-mi mulţămeşte pentru felicitările cu prilejul victoriei italiene.

15 Maiu.

Şi Stelian Popescu atacă scandaloasa carte a lui P. P. Panaitescu. I. Dimitrescu de la „Curentul", care-mi resumase simpatic conferinţa, face acum reserve. Motru trimete lui Stelian Popescu o protestare în numele adevărului care, oricum să fie, trebuie proclamat.

•

www.cimec.ro

Întâlnesc pe Mănescu, ataşatul comercial de la Atena. Spune că la Salonic au căzut mulţi morţi, că oraşul e aproape în mâna bolşevicilor, că Metaxas nu e încă destul de energic. Se cere plecarea lui şi a regelui.

*

Deschiderea sesiunii Academiei supt presidenţia lui Antipa. Atmosferă de indiferenţă greoaie. Biblioteca a realisat mari progrese supt generalul Rosetti.

*

Lupaş se arată indignat de cartea lui P. P. Panaitescu. Iredentismul unguresc se va folosi de dânsa.

Îl întreb de ce n'o spune în public. Promite că o va face.

18 Maiu.

Studenţii poloni, cari au represintat aseară, — pe ce frig!, — la Arenele Romane viaţa lui Kopernic, vin să mă cerceteze. Tinereţă veselă şi voinică. Li arăt Museul de artă religioasă, unde azi a fost numit director Brătulescu.

23 Maiu.

La Academie, se votează în plen Bănescu. Cuza n'are două treimi (zece voturi contra). Negulescu declară că nu e sociolog şi că e prea ocupat ca să poată fi de folos. Petrovici e deci pentru a se retrage candidatura. Totuşi se votează: două singure voturi contra.

*

A doua oară secţia literară propune pe Lovinescu.

www.cimec.ro

25 Maiu.

Cuza e votat în plen: opt voturi contra.

*

Întrebând pe academicieni cu privire la definiţia plagiatului, generalul Rosetti declară că el nu există, dacă se pomeneşte la bibliografie numele celui plagiat.

*

Şedinţă regală la Academie, cu o foarte importantă comunicare despre limbă a lui Puşcariu.

27 Maiu.

Cădere, cu paritate de voturi, a lui Lovinescu, ale cărui turpitudini le-am invederat la începutul şedinţii.

Patriarhul presintă noua Biblie.

28 Maiu.

Trece la a treia votare Blaga. Motru-mi spune că nu înţelege nimic din filosofia lui.

29 Maiu.

Dr. Angelescu admite prefacerea lui „Cuget Clar" în foaie săptămânală de luptă.

30 Maiu.

Intervin la Academie pentru a semnala injuriile lui Al. Rosetti şi scabrosul volum al lui Arghezi, publicat de Fundaţiile Regale ca ediţie definitivă.

Şi Brătescu-Voineşti aduce înainte dovezi ale abjecţiei

www.cimec.ro

„marelui scriitor", care întrebuinţează în „Cimitirul Sfintei Vineri" cel mai ordinar limbagiu..

Propun intervenirea la Regele, patron al Academiei, care, cu câteva zile înainte, a lăudat, în şedinţă, opera ei. Ar trebui să meargă preşedintele. Dar Lăpedatu obiectează că în această săptămână n'are audienţă. El crede că Goga, din comitetul de supraveghere al „Fundaţiilor", ar trebui s'o facă. Se ivesc şi discuţii cu privire la o protestare publică. Le încheiu, cerând să se comunice presei numai ce am presintat eu. Oamenii sânt bucuroşi că, astfel, scapă de răspundere.

4 Iunie.

Mitropolitul Bucovinei la mine. Se plânge de intrigile din jurul lui, de duşmănia activă a liberalilor, de deasa incapacitate a unui cler ipocrit, de decăderea completă a Facultăţii de Teologie, de ipocrisia unora din preoţi, cari se pleacă, dar nu ascultă. În chestia călugăriţelor de la Moldoviţa agitaţia o face preotul tânăr, care reclamă pentru sat biserica, şi i s'a dat. Ţăranii sânt inteţiţi pentru puţinul pământ ce s'a dat mănăstirii. Şi el ar fi pentru mutarea la Suceviţa, şi-l îndemn să renunţe la această ideie [1]. Arată că pentru lemn a făcut apel la două societăţi din Germania, dar interesele evreieşti îi stau în cale. Îi recomand să se îngrijească de mâncarea lui: astfel de duşmani pe cari i-a stârnit sânt capabili de orice. Deocamdată, ei îi scormonesc tot trecutul.

•

Îngrijorarea e tot mai mare faţă de ce se petrece în Franţa, zguduită de greve. S'au chemat la Paris ataşaţii comerciali.

---

[1] Totuşi s'a realisat.

www.cimec.ro

5 Iunie.

La Academie, după conferinţa mea despre Constantin Căpitanul şi originea lui Mihai Viteazul, se pune chestia răspunsului lui Al. Rosetti, care a insultat în bloc pe membrii. Antipa, care presidează, ar fi pentru propunerea mea de a se restitui obrăznicia. Gusti se opune; s'ar opune şi Motru. Se iea, în aşteptarea lui Lăpedatu, măcar decisiunea de a se trece la procesul-verbal că răspunsul nu e satisfăcător.

Spre seară sânt întrebat dacă vin mâne seară la concert. Fac a se răspunde nu. Urdăreanu mă roagă să vin: locurile se vor păstra. În ce priveşte chestia în discuţie, ar fi după serbători.

Seara, conferinţa despre literatura de turpitudini. Banda vuieşte prin presă.

6 Iunie.

Concert la Palat pentru Beneş şi prinţul Pavel. Vorbesc cu generalul Antici, foarte îmbătrânit, cu ministrul de Externe, profesorul Krofta (figură de bătrân savant frances), cu ministrul de comunicaţii iugoslav, Mehemed Spaho, interesantă figură de Turc mongol, vorbind nemţeşte. Musică multă: aţipeşte Voevodul şi chiar prinţul Arsenie. Regele în treacăt pe lângă mine: n'am înţeles ce-a spus. Foarte amabil prinţul sârb, căruia-i vorbesc de Museul lui şi de al mieu (mi se asigură că a prins gust de politică). Mult timp se opreşte Beneş, pe care-l felicit. Şi el crede că Beck e un un om de vitrină, jucând pe funie; a venit măreţ la Belgrad şi a trebuit să plece mai modest. Comunicatul mi se pare important. Stoiadinovici a rămas la Belgrad din causa situaţiei lui grele. Prinţul îi pare sigur. Şi el crede că

www.cimec.ro

Blum s'a prea grăbit cu declarațiile și că situația în Franța e îngrijorătoare. Îl rog să spuie Regelui să nu schimbe Ministeriul. În față sânt două oposiții care se urăsc și umblă cu reforme într'o vreme când aceasta e periculos. Ministeriu național nu e de făcut; singurul care l-ar putea face, eu, nu e dispus. Și el crede în nevoia menținerii.

Titulescu a apărut, bățos la glumele mele și peste măsură de preocupat. Armand Călinescu regretă că nu mai sântem împreună. Lui Mihalache i se închină d-na Bibescu, d-na Lahovari și prințul Nicolae. Regele vorbește mai mult cu Lupu. Îi spun lui Condeescu că, oricare ar fi atitudinea Regelui, ea nu poate să scadă pe cine a clădit în țară atâta cât mine.

Un Cehoslovac îmi spune că Masaryk e în rea stare: nu poate mișca mâna, a pierdut memoria unor cuvinte, vorbește greu.

7 Iunie.

Seara, la Legația cehoslovacă. Imensă îngrămădire, cu țărăniștii în frunte. Beneș vine la mine. Greșesc spuindu-i „ministru", dar adaug că e bine totuși că a rămas ministru și chiar profesor. Spune că în privința menținerii liberalilor a vorbit la Scroviște.

D-na Gafencu, Francesă, întoarsă de la Paris, vorbește de măreția demonstrației pentru Ioana d'Arc. Dreapta ar pregăti ceva.

Mihai Popovici amenință de fapt cu o revoluție în Ardeal.

Beneș întârzie în conversații. Îl rog, glumind, să nu ne reție, căci cu toții avem parada de mâni.

8 Iunie.

Strălucită paradă. Sânt lângă vechiul secretar al presi-

www.cimec.ro

denţiei cehoslovace, care mă asigură că Masaryk se exprimă încă uşor în limba sa ; îmi cere un mesagiu pentru dânsul.

Priveliştea în aierul rece, cu înteţiri de vânt şi nori de praf, e măreaţă. N'aş fi crezut să se fi putut face în doi ani astfel de progrese 'n organisarea şi pregătirea tineretului.

Dar, în mijlocul entusiasmului, care prinde şi pe străini, o tribună cade fără victime, apoi a Ministeriului de Instrucţie cu 4.000 de oameni. Pământul pare că o înghite, şi nourii de praf întunecă tot cerul. Regele aleargă imediat, şi ochii i se umplu de lacrimi. Publicul dă însă dovadă de o strălucită disciplină : pe când se cară sutele de răniţi (şi trei morţi), brancardierii fiind admirabilii cercetaşi, se execută ordinele pentru pregătirea defilării, care, cu tot doliul ce strânge inimile, e măreaţă.

9 Iunie.

Sutele de răniţi se înregistrează de ziare. Un tinichigiu şi un dricar, Evrei, construiseră baraca...

Prinţul Pavel a plecat ieri, la 4. Regele merge la Severin cu Beneş.

Am trimes, ieri, Regelui o telegramă de felicitare pentru pregătirea tineretului.

Mihalache a fost aclamat de Muscelenii săi. A fost şi la adunarea festivă, la care Ţoni, decorat cu acest prilej, a ştiut să atragă pe învăţători.

12 Iunie.

Regele-mi mulţămeşte călduros pentru telegramă.

www.cimec.ro

13 Iunie.

Şi Inculeţ îmi arată mulţămirea Regelui pentru că i-am înţeles intenţiile.

15 Iunie.

Un redactor de la *L'Intransigeant*, care cunoaşte Balcanii. Şi la Atena i se spune că felul de a fi al lui Titulescu, cu pretenţiile lui, încep a jena.

•

Presa lui Maniu vede în nenorocirea de la 8 Iunie pedeapsa lui Dumnezeu şi adauge că anume s'au aşezat în tribuna prăbuşită Ardeleni. Adauge bătaia de joc pentru uniformele tărcate pe care le-a introdus Regele.

•

La Iaşi, după o cuvântare, Averescu a avut din nou o slăbiciune şi a trebuit să plece la Bucureşti.

19 Iunie.

La radio, despre „Academia Română". La Ligă despre „lupta mea contra prostiei". Foarte multă lume, de o mare disciplină. Asistă, foarte aclamat, Brătescu-Voineşti.

21 Iunie.

Pe când la Bucureşti se bat fascişti şi comunişti, cu morţi şi răniţi, fac lecţia mea la Vălenii-de-Munte.

28-9 Iunie.

Strălucit congres al Ligii la Braşov, cu visită în Secuime. Nicăiri o influenţă a agitaţiilor politice, în momentul când

www.cimec.ro

Maniu vorbeşte la Vinţ (declară că a fost primul contra sancţiunilor şi că Ardelenii singuri au apărat Tisa contra comuniştilor, supt comanda lui), Vaida la Chişinău, plus Gh. Brătianu nu ştiu unde...

Splendidă operă de rechemare la limba strămoşilor a celor pierduţi.

10 Iulie.

Comunicaţie la Academie despre desnaţionalisarea Românilor în Secuime. Foarte multă lume La radio despre drumul mieu în Secuime.

15 Iulie.

Foarte multă lume la deschiderea cursurilor.

Dr. Angelescu îmi explică aceia ce s'a petrecut cu Titulescu. Acesta arătase lui Tătărescu că Blum şi Litvinov, şefii evrei ai Aliaţilor, sânt indignaţi de progresul hitlerismului la noi. Dacă ne temem de ameninţarea germană, şi Rusia poate ameninţa. I s'a răspuns de primul ministru că el are de apărat interesele României. Titulescu a demisionat şi s'a făcut recunoscut senator de drept. Regele a intervenit pentru Tătărescu. Se va da un comunicat satisfăcând numai formal pe celalt.

20 Iulie.

Ciudată telegramă a lui Titulescu.

25 Iulie.

Iulian Peter povesteşte ce-a văzut într'o călătorie 'n Apus. A asistat, în Elveţia, în Consiliul Federal, la lupta în jurul relaţiilor cu Sovietele. Motta a vorbit contra,

www.cimec.ro

ca şi Musy, care a fost la noi. O parte dintre socialişti s'au abţinut, unii au votat contra. Industriaşii sperau o vânzare la Ruşi, S'a relevat că Elveţia, o aşa de veche democraţie, n'are nevoie să i se aducă idei de aiurea. La Geneva, unii vreau comunism, dar nu-l pot defini.

În Franţa i-au declarat că votul pentru stânga era din desgust pentru radicalii cari fac afaceri şi de teamă că dreapta va ataca republica. Astăzi începe a se vedea ce e un Guvern care *nu se poate înlătura.*

•

Împrejurările din Spania, în plină revoluţie, sânt încă neclare. Fostul profesor de spanioleşte la Universitate, Reglero, e pentru victoria armatei. Cel ucis de comunişti era un om de mare valoare.

30 Iulie.

Profesorul Gheorghiu din Cernăuţi, care laudă pe Patriarh şi pe Mitropolitul său, îmi spune cum, pe vremea Ruşilor, actualul arhiereu Galaction Cordun, care vine acum cu Petrache Lupu să poftească pe Regele la sfinţirea bisericii din Maglavit, slujia la Mitropolie cu mitră împreună cu Ruşii şi predica ruseşte, – altor clerici nu li se dădea pâne până nu iscăliau că sânt Ruşi —, cum se dădea drept „vicariu al Ungrovlahiei" şi prieten intim al Regelui, pentru care cerea memorii despre Mitropolia Bucovinei, a cării „predare" o pretindea.

La Comisia bisericească pentru Englesi, Nifon de Huşi a fost pentru legăturile cu ei.

2 August.

Conferinţă la „Universitatea latină" din Braşov despre „traducerile din limba francesă în româneşte". Vre-o

www.cimec.ro

patruzeci de Latini occidentali. Multă lume. Primire foarte caldă.

10 August.

Cineva, îngrijorat, îmi spune că pretutindeni sânt tabere „constructive" ale Gărzii de fier. Şi în Vrancea, şi lângă Buzău. Pancarte mari cu „Trăiască căpitanul". Semnul lor electoral e pe toate casele din sate.

13 August.

Visita Regelui, în cea mai bună dispoziţie. Îl salută, româneşte, Camillucci pentru Italieni şi o domnişoară poloną pentru ai săi (ajutătoarea lui Wędkiewicz fiind la Mangalia).

La masă, unde sânt şi Mircea Iorga, Topa şi N. Georgescu, conversaţia e cu totul liberă şi glumeaţă. Regele se arată foarte bucuros. Vorbim de Maniu, de Mihalache, de Goga, a căror critică nu-i desplace. Arăt cum nu mai caut contactul prin întruniri. Regele-şi exprimă credinţa că guvernele pot prea puţin şi că trebuie să se aştepte binele de la iniţiativa particulară.

E foarte bine informat în toate, discută chestii de fapt şi se fereşte de a exprima vre-o părere.

Cu dânsul e şi Inculeţ, care spune că sânt numai vre-o treizeci de tabere. Uciderea lui Stelescu a fost cu putinţă fiindcă fără a înştiinţa s'a dus noaptea la spital şi fiindcă ai lui l-au trădat.

Regele regretă plecarea Turcilor de la noi şi are îndoieli asupra viitorului creaţiunilor neînsufleţite ale lui Atatürk.

www.cimec.ro

22 August.

La Bucureşti pentru conferinţa de la radio, despre distrugerile de monumente de artă din Spania.

23 August.

Prat y Soutzo, ministrul demisionat al Spaniei, îmi scrie că ar fi bine ca, în numele intelectualităţii române, să rechem Guvernul din Madrid la datoria faţă de civilisaţie. Îi răspund că, aşa cum sânt acei oameni, ar fi în zădar.

*

De ieri mă caută dr. Lupu. De şi simte că evit o întâlnire cu cine a venit ca lăudător al lui Stere şi represintant al „frontului popular" apusean, el mă visitează. Îi declar că nu fac politică şi nu mă interesează acţiunile politice. „Mai mult îmi pasă când mi se schimbă bucătăreasa decât când e vorba de un nou Guvern."

Totuşi aflu scopul visitei. Se teme că Regele chiamă la putere pe Vaida, ai căruia au ţinut azi o întrunire aice şi că aceasta s'ar face cu sprijinul Gărzii de fier favorite, care-şi are două deposite de arme şi al cării „căpitan" comandă la Techirghiol cinci sute de ai lui, cari fac exerciţii de tragere la ţintă.

25 Octombre.

P. Antonescu la mine. Arcul de Triumf se mântuie. Păstrează ambele inscripţii ale mele. S'au întrodus medaliioanele regelui Ferdinand şi reginei Maria. Pentru inscripţie şi-o reservase Lăpedatu. Regele a vrut s'o facă el. Apoi a renunţat. Nu va fi nimic. Nici pe dos, unde ar

www.cimec.ro

fi voit poate numele său. Propun cifra regală şi: „Regnante Carolo secundo, anno regni sui sexto". Antonescu îmi spune că Regele socoate neexistentă Domnia fiului.

*

La Sinaia, Madgearu e ameninţat cu moartea (el şi Lupu, Mezincescu) dacă se atinge cineva de Codreanu (ei şi-au făcut şi şi-au primblat la Bucureşti, liber, gărzile). S'a cetit de nişte băieţi decretul „mobilisării gărzilor" în faţa soţiei lui Madgearu. De aici, telegrama acestuia către Regele.

*

La Galaţi a fost stâlcit de „gardişti" secretarul „Cruciadei".

27 August.

Visita lui Jean Paul-Boncour, secretar al Legaţiei Franciei şi însărcinat de afaceri până la venirea lui Thierry. Superb băiat de treizeci şi unul de ani, robust ca un ţăran. Titulescu-i făgăduise că-l va conduce la oamenii politici români, dar n'a avut timp s'o facă. E îngrijorat de aplecarea spre dreapta, deci spre Germania. Îi spun că Regele hotărăşte şi orice Guvern va face politica lui; opinia publică nu există; „garda de fier" singură, cu un Guvern ca acel de azi, poate da o lovitură. Regele se va ţinea de cuvântul dat la Paris. Nici eu nu înţeleg mistica uneltelor oarbe, capabile de orice, dar mişcarea coace de mult, favorisată de factori importanţi din Stat, cari voiau lucruri mari pe cale revoluţionară.

El nu crede că stânga francesă va merge prea departe. Îi pare bine că Dubos, contra părerii lui Blum, a împiedecat intervenţia în Spania, care ducea la războiul mondial. Crede, cu „frontiştii" potoliţi prin venirea

www.cimec.ro

la guvern, că n'aş avea demonstraţii la viitoarele mele conferinţe. Oricum, politica *externă* a Franciei e alta decât cea internă.

Flota Angliei e o necesitate de viaţă pentru Franţa. De aceia curtenirea Genevei, de unde el vine şi a cării nulitate-l face să surâdă. Numai prin aceasta se pot ţinea Englesii.

Îi arăt că Legaţia Franciei a fost un simplu birou de primit şi trimes hârtii, că s'au primit tot „ciocoii", uriţi şi despreţuiţi, fără influenţă, că s'au făcut şi afaceri. Trebuie să fie o casă deschisă pentru artişti, literaţi, învăţaţi, pentru cei cu studii în Franţa. El vorbeşte de studenţi: îi spun că, de fapt, ei sânt câştigaţi de hitlerism. Dar trebuie făcut ceva pentru cartea francesă. El ştie că se va face ceva în toamnă. Îi recomand pe librarul Gamber.

*

Generalul Schina a aflat de la D. Ghica o conversaţie pe care ar fi avut-o Ugo Sola cu d-na Alexandrina Cantacuzino. Ar fi spus că, aşa cum ne-am purtat cu Italia, vom pierde tot până la Carpaţi, pe cari tot Italia ni-i va conserva. Scriu lui Ugo Sola cerându-i a mă lămuri ca să nu plec cu inima împovărată în Italia, unde merg şi pentru opera de apropiere.

*

Boncour a fost în Bucovina şi a admirat frescele indestructibile. Află pretutindeni peisagii ca ale Franciei şi-l interesează asămănările cu poporul frances. Tatăl său, antropolog, va veni, la anul, la congresul din Bucureşti.

Noul ministru e un om de abia patruzeci de ani trecuţi. Soţia sa, tânără, născută Rotschild, e botezată.

Ugo Sola mi-a răspuns. Italia e cheia de boltă. Nu trebuia s'o atingem. Consecinţile vin de la sine. Toate acestea cu dorinţa de a mă vedea.

www.cimec.ro

5 Novembre.

Vorbesc, atingând şi primejdia de azi, la deschiderea Universităţii, unde se pare că profesorii voiau să fac o „lecţie". Am ţinut să vorbesc după studentul a cărui cuvântare trebuia să fie scurtă şi revăzută de rector şi de ministru.

Patriarhul a vorbit cuminte despre credinţă, pro-rectorul a arătat situaţia Universităţii, dr. Angelescu a lăudat naţionalismul studenţilor, dar li-a cerut linişte. Toţi au fost aplaudaţi numai unde era legătura cu curentul dominant. Studentul, salutând fascist, a vorbit, în aclamaţii entusiaste, dictatorial.

Era de faţă şi... d-na Alexandrina Cantacuzino şi alţi amici desinteresaţi ai tinerimii.

*

Deschid cursul la Universitate.

*

A venit la mine fostul ministru al educaţiei italiene, Bodrero. Îi arăt cât ne jigneşte gestul de la Milano. Dacă vor să trimeată soldaţi italieni ca să dea Ungurilor Ardealul, mă vor găsi în faţă şi pe mine. El, foarte jenat, cată să se scuse.

6 Novembre.

La Academie, despre sculptura veche la noi: răspuns lui Tafrali, care a venit cu o conferinţă de Ateneu, cu proiecţiuni.

*

Am văzut pe Victor Antonescu. Explică votul său pentru Etiopieni prin aceia că nu se putea desface de „aliaţii noştri" (între cari şi Anglia), nici să fie cu Ungurii şi

www.cimec.ro

Albanesii. Şi el face posibilul ca să nu bucurăm pe Unguri înduşmănindu-ne, de la popor la popor, cu Italienii.

Ne învoim ca să se trimeată preşedintelui Academiei dei Lincei o telegramă a mea, invitând pe cine vrea să vie, pe sama noastră, pentru a studia, în toată libertatea, situaţia etnografică în Ardeal. Invit telegrafic pe Ercole a ni vorbi despre „Cum s'a făcut Italia". Voiu tipări o carte cu lămuriri „N. Iorga a Benito Mussolini". Lui Bodrero, Antonescu nu-i va da un dejun, dar va plăti pe cel dat de Motru. Se va da o leafă lui Isopescu pentru a putea să lucreze. Lugoşianu nu poate fi rechemat, ca să nu se supere Stelian Popescu. Ciotori însă, da, pentru că s'ar fi lucrând.

Cineva-mi arătă că Preziosi i-a spus, acum trei ani, că Mussolini ne iubeşte, dar n'are cu cine vorbi. Şi Victor Antonescu ştie că Mussolini nu primeşte pe Lugoşianu.

*

Bodrero, primit la Academie, a răspuns cu vorbe vag despre datoria morală a profesorilor.

*

Vorbesc la Radio, şi în trei limbi străine, cu difusare, despre „Fundamentele dreptăţii naţionale".

8 Novembre.

La Călugăreni, pentru comemorarea lui Mihai Viteazul. Foarte frumoasă conferinţă a generalului Schina. Dejun în frumoasa casă de ţară a lui Vartiade.

*

Tot oraşul e împănat de ţăranii lui Goga.

Wolbe, biograful regelui Ferdinand, care-i priveşte de la mine, îmi observă că la ei nu se adunau în asemenea manifestaţii decât oameni cari înţelegeau.

www.cimec.ro

11 Novembre.

Topa îmi relevă nesinceritatea lui Stoiadinovici, care vorbeşte de dreptul fiecărui membru al Micei Înţelegeri de a-şi căuta, în afară de punctele înseşi ale pactului, de interesele sale proprii.

În acest moment prinţul Paul, a cărui soţie e vara primar a ducesei de Kent, e la Londra pentru a primi orientări.

...Iar la Bucureşti se află şefii statelor-majoare ale Statelor balcanice!

Un medic cunoscut lui Topa a îngrijit pe Stoiadinovici, „omul prinţului Paul".

Tot Topa-mi spune că la masa Cavalerilor Ordinului Mihai Viteazul, Regele era îngrijorat şi obosit.

*

Ducesa de Atholl, care a vorbit prietenos despre Români în Parlamentul engles, răspunde amabil la telegrama mea de felicitare şi promite o scrisoare.

Ercole-mi telegrafiază că e dispus să vie la Bucureşti.

*

Wolbe a fost la Regele. I-a cetit, într'o audienţă de trei şferturi de ceas, din cartea despre Ferdinand I-iu. Regele a făcut rectificări neînsemnate (astfel: că se exagerează timiditatea lui). N'a răspuns la întrebarea cu privire la motivul urii lui Brătianu. Pentru altele a fost trimes la Tzigara!

*

Seara, conferinţa mea, la „Universitatea Liberă", despre Horia, Cloşca şi Crişan.

*

www.cimec.ro

D-na Sabina Cantacuzino-mi spune că Sâmbătă va conferenţia la „Dalles" contele Rudiger Altmann, consilier al Legaţiei germane, despre musica germană. Dar el a fost şeful poliţiei secrete pe vremea ocupaţiei şi a ordonat perchisiţii. Crede, cu dreptate, că nu e un lucru de suferit. Vorbesc câtorva studenţi, cari nu par a înţelege.

12 Novembre.

La Victor Antonescu, care e cu ministrul Franciei, solid om inalt, blond, pacific. Ministrul de Externe nu poate da nicio suggestie şefului Legaţiei, Fabricius. „Corp diplomatic...". Amintesc lecţia iniţială pe care i-am dat-o lui von Schullenburg. Este deci şi o diplomaţie mai nouă decât a lui...

Spun generalului Rosetti că o soluţie bună ar fi aceia de a se refusa, supt un pretext oarecare, sa'a Rămâne să intrebe pe Ţiţeica. Dar şi generalul e indignat.

Chemat, Cocea, directorul conservatoriului „Pro Arte" şi organisatorul conferinţelor, se arată dispus a aranja lucrurile, vorbind lui Fabricius. Merge de două ori la dânsul şi aduce răspunsul că Altmann nu e vinovat, că nu primeşte ca el, ministrul, să presideze, ci, supt cuvânt de boală sau pentru că publicul nu ştie nemţeşte, să se citească expunerea secretarului; dacă vor fi demonstraţii, el va cere satisfacţie.

Vorbesc din nou cu d-na Cantacuzino. Îmi povesteşte că a intâlnit undeva în societate pe acest urît ghebos, că a intrebat cine e „monstrul", că, aflând, a rugat să nu i se presinte Nemţi, căci scrie o carte despre ocupaţie, că totuşi i s'a presintat, că, intrebat dacă e rudă cu un Altmann, care, ca personagiu foarte important, a scos din casa d-nei Maria Catargiu pe un general bulgar

www.cimec.ro

şi, corespunzând, ca şef al poliţiei secrete, direct cu Berlinul, făcea liste de proscripţie, el a declarat că da, e aceiaşi persoană, dar a fost numai şef al poliţiei militare: ea i-a întors spatele (Antonescu spunea că d-na Cantacuzino exagerează, ca toate femeile). Dau lui Cocea textul unei scrisori de renunţare, ca din partea lui, la conferinţă.

Stelian Popescu promite pe mâni un articol. Tătărescu va vorbi cu Antonescu, şi el crede ca şi mine că sfârşitul guvernării lui n'ar trebui să fie întovărăşit de lupte ale poliţiei cu studenţii.

Nici el nu înţelege ce rost are adunarea la Bucureşti a şefilor de stat-major din Înţelegerea Balcanică, atunci când Stoiadinovici declară făţiş că fiecare din membrii Micii înţelegeri îşi poate căuta cum vrea de interesele sale.

13 Novembre.

Stelian Popescu-mi comunică suprimarea de censură a articolului său, care era tare.

Spre seară aflu că, de şi Fabricius a discutat cu Victor Antonescu, presintând acte ca să arăte că perchisiţiile la d-na Cantacuzino s'au făcut trei luni după plecarea lui Altmann, conferenţiarul a renunţat să vorbească.

Dar în „Neamul Românesc" a apărut protestarea mea, a cării traducere în franţuzeşte va fi însă suprimată la *Le Moment*.

Studenţii erau pregătiţi, şi cu bomb rău mirositoare, ca să împiedece rostirea conferinţei. Şi unii din colaboratorii la partea musicală au fost aduşi să se scuseze.

*

Primesc de la Santi Quaranta (Albania) cele mai bune ştiri cu privire la punerea pietrei de temelie a Institutului

www.cimec.ro

de cercetări arheologice. Primarul oraşului e Românul Dumitrescu, prefectul are case în Bucureşti. Toţi s'au purtat deosebit de frumos.

Tocmai când comunic lucrul acesta lui Victor Antonescu, i se aduce declaraţia germană că Reichul nu mai acceptă prescripţiile tratatului din Versailles cu privire la navigaţia pe Rin şi Dunăre.

*

Fiica mea Magdalina îmi spune că la Verdun mutilaţi francesi ai Marelui Războiu criticau pe Românii cari, supt un regim fascist, ar pregăti un nou conflict, dar ei nu vor merge niciodată — şi nu-şi vor lăsa nici fiii — contra Germanilor, chiar dacă ar fi să se iele şi toată Franţa, că „paradisul pământesc" e în Rusia, cum îi asigură tovarăşii. În schimb, dacă în Germania foştii luptători au groază s'o iea de la capăt, copiii mici din şcoli cântă pe străzi: „Azi stăpâni în ţara noastră, mâne pe lumea întreagă".

15 Novembre.

Deschiderea Parlamentului. Lipsesc şi Averescu şi Maniu şi Gheorghe Brătianu. Nu văd nici pe Iunian. Cuza e la Iaşi. Goga e încunjurat de grupul său. Vorbim de tăgăduirile şi insultele lui Maniu, cu privire la semnalarea de mine a declaraţiei lui că ţările noastre libere ar fi fost supuse. El crede că Academia trebuie să fie îndreptariul în chestiile mari. O întreagă aripă dreaptă de tineri liberali, pe cari-i manevrează pentru aplause Săveanu, pe când C. Dimitriu, a cărui presidenţie la Senat e ameninţată de Lăpedatu, caută a se face visibil.

Regele e într'o splendidă stare de sănătate şi de o perfectă ţinută. Mesagiul e foarte bine cetit şi pe anume

www.cimec.ro

locuri, ca pentru armată şi pentru concordia naţională, puternic apăsat. Din când în când, în fund, un deputat liberal brăilean, pe care nimeni nu-l poate stăpâni, urlă.

*

După-amiazi vorbesc la Radio despre Regele ca apărător al drepturilor naţionale.

16 Novembre.

Ducesa de Atholl îmi scrie, trimeţând şi discursul ei. Aminteşte lupta Românilor alături de Englesi. Nu se declară pentru revisuire, dar ea trebuie să fie cerută doar liber, de o populaţie compactă. În scrisoare mă întreabă ce cred despre legătura noastră cu Rusia. Îi răspund astfel:

„Bucarest, Nov. 16-th 1936.

Much honoured and dear lady Atholl,

I thank You very much for the kind words and for the sending of Your very interesting speech. And I pray You to receive as a token of gratitude some of my recent books, the French three volumes being a brief, but complete account of the place of my nation in the general mouvement of political developement.

No compact group of Hungarians desiring to return under the former domination of the landlords exist in Roumania, the only exception being the Szekler, who are separated from the Hungarians, to whom they will not be assimilated, being a mixture of *other Turks* and of the newcomers and having another sense of their old nationality. The map of Europe asks not for a new „couloir“ as the famous one of Danzig.

With the Soviets we have a truce more as an authen-

www.cimec.ro

ical peace. Under the red garment and flag lives the old Russian, and, under the Russian, the permanent Russian, the old tendancies of the conquering races of Asia. We observe the „pact", but we look with a watching eye at the frontier of the old Moldavian, i. e. Roumanian Bessarabia.

I remain Your truly obliged in most sincere sympathy

N. Iorga.

Our wish is a visit of You, defender of the true rights of the nations, in the disputed countries of Roumania. I can give You all facilities of making a personal and direct *enquête* [1]."

---

[1] „Prea-onorată şi scumpă doamnă Atholl,

Vă mulţămesc farte mult pentru bunele cuvinte şi pentru trimeterea foarte interesantei d-voastre cuvântări. Şi vă rog să primiţi ca un semn de gratitudine unele din cărţile mele recente, cele trei volume trancese fiind un resumat scurt, dar complect, al locului naţiei mele în mişcarea generală a desvoltării politice. Nu există în România un grup compact de Unguri cari să dorească a se întoarce supt precedent stăpânire a marilor proprietari, singura escepţie fiind Secuii, cari sânt despărţiţi de Unguri, cu cari nu voiesc a fi asimilaţi, ca unii ce sânt un amestec de *alţi Turci* şi de nou-veniţi şi au un alt sens al vechii lor naţionalităţi. Harta Europei nu cere un nou culoar ca vestitul de la Danzig.

Cu Sovietele avem mai curând un armistiţiu decât o adevărată pace. Supt veşmântul şi steagul roşu trăieşte vechiul Rus şi, supt Rus. permanentul Rus, vechile tendinţe ale raselor cuceritoare din Asia. Observăm „pactul", dar căutăm cu un ochiu veghetor la hotarul vechii Basarabii moldoveneşti, adecă româneşti.

Rămân al d-voastră în adevăr obligat cu foarte sinceră simpatie

N. Iorga.

Dorim o visită a d-voastră, apărătoarea adevăratelor drepturi ale naţiilor în regiunile disputate ale României. Vă pot da toate uşurinţile pentru a face o anchetă personală şi directă."

www.cimec.ro

17 Novembre.

Discut la Senat casul Gurie. Mitropolitul nu primeşte textul de demisie pe care i l-am trimes. Tătărescu m'a asigurat că se va lucra mai prudent.

18 Novembre.

La Văleni.

Dimineaţa, Guillaume, ministrul Belgiei, îmi spune că în ţara sa sânt mulţi pentru Unguri, aşa de bine şi-au făcut propaganda. Îmi spune în taină că el ar dori să dea lămuriri anonime şi-mi cere informaţii.

E fiul unei Grădiştence.

19 Novembre.

Ottaviani se anunţă. Îmi mulţămeşte pentru atitudine. Explică totul prin dorinţa italiană de a desface Ungaria de Berlin. Deocamdată s'a iscălit tratatul de comerţ italo-român. După visitele anunţate se va mai putea face ceva. Va interveni să mi se răspundă de la Academia dei Lincei, căreia i-am oferit o cercetare la noi (sânt membru corespondent al ei). Îi arăt ridiculul „asiatic" al Ungurilor, cari fac să se graveze pe o coloană cuvintele de făgăduială ale lui Mussolini; mâne, ei ar fi gata să insulte, ca pe vremea războiului.

*

După-amiazi Pavlovici, secretarul [illegible] aţiei sârbeşti Vine de la Bruxelles. Discutăm cuvintele lui Stoiadinovici, a cărui carieră, în Finanţe şi la Universitate, se schiţează. Cu privire la adunarea şefilor de Stat-major, pune că ei, Iugoslavii, n'au nimic de comunicat Turcilor.

www.cimec.ro

El crede că Titulescu era amicul intim al Regelui... Îi arăt ce a fost in adevăr. Şi lui îi pare că se făcea o politică prea personală. Îi spun că, acum, Stoiadinovici „titulescisează".

Vorbim de evenimentele din Franţa, unde s'a sinucis, in faţa calomniilor, ministrul de Interne, Salengro. El crede că „La France ne branle pas". A crescut acolo şi o iubeşte. Bunul simţ frances va invinge.

Îi spun, cu privire la visita prinţului Paul la Londra, că acolo nu mai e o politică.

*

Lăpedatu-mi lămureşte că nu el a mânat casul Gurie pe linia pe care, brutal, l-a impins Iamandi. Dar Regele, după o visită a Mitropolitului Bucovinei, a cerut de trei ori să se iea măsuri... Lăpedatu recunoaşte că nu sânt probe de valorificat la Curtea de Casaţie; şi alţi episcopi fac confusie intre ce e al lor şi ce aparţine Bisericii. Banii s'au intrebuinţat la construcţii. Ce va face Sinodul dacă la Casaţie Mitropolitul e achitat? Nici vorbă de a i se putea interzice intrarea la Senat. Trebuia chiar, pentru darea în judecată, să se ceară permisiunea Adunării. Adauge că, neadmiţându-se să fie cuprinse Cultele in decretul-lege care reorganisează Ministerele, acest „Ministeriu", căruia i s'au incredinţat unele funcţiuni, a rămas fără basă legală.

*

Seara, Armand Călinescu. S'a simţit că, pentru moştenirea liberaliilor, Regele s'ar gândi la mine, pentru un Guvern de alegeri, pe care ai săi îl vor. Aş primi? Şi-mi aminteşte legăturile cu el, cu seara din 1919 când am fost de fapt proclamat şef al lor, dar Stere s'ar fi opus.

Îi răspund că, dacă ei mă cer la Rege, aş primi, dar

www.cimec.ro

numai pentru a da ţării pe lângă elementul incontestab al Coroanei acela al unei Parlament de origine incontestabilă. Apoi s'ar vedea ce se poate face. – Dar dacă avem majoritatea? — Nu vă pot împiedeca să guvernaţi. Şi, dacă nu veniţi cu reforme revoluţionare, v'aş şi şi sprijini, fiindcă vă prefer unei „drepte“ total lipsite de experienţă.

El crede că s'ar putea refăce blocul.

Vorbeşte de un Guvern Vaida. Îi arăt că Vaida, excelent om, nu poate guverna.

Călinescu e informat că, la schimbarea de Guvern, Garda de fier ar vrea să încerce o lovitură.

N'are încredere în Lupu, nici simpatie pentru Madgearu.

20 Novembre.

Comunicaţie la Academie contra celor „patru provincii“ robite la patru feluri de străini (noi, cei din Vechiul Regat, Fanarioţilor), cum pretinde Maniu.

*

La deschiderea cursului de englezeşte la Universitate. Asistă Regina Maria, foarte obosită şi tristă.

*

Seara, la radio, despre Solidaritatea naţională.

*

N. Georgescu-mi spune că Lupu şi Maniu luptă cu Mihalache. Lupu caută a aduce... împăcarea mea cu Maniu.

*

Zaharia Boilă-şi cere scuse pentru calomniile la adresa mea.

*

Cumpărarea apartamentului Vernier la Veneţia.

www.cimec.ro

22 Novembre.

La Constanţa, conferinţă despre Marea Neagră.

*

Aseară, concert la Palat, cu „seria întâiu“ : câţiva miniştri, Argetoianu, Goga.

24 Novembre.

Onest discurs înţelept al lui N. Miclescu la Senat.

*

Inculeţ mă cercetează pentru a se sfătui în ce priveşte casul Gurie. I se pare că acesta şi-a pierdut tot prestigiul.

27 Novembre.

Vorbesc la Mesagiu. După mine, Manoilescu face elogiul lui Corneliu Codreanu, puternicul, stăpânul sufletelor tinere, de care nimeni nu cutează a vorbi. Ca şi acesta, el spune că oştile noastre n'ar merge într'o anume parte....

29 Novembre.

Conferinţa mea la Iaşi, despre „Cultul onoarei“. Foarte multă lume, la început cam greoaie. Tafrali tipăreşte o broşură despre „calomniile“ şi „infamiile“ mele.

30 Novembre.

La Senat răspunde, cumpănit, Victor Iamandi. Cuza a presintat ideile sale şi a încrucişat sabia cu mine pe tema Ministeriului de coaliţie cu program limitat şi a păstrării Constituţiei.

www.cimec.ro

1-iu Decembre.

Inaugurarea actului de triumf. Uniformă albă cu cruce şi căciulă a cavalerilor lui „Mihai Viteazul". Impresionant discurs al Regelui. Nepotrivit invitat, nu vin.

*

După-amiazi, la Parlament, pentru primirea parlamentarilor ceho-slovaci. Nicio rânduială: eu aflu un loc în fund, de unde refus să mă cobor. Vaida în picioare după uşă. În schimb, Argetoianu şi Goga, (la o manifestare a „Micii Înţelegeri"...) în faţă. Discurs al lui Săveanu. Aşezat vorbeşte Lăpedatu, care nu se aude. Preşedintele Camerei cehoslovace, Malypeter, are, cu multă demnitate personală, accente puternice. Al Camerei din Belgrad improvisează, cu opriri şi strigăte: e o scădere de nivel. Un entusiasm tânăr îl aduce, la şaizeci şi cinci de ani, preşedintele, socialist, al Senatului din Praga, furtunos aplaudat. Într'o perfectă formă francesă, scurt şi cuprinzător, tânărul preşedinte al Senatului din Belgrad. Escelent supt toate raporturile vibrantul discurs al lui Tătărescu, care a pomenit întâiu româneşte pe întemeietorii morţi ai Unirii.

Tătărescu se scusă de neatenţiile altora faţă de mine. Dr. Lupu a protestat de ce nu s'a pomenit „ctitorul" Maniu.

*

Am vorbit la Academia de Comerţ despre pretenţiile economice ale revisionismului maghiar. Înainte de a veni rectorul Răducanu, cu mine, şi pe urmă, studenţii au cântat imnul „Legionarilor". Altfel, foarte călduroşi faţă de mine.

*

Visita ziaristului şi parlamentar X din Belgrad şi a unui bătrân deputat. Se arată foarte îngrijoraţi pentru

www.cimec.ro

ţara lor. Stoiadinovici e un om de afaceri, pentru care România e doar o „ţară de benzină“; n'ar avea sentiment naţional. Dar prinţul Pavel numai în el se încrede; nici nu primeşte pe alţii. Jivcovici e supt supraveghere, ameninţat cu domiciliul silit. Ar fi fost vorba şi de înlăturarea tânărului rege. Regina Maria e ca o prisonieră: nu poate primi, i s'a redus apanagiul. Pretenţiile naţionalităţilor cresc necontenit, din causa cartelelor electorale. Unitatea ţării e ameninţată. Ei întreabă ce e de făcut.

•

Seara. masa la Externe. Sânt în faţă cu preşedintele Senatului cehoslovac, care pare foarte bucuros de vorbă; nu departe Cirici, profesor de istorie, care ni spune că nu mai face istorie de când e amestecat în politică. Ministrul german vrea să mă convingă de inocenţa secretarului său: e om nalt, greoiu, fără aparenţă. Îl trimet la Goga, care ştie lucrul de la Berlin întocmai ca d-na Cantacuzino, a cării mărturie n'o pot pune la îndoială. Generalul Mittelhauser, frumoasă figură de soldat, spune că primul plan al lui Berthelot a dat greş, şi de aici scăderea prestigiului lui. Şi el crede că unitatea militară a Micii Înţelegeri trebuia realisată de mult, dar că în fine Cehoslovacii s'au convins de necesitatea ei. Merge la Braşov pentru a vedea una din fabricile pe care le-au făcut la noi.

Victor Antonescu e încântat de ce s'a făcut la Varşovia: îi spun că Beck e „mai şiret decât el“. Şi lui Poniński îi pun întrebarea dacă s'a schimbat Beck, în care cas colonelul ar trebui înaintat general. Ostrovschi e ofensat prin întrebarea mea: dacă, Polonii garantându-ne aţă de Rusia, Rusia ne-ar garanta de Poloni şi ce... colonii polone am împărţi. El spune că primul cas nu se pune, coloniile le posedă... Englesii.

www.cimec.ro

Multă lume, lux, goliciune, — nu numai trupească.

Un Catalan, acum în comerţ, Saldavilla, îmi înşiră îngrozit hecatombele familiei sale: unchiul, de Medina Coeli, ucis la Madrid, şi alţii, şi alţii. Fiul, carlist, de la care de mult nicio ştire.

Ugo Sola, abia întors, nu ştie să spuie nimic despre gestul „ducelui". Regretă că a fost rău înţeles de Alexandrina Cantacuzino.

Malypeter crede că nu trebuie exagerat gestul: s'ar părea că ne temem. Italia nu se va mişca pentru Unguri. Şi pe el îl neliniştește duplicitatea lui Stoiadinovici.

Şi ministrului iugoslav, Casidolaţ, îi spun ce zădarnic a fost drumul la Sofia. Bulgarii vor toată Macedonia şi toată Dobrogea.

2 Decembre.

Dejun cu parlamentarii Micii Înţelegeri.

Vorbesc cu Malypeter, care înţelege rolul Ardelenilor înainte de Unire: supt apăsare, ei erau elementul activ în sens naţional. Îi arăt ce a fost pe urmă în viaţa comună.

Victor Antonescu spune că a mers la Varşovia invitat. Polonii, cari ar fi în termini buni cu Germanii, ar voi să se asigure contra Sovietelor. Lui, Antonescu, i se pare că, prin Titulescu, am mers prea departe în prietenia cu ele; întâlnirea de la Varşovia înseamnă un început de degajare. Astfel s'ar exercita o influenţă şi asupra Cehoslovacilor, cari li s'au robit prea mult.

Vorbeşte Săveanu, care face din Iugoslavi aliaţii noştri în lupta de la Rovine, unde în rândurile Turcilor a căzut eroul lor naţional Marcu Cralievici... Slab răspuns sârbesc. În numele Cehoslovacilor vorbeşte un amic al lui Hlinka, tânăr, cu înfăţişarea de visionar chinuit, în

www.cimec.ro

limba lui de acasă. Pare un puternic orator. Traduce Šeba în românește.

Fiind pomenit de Săveanu, mi se face o călduroasă manifestație, la care se încruntă Argetoianu.

I-am recomandat lui Malypeter excursii pe categorii și cărți de cunoștință reciprocă.

Atmosferă greoaie fără intimitate măcar între Cehoslovaci și Iugoslavi.

*

Ieri, Vaida, cu care am vorbit cum se vorbește cu dânsul, mi-a dat scrisoarea lui Corneliu Codreanu către Rege, în care i se spune că, în cas de sprijinire a Sovietelor, soldații vor trage în ofițeri și li se cere oamenilor politici să declare că fac ce fac pe capul lor, — și Regele tot așa. În zeci de mii de exemplare se răspândește această pagină nebună. În Ardeal, se impune aproape cu sila. Vaida a înfruntat pe cei cari lucrează astfel, și partea aceasta din cuvântarea lui i-a tăiat-o censura.

El spune că a „încurajat" pe acești tineri, cari veniau înaintea lui, ca președinte de Consiliu, „cu pălăria în mână". Apoi au apărut dârji. Aceasta după ce vorbiseră undeva....

3 Decembre.

Dejun la Regina. Îmi arată scrisoarea din Spania în care se spune ce frumos s'au purtat la Madrid ocrotind pe nenorociții războiului civil, Zănescu și Helfant. Nepotul ei a căzut luptând din avion. Îi spun ce mi s'a comunicat despre situația în Iugoslavia a fiicei ei. Îmi cere lămuriri despre Bizanț.

Între invitați Prat y Soutzo. Îmi spune că S. e un aventurier, adus la București printr'o legătură de mâna

www.cimec.ro

stângă. E şi Goga, cu care, luat la o parte, Regina vorbeşte mult. Şi Patriarhul, căruia-i amintesc de casul Gurie: recunoaşte că Iamandi a procedat brutal faţă de cineva care n'a fost condamnat. La Chişinău se administra „ruseşte". Aşa fac şi ceilalţi, tot aşa de autocratic.

Vorbesc îndelung cu Ugo Sola. Îndreptăţeşte cu totul, după datoria lui, pe Mussolini. Ne-am speriat degeaba. Trezim astfel poftele ungureşti. La Budapesta ar trebui să se ridice un monument lui Titulescu şi altul lui Stelian Popescu. Dovedim că ne temem. Citează vechi asigurări ale şefului Guvernului italian. Nu poate fi vorba de hotarele României, ci mai curând ale Cehoslovaciei. Mussolini a recunoscut că populaţia României e compactă, că între moştenitorii Austro-Ungariei ne presintăm cu mai mult drept şi cu mai multă siguranţă. I-a spus-o lui, şi apăsat. Noi sântem singurii cari represintăm o singură naţiune. De ce am făcut distincţie între regele Italiei şi Mussolini, care el a dictat discursurile? Regele însuşi era pentru adoptarea altei atitudini faţă de România. Telegrama lui Victor Antonescu părea că inaugurează o altă eră; apoi a venit votul aceluiaşi pentru admiterea Abisinienilor. Numai supt Averescu şi supt mine Italia a fost tratată altfel.

Par a prinde însă ipotesa că, dacă, azi, ar fi să fixez eu hotarul, aş face-o cu concesii la Apus. Îi arăt că Oradea e un cuib jidovesc, Aradul tot aşa. La Timişoara, sânt Şvabii.

Goga e de faţă, şi nu spune nimic. În foaia lui e explicaţia italiană supt forma unei comunicaţii din Roma. Averescu, supt aceleaşi influenţe, va da, seara, o povestire a relaţiilor lui cu Mussolini, care e plină de naivitate şi profund umilitoare.

www.cimec.ro

Goga revine şi asupra secretarului de Legaţie german.

•

Seara, cuvântare la Ligă: „Cum apărăm Ardealul?".

*

Regele Angliei intră în conflict şi cu toţi oamenii politici şi cu Biserica. Ar fi vorba şi de viaţa lui extra-conjugală.

*

Condeescu la mine, pentru a mă ruga să vin la concertul de Sâmbătă la Palat. Greşeala invitării vine de la Urdărianu. Îndată după discursul mieu la radio, Regele l-a trimes să-mi mulţămească. L-a mustrat pentru zăbava ce a pus-o.

4 Decembre.

Visita lui Casidolaţ. Se declară legat de Stoiadinovici. Presintă politica acestuia ca dreaptă. E adevărat că au încheiat cu Krupp, dar aceasta n'are a face cu îndreptarea alianţelor.

Om fin, cu înfăţişare de poliţist cu ochiul la pândă. Osos, palid. Vorbeşte perfect franţuzeşte. Se presintă ca amic al Franciei, unde a fost crescut.

•

La Senat, răspund învinuirilor lui Manoilescu şi Gafencu privitor la coborârea din tren, pe vremea mea, a plenipotenţiarilor germani pentru tratatul de comerţ.

Pe scări Manoilescu căutase a se îmbuna pentru elogiul lui Codreanu. I-am spus că are destule însuşiri ca să nu urmărească astfel popularitatea.

*

www.cimec.ro

La Academie ridic chestia broşurii injurioase a lui Tafrali. Iea cuvântul şi Lăpedatu.

•

Seara, Vaida. Ca de obiceiu, vorbire despre orice. A fost mai legat decât cu Maniu cu Hodža, care, la un moment, era să fie director la *Novoie Vremia,* Ruşii căutând un European bine informat. Abia dacă atinge situaţia internă, în care n'am, din parte-mi, nimic să-i spun.

•

La radio, despre România şi Români în poesia italiană.

5 Decembre.

Seara, concert la Palat. Imposantă simfonia lui Sabin Drăgoiu, *Constantin Brâncoveanu.* Regele e foarte bine dispus; perfect prinţul; ambii în civil. Sânt lângă Patriarh, ca totdeauna chipos, dar neinteresat.

La bufet, Patriarhul şi Vaida înaintează pentru a li se vorbi, de Rege şi de Regină. Regele vine la mine. Se scusă pentru zăbava lui Condeescu; e foarte mulţămit de cum l-am presintat la radio (spun că s'ar putea răspândi la şcoli). Îi semnalez ce mi-au spus Sârbii; el crede că e exagerat: prinţul Paul merge spre Anglia, unde ar trebui să mergem şi noi. — După ce se vor stabili acolo lucrurile. — E o pripire a arhiepiscopului de Canterbury. — S'o fi făcut măcar după încoronare! — Ar fi fost şi mai rău...

6 Decembre.

Ziua numelui mieu. Mulţi prieteni. Şi Manoilescu, şi Costin Sturdza (a vorbit, dimineaţa, la adunarea lui Filipescu, care a atacat dreapta anarhică).

www.cimec.ro

Regina-mi telegrafiază: „Best wishes for the wisest under the wise“ („cele mai bune urări celui mai cuminte între cuminţi“). Regele, scurt: „toate urările de bine de Sf. Nicolae“.

9 Decembre.

La Senat aflu pe Cuza. Vorbim de casul când ar veni la Guvern partidul dublu, — „prin forţa împrejurărilor“, zice el; „nu prin împrejurarea forţei“, zic eu. Îi recomand să ia presidenţia, căci, altfel, Goga, de şi slab în opoziţie, îi va distruge situaţia, având sacul cu grăunţe. El s'ar vrea cu zece ani mai tânăr şi se teme de recepţii, etc. Vechiul junimist diletant...

*

Aflu de la Bossy, venit să-mi vorbească de numirea lui Budapesta, unde-mi arată intenţia unor relaţii culturale, şi-l disuadez, duşmănia fiind iremediabilă (dar s'ar putea traduce mai vechea mea broşură împăciuitoare despre raporturile dintre cele două naţii), că Göring, pomenind de Unguri şi Români unuia dintre ai noştri, a spus: „cel puţin Românii şi Iugoslavii n'au făcut din Müller un Müllerescu sau un Müllerovici, pe când la Unguri toţi Müllerii au devenit Molnari“.

*

Pe când „Viitorul“ publică biografia lui Ercole şi Legaţia italiană şi Biroul Presei se interesează de venirea lui, el, foarte jenat, îmi scrie că o misiune importantă îl reţine „câteva săptămâni“...

10 Decembre.

Am admis studenţilor, cari s'au adresat public, foarte cuviincios, profesorilor lor, să amân cursul mieu la Universitate.

*

www.cimec.ro

Un ziar german recunoaşte eroismul soldaţilor noştri expuşi lui Falkenhayn.

13 Decembre şi urm.

Cuza, foarte voinic şi foarte aplaudat, discută la Senat „chestia jidovească".

*

Presa fixează Ministeriul mieu cu Vaida. La 10 Decembre acesta a venit să-mi vorbească de Hodža, de *Novoe Vremia*, etc.

16 Decembre.

Ghiţă Pop provoacă la Cameră un mare scandal, vorbind de invasia în Ardeal a regăţenilor. E lovit de Robu şi alt cuzist, şi însângerat. Ar fi o nouă operă a lui Maniu.

17 Decembre.

Halipa face acelaşi lucru la Senat. Vin, când, în mijlocul tumultului, dominat de strigătele lui Mumuianu, singurul senator cuzist, el continuă lectura unei hârtii în care e şi pasagiul, relevat cu indignare de Negură, unde se spunea ce s'a făcut supt Ruşi alături de ce *nu* s'a făcut supt noi. Iau cuvântul pentru a denunţa această sinucidere morală din lipsă de descernământ. Era vorba să-l apere Gafencu, care însă, ca şi Costăchescu, pleacă. Vorbeşte în loc Rădulescu-Mehedinţi care încercând a ceti alte părţi, cer lui Negură să repete partea incriminată. Apărarea cade de la sine.

19 Decembre.

La Sinaia, pentru a scrie mai departe *Istoria Românilor.*

www.cimec.ro

25 Decembre.

Topa-mi arată că Mihai Popovici, intrebat asupra şanselor de succesiune ale partidului său, a spus, arătând în ce hal de neînţelegere se află ei, că aceste şanse sânt „numai în cămaşa umflată a lui Mihalachi".

*

Preşedintele Academiei dei Lincei din Roma îmi răspunde, aşa de târziu, că a consultat asupra călătoriei de informaţie în Ardeal pe mai mulţi colegi, cari n'au primit. „È sembrato ai colleghi interpellati che non fosse necessario l'invio di una Commissione italiana in Transilvania, per la considerazione tra l'altre che esistono già in Italia ampie informazioni sui vari aspetti della questione" [1]. Dar, dacă, în treacăt, cineva din membri ar voi să afle ceva, mă va căuta singur.

Pe de altă parte, Isopescu-mi scrie că Bertoni a apărat într'o lecţie, strălucit, causa noastră şi că a isprăvit strigând: „Viva la Romania".

31 Decembre.

Regele răspunde amabil la o telegramă a mea deosebit de caldă. La radio, îndeamnă la buna înţelegere.

---

[1] „S'a părut colegilor intrebaţi că nu e necesară trimeterea unei comisiuni italiene in Ardeal, pentru că, intre altele, există în Italia bogate informaţii asupra felurilor aspecte ale chestiunii."

www.cimec.ro

1 9 3 7.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

1-iu Ianuar.

Regele caută, în cuvântarea festivă, a convinge pe „pesimiști" că n'au dreptate și desfășură un program de muncă în domeniile: armatei, drumurilor și sănătății.

*

Primesc o scrisoare de la ministrul de Externe Delbos, în care-mi mulțămește călduros pentru articolul mieu despre dânsul, adăugind că o face și din partea Guvernului frances.

Și o telegramă de la... Grigore Filipescu din Nisa, cu același cuprins!

7 Ianuar.

Discuție prin ziare despre visita lui Armand Călinescu la mine, care mi-ar fi „oferit șefia partidului țărănesc". Se ridică Madgearu ca să declare că un șef *este* și el se chiamă Mihalache.

În acest timp lucrez din greu la volumul V din Istoria Românilor....

14 Ianuar.

Generalul Schina îmi spune că în sarcina lui Titulescu ar fi cedarea, după dorința lui Blum, către Spania a

www.cimec.ro

unui număr de avioane comandate de noi şi că ar fi plecat ministrul Caramfil pentru avioane ce ar fi fost să se vândă Mexicului cu aceiaşi destinaţie.

D-na P. ar fi spus că Titulescu a refusat propunerea ambasadorului Italiei la Paris de a se declara, după însăşi dorinţa Angliei, contra sancţiunilor la Geneva. S'ar fi ridicat şi ar fi spus că el e pentru sancţiuni.

19-23 Ianuar.

La Bucureşti.

Se discută în Cameră demisia lui Caramfil. Ciugureanu se apără de învinuirea că ar fi traficat cu vânzarea avioanelor către Mexic. La Senat, decretele-legi.

23 Ianuar.

Moştenitorul a fost operat de apendicită la Florenţa. Prinţul Nicolae e bolnav de scarlatină. Şi mâni avem adunarea celor decoraţi cu Ordinul Ferdinand....

24 Ianuar.

Visita lui Šeba. Vrea să-mi ceară o prefaţă la ediţia românească a cărţii sale. Îmi dă explicaţie cu privire la un pasagiu luat dintr'un articol al mieu, care a supărat pe Poloni.

Apoi vorbeşte de realisările despre care de atâtea ori am discutat între noi. La Pirotehnie, cu meşteri români, cari au înlocuit pe Cehoslovaci, se pot face zilnic sute de mii de cartuşe. Se va începe motorisarea, întâiu cu maşini aduse de la ei, apoi se va lucra în ţară. Lucrul s'a pornit la Cugir: vom face mitraliere la noi. Bata va

www.cimec.ro

va reveni la mine pentru a mă întreba cum merge opera mea de istorie.

Regina Maria e de faţă, foarte slăbită; adesea isolată.

Regele a numit pe Amza la radio, unde, până acum la un venit de 100.000.000, sânt de trei ori pe atâtea datorii.

Vorbesc mai mult cu Vaida şi cu Goga. Ambii constată trădarea Iugoslavilor şi isolarea noastră. — D-ta te bucură, d-le Goga, căci vrei să mergem cu Nemţii... — Vom fi siliţi să mergem, ca slugi. Constatăm căderea castelului de cărţi al lui Titulescu. Se pare că Italia împacă pe Unguri cu Iugoslavii şi că se pregătesc serbări de înfrăţire la Pesta.

25 Ianuar.

Discuţie la legea agrară a lui Sasu. Bune idei, luate în parte de la mine. Dar multă reglementaţie de agronomi. Cum se va pune în practică tot acest decalog? Intervin în discuţie.

27 Ianuar.

Cuvântarea mea contra presenţei unui vicariu rutean in Bucovina.

29 Ianuar.

Episcopul Rusu vine să-şi apere acţiunea şi să lupte cu ministrul în chestia bisericii Doamnei lui Rareş, luată uniţilor. E de o energie liniştită şi sfidătoare care uimeşte. Declară că nu-i pasă nici de Mitropolitul său, căci, după canoanele Bisericii catolice, episcopii sânt stăpâni în diecesa lor. Şi afirmă că Doamna, catolică, a făcut biserica pentru catolici!

www.cimec.ro

introduce fabricarea pneumaticelor. E vorba de o fabrică pe la Mâneciu.

În domeniul economic, Cehoslovacia ni cumpără porcii. separarea grăsimii nefăcându-se destul de bine la noi, Cea mai mare parte din ce iese din porturile noastre merge la ei.

Nici el nu crede în loialitatea Ministerului iugoslav şi recunoaşte că politica de basculă a lui Beck i-a distrus tot prestigiul.

*

Fiul mieu Mircea îmi spune că a plecat decepţionat de la Tătărescu, căruia i-a vorbit de lipsurile armatei. Nu părea destul de bine informat supt raportul tehnic: se retranşa după lipsa de bani şi făcea prea multe frase.

*

La Palat, primirea cavalerilor Ordinului Ferdinand. Ridiculă chemare de un funcţionar în dosul unei mese acoperite cu postav roşu a noilor membri. O puzderie, represintând mai ales Ardealul, cu doi-trei Bucovineni şi Basarabeni; pare a fi opera lui Lăpedatu. Se decorează şi tipuri neserioase, şi oameni ca Bocu, şi alţii al căror rol în Războiu nu se poate descoperi, ca Păclişanu. Foarte puţini din Vechiul Regat, mai mult generali, unii foarte îmbătrâniţi. Lui Mihalache, care s'a făcut bolnav, i se dă Cordonul! Spun Regelui: „mare pomană, dar mai mult cu ochii închişi".

Vorbesc cu Regele de boala Voevodului, operat la Florenţa de apendicită. E o ridicare de temperatură din causa gripei. Regele e vesel, şi o ia în uşor. Fiul său a mai avut crise uşoare. Îi spun că trebuie să aibă o funcţiune şi apendicele, ca şi Parlamentul, de şi e în legătură cu infecţia din intestinele care sânt partidele. Apoi Regele

www.cimec.ro

4 Februar.

Prânz la de Weck. Şi M. Popovici, Călinescu, ba chiar d-rul Dobrescu de la Făgăraş. Călinescu e foarte neliniştit. Garda de fier a sechestrat şi maltratat un „trădător"; Codreanu a insultat pe directorul Postelor, care i-ar sechestra scrisorile; gardiştii bat din picior autorităţilor. — De ce n'a fost aşa supt mine? — Chestie de prestigiu.

8 Februar.

Vorbesc în Senat contra demagogiei cu politica externă şi contra aserţiunii din cartea lui Seba că aş fi insultat pe Poloni. Gafencu a anunţat o interpelare cu privire la politica României. Cuza a luat cuvântul ca să apere pe Goga, care a vorbit pasionat la Cameră. A făcut-o cu talent şi cu prietenie.

De fapt, Seba a făcut greşeala de a da pe faţă un rusofilism panslavist, care e al întregii sale naţii.

Am spus că la mine fusese ca să-mi ceară o prefaţă pentru ediţia românească a cărţii sale şi că mi-a vorbit din nou de fabricile care s'au întemeiat la noi şi la care lucrează acuma Români. Arată cele mai bune sentimente. Se scusă şi pentru pasagiul, neplăcut, care mă priveşte.

E chemat acuma pentru explicaţii la Praga.

Discuţii de acestea fac rău într'un moment, când şi în interior avem atâtea griji.

*

Schina îmi spune că ofiţeri cari au fixat hotarul dobrogean aduc ştiri de pregătiri militare ale Bulgarilor. Şosele perfecte până la hotarul nostru; subscripţia naţională li-a dat un încrucişător; consulul cehoslovac de la Varna-i îndeamnă contra noastră.

www.cimec.ro

Se pare că Victor Antonescu nu mai merge la Ancara. Ce să caute? Toate castelele de cărţi ale lui Titulescu au căzut...

11 Februar.

Mi se anunţă de la Facultate că nu e curs. Studenţii, prin „Centru", au arătat că au datoria de a întovărăşi sicriile lui Moţa şi Marin. Consiliul a acceptat. Motru nu crede, până i-am vorbit eu, că ar trebui măcar scusa că printr'aceasta se evită tulburările.

Scriu ministrului de Instrucţie că, dată fiind şi slaba frecventare a cursurilor mele la ambele şcoli înalte, nu pot continua a vorbi înaintea unui tineret care s'a consacrat numai politicii de partid. (Răducanu îmi spune că la Berlin unii profesori vorbesc la trei studenţi.) Cer un concediu de trei luni şi voiu reveni numai dacă se schimbă atmosfera. Altfel, să fiu trecut la Institutul de istorie universală şi, eventual, să fiu pensionat.

Ministrul e în Consiliu, şi nu mi se dă legătura cu dânsul. Merg acolo, la Consiliu. Tătărescu vine la mine. Cer să li vorbesc la toţi (Consiliul se isprăvise, dar erau încă acolo). Li arăt spre ce prăpastie duce ţara îngăduirea lor fricoasă: Codreanu a defilat ca un suveran după carul funebru, lumea căzând în genunchi şi închinându-i-se. Măsuri trebuie luate imediat, până nu încep asasinatele. Să se închidă Universităţile!

Tăcere... Tătărescu vorbeşte de caracterul de simplă pietate a ceia ce se petrece.

După-amiazi, la Senat, ridicându-se şedinţa, cei din jurul mieu recunosc că nu mai e nicio autoritate, că guvernul a abdicat. Cuza are mustrări de cuget pentru mişcarea ce a pornit-o. El pretinde că partidul nostru s'a rupt fiindcă eu am intrat în comisia de reforme.

www.cimec.ro

Averescu mi-a trimes memoriile sale. Îi spun lui Papacostea că şeful său ar trebui să ceară Regelui un guvern de generali, presidat de dânsul.

*

Mihalache-mi scrie, aprobându-mi gestul. Lasă istoricului să judece altfel acţiunea sa, pe care eu am tratat-o din punctul de vedere de partid. Face impresia unui om sincer şi cu simţ de răspundere. Şi totuşi e şi el între părinţii demagogiei.

16 Februar.

Cuvântarea mea la Senat despre participarea miniştrilor Germaniei şi Italiei la înmormântarea luptătorilor în Spania. Filipescu începuse, din punctul de vedere frances, Gafencu, foarte prudent, din al ţărăniştilor (emoţionează, amintind că e cavaler al Ordinului Mihai Viteazul şi că atâţia au murit atunci pentru ţară). Manoilescu pentru Germania, slab.

Aseară venise Inculeţ să-mi spuie ca eu să iau iniţiativa. Am refusat. Nu e nici în interesul Guvernului să pară împins.

Cuza, de faţă, a tăcut. A vorbit la Cameră, lung, pentru Germania, Goga.

*

Sentinţile de moarte plouă la mine (două din Iaşi).

Pe prima am transmis-o lui Tătărescu şi generalului Cantacuzino. Acesta, care-şi anunţase visita (prin Topa, care a dus scrisoarea şi l-a înştiinţat că şi Macedonenii lui ştiu trage), mi-a trimes o scrisoare. E supărat, — şi mă mustră —, că am rupt legătura cu tineretul, dar declară că nu de la ei, cari lucrează făţiş, a putut veni

www.cimec.ro

amenințarea. Șerban Flondor, figură de posedat (ochi cari se învârt, buză răsfrântă), începe cu mustrări; pe urmă mă asigură că tinerii mă iubesc, că ei nu sânt cu svastica și cu Germania, etc.

18 Februar.

Ministrul Instrucției, după înțelegerea cu el, îmi dă concediu până la 1-iu Maiu, în speranța că voiu reveni și înainte. Nu sânt de loc dispus. Răducanu, pe care-l văd la Academia Română, nu-mi spune nimic. Motru mă întreabă ce suplinitor pun, și eu îl întreb ce fel de Facultate represintă. El spune că fără blândețea lui s'ar fi bătut studenții între dânșii.

Câțiva studenți mă roagă să reîncep cursurile.

•

Am vorbit la Senat cu privire la repetarea, în expunerea de motive la un proiect de lege pentru învățători, învinuirii neplăți lefilor, supt regimul mieu, arătând și ce reputație de hoți ni face o anume presă, precum și alte manifestații politice.

•

Regina-mi scrie rânduri de recunoaștere.

•

La Senat, dr. Angelescu îmi spune că a chemat pe prefectul Poliției, pe comandantul Bucureștilor (acuma, Ilasievici), și, fiind de față Tătărescu și Iuca, a făcut pe cei d'intâiu să declare că în căminuri sânt adevărate cuiburi cu puști și mitraliere, că în câteva luni vom fi „legați cu toții". Ceilalți doi miniștri declară că nu știu nimic. Ieri, Iuca, vorbind la Cameră despre sechestrări și lovituri, ar fi fost lamentabil. Angelescu ar fi pentru închiderea căminurilor, dar abia în Mart. Repetă că

www.cimec.ro

Guvernul n'are prestigiu. A încercat a lămuri pe Regele, care, de două ori, a „schimbat vorba". Va reveni, fățiș.

Vorbesc, după apologia taberelor Gărzii de Fier de Manoilescu, arătând zădărnicia proiectului de lege pentru munca silnică a tinerilor. Nistor, care-l presintă,... mă felicită. Sauciuc îngaimă ceva, pentru țărăniști.

20 Februar.

Tânărul secretar al Legației iugoslave, Pavlovici, vine să mă vadă. Îi vorbesc de atitudinea lui Stoiadinovici (presa din Belgrad m'a atacat violent). Nici el n'are încredere în Bulgari: o spune sincer.

21 Februar.

La Văleni. Mi s'a pregătit un „parastas" de-al Gărzii de Fier. Orășelul e plin de poliție. Din sus vin „cămășile galbene" ale Guvernului, în camion!

22 Februar.

Al. Lăpedatu-mi vorbește de adunarea de la Dinu Brătianu. Acesta a spus membrilor Cabinetului: „sânteți miniștri, dar nu un Guvern". Lăpedatu vorbește de elocvența, dar și de lipsa de consecvență a lui Tătărescu. La adunarea cu prefectul de Poliție, el ar fi declarat că știe tot ce se petrece la revoluționari și că i-ar putea aresta oricând, dacă n'ar fi oprit.

Seba la mine, cu d-na. Mulțămește pentru articolul ce i-am consacrat. Nu s'a hotărît încă dacă rămâne. Regele i-a arătat simpatie pentru activitatea lui, dar „se teme ca nu cumva acusațiile contra lui să reapară, și

www.cimec.ro

aceasta să nu puie într'o situaţie grea pe Beneş". Nici el n'are încredere în Iugoslavi, de şi, în situaţia sa, spune că n'o poate mărturisi.

Şi el ştie că Mussolini, prins acuma de greutăţile din Abisinia (atentatul contra lui Graziani), nu vrea să facă gestul cerut de Guvernul nostru.

23-4 Februar.

Preşedintele Centrului Studenţesc afişează pe toate zidurile că adversarul liberal a fost bătut cu douăzeci şi cinci de beţe de toţi solidar, că luca i-a calomniat, că partidul liberal va avea să plătească, şi în judecată, şi că, da, ei se ridică şi de-asupra Statului.

Mi se spune, de ministrul de Războiu, că acest preşedinte a fost arestat, cu secretarul lui cu tot. Lăpedatu mă asigură că s'au făcut descinderi la toate căminurile.

25 Februar.

Comnen la mine. Victor Antonescu i-a trimes la toţi „şefii". Berlinul, declarând că ministrul său n'a mers decât la o ceremonie religioasă, refusă, din motiv de prestigiu, orice altă satisfacţie. Şi eu cred că aceasta ar putea ajunge.

26 Februar.

Visita lui Lugoşianu (tot după Mihalache, şeful). Şi el crede că nu trebuie să mergem mai departe. A doua formulă ar fi suficientă. A stăruit pe lângă Ciano ca presa italiană să nu reproducă aceia ce s'a vorbit la noi în Parlament. Ministrul italian i-a spus că o face „pentru dânsul". Comnen expune planuri de propagandă prin lectorate. Prin presă nu se poate.

*

www.cimec.ro

Am o frumoasă scrisoare de la N. Lahovary, ministru la Tirana, despre bunul efect pe care l-a produs broşura mea către Mussolini în cercurile italiene de acolo, agentul financiar scriindu-i chiar o frumoasă scrisoare.

*

La Senat, trebuie să mă apăr de învinuirile de rea credinţă, în Cameră, ale vechiului mieu calomniator, Giurescu. Angelescu, preşedintele, Orleanu, Ioaniţescu, Rădulescu-Mehedinţi se unesc pentru a-mi da cea mai strălucită satisfacţie morală. La Cameră, lipsa de autoritate a lui Iamandi îngăduie un dialog cu acest trist personagiu, care nu înţelege să i se închidă gura. El va reveni şi a doua zi.

27 Februar.

Victor Antonescu vine a doua zi la mine. E mulţămit de visitele sale la Atena şi Belgrad. Stoiadinovici e singurul om de energie pe care-l are prinţul Paul. Acesta socotia situaţia interioară aşa de grea, încât îi trebuiau asigurările în străinătate pe care le-a găsit, fără a pune mare temeiu pe dânsele. S'a ajuns la un resultat mulţămitor.

El vorbeşte şi de schimbul de vederi cu Litvinov, de când Franţa şi Rusia voiau să-i impuie pactul militar. În timp de pace, i-a spus lui Litvinov, România are nevoie de bunele relaţii cu Rusia; în timp de războiu, ne asigură legătura cu Polonia şi probabila intervenţie germană. Deci: „nu ne temem de d-voastră". Cu Germania nu înţelege să se ajungă la o robire economică. Astfel, azi România are o situaţie escelentă.

Aşteaptă o a treia formă de notă în chestia miniştrilor. Crede mai vinovat pe Ugo Sola, care era în ţară şi când

www.cimec.ro

cu omorul lui Duca. A vorbit cu miniştrii străini pentru că miniştrii noştri la Berlin şi Roma sânt în ţară.

*

La Senat, D. R. Ioaniţescu îmi presintă pe Rege şi Guvern ca terorisaţi de gardişti. Ar trebui să intervin, pentru că ţărăniştii se presintă ca singurii cari ar putea să puie capăt agitaţiilor. Sânt peste 170 de studenţi arestaţi.

Dar ministrul general Angelescu îmi spune că n'are nicio grijă. A fost scos un general medic, care ceruse o reculegere cu prilejul înmormântării.

1-iu Mart.

Visita fostului ministru de Instrucţie albanes Berati, cândva elev al mieu.

2 Mart.

Atentatul contra rectorului Bratu e adus în Parlament. La Senat singur Cuza tace: îmi spune că Bratu l-a făcut pe el să fie scos din Universitate.

La Cameră, discursuri ipocrite ale naţionalilor-creştini. Gh. Cuza declară, după scenele de la Bacău, că ai săi nu cunosc violenţa, iar Goga se presintă ca „analist", atacând pe... Bratu.

3 Mart.

După ce am vorbit la legea muncii silnice a tinerilor trebuie să iau cuvântul şi la discuţia privitoare la crima din Iaşi.

www.cimec.ro

4 Mart.

Rectorul îmi trimete o scrisoare necuvincioasă până la injurii cu privire la concediul meu. Trebuia să i-l cer lui, iar el nu are nici datoria de politeţă faţă de mine şi nu înţelege un concediu fiindcă nu-mi vin studenţii la curs. Cer ministrului Educaţiei să mă pensioneze dacă nu-mi poate da nicio satisfacţie. El mi-o promite.

*

Manoilescu face la Senat elogiul studenţimii şi mă sileşte să intervin adesea ca să-i rectific şi greşelile de istorie şi cele de politică.

*

Ministrul îmi dă deplina satisfacţie.

5-6 Mart.

Luptă la Senat contra ridiculei legi universitare a subsecretarului de Stat Ştefănescu-Goangă.

6 Mart.

Filipescu-mi spune că Guvernul n'a căpătat nicio satisfacţie în chestia atitudinii lui Sola şi lui Fabritius. Victor Antonescu ar fi desaprobat, la Atena, pe Tătărescu. Ar fi rugat pe... Mihalache să intervie la ministrul Franciei, şi acesta ar fi refusat. Filipescu ar vrea să mă vadă în nu ştiu ce rol.

9 Mart.

Legea Teatrelor la Senat. Iamandi refusă un articol contra cinematografelor.

www.cimec.ro

Victor Antonescu aduce o soluţie neaşteptat de bună în chestia participării miniştrilor străini la demonstraţia „legionară". Filipescu-i răspunde ca un cancelariu, Gafencu o cam scaldă, Ioaniţescu nu ştie ce să trâmbiţe, Manoilescu-şi uită „legionarismul". Adaug câteva cuvinte de bun simţ.

Proclamând pe Antonescu senator de drept, Lăpedatu face lauda acestei categorii.

12 Mart.

Legea stării de asediu se aduce noaptea pentru ca partidele de oposiţie să îngăimeze reserve sau să purece amănunte! Arăt ce poate ieşi din îndeplinirea exactă şi nemiloasă a mandatului de a face ordine care i s'a dat Guvernului remaniat. Bentoiu, care aduce legea, dovedeşte mari însuşiri de vorbitor, dar se lasă ispitit la întreruperi care-i strică discursul.

*

Filipescu-mi propune să candidez cu Lupu şi cu dânsul la alegerile din Galben...

14 Mart.

La Văleni. În ciuda legii contra cămăşilor, aici chiar subsecretarul de Stat Bejan îşi trece în revistă galbenii cu crucea neagră.

15 Mart.

Regina ar fi avut un atac de paralisie. De fapt au venit ambele ei fiice în grabă. D-na Mavrodi mă asigură că e vorba numai de o gripă răcită: va fi nevoie de cinci-şase zile în pat.

*

www.cimec.ro

Cuza şi Goga renunţă la cămăşile lor, după ce cel de-al doilea declarase în Cameră că n'o va face în ruptul capului.

*

Codreanu ar fi scris Regelui, înştiinţându-l că studenţii trimeşi la vetrele lor nu-l mai iubesc şi isprăvind cu „Să ne vedem sănătoşi".

Din partea comuniştilor, tot mai dese manifestele clandestine.

16 Mart.

Regina a avut o vărsare de sânge din stomac, din causa „gripei răcite"... Ce zvonuri, unele teribile!

18 Mart.

Legea prelungirii presenţei la catedră a lui G. Marinescu şi a mea. Frumoasă manifestaţie de simpatie la Senat.

19 Mart.

Răspund la radio lui *Pester Lloyd*, care a cerut schimbarea hotarelor.

20 Mart.

Închiderea Parlamentului, cu un stângaciu discurs al lui Tătărescu, care face apel numai la ai săi.

Grosolănia lui Bentoiu, care, vrând să dea lecţii de parlamentarism, izbeşte cu pumnul în pupitru şi se rânjeşte, mă face să intervin, provocând şi ieşirea, de două ori, a oposiţiei. Sfaturile lui Lăpedatu, care crede că omul „va isprăvi la casa de nebuni" şi declaraţiile lui Djuvara

www.cimec.ro

n'au putut liniști pe subsecretarul care venise la Senat de-a dreptul de la șampanie.

24 Mart.

Visita lui Seba. Pleacă întristat. Crede că Guvernul nostru l-ar fi putut sprijini.

Vine și ziaristul, colaborator la foaia germană din Zürich, Leon Nemanoff. Om cu multe cunoștințe, care a văzut pe mulți din conducătorii Europei. Starea de azi îl desgustă. Află încurajare în ce numește învierea democrațiilor și hotărârea energică a Angliei.

25 Mart.

La Institutul frances, cu de Martonne.

26 Mart.

Comemorarea lui Leopardi la Académie.

28 Mart.

La Văleni, cu o ziaristă francesă.

29 Mart.

Masa dată de dr. Angelescu lui de Martonne. Acesta varsă păharul cu vin roșu. Îi observ: e un omagiu d-lui Blum. — Dacă l-aș putea răsturna tot așa...

31 Mart.

Dejunul lui de Martonne la mine. Regele, care l-a invitat și decorat, îi pare foarte inteligent și bine informat Se interesează foarte mult de reîmpăduriri.

www.cimec.ro

Regina a primit pe un străin. Stătea dreaptă şi sigură. I-a spus: „şi lumea mă credea acum paralitică".

*

D-na Procopiu îmi scrie arătându-mi în ce chip scăzător d-na Marta Bibescu presintă, într'un articol recent, pe Regina. Ar vrea să răspund.

1-iu April.

Deschiderea Institutului de istorie universală. Călduros discurs al d-rului Angelescu. Nistor promite colaborarea Universităţii din Cernăuţi.

2 April.

Şi d-na Victor Antonescu-mi arată dorinţa Reginei de a fi apărată contra articolului d-nei Marta Bibescu. Regina a avut de fapt o rupere de vas în stomah. Se va hrăni cu piurele şi compoturi. Va trebui să renunţe la fructele care-i plăceau aşa de mult şi la călăria care era pentru dânsa o necesitate. Stă încă în pat.

4 April.

La Văleni, cu un profesor din California şi soţia lui.

*

Regina mulţămeşte pentru articolul ce i-am consacrat. D-na Rainer a găsit-o foarte slăbită. Asupra bolii nu vrea să se pronunţe.

5 April.

Schimb de scrisori cu Averescu. El îmi trimete această adresă tipărită:

www.cimec.ro

„Bucureşti, 3 April 1937.

Invitaţiune.

Domnule,

Pe basa unui Decret Regal, dat la Sinaia în ziua de 30 Decembre 1933 şi contrasemnat: de Preşedintele Consiliului de Miniştri de atunci, — dr. Angelescu —, de miniştrii de Interne, de Justiţie şi al Apărării Naţionale, Guvernul a fost autorisat să introducă în ţară regimul stării de asediu, care, prin repeţirea ratificării parlamentare din şase în şase luni, s'a menţinut până astăzi, cu perspectivă de prelungire sine die.

Este, fără îndoială, o stare vădit anormală. Ea trebuie să aibă însă o explicaţie, pe care noi nu o cunoatem.

Cred că este firească dorinţa, pentru toţi oamenii de bine, de a o cunoaşte şi de a face tot ce este cu putinţă pentru a ieşi din ea.

M'am gândit că cei mai indicaţi pentru deslegarea acestor două mari probleme sânt foştii înalţi diriguitori ai Statului, în cercurile politice superioare, cari cu siguranţă vor putea avea şi în viitor să-şi spună cuvântul în chestiunile de interes general pentru ţară.

D-voastră sânteţi unul din aceştia, pentru care motiv mi-am luat libertatea a vă invita să binevoiţi a lua parte la o consfătuire în scopul sus arătat.

Vă încunoştiinţez că o invitaţie identică a fost adresată tuturor foştilor miniştri, foştilor preşedinţi ai Corpurilor Legiuitoare şi foştilor primari generali ai municipiului Capitalei ţării.

Consfătuirea va fi presidată de cel mai în etate din invitaţii cari vor binevoi să vie în ziua de 22 April, oara 10 şi jumătate, în sala „Liedertafel", Str. Academiei, 20.

www.cimec.ro

D. profesor Al. Otetelişanu a avut amabilitatea să ieau asupră-şi organisarea acestei consfătuiri.

(ss) Mareşal Averescu,
fost în trei rânduri Preşedinte al
Consiliu'ui de miniştri."

Răspund :

„Bucureşti, 5 April 1937.

Domnule Mareşal,

Primesc o invitaţie tipărită, purtând semnătura dumneavoastră, prin care mă invitaţi pentru ziua de 22 April la o consfătuire în Sala Liedertafel.

Ea mi se adresează pentru că am avut cândva, pe scurtă vreme, onoarea de a presida un Guvern, şi alături cu mine ar fi aceia cari şi ei au servit astfel Ţara şi pe Suveran.

Modestul mieu rol în viaţa publică nu este legat însă de acest *moment* dintr'o carieră de muncă pe *multe terenuri*, şi de aceia nu m'aş găsi într'o societate de care să mă simt legat şi cu care să fiu deprins a schimba gânduri.

Pe de altă parte, necunoscând programul, dar cunoscând prea bine lipsa de disciplină intelectuală în lumea noastră politică, se poate ca discuţia să iea o direcţie pe care să n'o poată împiedeca şi opri nici cel mai cu autoritate dintre preşedinţi. Decât să fiu silit a părăsi o adunare cred că e mai bine să evit anume surprinderi.

Preţuiesc însă după cuvinţă sentimentul patriotic care însufleţeşte pe cineva care a adus atât de mari servicii ţării şi vă rog a crede în nestrămutatele mele sentimente de cea mai înaltă stimă. N. Iorga.

Mă veţi scusa pentru scrisoarea mea obosită. Mi se pare ca însuşi scrisul cuiva îi complectează oarecum cu-

www.cimec.ro

getarea mult mai bine decât şi cea mai sigură şi elegantă reproducere mecanică."

9 April.

Conferinţă la Academie despre tradiţia literară. Foarte multă lume. Aplause ale confraţilor, de două ori, contra obiceiului, în expunere. Mulţămiri ale lui Antipa, care presidează, şi ale lui Ţiţeica.

Apoi, la radio, despre Basarabia.

11 April.

Serbătorirea lui Cuza. Am făcut să i se aducă omagiul Ligii Culturale, am scris un articol la ziar şi i-am trimes o telegramă.

13 April.

Reluarea la Teatrul Ligii, în condiţii escelente, a vechii mele piese „Fiul cel Pierdut".

14 April.

La un festival al elevelor mele de la Văleni, foarte bună represintare a piesei „O jertfă simplă".

*

Ieri visita lui Bertolotti, cugetătorul fascist. Îi arăt ce nedreptate ni face regimul italian, ce zădărnicie e alianţa cu Ungaria şi ce ofensă pentru noi sentimentalitatea cu Stoiadinovici. Răspunde, reservat, că sânt numai „contingenţe".

www.cimec.ro

15 April.

Redeschiderea cursului de la Universitate. Sala plină. Li învederez cât au lipsit de la datoria lor faţă de mine. Arată foarte bune dispoziţii.

16 April.

Brătescu-Voineşti întrebuinţează, la Academie, forma unei satire literare pentru a lupta contra literaturii artificial violente. Foarte mult public şi foarte călduros.

Asistă Upton Clark, care-mi vorbeşte într'o foarte bună românească, şi Jeannel. În delicate cuvinte duioase Lăpedatu presintă felicitări lui Cuza, menindu-i nouăzeci de ani, şi din partea celor cari nu vor mai putea vorbi atuncea. Răspunsul lui Cuza e puţin potrivit: vorbeşte de lupta sa şi de programul său pe care-l crede că în curând va birui. Aplausele publicului sânt simţitor mai slabe decât după cuvintele lui Lăpedatu.

18 April.

Madol vine din Bulgaria. Nu găseşte situaţia din Franţa aşa de îngrijitoare.

Vorbim despre Ferdinand al Bulgariei, căruia i-a consacrat o carte pe care ar voi s'o vadă tradusă la noi. Spune că Ferdinand ţine să fie considerat ca un gentilom frances. În ce priveşte sângele coburgic, la mese întreba tare pe ministrul Belgiei ce face „vărul său Albert". Cu el a verificat aserţiunile lui Paléologue, pe care le-a recunoscut absolut exacte.

Madol merge seara la Văleni.

www.cimec.ro

21 April.

Madol a văzut pe Regina ieşind pentru o primblare cu trăsura în curtea de la Cotroceni. Nu i s'a părut slăbită.

*

D-na Marta Bibescu-mi scrie protestând că ea nu vorbise în articolul ei decât de Regina din tinereţă. Vrea să-mi explice.

Dar trebuie să merg la Văleni.

23 April.

La mine, Ostrovschi, cu un delegat al directorului Museului Ermitagiului. Îmi aduc tabloul de acolo al lui Mihai Viteazul la Curtea lui Rudolf. Uimire... Ostrovschi îmi face şi un discurs solemn în faţa celuilalt, care nu spune un singur cuvânt, dar îmi aduce o amabilă scrisoare. Vorbim de situaţia din Prusia, după informaţiile mele recente. El o crede, economic, fără greş (şi în curând vor fi răscoalele flotei...). Conversaţia se prelungeşte foarte amabil. Cum era vorba de recoltă, el spune că ultima a fost ca şi cea mai bună din epoca ţaristă, — Mai bine pentru noi, că nu veţi veni la noi. — Nu, noi sântem, vă asigur, paşnici.

La Academie invit pe Ostrovschi. Cum Goga va vorbi asupra literaturii iudaisate, îl asigur că poate pleca după ce va fi salutat şi i se va mulţămi (şi Goga va trebui asigurat că Ostrovschi va pleca...).

Lăpedatu vorbeşte frumos în cuvintele de mulţămire. Apoi Goga, foarte aplaudat şi spuind lucrurile deschis. Caut cu ochii pe Sadoveanu, care lipseşte, ca şi Motru; publicul, care e enorm, râde. Lăpedatu aprobă cuvântarea.

www.cimec.ro

1-iu Maiu.

Gafencu vine să-mi ceară colaborarea la noua sa gazetă, *Timpul*. Îl felicit pentru succesul de la Galați. El spune că toate partidele sânt mulțămite. Nu e de loc sigur de succesiunea alor săi. De și Costăchescu a câștigat o mare victorie la Iași, dar numai în oraș, Gafencu admite că toți Evreii votează pentru ei, dar, după alegere, e „jenant". Lupu vrea legătura cu extrema stângă; Gafencu n'a primit-o la Galați.

*

Știri externe rele. Pe lângă ivirea militarismului în Rusia, neisprăvirea Expoziției la Paris, greutăți financiare cu comuniștii, zvon de demisie al lui Blum, înecarea celui mai mare crucișător al lui Franco.

*

Furioase injurii contra mea ale lui Mehedinți, complect bolnav.

10 Maiu.

Am felicitat pe Regele pentru revista armatei pe care el a creat-o, scusându-mă că nu pot fi de față. Mi-a răspuns cu mulțămiri și părerea de rău că voiu fi absent.

12 Maiu.

La București. Reieau lecțiile la Institutul de Istorie Universală.

www.cimec.ro

13 Maiu.

Un ziarist român din Paris, Nicolescu. A fost şi în Rusia. A vorbit cu Stalin, care e în conflict declarat cu casta militară. E însurat cu o Evreică, sora lui Coganovici. Cunoaşte personal pe Mussolini.

14 Maiu.

D-na Procopiu spune la telefon că regina Maria, cu privire la care umblau cele mai oribile zvonuri, e reţinută în pat de o flebită. Flebita însăşi e îngrijitoare însă.

15 Maiu.

Deschiderea Academiei. Discursul lui Lăpedatu nu se ascultă. Şi mai puţin raportul secretarului, N. Popescu, înlocuind pe Ţiţeica, dus la serbarea de la Paris a Şcolii Normale. Mai toţi par îmbătrâniţi şi obosiţi. Presintarea a patru volume de traducere francesă a „Istoriei" mele, şi cu tomul IV românesc, trezeşte foarte puţin interes. Lăpedatu însuşi găseşte numai câteva frase banale. Numai curiositatea lui Lupaş se aruncă asupra noului volum, examinat şi de Silviu Dragomir.

16 Maiu.

Lupaş iea cuvântul la Academie ca să-mi mulţămească pentru partea ce am făcut în „Istorie" trecutului ardelean şi resultatelor „şcolii din Cluj". Răspund că sânt foarte mulţămitor pentru orice cuvinte bune, eu care mi-am auzit în ultimul timp, atât de des, de celelalte

www.cimec.ro

17 Maiu.

La Mislea, cu elevele mele de la Văleni, care dau un spectacol deţinutelor. Acestea au sufletul mort de nenorocirea lor. Visită la bisericuţa din Bordeni.

20 Maiu.

Ridiculă manifestare de duşmănie a lui Mehedinţi la Academie. Arată cum totul pleacă de la „Junimea", până şi „Liga Culturală" şi studiile despre artă, prin Tzigara. Produce uimire. Cere scoaterea din Academie a „mincinosului" greşit „de şapte ori şapte", care sânt eu. E de sigur bolnav.

21 Maiu.

Cuza-mi propune ca pentru congresul Ligii la Iaşi să merg la fiul său, Gheorghe. Acesta mă visitează. Îi recomand, acuma când au o aşa de puternică organisaţie, măsură şi ţinută. Se arată influenţabil în bine.

*

Readuc, în Academie, la realitate lăudăroşiile lui Mehedinţi cu privire la „Junimea". Omul a ţinut să asiste la execuţie.

22 Maiu.

La Academie, pictorul Petraşcu citeşte un frumos discurs de intrare. Răspunde uimitor de uman Motru, intr'o formă plină de poesie.

Mehedinţi bravează. Discută aşezarea Samizegetusei şi presintă o declaraţie scrisă prin care se plânge că nu i

www.cimec.ro

s'a preţuit „darul". Lăpedatu spune că, din partea lui, a colaborat la n-l comemorativ al „Convorbirilor" şi l-a ajutat cu bani. Mehedinţi cere să i se fixeze o dată pentru a reveni asupra subiectului. Mă înscriu din nou după dânsul.

23 Maiu.

Nou dar de cărţi de la Mercati, cu câteva rânduri în care se arată mişcat de concertul pe care Clujenii l-au dat la Roma.

24 Maiu.

Şişeşti face o frumoasă intrare la Academie. Din nenorocire Antipa e obositor.

25 Maiu.

Discuţie în jurul declaraţiei generalului Rosetti că renunţă la sarcina de executor testamentar al lui Berthelot pentru că venitul proprietăţii de la Fărcădin nu permite a se da bursele prevăzute prin testament; s'ar putea ajunge şi la o comunicaţie tribunalului. E combătut de Lăpedatu, Andrei Rădulescu şi Goga şi isprăveşte renunţând. Am propus ca vre-un Ministeriu să întregească suma burselor.

*

Fiica mea Magdalina a văzut la 22 pe Regina. Abia o uşoară flebită. Primeşte şi vorbeşte ca de obiceiu.

26 Maiu.

Sacerdoţeanu iea la Academie un premiu de 20.000 de lei. Membru corespondent e ales însă Matei, foarte susţinut de Ardeleni, cari propuseseră şi pe Em. Panaitescu.

www.cimec.ro

27 Maiu.

Întoarcere a prinţului Mihai. Regele e încă serios bolnav.

28 Maiu.

Preşedintele grec Metaxas îmi răspunde cu privire la prigonirea „Macedonilor" (el zice „Cuţovlahi"). Mă asigură că s'a dat ordine de a nu-i tulbura. Dar cere să nu fie atacaţi Grecii în presa noastră.

*

Luptă pentru confirmarea lui Em. Panaitescu la Roma. Sânt silit să protest contra intervenţiei lui Lăpedatu oarecum în favoarea lui şi mai ales contra observaţiilor lui Silviu Dragomir.

Cade alegerea lui I. Matei ca membru corespondent, dar reuşeşte cu simplă majoritate Ştefănescu-Goangă, — victorie a Clujenilor şi a situaţiei lui oficiale.

*

Regina Maria sufere de cirosă.

31 Maiu.

Mare luptă la Academie pentru înlocuirea la Roma a lui Em. Panaitescu. Se admite propunerea, asupra căreia mă înţelesesem cu Bănescu, de a trece ca o delegaţie conducerea şcolii din Roma asupra mea.

1-iu Iunie.

Lăpedatu-mi arată cu cât tact a procedat şi-mi strecoară că ar fi cu un Ministeriu naţional un bun preşedinte al Camerei.

www.cimec.ro

3 Iunie.

Ciocniri la Academie cu aceia, între cari şi Lăpedatu, cari par că voiesc a reduce la nimic delegaţia mea la Roma. E o întreagă reacţiune, exprimată zgomotos şi de Goga, pentru Em. Panaitescu.

4 Iunie.

Lăpedatu, foarte afectat, vine să se explice. Îmi păstrează cele mai bune sentimente. Nu s'a lăsat niciodată întrebuinţat contra mea. Se va face cum doresc eu. N'a avut nicio intrigă în minte.

5 Iunie.

Regele la Academie. Blaga vorbeşte cu un glas supţire şi încet, fără putinţa de a sublinia, despre sat, pe care-l consideră, ca fiu de preot ardelean, ca un fel de proprietate a lui, închisă nouă, „citadinilor", cari nici nu putem pricepe unele lucruri, dar pe această „cultură minoră" de acuma e de clădit una „majoră". Cuvinte menite să facă impresie, citare de elemente urâte din viaţa satului, presintat ca unităţi răsleţe şi închise („prunele din zamă de mort"). Foarte subtil răspunde Petrovici. Lăudând foarte mult pe noul său coleg, tăgăduieşte, ca raţionalist, basele însăşi ale unei cugetări care vrea să fie mistică, şi râde discret de „mioritismele" lor.

Regele arată legătura sa cu literatura actuală, considerând ca isprăvite fasele anterioare, cu sentimentalismul lor. Anume a venit la întrarea lui Blaga, ca representativ al unei generaţii care cu dânsul intră la Academie. Două cuvinte despre Petraşcu şi Siseşti, cari şi-au ţinut discursurile în aceiaşi sesiune. Noua literatură, spune Regele, e plină de talent, doar cu unele „licenţe".

www.cimec.ro

6 Iunie.

Cercetez „Luna Bucureştilor", ridicul organisată (mănăstirile cu covoarele şi icoanele lor îşi fac de cap). Mai bine la exposiţia d-nei Tătărescu, unde însă... prea multă mâncare.

7 Iunie.

Plec la Văleni în momentul pregătirilor, cam vulgare, pentru Moscicki. Tătărescu mă cată la telefon ca să-mi spuie că Regele a iscălit decretul care dă câteva milioane fondului de cercetări al Academiei.

20 Iunie.

Mă cercetează vechiul mieu prieten Stensgård de la Århus în Danemarca (a fost în România acuma patrusprezece ani şi găseşte o mare schimbare).

Vorbeşte de regele Danemarcei. Îl iubeşte toată lumea. Caută societatea populară. Spune „reginei": „femeia mea". A încercat o singură lovitură, în chestia Slesvigului, acuma vre-o cinsprezece ani, făcând să plece un Guvern care avea majoritatea. De atunci „nu face politică" Danesii n'au bolşevism. Doar doi comunişti cari mai pun în mişcare pe socialişti.

Vorbeşte de Islanda. Abia suta de mii de oameni, cari-şi au totuşi o întreagă literatură, o presă întreagă. O modestă societate autonomă, care şi prin căsătorii se leagă de lumea danesă. Atinge şi de marile resurse ale Groenlandei, care se simte neatacabilă.

26 Iunie.

Spre Iaşi, pentru Congresul Ligii.

www.cimec.ro

27 Iunie.

La Iaşi, afară de pavoasarea Gării, al cării şef e un vechiu cetitor al „Neamului", nimeni. Un grup restrâns întâmpină pe congresişti.

La şedinţa de deschidere, represintanţii Statului lipsesc. Şi ministrul local e plecat la o nuntă; absenţi şi prefectul, şi primarul, şi militarii, şi profesorii, ba chiar şi membrii locali ai Ligii. Congresiştii sânt mulţi şi numeroşi.

Provoc să vorbească pe Topa, pe Cuza, căruia-i cer să o facă în numele generaţiei sale. O face, atacând pe tinerii de la codreniści.

După-amiazi, escelentă discuţie în jurul celor două chestiuni: romanisarea Iaşului şi reformarea morală a literaturii. Topa are o impresionantă cuvântare, în care arată cum lucrează Macedonenii săi.

Seara, „Chiriţa în Iaşi", bine montată la Teatrul Naţional.

28 Iunie.

La Hârlău, unde descopăr mormântul lui Anfilohie de Hotin şi câteva frumoase icoane la schitul lui Zagaveiu.

La Cotnari, primire cu călăreţi şi praznic. Descopăr Istoria lui Nadir-Şah, de Vataţe.

29 Iunie.

Mişcătoare împărţire a premiilor la Iaşi.

Seara, Găvănescu la masă. Vorbeşte de începuturile sale, pe lângă Dimitrie Brătianu, ca redactor la „Naţiunea". Era un om de o mare cultură şi de o impunătoare energie.

www.cimec.ro

30 Iunie.

Găsesc căldurosul răspuns al Regelui la telegrama ce i-am trimes la Varşovia, nu fără alusii netede la discursul de la Academie.

9 Iulie.

La Bucureşti. Vorbesc la Academie despre un memoriu către Cuza-Vodă, sensaţional, care stârneşte uimire.

*

Regele a plecat „incognito", dar vor fi recepţii la Paris pentru dânsul.

15 Iulie.

Deschiderea cursurilor. Discurs al lui Angelescu.

Cineva îmi spune ce greşeală a fost ceremonia ridiculă, şi cu defilarea de oi, pe care a oferit-o Regelui în Bucovina adiutantul său, colonelul Sidorovici.

La Paris Regele e lângă preşedintele Republicei pentru defilarea de ieri. Asistă şi Sultanul Marocului.

18 Iulie-12 August.

O lună de grea boală.

15 August.

Închiderea cursurilor.

18 August.

Patriarhul îşi arată temerile în ce priveşte năvălirea Evreilor şi a străinilor în genere. Scrisoarea e de o înaltă gândire şi de o adâncă simţire românească.

www.cimec.ro

Cineva-mi spune că Istrate Micescu a vrut să mă vadă. Dar niciodată „naţionalismele“ cu scopuri politice de partid nu se vor putea apropia.

23 August.

Nora mea Elena povesteşte din vremea bejeniilor de la 1916. A văzut fugind la Prunariu călăraşii din Botoşani. Pădurea era aşa de plină de corpuri de nu puteau trece bejenarii. Se spunea ţăranilor să nu-i primească, de oare ce Germanii urmăresc pe „boieri“ ca să-i taie; aşa spune şi un şef de gară. Numai cu ameninţări de moarte s'au putut căpăta gazde. Familia ei, fugară de la Filiaş prin Craiova, a stat la un moşneag şi nora lui, cu un copil, soţul fiind soldat în Moldova. Bătrânul a ascuns cele două fete supt nişte coceni două zile cât au trecut Bulgarii. La Bucureşti Unguri refusau paşapoartele de intors şi Evreii impuneau taxa de 500 lei ca să le dea.

25 August.

Visita lui Louis Marin şi a lui Paul-Boncour, etnograful cu, doamna. Conversaţie uşoară.

4 Septembre.

Sânt invitat la Congresul de istorie turcă.

5 Septembre.

Primesc scrisoarea preşedintelui Academiei de Istorie din Chile, care m'a ales membru corespondent. Răspund prin aceste rânduri:

www.cimec.ro

„Monsieur le Président,

Je vous remercie chaleureusement de la bonne nouvelle que vous venez de me transmettre et vous prie de vouloir bien communiquer à la compagnie que vous présidez l'expression de ma gratitude pour le témoignage d'estime et sympathie qu'elle m'a donné.

Considérant dans tous mes ouvrages la civilisation humaine comme un seul immense organisme et cherchant à fixer à l'esprit latin, étendu sur les deux mondes, la large place qu'il s'est gagnée par son admirable élan, je n'ai jamais perdu de vue l'apport, si important, de l'Amérique latine, au milieu de laquelle votre grand et beau pays représente un des triomphes les plus beaux de cette pénétration qui, par dessus l'Océan, a porté, en même temps que le langage de Rome, la clarté et l'harmonie qui distinguent, des Andes aux Carpathes, notre race commune.

Veuillez agréer, Mr. le Président, l'assurance de ma plus haute considération.

N. Iorga".

24 Septembre.

La București.

D-rul Angelescu e în adevăr foarte bolnav. Îl visitez în casa lui, plină de rudele cele mai de aproape. E și Săveanu și doctorul Manolescu. Prietenul mieu vorbește așa de încet, încât abia se aude [1].

•

Inculeț îmi spune că a văzut pe Rege. E fals că Guvernul ar voi modificarea Constituției. Nu și-ar lua pe cap toate consecințile.

---

[1] Și, totuși, admirabila-i structură va birui.

www.cimec.ro

Lăpedatu crede că Guvernul va putea merge până la capăt.

*

Vorbesc la Academie despre Memoriile lui Wimpfen, privitoare la războiul Crimeii. După mine, Gr. T. Topa de la Iași, în jurul operei d-rului Cantacuzino; încheie că o adevărată cultură românească științifică e de făcut de acum înainte. Nistor spune că va protesta, — dar pleacă.

8 Octombre.

La București pentru radio.

Lăpedatu-mi spune că în Cehoslovacia durerea pentru moartea lui Masaryk a fost imensă.

10 Octombre.

Iulian Peter la mine. Îmi arată că, acum doi ani, Francesi din burghesie-i spuneau că au votat cu stânga fiindcă socotiau republica în pericol și că de cei veniți astfel la cârmă s'ar putea ușor libera. Când li s'a spus că în fața unei „miliții civile“ cu mitraliere nimeni nu s'ar putea opune, cădeau din nori.

16-7 Octombre.

Telegrafiez Regelui: „Rog pe Maiestatea Voastră să binevoiască a primi și urările mele“. Îmi răspunde: „Toate mulțămirile mele pentru urări“.

A îndemnat la Alba-Iulia (comemorarea lui Horea) la Unire, pe care Vaida o refusă, arătând că poate lucra numai cu „frontul“ său. Slab discurs al lui Lăpedatu, care a atacat, violent, la Cluj pe Valer Pop, și escelent discurs al acestuia. Frumoase cuvintele generalului Gamelin, căruia Regele i-a arătat valoarea armatei sale.

www.cimec.ro

22 Octombre.

Mehedinţi mă atacă iarăşi, într'o comunicaţie de etnografie, ca fiind un duşman al naţiei mele, un lăudător al Evreilor, un impiu care a atacat „Junimea". Înainte de comunicarea mea despre Mormintele Mavrocordaţilor răspund cu câteva cuvinte. El se îndărătniceşte să presinte obiecţii după mine. Pentru „a nu ne da în spectacol", Lăpedatu ridică sedinţa, în strigătele lui Mehedinţi, care revine şi în şedinţa intimă, adaugind că am presintat pe Regele Carol ca pe „un vanitos vulgar". Lăpedatu, des întrerupt de Mehedinţi, caută a restabili adevărul şi a-mi da o satisfacţie.

E un întreg complot pus la cale de o bandă....

29 Octombre.

La Bucureşti. În şedinţa intimă, Mehedinţi, după planul stabilit, revine, adăugind că sânt un „pornograf" şi vânturând două fotografii ale unor epigrame găsite în saltarul lui Bianu. Academia-l ascultă fără nicio protestare; Lăpedatu se apără numai pe el. Singur Nistor se arată scandalisat şi cutează a mă apăra. Arăt cu linişte valoarea învinuirilor.

Mehedinţi a adus înainte ruperea relaţiilor Secţiei istorice cu mine pe vremea lui Tocilescu şi a protestat că el *n'a* fost ministru supt ocupaţie.

31 Octombre.

Adunarea extraordinară a Ligii Culturale pentru a discuta primejdia economică din partea Evreilor. Foarte bună represintare a secţiilor. Puţini negustori.

www.cimec.ro

Multe discursuri vibrante: al Ardeleanului Peneş, al profesorului Ţicăloiu, al represintantului Drăgăşanilor. Perfectă linişte după întrunire.

*

Seara, conferinţă despre Antim Ivireanul. Patriarhul e în provincie. Episcopii nu se deranjează, afară de Mihălcescu şi Pocitan. Se va cere o contribuţie preoţilor pentru refacerea bisericii „Antim".

1-iu Novembre.

Deschiderea cursului.

*

Conferinţă despre tradiţie la „Universitatea liberă".

*

Dr. Angelescu la mine. El crede că va veni un Guvern Mihalache. Îi spun că o cred şi eu.

Ausschnitt ar stărui pentru aducerea ţărăniştilor la putere.

Vine, după plecarea Regelui, Inculeţ. El nu e aşa de sigur de venirea ţărăniştilor. Îi dau o scrisoare pe care s'o arăte Regelui, în care spun că ţărăniştii sânt imposibili supt raportul ordinii, naţionalii-creştini supt al politicii externe, iar o coaliţie, supt raportul solidarităţii. Deci continuarea liberalilor până la capătul legislaturii sau, dacă e vorba de o disolvare a Parlamentului, un Guvern de alegeri al lor, cu represintanţi ai Regelui la Interne, Justiţie şi Războiu. Sânt gata să-l susţin printr'o declaraţie publică şi să permit amicilor miei să figureze pe listele lor.

Dr. Angelescu e fără încredere în resultatul pentru liberali al alegerilor. Pretutindeni ei sânt împărţiţi în tabere.

www.cimec.ro

Inculeţ îmi spune că a presintat Regelui, îndulcindu-le cu consideraţii sentimentale, condiţiile mele. El a făcut să mi se comunice că pregăteşte un gest neobişnuit pentru mine.

4 Novembre.

La Tătărescu pentru o chestie de familie.

Vorbim de succesiune. El ar fi dispus să meargă mai departe. I s'a cerut şi de la Paris, de la Londra. L-au cerut prinţul Paul şi, prin Rydz-Smigly, Polonii.

9 Novembre.

Cum sânt chemat la Rege pe mâni, Inculeţ trece la mine ca să-mi spuie că păstrează scrisoarea mea despre succesiune, dar că acuma pot vorbi Regelui personal N'ar voi să se pară că am fost influenţat.

10 Novembre.

La Regele.

Mă întâmpină cu cuvintele: „Nu ne-am văzut de mult". — „..." — Ai fost la Văleni... — M'am întors de două săptămâni. — Cum au mers cursurile? — Bine, dar eu am fost bolnav. — N'am ştiut.

Îi dau explicaţii. Mă întreabă de succesiune.

Îi arăt că nu pot fi chemaţi naţional-ţărăniştii. Mihalache nu e şeful lor. În Regat e o colecţie de conservatori, elemente rurale şi alţii. În Ardeal, unde e adevăratul şef, Maniu, imposibil fiindcă se vrea peste Coroană şi nu aduce nici inteligenţă, nici cultură, nici loialitate, cum m'am convins şi eu în legăturile cu dânsul, de

www.cimec.ro

fapt partisanii lui îi cultivă mistica pentru popor, dar fiecare lucrează de capul său. Apoi Statul nu poate trece prin capriciile doctrinare ale lui Madgearu, care, dacă nu va avea conducerea economică, va trânti Guvernul. Regele nu poate chema pe acela care a declarat că tot ce s'a lucrat în patru ani e „o farsă sinistră“; s'ar condamna să iscălească distrugerea a tot ce s'a creat; şi nu e rostul Monarhiei să dea contra-iscălituri la fiecare schimbare de regim.

La naţional-creştini, Cuza e foarte bătrân, incât Goga ar conduce, dar e un om fără direcţie. Partidul nu se poate presinta în faţa Aliaţilor, pe cari i-a combătut, şi nici în faţa Germanilor, pe cari i-ar lăsa ca să vie la Guvern. Popularitatea-i vine din „Jos Jidanii“, dar la Guvern nu se poate lucra cu această lozincă, — în deosebire de opera constructivă românească începută de mine —, şi nu s'ar putea opri escesele pornite de la acest cuvânt de ordine.

Regele aminteşte că Gr. Filipescu i-a spus că i s'au oferit de ţărănişti Externele (!), dar el nu le poate primi pentru că a atacat violent pe Mussolini (!).

Adaug că un Guvern de elemente eterogene n'ar putea lucra. A fost de-ajuns ca în formaţiunea mea să fie două divergenţe ministeriale pentru a-mi impiedeca acţiunea.

— Dar un Guvern fără caracter de partid? — Dacă Maiestatea Voastră are curajul eroic s'o facă, ar găsi aprobarea întregii opinii publice. Dar, bine înţeles, oameni fără trecut şi viitor politic. — Aşa recomandă şi Iunian. — Făcându-şi loc cu ei...

Un asemenea Guvern poate să fie însă incapabil de a-şi indeplini misiunea. În acest cas Maiestatea Voastră ar trebui să aibă indată la indemână o altă formaţiune.

www.cimec.ro

Fiindcă în asemenea împrejurări nu poate fi vorba de crisă şi de consultaţii.

Vaida nu-mi pare că poate guverna. Se pierde în poveşti, noaptea şi ziua.

— Dar Averescu? — Când Codreanu era stăpân pe Bucureşti, l-am crezut pe mareşal singurul capabil a domina situaţia. Când i s'a vădit incapacitatea, ca în discursul de ieri despre „comerţul inimii", nu-l mai văd necesar pe mareşal.

La ţărăniști, Lupu, care putea juca un rol, l-a pierdut prin legăturile şi atitutudinea sa. Iar Costăchescu? Cine s'ar strânge în jurul lui?

Rămân liberalii. În cas de s'ar continua Parlamentul, numai ei... — Dar Parlamentul a terminat. — Nu acum: în Ianuar. — Dar ce pot insemna două luni! În cas de alegeri, Maiestatea Voastră li-ar putea impune, ca garanţie de imparţialitate, ministrul de Interne şi cel de Justiţie.

Tătărescu s'a format, potolindu-şi retorica. Inculeţ e o adevărată comoară. Poate fi trimes la cele bune ca şi la cele rele, şi se intoarce, politiceşte, cu ceva în buzunar: jumătate pentru el, jumătate pentru Maiestatea Voastră. Dinu Brătianu e în adevărr închis. — S'a schimbat mult. E un om onest. Şi un om care *trăieşte*, în deosebire de Vintilă; I. Brătianu, om de mari insuşiri, avea moralitate, — pentru alţii. Pe Dinu l-a cunoscut la vânători şi aiurea, unde se descopere omul. La început avea şovăiri, apoi i-a fost loaial.

Primit la vechii liberali, Gh. Brătianu ar aduce, spun eu, pofta de răsbunare. Aportul său de câţiva profesori n'are valoare politică. Pe lângă el doar Văitoianu (Regele subliniază) şi Toma... — Nu-l cunosc. — Maiestatea Voastră are nevoie de un partid liberal puternic. — Nu sânt liberalii prea uriţi? — Nu cred.

www.cimec.ro

În cale, Vaida, aşa de preocupat, că nu mă observă.

Afară, gazetari: — D-lor, eu sânt un particular. — Dar aţi fost în audienţă. — Mulţi vin în audienţă, dar nu în aceiaşi calitate. — Dar succesiunea? — Este o succesiune? A murit cineva? N'am auzit măcar că trage să moară... — Dar vi s'a cerut o înaltă recomandare... — Recomand pe d. Mihalache....

După mine ar fi revenit Iunian.

12 Novembre.

Plecare de la Bucureşti spre Paris. D-rul Angelescu ţine să mă petreacă la gară.

14 Novembre.

Sosire la Paris.

15 Novembre.

Prima conferinţă despre spiritul frances (şi latin) în „Austria secolului al XVIII-lea". Foarte multă lume. Prietenii miei evrei s'au abţinut toţi.

*

Visită la Exposiţie. Masă dată de Gusti profesorilor francesi cari au fost în România. Bardoux, preşedintele Academiei de Ştiinţi morale şi politice, se teme de resultatul visitei lordului Halifax la Berlin. Îi arăt că, după părerea mea, nimeni n'ar risca, în imprejurările de azi, un războiu. D-ra Vâcărescu e şi ea încredinţată de aceasta, şi contra fobiei francese.

16-7 Novembre

Aflu de formarea Guvernului al doilea liberal, cu participarea lui Topa, „simbolică".

www.cimec.ro

18 Novembre.

A doua conferinţă. Cu toată vremea, foarte rea, cu ceaţă deasă la oarele patru, publicul se menţine.

*

Dejun la Lhéritier. Întâlnire cu Wladimir d'Ormesson, care vrea informaţii despre România.

19 Novembre,

Răspund lui Buré, care, în *L'Ordre*, mă presintă ca gata să trec, ca basă a politicii româneşti, Italia în locul Franciei, supuindu-mă influenţei lui Vaida şi a Regelui. Aş ajuta „alunecarea săpunită" la care se dedă şi Polonia.

*

Şedinţă solemnă la Academia de Inscripţii.

20 Novembre.

La Delbos, pentru a-i da informaţii despre România în momentul când răsar din nou suspiciuni în ce priveşte direcţiile ei.

Îi arat că partidele —, nu în Franţa, unde învăţămintele se fac în casă, ci aiurea, şi în Anglia, unde acei disidenţi religioşi cari-şi continuă studiile în Germania aduc de acolo o permanentă direcţie filo-germană —, se osebesc după locul unde şi-au urmat studiile conducătorii. Dar, la noi, oricare ar fi fost şovăirile lui I. Brătianu, inginer deprins a cerca soliditatea podurilor înainte de a trimete trenul, care une ori trebuie să meargă cu orice risc, liberalii sânt de formaţie francesă, pe când toată gândirea lui Madgearu e de la Berlin şi Maniu s'a format în Budapesta sub-germanică (de aceia primia, odată, pe fostul ministru de Războiu german de pe vremea Războiului).

www.cimec.ro

Deci România va urma aceiaşi politică externă. Vorbesc şi de Beck, dănţuitorul care nu va lua pe nicăuna din cele cu care danţează, dar care trebuie menajat, ca să nu cadă mai jos. Arat că Italia s'ar putea câştiga prin alegeri de Italieni la Academii, acordare de decoraţii, articole favorabile lui Mussolini, excursii. „Italia are faţă de Franţa gelosie, nu ură; Germania ură, fără gelosie."

Delbos se teme de Vaida. Îi spun că el e numai sfătoşenie şi atâta. Crede că Arciszewski e „nociv". — Dar el n'are nicio influenţă.

*

Ziarele aduc un articol din *Tribuna* de la Roma, în care disidiul franco-italian e tratat de ceartă a amorezului răspins. Declaraţia e primită cu simpatie.

*

Dejunul la Charléty, care nu mai e rector (am văzut la Sorbona pe noul rector, medicul Roussy, cu mulţi prieteni la noi).

*

A treia lecţie, foarte călduros primită.

*

Înainte de aceasta, Bardoux mă salută la Academia de Ştiinţi morale şi politice. Răspund că, de oare ce s'a vorbit şi de rostul mieu politic, voiu căuta, în noua formaţie, la alcătuirea căreia am lucrat, să fac a se menţinea acele legături care au plecat nu din ceasul victoriei Franciei, ci din acela al celui mai mare pericol al ei.

*

Seara, la inventatorul Coandă.

*

Plecare spre Italia.

www.cimec.ro

21 Novembre.

Coborâre la Veneţia. Gara e decorată pentru o primire de muncitori germani, din „ţara amică".

22-4 Novembre.

La Veneţia. Revăd câţiva prieteni, Zorzi, Orsi. Oraşul e plin de Nemţi grosolani şi ridicoli: o adevărată invasie de barbari. Dau şi un concert în Piaţă.

26 Novembre.

Seara, la Bucureşti. Mă primesc în gară amicii şi miniştrii, afară de Tătărescu, reţinut. Regele mi-ar da comandoria Meritului său şi ar fi să-mi scrie şi o scrisoare.

*

Maniu e acum şef ţărănist şi încheie „pact de neagresiune" cu Codreanu, Gh. Brătianu şi... Argetoianu.

27 Novembre.

Tătărescu la mine. Arată că-i e peste cap de Brătieni. Ar vrea o legătură a Centrului. Ne-am îndruma către dânsa.

29 Novembre.

Mi se cere de d-rii Angelescu şi Costinescu să candidez în fruntea listei la Bucureşti. Primesc nu fără greutate.

1-iu Decembre.

Costinescu ar fi de părere să rămân la Senat. Îi scriu lui Tătărescu cu indignare despre această atitudine faţă

www.cimec.ro

de cineva care a fost rugat să primească şi acuma e tratat ca orice postulant de mandate. Mi se spune că va veni seara Costinescu şi se va scusa.

Costinescu o face. Vorbim de moartea lui Duca. El se coborâse din tren, ca de obiceiu, iute, „ca un iepure". Era la şase paşi de Costinescu când s'au auzit detunăturile. Cel lovit n'a avut sensaţia glontelui. „Mai iute ca la ghilotină." Un nou glonte l-a atins pe Costinescu la flulerul piciorului. N'a simţit durerea: s'a pansat singur. I-au trebuit însă două luni de îngrijire.

Asasinii erau trataţi prea bine. Acuma sânt supuşi regimului comun al ocnaşilor.

Întreb ce atitudine vor avea liberalii faţă de o eventuală campanie cu revolvere a lui Codreanu. — Tot aşa şi noi, cari avem şi mitraliere.

4 Decembre.

La Regele. Îmi iese înainte îmbrăcat civil, cu cea mai bună înfăţişare. Începe prin a-mi mulţămi pentru telegrama de la Paris. Îmi arată cum, de şi nu e nicio obligaţie constituţională, a ţinut samă de tradiţia care-i impunea să se adreseze la naţional-ţărăniştl. Li-a cerut să-şi asigure şi concursul lui Vaida. Dar Mihalache a făcut greşeala de a-şi întreba partidul, în loc de a merge la Vaida. Acesta, care a mărturisit că l-ar fi dat afară, i-ar fi procurat îndreptăţirea pe care acum n'o are.

Il felicit pentru înţelepciunea în adevăr regală pe care a căpătat-o în ultimii ani. Să fi fost aşa de „rege" acum şase ani, ce guvernare a mea ar fi ieşit! Acuma e aşa de „înrădăcinat", de „înfipt", încât poate birui şi greşelile făcute.

Apoi arăt ce am văzut şi am făcut în străinătate. El lămureşte că la Paris a vorbit tare şi deschis. Orice de-

www.cimec.ro

monstrații pentru Soviete, dar Rusia rămâne Rusia, și nicio alianță cu dânsa; dacă Franța incearcă a ni-o impune, rupem. Ni trebuie relații directe cu Anglia, care, câteva decenii încă, va avea un rol hotărâtor. — Dar Franța ne-a înarmat. Ar face-o egoismul engles? —Poate.— Aș fi curios s'o văd.

Spun că, în țară, supt viața de partide, simt, ca un tropot de cai, mișcarea spre dreapta. Trebuie să se ție samă de dânsa. Firește că Zelea Codreanu e un prost. Dar ai lui vor sări în Camere de la 5 la 25. — Sânt fii d-tale... — Bastarzi... Singurii pe cari mi-i permite morala

Regalitatea, spune Regele, nu poate să se prefacă în mașină de iscălit. Nici Carol I-iu n'o făcea, pierzând unele decrete prin saltare. Și președintele Lebrun, evitând protestul public, nu iscălește orice. El, Regele, consideră o iscălitură ca un act de conștiință și de înaltă moralitate. Altfel, e gata să discute, și, dacă e convins, cedează.

5 Decembre.

Întrunirea mea la Eforie.

7-8 Decembre.

Neplăcute discuții, și cu Tătărescu, relativ la candidaturi. El se arată foarte pornit contra Brătienilor și a oamenilor lor de casă.

10 Decembre.

Sosirea lui Delbos. Țărăniștii se abțin....

11 Decembre.

Masă la Externe. Discurs al lui V. Antonescu; răspunsul, foarte fin și bine rostit, al lui Delbos.

www.cimec.ro

12 Decembre.

La Delbos. În Polonia a constatat şi el că Beck, muncitor şi de oarecare dibăcie, face o politică de duplicitate şi nu se lasă câştigat pentru o precisare de raporturi cu Franţa. Lui personal nu i-a cerut coloniile de care vorbia presa polonă. Situaţia moştenită de la Pilsudzki e curioasă: puterea e în mâna altor oameni decât aceia cari în aparenţă poartă răspunderea. I se pare curios că Titulescu îl pârăşte telegrafic la Chautemps pentru că „şi-a permis să vie în România când el, Titulescu, e în opoziţie". A văzut chiar acum pe Dinu Brătianu, pe care-l recunoaşte îngust în felul lui de a vedea lucrurile. Regele a fost foarte amabil cu dânsul. Nu cunoştea hotărârea Italiei de a ieşi din Societatea Naţiunilor şi refusul formal din partea Angliei de a recunoaşte pe Împăratul Etiopiei. A văzut că Tătărescu şi Victor Antonescu ar voi să acorde această recunoaştere (cum mi-a spus Regele că o voieşte şi el). Ar dori însă o întârziere, nu în momentul unor posibile atacuri italiene şi aşa încât să pară că visitele lui n'au produs niciun resultat.

*

Dejun pentru Delbos la Antonescu. Râde când glumesc pe socoteala lui Stoiadinovici. Refusă să răspundă când îl întreb cu privire la procesul La Rocque.

*

La 5, la Legaţia francesă. Lumea abia se poate mişca. Mi se spune că a fost Maniu la 5 şi că va veni Titulescu. D-na Thierry aduce răspunsul: la 8.

Thierry, întrebat asupra atitudinii lui Stoiadinovici, tocmai în acest moment la Roma, spune că visita lui Delbos la Belgrad, pentru formă, nu putea lipsi.

Titulescu, spune Thierry, a spus presei că el nu poate

www.cimec.ro

avea decât o singură satisfacţie: rechemarea ministrului Franciei.

12 Decembre.

Cuvântare la Braşov, cu Lăpedatu şi Voicu Niţescu. Alături, a „gardiştilor“, „cu 80 % supt douăzeci şi unul de ani“. Perfectă linişte.

13 Decembre.

Ministrul Chilelui la mine. Doreşte relaţii culturale.

14 Decembre.

Visita unui deputat japones. Vorbim de relaţiile ce s'ar putea stabili intre cele două ţări.

16 Decembre.

Redeschiderea cu o piesă a lui Holberg a Teatrului Ligei.

17 Decembre.

Visita lui Jérôme Tharaud. Se interesează numai de chestia evreiască.

20 Decembre.

Formidabil succes al lui Codreanu la alegerile de Cameră. Guvernul nu va avea 40 %. La secţii linişte şi voie bună.

22 Decembre.

Alegeri la Senat.

Tătărescu la mine. Discutăm tristul resultat. Mă plâng

www.cimec.ro

că n'am avut prilejul de a vorbi, în calitatea de „colaborator", şi-i amintesc ce i-am spus eu, şi ce i-a spus Regele, despre incapacitatea electorală a lui Franasovici. El se scusează că nu ne-am mai văzut: a avut de luptă cu alegerile. „Colaborarea" începe de acum. A fost înşelat de prefecţi şi de şefii de organisaţie, cari făgăduiau cifre fantastice. Victor Antonescu spunea că n'a fost niciodată primit mai bine. Steaguri, femei cu copii în braţe, strigăte... „A fost o conspiraţie."

Regele i-a spus „să afle o soluţie," şi el o primeşte.

Îi spun că, în locul lui, cum eu nu sânt *supus* unui partid şi n'am „şef", — se plânge iar de Dinu Brătianu, care vorbeşte tot de altele, dar e un om de treabă —, aş demisiona *acum*. Logic ar fi să o facă în urma votului de blam, prin Mart, după validări. Până atunci poate încerca o majoritate de grupări... Fie Goga — declar că-l primesc în Ministeriu —, fie oricine: şi Argetoianu! El crede că, dacă se produce o crisă violentă, ar trebui să-mi cedeze locul.

•

După-amiazi, Valer Pop. Răul resultat e datorit, după el, dorinţii lui Franasovici de a nu se strica el cu nimeni şi dualităţii în Ardeal cu Lăpedatu. Vorbesc de ce i-am spus lui Tătărescu despre celule de-ale lui Codreanu prin orice sat, despre contrabalanţarea psihosei, cu inspectori dintre ofiţerii superiori deblocaţi şi despre necesitatea de a pune în fruntea satului pe reserviştii şefi de garnisoană.

•

Seara, Comnen, foarte îngrijorat.

25-8 Decembre.

Crăciun trist, plin de griji.

La 27 vine d-rul Angelescu. Guvernul nu află „solu-

www.cimec.ro

curentele spre dreapta, Regele a însărcinat pe Goga cu formarea Ministeriului şi-mi cere să-l sprijin.

Aflu lista miniştrilor. S'au rupt de la ţărănişti Armand Călinescu, Potârcă şi Simian, cari fac parte din Ministeriu. Generalul Antonescu e la Războiu. La Externe Istrate Micescu.

Se vor face declaraţii în sensul politicii externe de până acum. Arăt că aceasta mă împacă. Socot că şi metodele vechi vor fi părăsite, ca unele ce sânt întrecute de Garda de fier. Resultatul alegerilor va fi lecuit pe Goga de planurile dictatoriale. Oricum, trebuie bine supraveghiat, ca să nu-i revie aceleaşi tendinţe.

Îi arăt ce i-am spus lui Topa. Goga, despre care mi se spune că vrea, ca şi Cuza, — şi Regele li-a vorbit de legătura cu mine —, să mă cerceteze, ar putea să nu opuie la ai miei, în zece, cinsprezece locuri de Senat, candidaţi. Cu Vaida n'am avea decât un acord electoral, reluându-mi libertatea de acţiune.

Ar fi bine alegeri în zece zile, ca să nu se poată reface ţărăniştii şi gardiştii, obosiţi şi curăţiţi de bani.

Totuşi Regele ar fi putut să nu iasă înainte, dar recunosc că până în Mart, cu un Guvern fără autoritate s'ar fi putut produce tulburări. — Aceasta a voit s'o înlăture Regele.

Isprăvesc cu „Să dea Dumnezeu să fie bine!".

*

Cuza e simplu ministru fără portofoliu. Gh. Cuza la Muncă. La Cooperaţie, Ghiţescu. La Instrucţie Petrovici. Aiurea, Lupaş. Mă întreb cine e la Finanţe.

*

Seara, Goga vine la mine. Anunţă planul de a suprima

www.cimec.ro

ţia". Nu va avea 40 %. Regele a primit rău pe Tătărescu. A venit pe neaşteptate la Bucureşti. Nu se ştie ce vrea. Eu găsesc că Suveranul n'a făcut bine luând asupră-şi răspunderea. Era preferabil să aştepte o desfăşurare „constituţională" a împrejurărilor.

Şi el aruncă vina pe spiritul strâmt al lui Dinu Brătianu. Recunoaşte că în judeţe nu s'a lucrat de loc.

29 Decembre.

Inculeţ la mine înainte de amiază (se anunţase Tătărescu, dar îi spun prin Inculeţ că nu mai e de nevoie; el merge, de altfel, să-şi presinte demisia).

Acelaşi indignare pentru numirea lui Franasovici, impus de Dinu Brătianu, care ameninţă că, altfel, „rupe partidul" şi adresează o proclamaţie către ţară. Şi acuma discută cu ţărăniştii pentru o conlucrare. Tătărescu a avut întâiu o discuţie la Sinaia, câteva ceasuri, cu Regele. Apoi, fără a înştiinţa Guvernul, Regele a făcut sa i se pregătească maşina pentru Bucureşti. Odată cu ziua era aici A cerut demisia Guvernului. Nu ştie nici el ce va fi.

Dau instrucţii lui Topa să adune pe parlamentarii noştri, cari să-mi arăte dacă au dorinţa de a continua cu. aliaţii noştri colaboraţia electorală. Liberalii nu o vor voi; rămân vaidiştii. Ioaniţescu spune că aceasta e şi dorinţa lui. Altfel, vom încerca să luptăm singuri.

•

Îndată Urdăreanu mă anunţă că vine la două şi jumătate din partea Regelui.

El i-mi aduce colanul lui Carol I-iu (Regele-mi răspunsese amabil la felicitări; Regina Maria, franţuzeşte şi româneşte). Trece apoi la obiect. Ţinând samă de

www.cimec.ro

gazetele evreieşti. Spune că e prima visită pe care o face. Se grăbeşte pentru ceremonia de la biserică.

*

A doua zi, ministrul iugoslav, poetul Ducici. Vorbeşte de legăturile cu Bulgarii. El îi socoate pe aceştia ca nişte rivali permanenţi. Niciodată nu se va putea face unirea cu dânşii. În Macedonia după dânsul nici nu sânt Bulgari. Ce s'a făcut e numai o măsură de oportunitate. Vede în România ocrotirea poporului său faţă de pericolul unei pierderi în pravoslavia rusească. Când îi vorbesc de simpatiile de rasă pentru Italia, e neplăcut atins. N'are şi figura spiritului său, de o aşa de fină călire.

30 Decembre.

Visita noilor miniştri. Istrate Micescu asigură că va merge pe aceiaşi linie ca şi înaintaşii săi. E bucuros că în curând va putea să recunoască pe regele Italiei ca Împărat al Abisiniei.

*

Armand Călinescu a cerut să mă vadă. Îmi povesteşte toate suferinţile lui cu Maniu. Era o situaţie imposibilă, care trebuia neapărat lichidată. Mihalache a răspuns cu injurii la hotărârea lui de a intra în Ministeriu. El, Călinescu, a îngăduit publicarea acestor atacuri grosolane.

Îi spun şi lui, ca şi celorlalţi, că Goga trebuie neapărat stăpânit. E, din nenorocire, un om teatral, care teatralisează. Va putea fi oprit cu greu de a-şi face obişnuitele salturi. Călinescu pare a-şi da samă de greutăţile ce va întâmpina.

*

www.cimec.ro

Seara, apare decretul de suprimare a gazetelor evreieşti. Din păcate e sprijinit pe o doctrină cu totul neacceptabilă. Nu se pot crea principii de drept prin singure decisiuni ministeriale. Sânt foarte hotărît s'o aduc la cunoştinţa Regelui. N'aş putea măcar să rămân într'o ţară condusă pe asemenea base....

31 Decembre.

Chem pe Armand Călinescu pentru a-i vorbi de această intolerabilă călcare a rosturilor constituţionale. O recunoaşte şi el. A fost vorba de o primă satisfacere a lui A. C. Cuza, pentru „doctrina" lui. Îi arăt foarte lămurit că voiu înştiinţa pe Regele. Nu pot admite o situaţie care, odată stabilită, ar putea să aducă şi alte interziceri a drepturilor constituţionale. — Mai curând mă expatriez. Prefer să nu mă bucur de aceste drepturi în ţară străină decât să mi le văd interzise aici...

Promite să vorbească lui Goga. Îi arăt că trebuie o declaraţie publică şi-i indic şi sensul. El revine cu dânsa iscălită de Goga. Se pune în legătură şi cu campania Academiei contra pornografiei. Se fixează limpede că nu poate fi vorba să se denege oricui ar fi drepturile asigurate prin Constituţie.

Îl rog să fie foarte atent. Goga are un temperament care-l va face să iea vânt. Ei, ţărăniştii din Guvern, au o misiune foarte grea. Dacă se retrag, Ministeriul cade. Dacă ei sânt siliţi a pleca de către naţional-creştini, ei sânt distruşi. — Nu li-ar rămânea decât să vie la mine, ceia ce ar fi putut face de mult generaţia lor. — Nu e prea târziu nici acuma.

Seara, aud discursul Regelui, foarte cumpătat, pe când al lui Goga a fost de o rară violenţă în ton, promiţân-

www.cimec.ro

1-iu Ianuar.

După discursul, data aceasta foarte socotit, cu unele explosii sentimentale, al lui Goga, Regele, vorbind de tradiţii, de lucrurile vechi, de primejdia înoirilor, de drepturile minorităţilor şi de cunoscuta noastră toleranţă, fixează hotare Ministeriului, care o pornise razna. La plecare, n'ar fi făcut cerc cu nimeni.

6 Ianuar.

Tânărul Cuza la mine. Îi arăt ce greşeli s'au săvârşit. E încă vremea de a se întoarce pe calea cea dreaptă. În loc de a încerca să smulgă pe prietenii miei, cuziştii ar trebui să pregătească o succesiune a mea în folosul elementului lor din partid. Să se păzească şi de îmbulzirea necinstiţilor. El vede în Constituţie ceva de care n'ar fi nevoie a se ţinea samă, pentru că nu corespunde opiniei publice.

Confirmă marile retrageri de capitale. Radio Roma ar fi anunţat o intervenţie englesă în sensul respectării tratatelor.

I-am observat lui Gh. Cuza că nu se poate disolva un Parlament care nu s'a constituit. Şi liberalii par dispuşi a protesta.

www.cimec.ro

8 Ianuar.

Vaida la mine. A fost părăsit de Ioanițescu, care intră la Agricultură și de mulți alții. Fără mânie, dar foarte obosit, îmi povestește cum a fost trădat. Ca de obiceiu, el n'are un scop, nu presintă nimic precis și nu caută nicio soluție.

*

Cumplit ger, de 23 de grade.

9 Ianuar.

Bun discurs asigurător al noului ministru de Finanțe, birocratul Savu de la Banca Națională, om de puțină reputație.

*

A. C. Cuza la mine. Sănătos, voios și în cea mai bună disposiție. Îi arăt că el se află în minoritate 'n formațiunea ministerială și-i descriu pe Goga. În fond, recunoaște și el că am dreptate. Sondează în ce privește o colaborație de guvern, pe care i-o arăt imposibilă. Pentru alegeri, se va vedea. Dar îi invederez că disolvarea unui Parlament neexistent legal e o imposibilitate.

E înduioșător când vorbește de bucuria d-nei Cuza care vede, lucru rar, pe tată și pe fiu miniștri. E cea mai bună răsplată pentru iubirea și devotamentul ei.

13 Ianuar.

Gurănescu, ministru la Viena. Acolo nu se poate lucra cu un Guvern în care „toți mint". El are bune relații cu Paapen, de la care mai află ceva. Mai toată Austria e nazistă și merge la anexiunea către Germania. Schuschnigg e un Slovac germanisat, Schmidt, un copilandru, până mai ieri biet ataşat de presă.

www.cimec.ro

14 Ianuar.

Stoica, ministru la Riga. E şi pentru Lituania, ţară mâncată de Evrei. Bune realisări economice în Letonia, dar Rusia, care s'a închis în sine, nu exportă. În Estonia şi Finlanda limba e aproape aceiaşi.

15 Ianuar.

Vaida la mine. Aceiaşi lungă, tristă plângere pentru trădarea lui Ioaniţescu. O visită a lui Urdărianu nu-l aflase acasă. A căutat să-i afle scopul. S'a dus în audienţă la Regele. I-a vorbit un ceas ce-mi repetă azi mie, cu o nesfârşită melancolie plângătoare. I-a arătat că Ghelmegeanu şi Gafencu îl imploră să vie la Maniu. A căutat să afle sentimentele Regelui faţă de acesta. (Schimbul de telegrame; Regele: „Mulţămesc pentru felicitări".) I-a spus că nu se poate uita insulta făcută „soţiei sau iubitei"... Cu silinţe aflu că totuşi el, Vaida, e dispus să se împace cu „fratele" său.

... De ce-a venit la mine?

*

Zamfirescu, ministru la Varşovia. Crede în Beck, mare patriot şi om tare.

Se crezuse la Varşovia că Regele ar putea face acolo prima visită, Zamfirescu s'a opus. S'a ajuns astfel la invitarea preşedintelui de către Voevod.

El e pentru ambasadă, de şi ar pierde locul. Sud-Americani, ca Uruguayul, trimet ambasadori. Ambasadorul poate cere audienţă şefului de Stat, chiar când e bolnav. Pe lângă el, miniştrii sânt umiliţi.

Polonii îi recomandaseră a vorbi în audienţa solemnă

www.cimec.ro

de Polonia „Mare Putere". El a preferat formula: „Marile Puteri din Est, care sânt Polonia şi România".

Victor Antonescu îl privia ca pe omul Regelui şi-i refusa orice comunicaţii despre negociaţiile lui la Varşovia care aduseseră ideia priorităţii visitei regale.

18 Ianuar.

Armand Călinescu la mine. Îi vorbesc de imposibilitatea logică de a disolva un Parlament neconstituit, care deci nu există. Nu se lasă convins, ci aduce argumente specioase. Îi recomand suprimarea semnelor ispititoare, şi el îmi arată proiectul de decret în care ele sânt înlocuite cu puncte. Mă roagă să scriu eu întâiu în acest sens ca să aibă un punct de sprijin în opinia publică. O şi fac.

19 Ianuar.

Seara, s'a publicat decretul.

21 Ianuar.

Vorbesc la Academie despre revoluţia de la 1848 în Moldova.

24 Ianuar.

Recepţia purtătorilor Ordinului „Mihai Viteazul".

Lipseşte Maniu, „bolnav" pentru ocasie, dar vine Lupu, foarte nervos, apoi placidul Halipa şi nepotul Ionel Pop al şefului ţărănesc. Mulţi alţii, din toate partidele.

Regele glumeşte cu Patriarhul, abia restabilit şi arătând urme de suferinţe, şi, cu Vaida, lucruri fără însemnătate.

Inculeţ e indignat de căderea în alegeri. „Făcute" cum

www.cimec.ro

trebuie, ar fi dus la alt resultat. În ce privește „întregirea“ cu Gh. Brătianu, regretă că, resistând până în ultimul moment, n'a întrebuințat și mijlocul demisiei. Valer Pop vorbește de plecări în masă, care au devenit o datorie. Numai Lăpedatu crede că tânărul Brătianu va sacrifica pe ai săi și că, dacă se menține prudent, Tătărescu va avea moștenirea șefiei.

Dr. Angelescu, Vaida, Goga se arată speriați de agitația „Gărzii de fier“. Emisarii de prin sate au înlocuit formula „omul și pogonul“ cu alta, „sufletul și hectarul“. „E bolnavă moral nația“, spune Goga. Îi răspund: „E o constatare pe care s'o facem *noi*. D-ta ai fost chemat pentru că ești grozav. Deci n'ai să faci filosofie, ci să acționezi“... Spune că o va face, dar n'are destul jandarmi....

25 Ianuar.

Ostrovschi, pentru plecare. Nu e rechemat, ci a demisionat de mai multe luni. Soția i-a fost numită conducătoare a unui mare spital. Nu e adevărat că fostu-i secretar, mutat la Varșovia, ar fi fost condamnat. Va fi la Ministeriul de Externe director pentru România și țările vecine.

Vorbim de politica noastră. Îi spun că axa Berlin-Roma se va frânge pe chestia hegemoniei la Dunărea mijlocie, așteptând coborârea germană spre Trieste, că Stoiadinovici face un „salt mortal“. — Da, mortal, spune el, părând a face alusie și la noi.

Îl rog să-mi caute notele pe care le va fi luat Racovschi. Acesta e, spune el, într'un orășel. — Internat? — Nu. — Dar cariera-i e zdrobită. — Da.

Lasă în loc un Rutean, scriitor, venit de puțin timp.

www.cimec.ro

Întâia visită, înduioşată, a lui Şt. Bogdan, întors în partid. Îi spun multe lucruri, vechi şi nouă, pe care n'a avut cum să le ştie.

29 Ianuar.

Victor Ianculescu, care vine din Iaşi. Fusiunea liberalilor e aşa de reală, încât cei doi fraţi nu pot merge pe acelaşi trotuar. Oraşul e — o cloacă!

31 Ianuar.

La Ploeşti a fost o adunare de gardişti, cu miile, şi călări. La Văleni, un biet tânăr a dat alte mii, ca o mică oştire. Fac atent pe Armand Călinescu asupra obrăzniciei şi primejdiei. Recomand ca supraveghetor în Prahova infectată pe colonelul Bogdan. E numit inspector general, dar birourile... îl pun la dispoziţia prefectului!

*

Ministrul Danemarcei, ţară care cumpără de la noi pentru şase sute de milioane pe an. Vrea pregătirea în ţara sa a unor tineri negustori de la noi şi legături culturale. Arată un om de o energie entusiastă.

*

După ce prin greva lor au vrut, după îndemnul lui Codreanu, să demonetiseze pe Cuza, studenţii, insultându-l, au revenit la cursuri. Petrovici spunea că li se acordă tot, iar ei continuau greva.

9 Februar.

După scenele de anarhie, Inculeţ şi dr. Angelescu, foarte influenţaţi de ceia ce se petrece, vin la mine — Dinu Brătianu a dat un foarte bun interview contra

www.cimec.ro

gardiştilor — pentru a ne sfătui. Discutăm asupra amânării alegerilor. Spun că, la nevoie, s'ar putea chema Parlamentul disolvat, a cărui existenţă legală a recunoscut-o Casaţia. Li arăt dorinţa de a vedea pe Urdărianu.

10 Februar.

Vorbesc cu Urdărianu. Arăt greşelile pe care le-a făcut Guvernul. Alegerile nu se pot face într'o atmosferă de anarhie. Discutăm o schimbare a legii electorale. S'ar crea categorii profesionale, care ar permite votul plural. Dacă totuşi se fac alegeri, s'ar putea cere alegătorului să-şi dea explicit numele şi adresa şi să facă, de două ori, la primirea şi restituirea buletinului de vot, jurământ Regelui şi legilor ţării.

Chemat la Palat, la 4, arăt Regelui ce era în stare să spuie Cuza-Vodă la câteva luni de la alegerea sa; dar încă al treilea Suveran dintr'o dinastie! Pare mirat. Îi spun că asemenea dovezi de cum se înţelegea odată Monarhia la noi ar trebui răspândite cu miile în ţară, pregătind schimbările care mi se par iminente.

Da, *el vrea să le facă.* O spune cu o mare hotărâre. Va schimba un Guvern care şi-a luat o sarcină prea grea şi-şi strigă prea mult pretinsele succese. Îi trebuie un „comitet de patronagiu" pentru noul Ministeriu: ai foştilor preşedinţi de Consiliu, supt Patriarh. Îmi cere să fac parte din el, şi nu pot decât să răspund afirmativ. Odată pornit pe această cale, nu trebuie să se oprească.

La ieşire întâlnesc pe Vaida.

*

Primesc înştiinţarea că oara prestării jurământului, pe care Regele mi-o fixase la 10, s'a amânat pentru 11 $^1/_2$.

www.cimec.ro

Când vin acolo, toată lumea e adunată. Am aflat că, pe lângă miniștrii de cari mi se vorbise (erau Armand Călinescu, Potârcă, Cancicov) s'a adaus Argetoianu și Iamandi de la Iași. Mă plâng de aceasta lui Urdărianu, care mă roagă să nu mă opresc la amănunte, căci, de altfel, e numai „o primă etapă".

Sosește și Averescu, de altfel bine, de și sprijinit în băț; îmi spune că aceasta e din ciocnirea când a căzut la Senat; se plânge de cei șaptezeci și opt de ani ai lui și, când îi spun că nu se simt, el răspunde „îi simt eu". Așteptăm mult pe Tătărescu, din nou în favoare, căruia Regele i-a cerut apelul către nație. Dintre liberali intră în Ministeriu și dr. Costinescu. Vaida a impus pe Voicu Nițescu și C. Angelescu. Ca un prieten al mieu e pus Șișești.

Jurământul e precedat de o consfătuire a Regelui cu foștii prețedinți. Ne roagă să acceptăm și pe miniștrii cari nu ni plac. Nu stau pe gânduri să spun că-mi desplace presența lui Argetoianu, și Patriarhul declară că nu poate lucra cu Iamandi.

Regele se va plânge că am vorbit prea mult în cursul prestării de jurământ. Ar fi vrut mai multă solemnitatei

Apoi Consiliu presidat de Rege, care ne-a înștiințat că ne chiamă de două ori pe săptămână cu aceiași presidare și că va înlătura, la nevoie, pe miniștrii nesatisfăcători.

Discuție asupra apelului rău redactat de Tătărescu. Spun lămurit, că nu-mi place. S'ar putea numai proclamația Regelui, care e agresivă față de partide. Îi spun că poate Coroana va avea nevoie de ele, că nu se guvernează cu oameni răzleți. Adaug că nu putem merge la un regim totalitar. Averescu arată cum s'a format partidul lui, cum l-a pus în serviciul Patriei, cum e mândru de opera făcută prin el. Se îndreaptă pasagiul, apoi se trece

www.cimec.ro

la cererea de a ni declara averea pentru a nu apărea profitori înaintea opiniei publice. A mai fost o discuţie despre pasagiul cu expulsarea Evreilor. Mi se obiectează „opinia publică". — Dar n'avem a o măguli, ci a o domina. Manifestul e în sfârşit dat în sama preşedintelui Patriarh, care iea textul lui Tătărescu doar ca „puncte".

Stăm până la 3 1/2 de noapte...

S'au numit prefecţi militari, s'a întins starea de asediu.

11 Februar.

Ministrul Angliei. Se informează. Campania contra Evreilor îl neliniştişte. În acest moment de crisă nu se mai poate visita Regelui la Londra. Îl îndemn să vorbească Regelui, mare admiraator al Englesilor.

Apoi, după slujbă la Mitropolie, un Consiliu fără Regele. Sânt, cu Tătărescu, singurul fost prim-ministru.

Consiliu la Patriarhie, după slujbă. Introduc unele modificări în .proclamaţia, bună, redactată de Patriarh, care ţine să mulţămească pe Tătărescu.

12 Februar.

Consiliul presidat de Regele, deosebit de energic. Se discută cine va pregăti într'un comitet noua Constituţie. Regele propune pe Micescu, şi pentru că ar vrea să-i dea o dovadă de stimă. Mironescu se opune pasionat. Argetoianu cere de la redactor o mare „moralitate"... Amintesc că actuala Constituţie a făcut-o Al. Constantinescu şi că „moralitatea" şi-o poate atribui oricine. Rămâne ca Micescu să fie ministru al „Codificării". Se decide apoi, şi după propunerea Regelui, suspendarea

www.cimec.ro

inamovibilității magistraturii, a statutului funcționarilor și, după propunerea mea, a autonomiei universitare, pradă a clicelor. La urmă arăt că, primind a colabora la o lovitură de Stat, cu pierderea vremii și riscul sănătății, înțelegeam, prețedintele Consiliului nefiind un om politic, să ni se aducă hotărîrile miniștrilor de la departamente. Nu putem pleca fără a știrbi prestigiul regal, dar nu putem primi orice. Cancicov arată o neacoperire de peste opt miliarde, dintre care $2^1/_3$ inevitabile. Propun taxe pe avere la scutirile militare, etc. Argetoianu, care și-a retras secretarii generali Radian și Filip, aduce înainte angajamentele cu Turcii.

Propun lui Iamandi monopolul odoarelor și odăjdiilor la Comisia Monumentelor Istorice, oprind specula Casei Bloch [1].

13 Februar.

Comnen chemat de la Berlin. N'au fost tulburări. Hitler a înfrânt pe junkerii armatei.

*

Cer oprirea foii „Decembre" a lui N. Roșu și Gyr.

*

Zvon, colportat și prin fițuici date gratis pe stradă despre căderea Guvernului. Se telegrafiază și în străinătate. Patriarhul ar fi demisionat. S'ar fi făcut un Ministeriu liberal, cu întoarcerea la vechile partide...

Întreb pe dr. Angelescu, care vede pe Tătărescu. Se vede că totul a fost o simplă mașinație.

---

[1] Nu s'a făcut nimic.

www.cimec.ro

14 Februar.

La Patriarhie, la oara 6. Armand Călinescu aduce ştiri despre Garda de fier, care ar fi pătruns în toate categoriile. — Aceasta nu înseamnă, îi spun, că nu trebuie să lucrăm. El presintă o istorie a agitaţiilor ei. — Nu mă interesează ce fac ei, ci ce faci d-ta. Vaida recomandă metodele lui de discuţie cu „tinerii", metode „periferice". Li spun că, ori ni facem datoria, ori „ni se pun pieile în băţ".

15 Februar.

La Călinescu, pentru a-i arată intolerabilele insulte ale lui Arghezi.

El îmi arată retractarea, lamentabilă, a lui Codreanu în afacerea Sichitiu.

La ofertele lui Codreanu răspund că nu pot avea nimic cu acel care lucrează prin crimă, că mi-e indiferentă şi ura şi preţuirea lui, dar că, dacă sânt capabili de un sentiment patriotic de pocăinţă, să se disolve sau să se prefacă într'o simplă Ligă anti-comunistă.

Ai lui Codreanu mă înştiinţează că sânt „lucrat". Dar eu n'am niciun interes şi nicio ambiţie...

Patriarhul mă întreabă când vreau să primesc la Presidenţie. Îi spun că n'am nicio dorinţă.

Mă scus pentru concertul din această seară la Palat.

17 Februar.

Plecarea la Merano a Reginei Maria. O precedează princesa Elisabeta. Regina apare, susţinută de amândouă braţele. Se aşează într'un fotoliu. Doamnele, apoi bărbaţii îi sărută mâna. Vorbeşte necontenit, cu un glas

www.cimec.ro

slab, de şi faţa e plină şi ochii vii, foarte frumoşi. Când îi spun că şi eu am fost bolnav, observă: — O, e aşa de rău să fii bolnavă! Mă chiamă apoi la dânsa. Se simte slabă din causa vărsărilor de sânge; îi pare aşa de curios că n'o susţin picioarele... Lumea de faţă nu e destul de pătrunsă de tragedia ce se desfăşoară înaintea ei.

18 Februar.

Călinescu-mi comunică scrisoarea lui Maniu către Patriarh, pe care-l arată Ardelean, „fiu de iobag", membru al partidului, îndatorat al lui. Simt nevoia ca o nouă şedinţă presidată de Regele să aducă lămurirea situaţiei.

La oarele şase un Consiliu care ţine până la oarele două după miezul nopţii. Asistă şi Comnen. Se presintă proiectul Micescu. Regele doreşte ca eu să ieau întâiu cuvântul. Arăt că Micescu a venit la mine cu un proiect de 120 de articole (din 140 câte fuseseră). I-am spus că acum nu se mai fac reglementări atât de minuţioase, că ajung câteva principii generale. Lumea, la care se va face apel printr'un referendum, le-ar înţelege mai bine. Şi, apoi cum să se supuie acestei acceptări masa articolelor care au mai fost odinioară votate? Se promite să se facă şi proiectul de „patru pagini".

Dar se citeşte tot. S'au introdus, în adevăr, multe modificări, unele foarte însemnate. Se produc lungi discuţii.

Regele doria ca proprietatea subsolului să fie restituită de Stat. Liberalii se opun, mai ales Costinescu, apoi şi Tătărescu. Se raliază, pasionat, şi Şişeşti, care iea cuvântul la mai toate articolele. C. Angelescu e de aceiaşi părere. Spun lămurit că părerea favorabilă Statului era determinată de antagonismul contra latifundiarilor, dar acuma

www.cimec.ro

proprietatea e a ţăranilor. Paritate de voturi. Li se va da proprietarilor o despăgubire din redevenţă.

Vaida ridică apoi chestia primatului românesc. Se acceptă formula mea la fixarea dreptului de a ocupa funcţii, specificându-se că se va ţinea samă de „naţia majoritară şi creatoare de Stat".

Patriarhul vrea impunerea căsătoriei religioase. Arăt că nu putem reveni asupra decisiei Guvernului Goga. Francmasonii protestă. Observ că altfel cum s'ar putea cere botezul de părinţi necununaţi religios? Fac a se adăugi menţiunea că e vorba de membrii confesiunilor.

Se stăruie a se introduce pedeapsa cu moarte pentru atentatorii la viaţa Suveranului, a membrilor dinastiei, a şefilor de Stat străin, a hoţilor de drumul mare, etc. Observ că n'au fost până acum atentate asupra Suveranilor noştri. Ar fi odios să inviem calăul pentru execuţii publice. Cum Vaida stăruie cu o extraordinară convingere, vorbind şi de moralisare, amintesc că Franţa e deprinsă cu crimele şi că femei în rochii de bal vin în zori să vadă cum se taie capetele. Reuşesc să fac a se adopta că în acele casuri *codul militar* se impune, după hotărârea Consiliului de miniştri.

Articolele pentru restrângerea dreptului electoral nu provoacă discuţie.

Patriarhul spune, la sfârşit, câteva cuvinte bine simţite, la care răspunde Regele.

19 Februar.

Maniu a vorbit impresionant la clubul său, presintându-ne ca vechi cadre de Museu aruncate pe parchetul Palatului.

În acelaşi timp ni se comunică telegrama de la Mos-

www.cimec.ro

cova către Legaţia sovietică, despre convorbirea lui Litvinov cu Popescu, însărcinatul nostru de afaceri.

Sântem acusaţi că am ucis pe însărcinatul de afaceri Butenco; cel care a apărut la Roma n'ar fi cel autentic; de la Ambasadă nu l-au putut vedea la otel; a şi dispărut. Proba ar putea fi numai o identificare în „ţară liberă". Trimesul rus Alexandrovschi se plânge că n'a fost primit la gară; ameninţă: a venit pentru anchetă.

Vorbesc la telefon lui Tătărescu, care, ocupat, declară că n'a cetit nimic şi că Alexandrovschi a venit „ca să impace lucrurile". Îmi trimete pe Comnen. Îl întreb cum se poate duce la Ancara când, dacă, precum cred, manifestaţiile sovietice sânt autentice, e vorba sau de pregătirea unui atac militar, şi trebuie să ne pregătim şi noi sau de tăiarea oricăror relaţii cu noul trimes. El spune că lasă pe Comnen şi pe Mironescu.

Comunic Mareşalului Palatului că nu sânt dispus a da prestigiu unui liberalism care umple administraţia de oamenii lui şi ajunge a-şi lua aiere de stăpân. Acum s'a făcut Constituţia; după plebiscitul de Joi pot pleca. Să mi se spuie care e forma de plecare ce ar păgubi mai puţin. El mă asigură că nu acesta e sensul marii schimbări şi că se vor lua măsuri.

O spun şi lui Comnen. El recunoaşte că situaţia e serioasă. Alexandrovschi a venit poruncitor: Butenco nu putea să-şi lase familia; abia venit, nu era capabil să-şi pregătească o fugă. Comnen l-a vorbit la un dejun de la Weverka. Şi de la Legaţia Franciei au căutat să-l stâmpere. Pare a se fi reuşit.

Comnen declară că nu e liberal. Crede că Regele n'ar admite primatul liberalilor. Îl sfătuiesc să nu se lege prea strâns de ei.

www.cimec.ro

20 Februar.

Răspunsul de la Palat. Regele i-a vorbit lui Tătărescu, şi el va veni la mine să se explice.

Şişeşti îmi vorbeşte de „mistica" de azi, care trebuie utilisată. Îi declar că pentru nimic în lume nu pot avea legături cu un om de speţa lui Codreanu (supt pretext de a-mi vorbi de cripta familiei sale la Storojineţ, Neagoe Flondor voise să vie la mine; nu l-am primit). N'ar fi bine ca eu să o îndrept spre mine? Nici într'un chip când sânt între ai miei, la locul mieu. El mă asigură de devotamentul său. Nici el nu crede că se poate îngădui o întoarcere a unui liberalism total perimat.

La 5, Tătărescu. Situaţia e gravă. Nota primă a Sovietelor cuprindea o somaţie *(nous exigeons)*, învinuind Guvernul (atunci al lui Goga) că zăboveşte cu cercetările. El continuă a crede că Alexandrovschi ar aduce o notă pacifică. Îi suggerez ideia de a trimete pe cineva de la Externe care, cu un trimes al Legaţiei sovietice, să identifice pe Butenco. E de aceiaşi părere. Şi el crede că Ruşii ar voi să caute la noi începutul conflictului mondial. E aşa de îngrijorat, încât nu va merge la Ancara, trimeţând pe Comnen.

Să se capete măcar timp până la stabilirea internă.

Mă asigură că n'a voit Externele. Propun pe D. Ghica, încă violu.

21-2 Februar.

Maniu voia să facă demonstraţii de stradă contra noii Constituţii. Ai lui i-au spus că nimeni nu i-ar urma.

Goga a ţinut, înainte de a pleca un discurs în care insultă pe bătrâni, fiind deosebit de ofensător cu Ave-

www.cimec.ro

rescu, bolnav. Pune în perspectivă momentul când va reveni în fruntea ţării. Declară că a avut escelente încasări şi că a lăsat finanţe prospere...

Codreanu disolvă partidul său, dar menţine mişcarea legionară, cu „cuiburile" ei. Va merge la Roma să-şi traducă franţuzeşte şi italieneşte Memoriile, continuându-le. „Mulţămeşte" bătrânilor pentru cum l-au tratat. Declară că nu i-a venit „oara". Aceiaşi atitudine grandomană...

Gh. Brătianu, iscălind şi pe alţii din comitetul de direcţie, îndeamnă la neparticipare pentru plebiscit.

*

Iamandi declară că e gata a-mi urma sfaturile. Îi cer revenirea la măsurile mele pentru revisori şi directorii aleşi. Promite.

23 Februar.

Refus două jurnale ale Consiliului, prin care se creiază un grup de diurnişti şi se acordă bani de călătorie la turism.

*

Visita lui Armand Călinescu. Se crede sigur de resultatul referendului. Prefecţii trimet ştiri bune. Au fost şi manifestaţii de entusiasm, cu îmbrăţişări. Maniu, într'o consfătuire, a spus că el „vrea sânge". Lupu i-a răspuns că să şi-l caute la dânsul, în Ardeal.

*

Conferinţă la Liga Navală despre legăturile Românilor cu apele.

*

Pella, de la Haga, vine la mine. Antoniade mergea aşa de departe cu credinţa faţă de Titulescu, încât, asis-

www.cimec.ro

tând pe furiş la adunarea acestuia cu Litvinov, refusa să primească şi conducă la gară pe Victor Antonescu şi să-i pregătească întâlnirea cu Eden.

*

În Anglia, Eden, Lloyd George şi Winston Churchill n'au putut să răstoarne pe Neville Chamberlain, care, cum spune Pella, s'a declarat public în ce priveşte lipsa de folos a Ligii Naţiunilor cum e azi: „crede şi el ce crede toată lumea".

Olanda a recunoscut Abisinia italiană. Nordicii nu, pentru represaliile contra sancţiunilor şi din causa regimurilor de stânga.

24 Februar.

Liniştit, solemn plebiscit, care dă 4.000.000 de voturi noii Constituţii.

Se abţin şefii ţărănişti şi gardiştii.

În Ardeal multe voturi contra le adună Moldovan la Năsăud, dr. Dobrescu la Făgăraş; în Banat, Bocu.

Câţiva funcţionari strigă tare: „nu" al lor.

---

www.cimec.ro

www.cimec.ro

Tiparul
Aşezământului Tipografic
„DATINA ROMÂNEASCĂ“
Vălenii-de-Munte

www.cimec.ro

www.cimec.ro

www.cimec.ro

Preţul: **150 lei.**

50 lei

www.cimec.ro